

Джошуа
Слокам

Навколосвітня подорож
Вітрильником наодинці

ЗМІСТ

Розділ I

Синьоносі предки зі схильностями янкі — Юнацька любов до моря — Капітан корабля «Норзерн Лайт» — Втрата «Еквіднек» — Повернення додому з Бразилії на каное «Лібердад» — «Корабель» у подарунок — Перебудова «Спрея» — Труднощі з фінансами та конопаченням — Спуск «Спрея» на воду

Розділ II

Рибалка-невдаха — Планування навколосвітньої подорожі — З Бостона до Глостера — Спорядження для океанського плавання — Половинка дорі замість корабельної шлюпки — Перехід з Глостера до Нової Скотії — Прочуханка в домашніх водах — Серед старих друзів

Розділ III

Прощавай, Америко — В тумані біля Кейп-Сейбл — У відкритому морі — Чоловік з Місяця цікавиться подорожжю — Перший напад самотності — «Спрей» несподівано стикається з «Ла Вагуїса» — Пляшка вина від іспанця — Напад балакучості з капітаном «Яви» — Пароплав «Олімпія» викликає — Прибуття на Азори

Розділ IV

Шквал на Азорах — Панське життя — Сирно-сливова лихоманка — Лоцман «Пінти» — На Гібралтарі — Обмін люб'язностями з британським моряком — Пікнік на марокканському узбережжі

Розділ V

Вихід з Гібралтару за допомогою британського військово-морського буксира — Зміна курсу «Спрея» замість Суецького каналу до рогу мису Горн — Втеча від мавританських

За часом перекладу Біблії європейські науковці роблять висновки про рівень розвитку національних літератур. Висновки про появу національної мариністики можна робити за появою перекладу книжки Джошуа Слокама. Бо це — біблія моряка. Немає жодного серйозного яхтсмена, який не прочитав би Слокама. Без перебільшення скажемо, що Джошуа Слокам своєю книжкою виховав не одне покоління справжніх чоловіків. А відтепер і українці зможуть перевірити себе «за Слокамом».

*Брати Капранови,
письменники, яхтсмени*

піратів — Порівняння з Колумбом — Канарські острови — Острови Зеленого Мису — Морське життя — Прибуття до Пернамбуку — Протест проти бразильського уряду — Приготування до штормових погод біля мису

Розділ VI

Вихід з Ріо-де-Жанейро — «Спрей» причалює на уругвайському узбережжі — На волосинці від кораблетроці — Хлопець, що знайшов шлюп — «Спрей» відпливає, але щось іде не так — Чемність британського консула в Мальдонадо — Тепла зустріч у Монтевідео — Екскурсія Буенос-Айресом — Вкорочення щогли та бушприту

Розділ VII

Відплиття з Буенос-Айреса — Спалах емоцій у гирлі Ла-Плати — Зустріч із величезною хвилею — Буря на вході до протоки — Лантух оббивальних цвяшків — дарунок на щастя від капітана Замбліха — Мис Фровард залишається позаду — Сутичка з індіанцями на виході з бухти Фортеск'ю — Я не влучив у Чорного Педро — Заготівля дров та води в бухті Трьох Островів — Тваринний світ

Розділ VIII

Від мису Пілар в Тихий океан — Гнаний бурєю до мису Горн — Найбільша морська пригода капітана Слокама — Повернення до протоки по Кокбурнському каналу — Ватага дикунів наражається на шпалерні цвяхи — Небезпека від паліїв — Пориви несамовитого вілліво — Знову на захід

Розділ IX

Відладка «Спресвих» вітрил — Дикуни та неслухняний якір — Битва павуків — зустріч з Чорним Педро — Візит на пароплав «Коламбія» — На захист проти флоту каное — Записи про мандрівку протокою — Вантаж смальцю

Років десять тому, збираючись процитувати якого-небудь американського чи європейського класика, я нерідко ловив себе на тому, що в голові крутиться виключно цитата російською. За десять років ситуація помінялась, якісних перекладів побільшало, і нині більшість «важковаговиків» зарубіжної літератури можна цитувати українською. Попри це, мандрівна проза і досі пасе задніх. Жака-Іва Кусто, Тура Хейердала, Фрітьофа Нансена вкрайшому випадку доводиться читати мовою оригіналу... І оттепер щиро тішуся, що така захоплива, по-доброму божевільна і витончено весела оповідь Слокама, що описує одну з найбільших мандрівних авантур XIX століття, на решті доступна українською.

Максим Кідрук,
письменник, мандрівник

Розділ X

Втеча до Порт-Ангосто від снігової бурі — «Спрей» під загрозою через неякісну лінву — «Спрей» — мішень для стріл тубільців — Острів Алана Еріка — Знову посеред Тихого океану — Острови Хуан-Фернандес — Несправжній король — Гавань Робінзона Крузо

Розділ XI

Мешканці островів Хуан-Фернандес пригощаються пончиками янкі — Краса королівства Робінзона Крузо — Гірський монумент Александрові Селкірку — Печера Робінзона Крузо — Мандрівка з дітьми з острова — На Захід із дружнім свіжим вітром — Вільне плавання упродовж місяця, орієнтуючись за сонцем та Південним Хрестом — Споглядаючи Маркізькі острови — Досвід у розрахунках

Розділ XII

Сімдесят два дні без заходу в порт — Кити й птахи — Позирк на камбуз «Спрея» — Рибалітун на сніданок — Привітання в Анії — Візит місіс Роберт Луїс Стівенсон — У Ваїлімі — Самоанська гостинність — Заарештований за швидку їзду верхи — Кумедна карусель — Учителі й учні Папаутського коледжу — Відданий на ласку морських німф

Розділ XIII

Королівська сім'я на островах Самоа — Король Малієтоа — Прощайте, друзі з Ваїлімі — На південь від островів Фіджі — Прибуття до Ньюкасла — Австралія — Яхти Сиднея — Втеча «Спрея» — Комодор Фой дарує «Спреєві» нове вітрильне обладнання — Уперед, до Мельбурна! — Дуже цінна акула — Зміна курсу — «Кривавий дощ» — У Тасманії

Розділ XIV

Вітальний лист від леді — Плавання по Тасманії — Шкіпер читає свою першу лекцію про плавання — Достаток провізії — Перевірка надійності «Спрея» у Девонпорті — Знову у Сиднеї — На північ у напрямку Торресової протоки — Аматорська корабельна аварія — Друзі на побережжі Австралії — Небезпеки Коралового моря

Читання Слокама дуже гарно перелаштовує мислення з катастрофічного на позитивне. Після цього тексту починаєш на письмі систематично пропускати частку НЕ. Бо нічого НЕможливого в світі, виявляється, немає. Хто хоче творити — шукає засоби, хто не хоче — причини. Варто ж сісти і проаналізувати наявні можливості, зазвичай виявляється, що все в наявності і більшість взагалі безкоштовно — бери і роби. Якщо вже людині вдалося самотужки обійти довкола Землі з сорока доларами в кишені... Історія українського перекладу цієї книжки теж може служити показовою ілюстрацією такого підходу.

Антон Санченко,
письменник-мариніст

Розділ XV

Прибуття в Порт-Денісон, Квінсленд — Лекція — Спогади про капітана Кука — Читання добродійної лекції у Куктауні — Щасливий обхід коралового рифу — Домашній острів, Недільний острів, Пташиний острів — Американський ловець перлин — Ювілей на острові Четверга — Новий кормовий прапор для «Спрея» — Острів Бевзя — Через Індійський океан — Острів Різдва

Розділ XVI

Заклик до обережного плавання — Три години стернування за двадцять три дні — Прибуття на Кокосові острови Кілінга — Кумедний розділ соціальної історії — Вітання від дітей острова — Очищення та фарбування «Спрея» на пляжі — Магометанське благословення за горщик варення — Острови Кілінга як рай — Ризикована пригода в маленькому човні — Відплиття до Родрігеса — Мене вважають антихристом — Губернатор заспокоює побоювання людей — Лекція — Жіночий монастир на пагорбах

Розділ XVII

Чисте карантинне свідоцтво на Маврікії — Повторне плавання у стінах оперного театру — Нововідкрита рослина, названа на честь шкіпера «Спрея» — Гурт молодих леді на прогулянці під вітрилами — Бівуак на палубі — Теплий прийом у Дурбані — Дружня розмова з Генрі М. Стенлі — Троє розумних бурів шукають докази того, що земля плоска — Від'їзд із Південної Африки

Розділ XVIII

Спроби обігнути «Мис Бур» в давнину — Суворе Різдво — «Спрей» швартується на тримісячний перепочинок у Кейптауні — Залізницею до Трансваалю — Президент Крюгер дає ексцентричне визначення подорожі «Спрея» — Влучні висловлювання президента — «Спрей» приймає високоповажних гостей — Кокосова койра замість навісного замка — Люб'язність із боку адмірала флоту Її Величності — Ми відпливаємо до острова Св. Єлени — Земля!

Де ще можна українською мовою почитати про те, як жили люди сто з гаком років тому у таких цікавезних місцинах як Хуан-Фернандес, Самоа, острови Кілінга чи Родрігес і як ті місця тоді виглядали.

Андрій Маслюх,
перекладач

Розділ XIX

На острові вигнання Наполеона — Дві лекції — Гість у кімнаті із привидами в «Плантейшн-Гаузі» — Екскурсія до історичного Лонгвуда — Необчищена кава й козел для очищення — «Спрееві» не щастить із тваринами — Упереджене ставлення до миршавих цуциків — Шур, бостонський павук та цвіркун-канібал — Острів Вознесіння

Розділ XX

У сприятливій течії поблизу мису Сан-Рóке у Бразилії — Усі на морі переймаються іспансько-американською війною — Обмін сигналами з лінкором «Орегон» — Поблизу тюрми Дрейфуса на острові Диявола — «Спрей» знову бачить Полярну зірку — Маяк Тринідаду — Чарівне знайомство з Гренадою — Лекції перед дружньо налаштованими слухачами

Розділ XXI

Курс додому — У смузі штилю — Море укрите саргасами — Клівер-леєр рветься під час шторму — Зустріч із торнадо неподалік острова Фаєр — Зміна наміру — Прибуття до Ньюпорта — Завершення подорожі у понад сорок шість тисяч миль — «Спрей» знов у Фергейвені

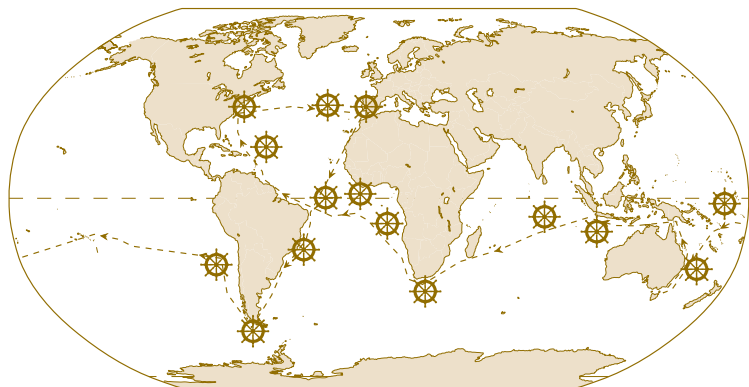
Додаток

Обриси й схема вітрил «Спрея» — Його родовід, наскільки він відомий — Теоретичне креслення «Спрея» — Його здатність самостійно триматися на курсі — Схема вітрил та стерновий механізм — Безпрецедентний подвиг — Заключне схвальне слово до майбутніх навігаторів

Географічний покажчик

... Но вот сюрприз — Слокам оказался еще и неплохо литературно одаренным. Он пишет спокойно и рассудительно, местами — поразительно изысканно, словно эти строки вышли из-под пера денди, а не профессионального моряка, с юмором и большим чувством меры. Без преувеличения — если бы существовала аллея славы исключительно для влюбленных в море и приключения писателей, Слокам занял бы там достойное место рядом с Джеком Лондоном, Германом Мелвиллом и Джозефом Конрадом.

Ирина Захарчук,
«Коментарі»,
2 сентября 2011

Розділ I

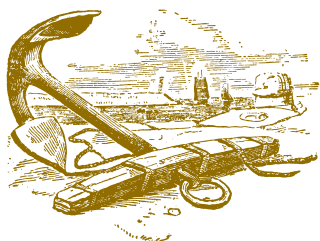
предки зі схильностями янкі — Юнацька любов до моря — Капітан корабля «Норзерн Лайт» — Втрата «Еквіднек» — Повернення додому з Бразилії на каное «Лібердад» — «Корабель» у подарунок — Перебудова «Спрея» — Труднощі з фінансами та конопаченням — Спуск «Спрея» на воду

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

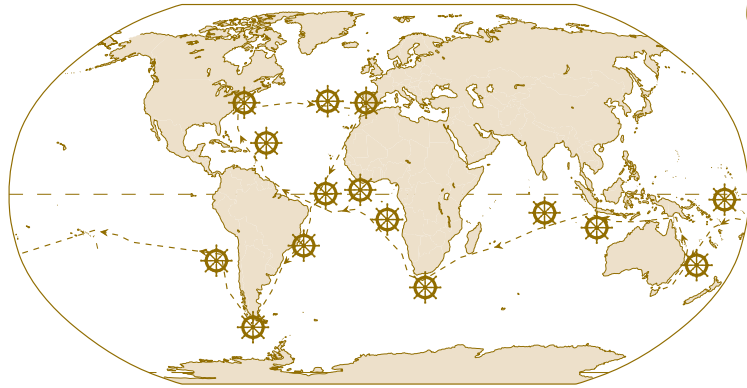
На чарівній землі Нова Скотія, що на Атлантичному узбережжі, є пасмо скель, яке називають Північною Горою. З одного боку від цих бескидів видно бухту Фанді, а з іншого — родючу долину Аннаполіса. На північному схилі пасма росте міцна ялина, добре придатна для корабельних , і багато різноманітних суден побудовано саме з неї. Жителі цього узбережжя теж міцні та дужі, й охочі позмагатися на світовому ринку. Тож нікого не дивує капітан далекого плавання, в дипломі якого Нова Скотія зазначена як місце народження.

Я народився в холодному місці, 20-го дня холодного місяця лютого, на найхолоднішій Північній Горі в Канаді. Однак я — громадянин Сполучених Штатів — натуралізований янкі, якщо хтось може дорікнути, що мешканці Нової Скотії — не янкі в буквальному значенні слова. По батьківській та материній лінії усі в моєму роду були моряками. Якщо й вдасться знайти якогось не мореплавного Слокама, то йому буде притаманна принаймні схильність до майстування дерев'яних моделей суден

та до уявних мандрівок. Мій батько був з тих людей, яким досить мати при собі складаного ножа й таке-сяке дерево, щоб повернутися додому після кораблетрощі біля берегів безлюдного острова. Він був гарний знавець човнів, але стара глиняна ферма його не відпускала і була замість якоря. Втім його не

назад

брав переляк від легких поривів вітру, і він ніколи не ховався за спини інших на старих добрих морських пікніках.

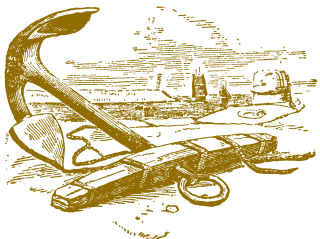
Мене ж море зачарувало ще змалечку. Я вийшов на човні до затоки в товаристві інших хлопчаків ще восьмилітнім, і потім ще не раз мав усі шанси потонути. Юнаком я обійняв важливу посаду кока на рибальській шхуні, але надовго на камбузі не затримався через протест команди одразу ж після того, як я приготував їм свій перший пудинг. Мене випхали в три шиї, перш ніж у мене з'явився шанс засяяти як кулінарний митець. Наступним ща-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

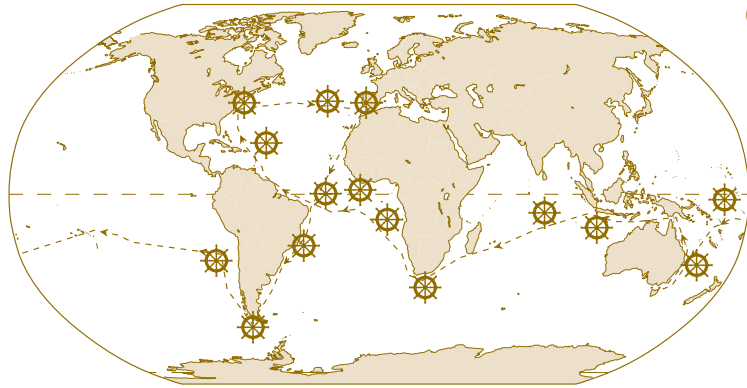
блем у моїй кар'єрі була щогла вітрильника, який прямував у закордонне плавання. Так я дійшов до командування кораблем «по вантах і реях», і аж ніяк не по салонному паркету.

Найкращим кораблем під моїм командуванням був розкішний «Норзерн Лайт», на якому я був не лише капітаном, але й співвласником. Я мав право пишатися ним, бо на той час — у вісімдесятих — він був найкращим американським вітрильником на плаву. Пізніше я був власником та капітаном «Еквіднек» — невеличкого, який здавався мені найдосконалішим з усіх витворів людських рук. Коли вітер напинав його вітрила, він не поступався швидкістю навіть пароплавам. На той час, як я покинув його палубу біля узбережжя Бразилії, де сталася кораблетроща, я вже був капітаном і власником суден протягом близько двадцяти років. Додому, в Нью-Йорк, ми тоді з сім'єю пливли на борту каное «Лібердад» і все обійшлося без пригод.

Усі мої рейси були закордонними. Я ходив і як фрахтувальник, тобто перевізник краму, і як власне торговець, переважно до Китаю, Австралії, Японії та Молуккських островів. Життя не дозволяло надовго подати швартови на причал, тому я майже забув звичаї та шляхи суходолу. Тож, коли для фрахтувальників настали важкі часи, а це таки врешті сталося, я навіть намагав-

назад

ся полишити море. Але що було робити старому морякові, який народився під подуви бризів і вивчив море так, як мало хто інший, нехтуючи всім, окрім нього? З такою ж силою мене вабило хіба що суднобудування. Хотілося досягти майстерності в обох професіях, і з часом мені це вдалося. Думки щодо розмірів і типу найбезпечнішого судна для будь-якої погоди і будь-яких морів приходили до мене на палубах міцних суден в найгірші зі штормів. Отже, плавання, про яке я розповідатиму — це результат не лише моєї любові до пригод, але й усього накопиченого жит-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

тєвого досвіду.

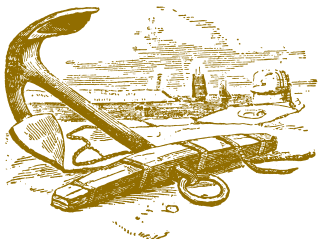
Одного зимового дня 1892 року в Бостоні, куди мене списали після старого океану роком чи двома раніше, я міркував собі, чи продовжувати шукати судно, щоб знову їсти свій хліб з маслом на морі, а чи йти працювати на верфі, коли зустрів старого знайомого, капітана-китобоя, який сказав:

— Їдь-но до Фергейвена, і я дам тобі корабель. Але, — додав він, — судно потребує невеличкого ремонту.

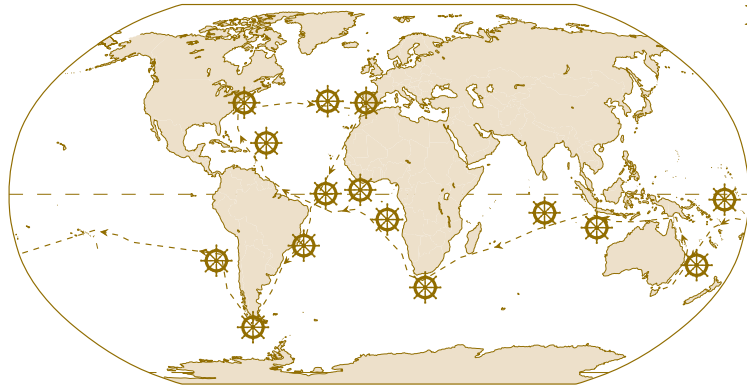
Умови капітана, щойно він їх повністю виклав, мене більш ніж влаштували. Він пропонував будь-яку необхідну допомогу, аби знову спустити плавзасіб на воду. Я радо пристав на ці умови, бо вже зрозумів, що мені не одержати роботи на верфі, не сплативши спершу п'ятдесяти доларів до товариства взаємодопомоги. Що ж до командування судном, то тут не було чого комизитися — суден і так не вистачало. Май-

же усі наші вітрильники вже були переобладнані у вугільні баржі й ганебно буксировалися «за ніздрю» з порту до порту, а багато гідних капітанів давно «відійшли у рейс» на

Наступного дня я зійшов на берег у Фергейвені, навпроти і побачив, що мій приятель, здається, з мене пожартував. Втім, сім років тому

Назад

хтось так само пожартував з нього. «Корабель» виявився геть вже антикварним на ім'я , збудованим, якщо вірити чуткам, ще першого року по Різдву Христовому. Він стояв на відстані від води, посеред поля, любовно підпертий й накритий брезентом. Годі й казати, що жителі Фергейвена — люди дуже економні та спостережливі. Сім років поспіль їм свербіло:

— Ну і що капітан Ебен Пірс збирається робити зі старим «Спреєм»?

Тож день моєї появи у містечку відзначився гучниюди дуоном

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

та жвавим обміном чутками: нарешті хтось прийшов на службу до старого «Спрея».

— Мабуть, розбиратимеш на дрова?

— Ні, збираюся відбудувати його.

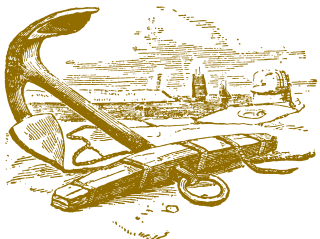
Така відповідь їх неабияк здивувала.

— А чи воно того варте? — прозвучало наступне питання, на яке я впродовж року, або й більше, відповідав заявами, що примушу його окупитися.

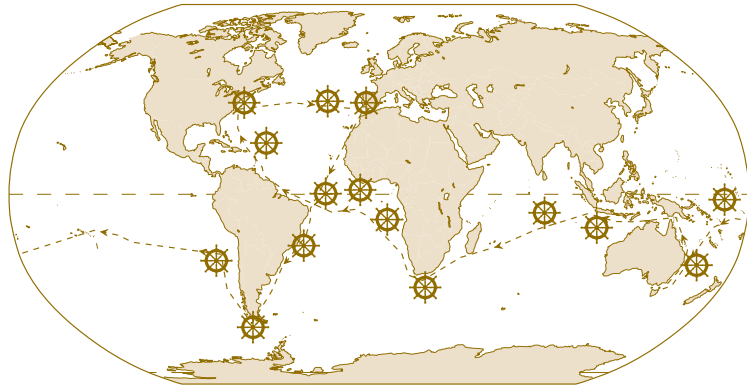
Неподалік я знайшов і зрубав міцного дуба для кіля, а фермер Говард, за невеличку винагороду, перетяг його та достатню кількість брусів для побудови корпусу нового судна. Я обладнав парильню та казанок для бойлера. Бруси для шпангоутів, виготовлені з молодих струнких дерев, обстругувались і відпарювались, набуваючи гнучкості, а потім згиналися навколо колоди, де закріплювались аж поки не затвердішають. Результат моєї праці щодня ставав усе очевиднішим, а місцеві мешканці

не давали нудьгувати за роботою. День, коли новий форштевень був прикріплений до нового кіля, був великим днем на верфі «Спрея». Капітани-китобої прибували здалеку, щоб поглянути на це. В один голос вони промовляли своє:

— Справжнісінький льодовий клас ! Може кригу колоти!

Назад

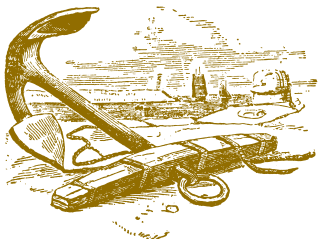

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

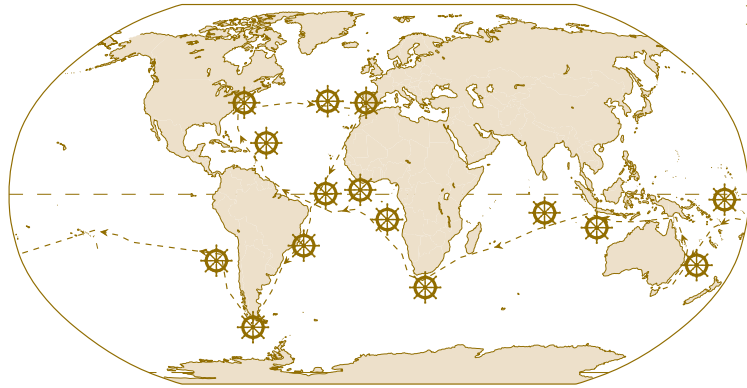
Коли був покладений **фундамент**, найстаріший з капітанів міцно потис мені руку і зазначив, що не бачить причин, чому «Спрей» ще й досі не полює на китів біля узбережжя Гренландії. Найважливіша частина форштевня була зроблена з окоренка найміцнішого виду так званого пасовищного дуба. Пізніше цей форштевень розколов навпіл коралову перемичку на островах **Маршалів** і не зазнав при цьому жодних пошкоджень. Вам не знайти кращого будівельного лісу для корабля, ніж пасовищний білий дуб. Кніци й шпангоути на «Спреї» були виготовлені також із цієї деревини. Вони були пропарені та зігнуті за лекалами із дотриманням усіх вимог. Особливо складно це було зробити в березні, коли я гарячково розпочав роботи. Окрім того, що надворі була холоднеча, неодмінно знаходилася безліч «інспекторів», які відволікали мене своїми «корисними» порадами. Коли ж на горизонті з'являвся який-небудь капітан-китобій, я мав нагоду відпочити від роботи і зустрітися з ним.

Міст, що сполучає Нью-Бедфорд, домівку капітанів-китобоїв, з Фергейвеном — традиційне місце для прогулянок. Втім не скажу, що капітани часто заглядали до «Спреевої» верфі. Їхні чарівні казки про арктичний китовий промисел надихнули мене подвоїти комплект брештуків на «Спреї», тож тепер він дійсно міг би маневрувати у кризі.

Я собі працював, а пори року тим часом швидко змінювали одна одну. Тількино я замінив шпангоути на шлюпі, як одразу ж розквітли яблуні. Невдовзі цвітом вкрилися маргаритки й вишні. Неподалік від місця, де старий «Спрей» поступово перероджувався, покоїлися останки Джона Кука, шановного батька пілігримів. Тобто новий «Спрей» зростав на освяченій землі. З палуби нового судна я міг простягнути руку і зірвати вишні, що росли навколо невеличкого надгробку. Дошки обшивки для нового судна, до накладання яких не-

Назад

вдовзі дійшло, були з джорджійської сосни, товщиною півтора дюйми. Операція з обшивання ними корпусу була досить клопіткою. Але, після її завершення конопачення уже виявилось легкою справою. Зовнішні кромки дощок були достатньо відкритими, щоб прийняти паклю, але внутрішні були настільки щільними, що крізь них не потрапляло навіть сонячне світло. Усі стики були скріплені наскрізними прогоничами з нарізними гайками, що стягували їх зі шпангоутами і це гарантувало міцність. Багато прогоничів з гайками використовувалося в інших частинах

конструкції. В цілому ж їх було близько тисячі. Я хотів зробити моє судно міцним та

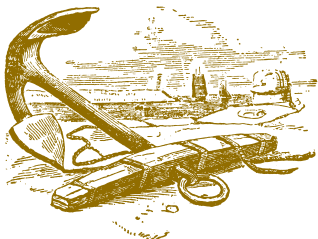
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

сильним.

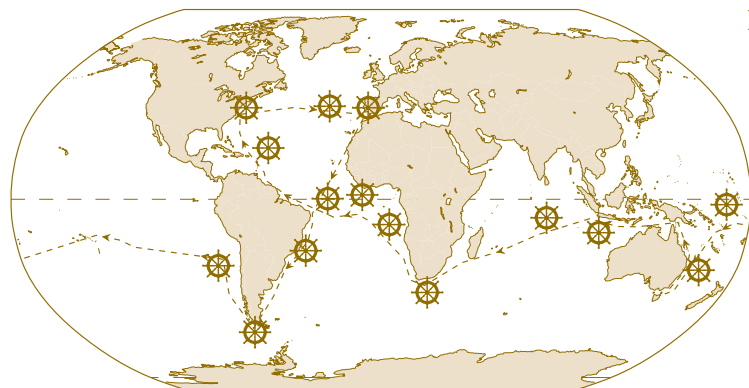
У є правило, що «Джейн», навіть повністю перебудована зі старого судна, все одно залишається тією самою «Джейн». «Спрей» змінювався так поступово, що важко було визначити момент, коли зник старий і народився новий, але менше з тим. Фальшборти я побудував зі стовпчиками-

з білого дуба чотирнадцяти дюймів заввишки і вкрив їх семидюймовою білою сосною. Ці пілерси, пропущені крізь дводюймову бортову обшивку, я розclinив тонкими кедровими клинами. Відтоді вони так і залишилися бездоганно щільними. Палубу я облаштував з білої сосни, прибитої шипами до з жовтої або джорджійської сосни через кожні три фути. Палубні були навколо кришки головного трюму та вигородки для камбузу, а також довкола надбудови для каюти в самій кормі. Усе це зді-

ймалося над палубоюдесь на три фути, і було достатньо «втоплене» в трюм, що дозволяло стояти в каюті на повний зріст. Уздовж бортів каюти, під палубою, я влаштував койку для сну й поставив рундуки для невеличкої поклажі, не забувши й про місце для аптечки. В середньому трюмі, між каютою та

Назад

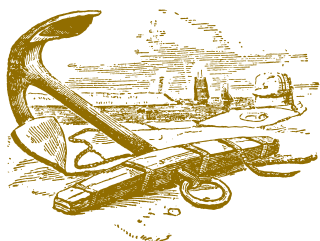
камбузом, під палубою було приміщення для провізії, води, солонини тощо, яких мало б вистачити на багато . Корпус мого судна був зібраний до купи настільки міцно, наскільки це дозволяють зробити дерево та залізо, а відсіки — . Я саме брався за «конопачення корабля», і був не на жарт переляканий тим, що можу схибити. Довелося переконатися на власному гіркому досвіді, що поради «професійного шпаклювальника» мені б зовсім не завадили. Перший удар, завданий по бавовняній паклі залізною свайкою, який вважав цілком вда-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

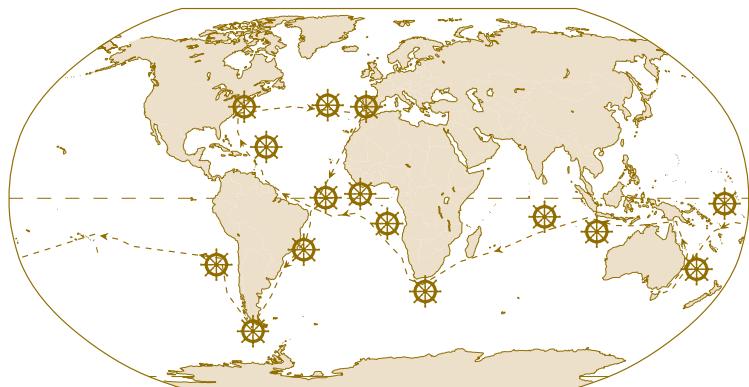
лим, багато кому одразу ж не сподобався. «Воно поповзе!» — кричав чоловік з Маріона, проходячи повз із кошиком за спиною. «Воно поповзе!» — кричав інший з Вест-Айленда, коли бачив, як я вбиваю бавовну в пази. Тим часом пес Бруно з осудом махав хвостом. Навіть містер Бен Дж., відомий авторитет в царині китобійних суден, підкреслено ввічливо запитував, щоб похитнути мою впевненість, чи не думаю я, що «воно поповзе».

— Як швидко воно поповзе? — вигукнув нарешті мій друг — старий капітан, якого тягав на буксирі не один жвавий кашалот. — Скажи нам, як швидко воно повзтиме, — кричав він — щоб ми встигли заскочити в порт!

Я не зважав на ці «поради», а вколочував натомість каболку старого каната поверх бавовни, як і збирався зробити від самого початку. І пес Бруно знову махав своїм хвостом, але вже схвально. Бавовна так ніколи і не «поповзла». Закінчивши шпаклювати, я наклав на днище два шари мідяної фарби, а на надводний борт та фальшборти — по два шари свинцевих білил. Потім я навісив та пофарбував стерно, а наступного дня «Спрей» вже був спущений на воду. Коли завели його старий, поїджений іржею якір, шлюп заплескався на воді, мов лебідь.

Назад

По закінченні усіх робіт основні розміри «Спрея» були такі: тридцять шість футів і дев'ять дюймів завдовжки, чотирнадцять футів і два дюйми завширшки та з глибиною трюму чотири фути і два дюйми. Його тоннаж складав дев'ять тонн порожнім і дванадцять і сімдесят одна сота тонни повної водотоннажності.

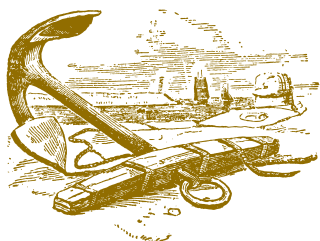
Потім на шлюп встановили щоглу з міцної нью-гемпширської ялини та всю невеличку оснастку, необхідну для короткого круїзу. Прив'язали вітрила, і ось вже «Спрей» відходить на свої перші ходові випробування. На борту ми удвох з

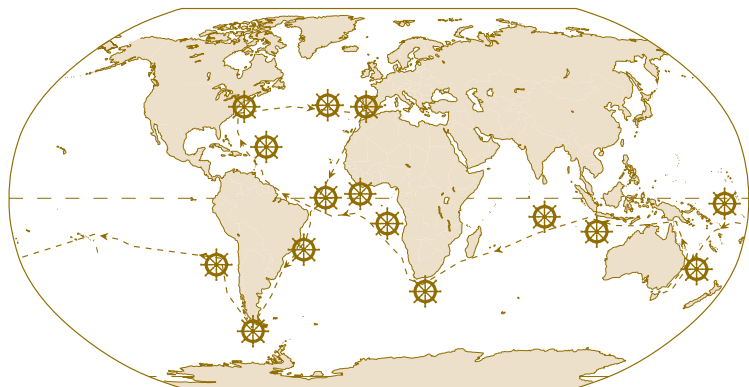
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

моїм другом капітаном Пірсом. Йдемо через затоку Баззардс — усе в порядку.

Єдине питання, яке у цю мить хвилювало моїх друзів на узбережжі: «А чи варте воно того?» До речі, вартість мого нового судна склала 553 долари 62 центи за матеріали і тринадцять місяців моєї праці. Я затримався у Фергейвені ще на декілька місяців, бо раптово одержав роботу на китобійному судні, що саме обладнувалося в гавані, і це забезпечило мені овертайм.

назад

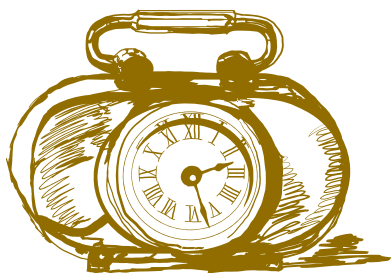
Розділ II

Рибалка-невдаха — Планування навколосвітньої подорожі — З Бостона до Глостера — Спорядження для океанського плавання — Половинка дорі замість корабельної шлюпки — Перехід з Глостера до Нової Скотії — Прочуханка в домашніх водах — Серед старих друзів

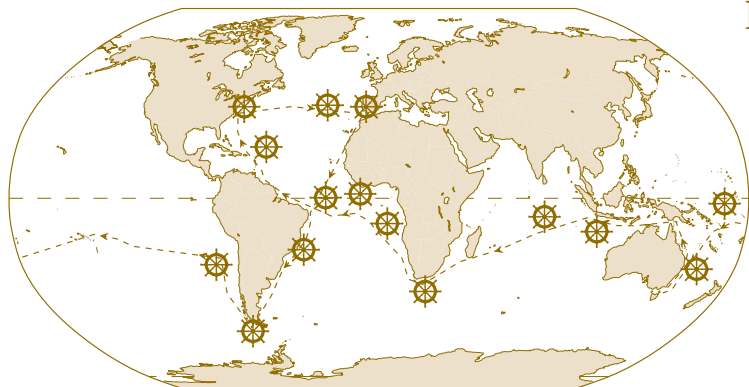
Я провів сезон на своєму новому судні за риболовлю в прибережних водах і лише переконався, що іще не достат-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

ньо тямлю, як нанизати наживку на гачок. Нарешті настав час вийти в море посправжньому. Я таки зважився на подорож навколо світу і, оскільки вітер 24 квітня 1895 р. був сприятливий, опівдні я підняв якір, поставив вітрило і взяв курс на вихід з порту Бостона, в якому «Спрей» безпечно простояв на швартовах усю зиму. Якраз тоді, коли шлюп помчав уперед на повних вітрилах, засвистали . Він пройшов коротким лівим на вихід з гавані, потім привівся до вітру, тримаючи курс мористіше, перекинув рангоут на лівий борт, і заклав поворот з сильним креном повз пороми. Фотограф на зовнішньому хвилерізі зі сторони Східного Бостона зробив знімок моменту, коли «Спрей» проноситься повз із прапором на кінці гафеля, що тріпоче на ходу. Серце шалено калатало, коли я крокував палубою, вдихаючи свіже повітря. Раптом я відчув, що вороття назад немає, і що я посватав собі пригоду, значення якої повністю усвідомлюю. Я мало прислуховувався до будь-чийх порад, бо мав право на свою власну думку щодо речей, які стосуються моря. Те, що навіть найкращі з моряків можуть впоратися значно гірше, ніж я самотужки, стало зрозумілим не далі як в одній лізі від бостонських доків. Величезний пароплав, повністю укомплектований командою, офіцерами й забезпечений лоцманською проводкою, лежав викинутим на берег і розламаним.

назад

Це був «Венешіан». Він розламався навпіл на прибережному рифі. У першу ж годину своєї самотньої подорожі я отримав доказ, що ми зі «Спреєм» принаймні можемо впоратися краще за цей пароплав із усією його командою, адже ми були вже далі на своєму шляху.

— Сприйми це як попередження та пильнуй надалі, — промовив я вголос до свого , що неначе казковий безшумно летів до виходу із затоки.

Вітер посвіжішав, і «Спрей» обігнув вогні острова Дір, йдучи зі швидкістю сім вузлів. Проминувши маяк, шлюп взяв курс

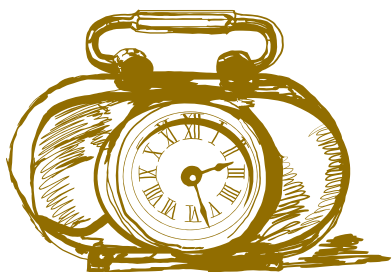
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

прямо на Глостер, де ми мали забезпечити себе деяким рибальським спорядженням. Хвилі, що весело танцювали вздовж Массачусетської затоки, зустріли вихід шлюпа, щоб тут-таки розбитися на міріади іскристих діамантів, які огортали його ніс при кожному пірнанні в хвилю. Був чудовий день із яскравим сонячним світлом. Кожна краплина води у повітрі перетворювалася на самоцвіт, і моя посудинка, наче виправдовуючи свою назву — , стрімко рухалася вперед, зриваючи з моря

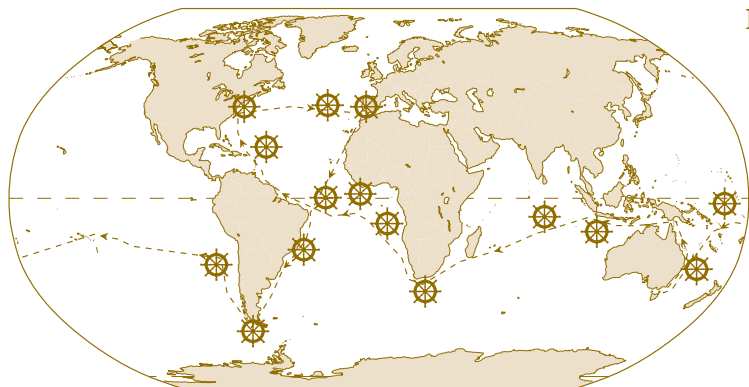
намисто з дрібних крапель, і гемблювала ним. Багато хто бачив мініатюрні веселки над баком судна, але такої, яку створив того дня «Спрей», чимдуж буцаючи хвилю носом, я ще не бачив ніколи. Я це витлумачив так, ніби то «Спреїв» ангел-хранитель зійшов на борт у цьому плаванні.

Невдовзі кручі Наганта були на , а потім за кормою залишився і Марблгед. Інші судна прямували далі від берега, але жодне з них не обійшло «Спрей», який ле-

тів своїм курсом. Я чув гнітюче бемкання дзвона, коли ми проходили повз Норманз-Во. Упритул до борту ми проминули цей риф, на якому нещодавно розтрощило «Гесперус». Викинуті хвилями «кістки» затонулого судна білили на березі неподалік. Вітер усе свіжішав, я приспустив го- ловного вітрила, щоб полегшити стернування, тому що при незарифленому

Назад

гроті я вже ледве утримував стерно. Шхуна попереду мене спустила всі вітрила і йшла до порту з голим і під сприятливим вітром. Коли ми наблизились до цієї не-знайомки, я побачив, що деякі з її вітрил зірвані, і шмат-тя парусини звисає з такелажу, за що слід було дякувати шквалові.

Я зайшов до бухточки, привабливого закутка затиш-ної гавані Глостера, щоб ще раз оглянути «Спрей» та знову зважити обставини подорожі й свої почуття, пов'язані з нею.

Затока була білою, немов пір'їна, коли моє, оповите піною, суд-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

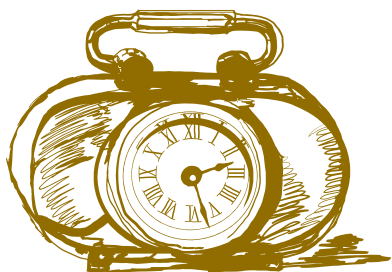
но заскочило в неї. Це був мій перший досвід приходу в порт одинаком на кораблі, байдуже якого розміру. Старі рибалки побігли на причал, до якого «Спрей» пряму-вав і об якого, вочевидь, збирався розтритися. Я досі не розумію, як зміг не наро-бити лиха, бо мені аж у п'ятах похололо, коли я, полишивши штурвал, швидко пере-біг на ніс і спустив . Шлюп буквально крутнувся на вітер, і саме протягнувшись уперед, приклався своєю вилицею до швартовної палі навітряного кута причалу так легко, що не розчавив би при цьому і курячого яйця. Я неквапно завів швартов на-вколо палі й ошвартував судно. Невеличкий натовп на причалі схвально загудів.

— Навіть важачи лише одну тонну, ти не впорався б краще! — вигукнув один ста-рий шкіпер.

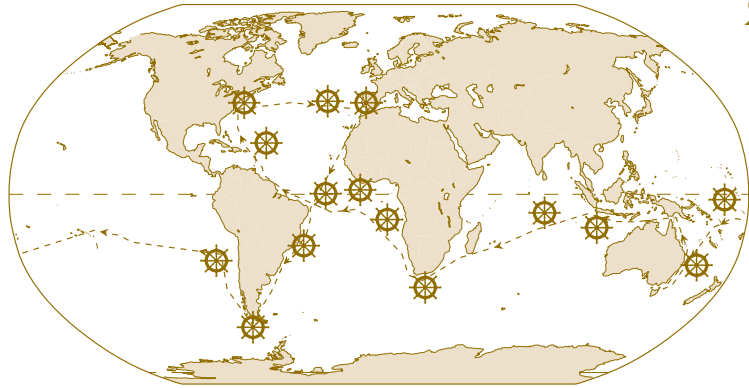
І хоча моя вага на той момент складала заледве п'ятнадцяту частку тонни, я про-мовчав, усім своїм виглядом вдаючи безтурботну байдужість, ніби промовляючи:

— Не варте уваги!

Декілька найкращих у світі моряків, які не бачили різниці між власною ва-гою і тоннажем свого судна, дивилися тоді на мене, і я зовсім не хотів вида-тися їм зеленим салагою, бо збирався затриматися у Глостері ще кілька днів.

Назад

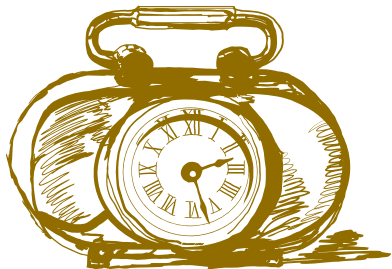
Якби я промовив хоч слово, воно б напевно зрадило мене, бо я все ще був нервовим і захеканим.

Я залишався в Глостері ще близько двох тижнів і розжився різноманітними предметами спорядження для подорожі, залюбки подарованими мені. Власники багатьох рибальських суден і причалу, біля якого я стояв, завантажили на борт «Спрея» безліч в'яленої тріски, а також барило рибного жиру, щоб вгамовувати хвилі. Вони самі були старими шкіперами, тому виявили неабияку цікавість до моєї подорожі. Також вони подарували «Спрееві» справ-

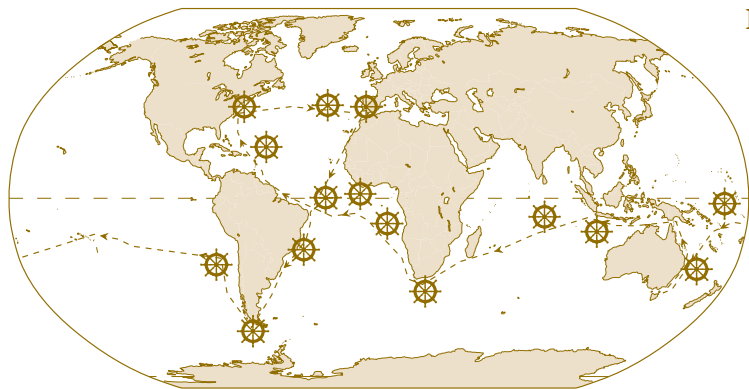
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

жній рибальський ліхтар, який, як я пізніше переконався, може світити на велику відстань. Корабель, що здатен зіштовхнутися з іншим, якщо той несе такий гарний вогонь на борту, так само здатен наскочити навіть на плавучий маяк. Багор, грузило та підсака, без яких взагалі не можна виходити в море, як заявив мені один старий рибалка, також з'явилися на борту. З іншого берега бухти також привезли дарунок: глечик мідяної фарби — відомого засобу проти обростання днища, який придався мені значно пізніше. Тоді я наклав два шари цієї фарби на днище «Спрея», поки він обсихав під час відпливу на твердому пляжі. Я переробив викинуте на берег на суднову шлюпку, розпилявши його надвоє по , і вставивши транцеву дошку з обрізаного кінця. Це напівдорі я міг досить легко піднімати й вивалювати за борт з носа, взявши його на гак за спеціально сплетений строп і скориставшись фалом для підняття гафеля. Піднімати ціле дорі самотужки було б важко й незручно. Було оче-

видним, що на палубі немає більше вільного місця, ніж для половинки човна, яка усе ж краща за його цілковиту відсутність і достатньо велика для однієї людини. Ба більше, я здогадався пристосувати свій новий плавзасіб як пральну машину, встановивши його впоперек палуби, а також замість ванної. І справді, впродовж плавання моє безпалубне дорі заробило собі таку ре-

Назад

путацію, що моя прачка на Самоа не хотіла навіть чути жодних відмовок, коли допетрала, що перед нею — найновіший винахід, який значно перевершує усі пристрої янкі, будь-коли до цього привезені на острови місіонерами, і що вона просто повинна цей винахід мати.

На той момент я переймався лише відсутністю хронометра на борту. Згідно з новітніми навігаційними уявленнями, які я цілком поділяю, це саме той прилад, без якого моряк не зможе визначитись із курсом. Моїм старим, але досить пристойним хронометром довго не користувались. Почис-

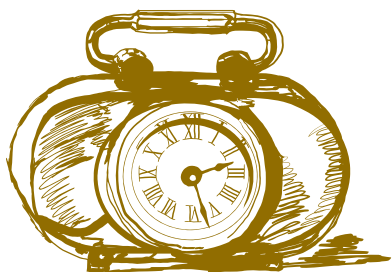
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

тити й вивірити його коштувало б цілих п'ятнадцять доларів. П'ятнадцять доларів! Через поважні причини я залишив цей годинник там, де Голландець колись залишив свій . Я мав чудового ліхтаря, а леді з Бостона прислала мені велику двопальникову каютну лампу, яка чудово освітлювала каюту вночі. Я ж, трохи помудрувавши, почав використовувати її також і вдень, замість кухонної плити.

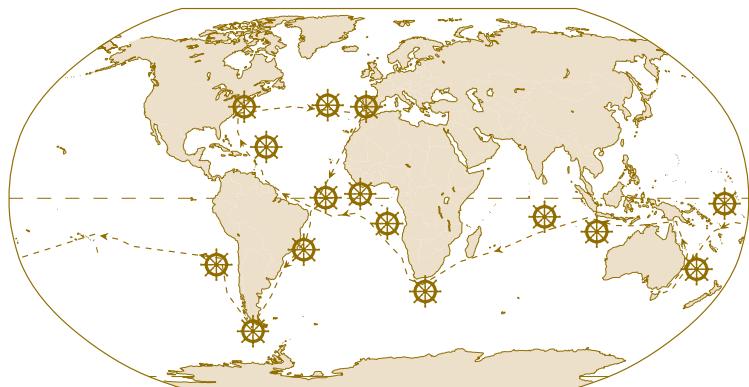
Таким чином, я спорядився і був готовий до виходу в море. 7 травня я знову підняв вітрила. Простір для маневру був невеличкий і «Спрей» таки пошкрябав фарбу на старій прогулянковій яхті, що стояла на фарватері та яку саме шпаклювали й фарбували для літньої подорожі.

- Хто заплатить за це? — забурчали маляри.
- Я розрахуюсь, — сказав я.
- Хіба що грота-шкотом, — луною відізвався капітан «Блуберд», що стояв неподалік. Так він натякав, що я вже «на відході», тобто от-от відпливатиму.

Для мене було дрібничкою — заплатити одну десяту фунту, тобто менше п'яти центів за зіпсовану фарбу, але між старим і «Блуберд», який став на мій захист, зчинився такий галас, що дуже скоро всі забули про справжню причину суперечки. Принаймні рахунку мені так ніхто і не виставив.

Назад

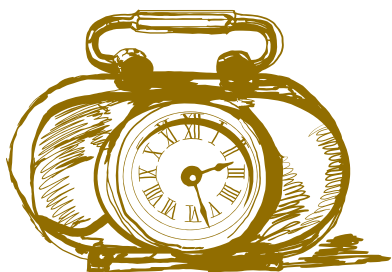

У день мого відходу з Глостера погода так і шепотіла. Спереду по курсу, на виході «Спрея» з бухточки, уся набережна біля багатоповерхової фабрики майоріла хустками й кепками. Миловидні обличчя дивилися на нас з усіх вікон будівлі й, усміхаючись, бажали нам зі «Спреєм» щасливого плавання. Деякі гукали мене, щоб довідатись, куди я пливу, й чому сам. Коли їм здавалося, що я хочу причалити, сотні рук махали мені, запрошуючи до берега, але він був небезпечним. Шлюп виходив з гавані проти легкого південно-західного вітру, і близько полудня, проми-

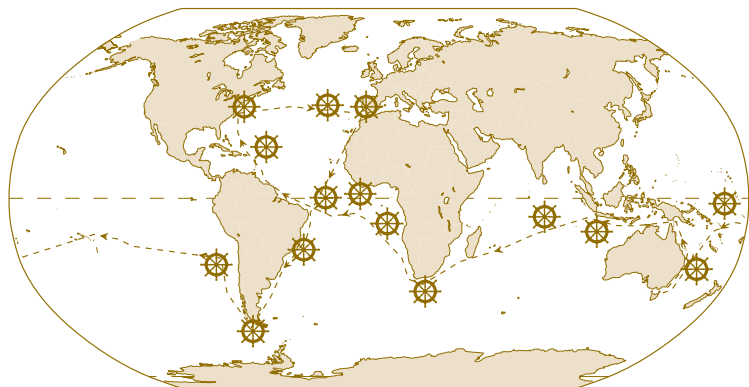
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

нувши мис Східний, я почув гучний салют — останній вияв безмежної прихильності в Глостері. За мисом вітер посвіжішав, і, йдучи швидко та рівно, невдовзі зі «Спрея» було видно вогні острова Тетчер. Звідти він узяв курс на схід за компасом, щоб пройти північніше рифу Кеш та скель Амен. Я тим часом сидів і вкотре обмірковував, чи не краще було б взагалі оминути рифи та скелі. Я з усією відповідальністю пообіцяв обійти навколо світу, але «виключаючи небезпеки моря», як пишуть у морських контрактах. Ця і з самим собою ніби зобов'язувала мене. Отже, я йшов уперед. Ближче до ночі я привів шлюп до вітру і наживив гачок на придонну рибу, на глибині тридцяти морських саженив, на краю рифу Кеш. До того, як почало сутеніти я вдало порибалив, витягнувши на палубу три тріски, дві пікші, одного хека, і найкращого невеличкого палтуса. Усі рибини були вгодовані й прудкі. Завваживши, що це доволі гарне місце, щоб поповнити запас провізії понад той, який уже мав, я став

на плавучий якір, який мав тримати ніс судна за вітром. Течія була південно-західна, навспак вітру, і я був певен, що вранці «Спрей» буде все ще над або поблизу неї. Я підібрав якірний канат, підняв на такелажі свій чудовий ліхтар і приліг, уперше за мандрівку, та й то не для того, щоб спати, а лише щоб куняти й марити.

назад

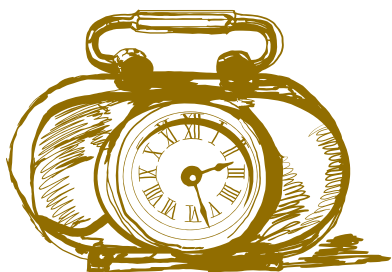
Десь я читав про рибальську шхуну, яка, мов на гачок, зловила своїм якорем кита, і той добряче потягав її на буксирі. Така ж пригода трапилася і зі мною, але уві сні. Я ніяк не міг позбутися цього сну, аж раптом прокинувся і виявив, що здійснений вітер та розбурхане море потурбували мій короткий відпочинок. Рвані хмари неслися на тлі місяця. Вже було досить буряно і насувався шторм. Я зарифив вітрила, витягнув плавучий якір, поставив усю парусину, яку шлюп міг нести за таких обставин, і спрямував його до маяка Монгеган, який ми пройшли на світанку 8 травня.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

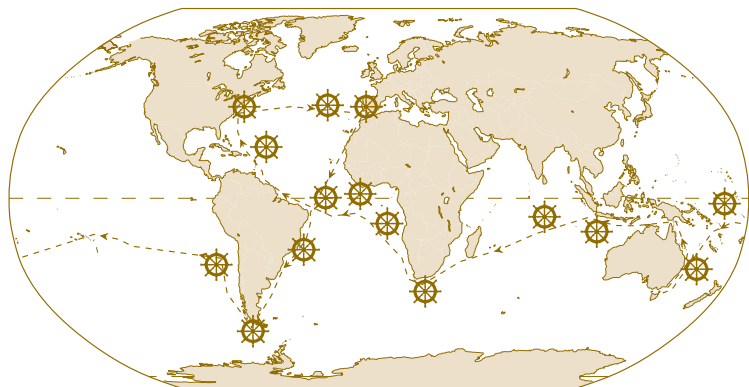
Вітер був свіжий і ми зайшли до гавані Раунд-Понд — невеличкого порту на схід від Пемаквід. Там я відпочивав увесь день, поки вітер шумів у соснах. Наступного дня, коли вже достатньо випогодилось, я вийшов у море, попередньо записавши до судового журналу все, що трапилося зі мною від Кейп-Енн та не забув викласти повний звіт про мою пригоду з китом.

«Спрей» прямував на схід, прогулюючись спокійним морем вздовж узбережжя, посеред багатьох островів. Увечері 10 травня він дістався чималого острова, який для мене назавжди залишиться островом Жаб — настільки зачарував нас зі «Спреєм» скрекіт мільйонів жаб'ячих голосів. З острова Жаб ми попрямували до Пташиного острова, який називався островом Ганнет, або іноді — скелею Ганнет. Там стоїть маяк, що яскравими спалахами освітлював палубу «Спрея», поки той ішов вздовж берега. Звідти я взяв курс на острів Браярс. Наступного дня пополудні «Спрей» пройшов

поміж суднами на західній рибній банці та після розмови з рибалкою на якорі, який вказав мені хибний курс, пішов прямо над південно-західним рифом супроти найгіршої відпливної течії в бухті Фанді й опинився у гавані Вестпорта, що в Новій Скотії, де я колись провів вісім своїх хлопчачих років.

Назад

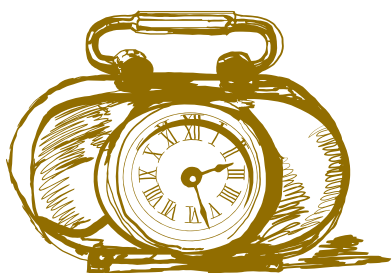
Можливо, рибалка сказав — саме таким курсом я йшов до того, як спитався у нього дороги — але мені чомусь почулося «ост-тень-нордост», і я відповідно змінив курс. Перед тим, як відповісти мені, хлопець скористався okazією задовольнити власну цікавість і почав розпитувати звідки я, і чому не маю ані кішки, ані собаки. Це був перший випадок за усе моє морське життя, коли на питання щодо місцезнаходження судна мені відповідали питанням. Думаю, хлопець цей був

Принаймні я був достеменно впевнений в одному: він був точ-

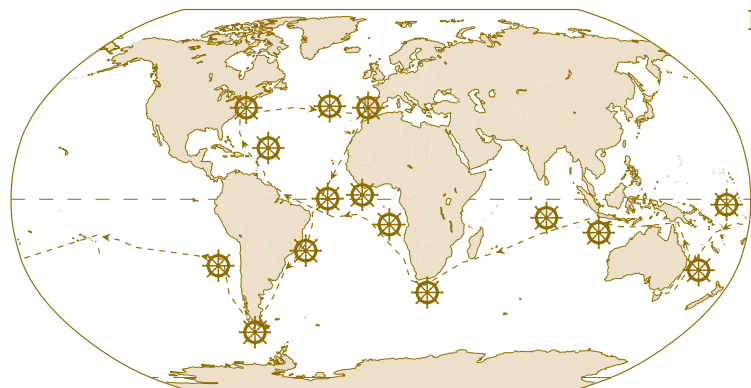
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

но не з острова Браярс, бо ховався від бризок, що хлюпали через , і, зупинившись, щоб витерти обличчя, втратив гарну тріску, яку вже майже витяг на борт. Мій земляк з острова ніколи б так не вчинив. Загальновідомо, що мешканець острова Браярс ніколи не відвертається від морських бризок, є в нього риба на гачку, чи нема. Він лише пильнує свою волосінь і веде або «підсікає». Та ж хіба не бачив я свого старого друга диякона, гарного острівного чолов'ягу, який навіть під час слухання проповіді в невеличкій церкві на схилі, виставляв руку над загорожею своєї лави і «блеснив» уявних кальмарів у проході між лавами, на радість молоді, яка не уявляє, що для того, щоб зловити гарну рибку, потрібна не менш гарна хватка, про що диякон не забував ніколи.

Я був зачарований прибуттям до Вестпорта. Втім, будь-який порт видався б чарівним після тієї жахливої прочуханки, яку я одержав у шаленому південно-західному гирлі, але опинитися серед старих шкільних друзів було справді чудово. Це якраз було 13-го числа, а те, що 13 — моє щасливе число — факт, засвідчений задовго до того, як доктор Нансен відплив на пошуки Північного полюса з командою з тринадцятьох чоловік. Можливо, він чув про мої успіхи в перегоні до Бразилії найнезвичайнішого судна з таким самим числом членів екі-

Назад

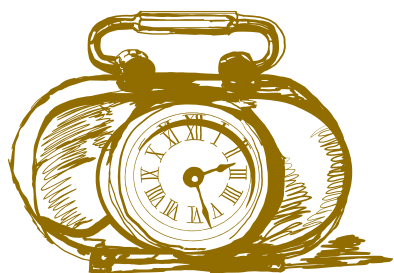
пажу. Я був радий знову бачити навіть каміння острова Бра-
ярс, бо кожен цей камінь був мені знайомий. Невеличка
крамничка за рогом, яку я не бачив тридцять п'ять ро-
ків, майже не змінилась, хіба що здавалася тепер значно
меншою. Вона була вкрита тим самим дрантям, що й у ті
далекі часи — я був певен цього. Хіба ж не знав я цей дах,
на якому ми хлопчиками ніч по ночі полювали на шкуру
чорної кішки, щоб зробити з неї пластир для убогого куль-
гавого чоловіка? Коли ми були малими, там жив кравець на
ім'я Лоурі, який обожнював свою рушницю. У внутрішній кишені

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

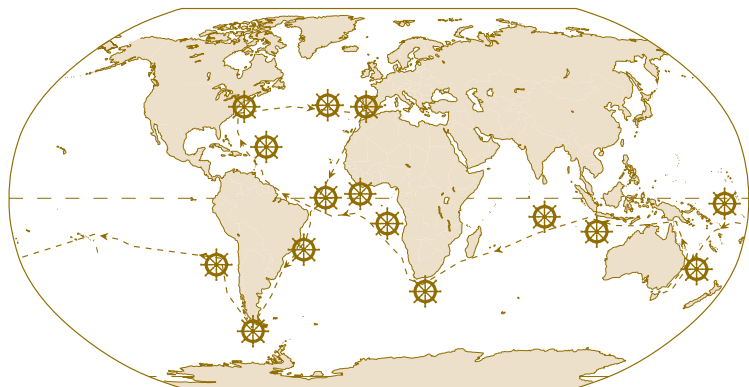
пальта він завжди носив погано запакований порох, а у роті зазвичай тримав корот-
ку люльку-носогрілку. Та якось, у лиху годину, він поклав запалену люльку до кишені
з порохом. Ексцентричний чоловік був цей містер Лоурі.

На острові Браярс я ще раз детально оглянув «Спрей» і перевірів пази між дошка-
ми, але не виявив жодних пошкоджень судна навіть після випробування південно-
західним гирлом. Надворі була препогана погода й дув сильний зустрічний вітер,
тому я не поспішав огинати Кейп-Сейбл. Тим часом я та кілька моїх друзів відбу-
ли на невеличку екскурсію до затоки Сент-Мері, старого місця наших круїзів, після
чого повернулися на острів. Потім я відплив від берега, однак наступного ж дня зму-
шений був зайти до Ярмута через туман та вітер. В Ярмуті я провів декілька досить
приємних днів, завантажив на борт трохи масла для подорожі, барильце картоплі,
наповнив шість діжок водою, і розташував усе це під палубою. Також саме у Ярмуті

я придбав мого уславленого бляшаного годинника — єдиного «хронометра»,
який у мене був упродовж всієї мандрівки. Він коштував півтора долари, але,
з огляду на пошкоджений корпус, я виторгував його у продавця за долар.

Назад

Розділ III

*Прощавай, Америко — В тумані біля Кейп-Сейбл—
У відкритому морі — Чоловік з Місяця цікавиться
подорожжю — Перший напад самотності — «Спрей»
несподівано стикається з «Ла Вагуїса» — Пляшка вина
від іспанця — Напад балакучості з капітаном «Яви» —
Пароплав «Олімпія» викликає — Прибуття на Азори*

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Цього разу я розкріпив усі свої речі «по-штормовому», бо на мене чекала бурхлива Атлантика, і спустив зі щогли стеньгу, розуміючи, що для «Спрея» ліпше буде, якщо вона лежатиме долі. Потім натягнув , перев'язав їх наново, упевнився в тому, що на закріплено, а шлюпка , бо погана погода на переході може трапитися навіть влітку.

І справді, кілька тижнів поспіль стояла погана погода. Проте, 1 липня, після жахливого шторму, вітер задув у північно-західному напрямку і вирівнявся, що було сприятливим для гарного ходу. Наступного дня, коли зустрічна хвиля вляглася, я відійшов з Ярмута і більше не тримався берегів Америки. Вахтовий журнал «Спрея» коротко сповіщає про перший день в Атлантиці:

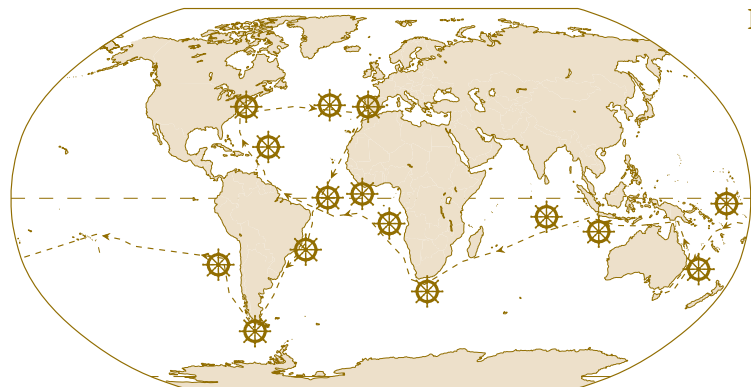
— О 9:30 вийшов з Ярмута.

— О 16:30 пройшов Кейп-Сейбл. Дистанція — три від берега. Шлюп йде зі швидкістю вісім вузлів під свіжим північно-західним бризом.

Перед заходом сонця я вечеряв полуницями та чаєм на спокійній воді біля підвітряного східного берега землі, яку «Спрей» тепер неквапно огинав. Опівдні 3 липня на траверзі був острів Айронбаунд. «Спрей» знову почувався якнайкраще. Велика шхуна, що вийшла з Ліверпуля в Новій Скотії цього ранку, тримала курс на схід. Через п'ять годин «Спрей» залишив її за

назад

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

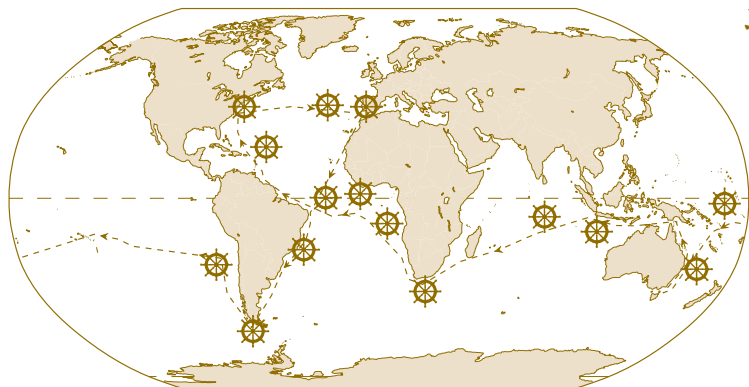
кормою. О 18:45 я був упритул до півострова Чебукто біля гавані Галіфакса. Піднявши прапор, я пішов з попутним вітром та відплив від острова Джорджа ще до темряви, прямуючи на схід, до Кейп-Сейбл. Вздовж цього узбережжя було багато сигнальних вогнів. Бухта Самбро та скеля Ламентацій мають чудові вогні, які проте лайнер «Антлантик» у ніч своєї жахливої катастрофи не побачив. Я дивився як вогники зникали за кормою, аж поки останній з них не сховався за горизонтом. Я вже виходив у відкрите море. Лишившись наодинці, «Спрей» біг собі й упевне-

но тримався на курсі. 4 липня, о 06:00, я взяв два рифи на гроті, і о 08:30 зарифив усі вітрила. О 21:40 горизонт осяювали вогні на західному кінці Кейп-Сейбл, інша назва якого — острів Трагедій. Туман, ніби чекаючи на цей момент, тепер спустився і ліг над морем. Я був у країні туманів, відрізаний від усього світу, і більше не бачив жодного вогника. За показниками , якого кидав часто, я визначив, що після опівночі вже проходив східну точку острова, і невдовзі був би у безпеці він загроз берега та мілін. Вітер тримався свіжий, хоч і дув з боку плями туману, від зюйд-зюйдвесту. Кажуть, що за декілька років Кейп-Сейбл зменшився у довжині з сорока миль до двадцяти, і що з трьох маяків, побудованих на ньому з 1880 року, два були змиті, а третій море невдовзі поглине.

Ввечері 5 липня «Спрей», після цілодобового стернування через неспокійне море, надумав собі йти далі без допомоги стернового, давши мені спочинок. Досі я прямував зюйвест-тень-зюйд, але вітер трохи зайшов до носа, шлюп без стерна пішов, як по ниточці, на південний схід, і робив близько восьми вузлів — свою найкращу швидкість. Я додав вітрил, щоб не гаючи часу перетнути звичайний шлях лайнерів і якнайшвидше досягти дружнього Гольфстріму. Туман розвіявся під вечір, і я зміг побачити сонце саме в ту мить, коли воно торкну-

Назад

лося моря. Я спостерігав, як воно схиляється долі й зникає з очей. Потім обернувся на схід, і там, наче на самому кінці бушприта, побачив усміхнений повний місяць, який сховався над морем. Нептун, якщо б він власною персоною крокував через ніс шлюпа, сполохав би мене менше.

— Доброго вечора, сер, — гукнув я

— Радий Вас бачити!

Згодом на мене чекало багато розмов з чоловіком на Місяці, який став моєю довіреною особою в цьому плаванні.

Близько півночі все знову було оповите туманом, щільнішим ніж

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

будь-коли до цього, хоч ложкою його їж. Це тривало кілька днів і за цей час вітер посилювався до штормового. В цьому гнітючому тумані я відчував себе комахою на соломинці, що самотньо дрейфує серед стихій. Хоч і піднялася висока хвиля, але я мав досить гарний корабель і, закріпивши стерно найтовом, спав, поки судно плівло, тримаючи курс. У ці дні мене переслідував якийсь благоговійний жах. Моя пам'ять працювала з приголомшливою силою. Зловісне, несуттєве, величне, мале, дивовижне, банальне — усе поставало переді мною в магичній послідовності. Пригадувалися такі забуті сторінки моєї біографії, що здавалося, ніби вони належать до інших, попередніх моїх життів. Я чув усі голоси минулого: сміх, сльози, розмови, які я вів в багатьох куточках Землі.

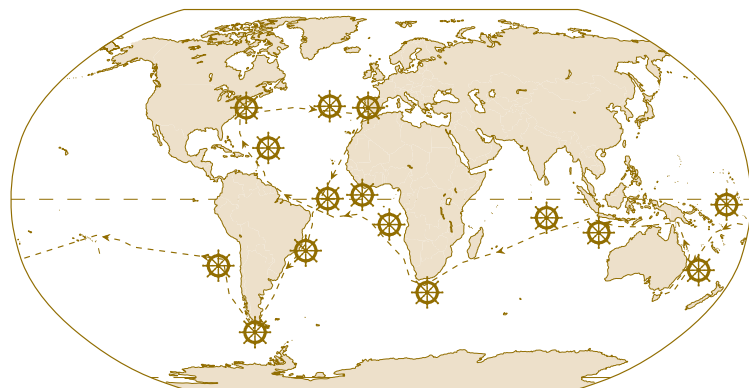
Із появою свіжого вітру, моя самотність відступала, і враз з'являлося багато роботи. Коли ж знову поверталася гарна погода — приходило відчуття самоти, якого я не міг позбутися. Я часто розмовляв уголос, спочатку подавав команди щодо суднових справ, бо мені розповідали, що я можу втратити здатність говорити, переставши робити це. Тож, коли сонце було в зеніті, я голосно командував:

—

— за звичаями корабля в морі.

Назад

З каюти я гукав до уявного чоловіка на стерні:

— — і знову — Як там з курсом?

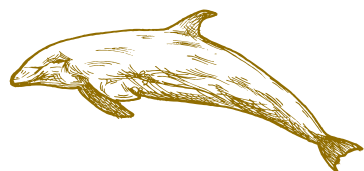
Але мовчанка у відповідь дуже швидко нагадувала мені про мої нинішні обставини. Мій голос звучав надто лунко в порожньому приміщенні, тому я припинив цю практику. Проте невдовзі мені спало на думку, що хлопчиком я бувало співав, то чому ж не спробувати зараз, коли це не потурбує нікого? Мій музичний талант ніколи не викликав заздрощів в інших, але не посеред Атлантики.

Щоб зрозуміти, що я маю на увазі, ви мали б почути мій спів.

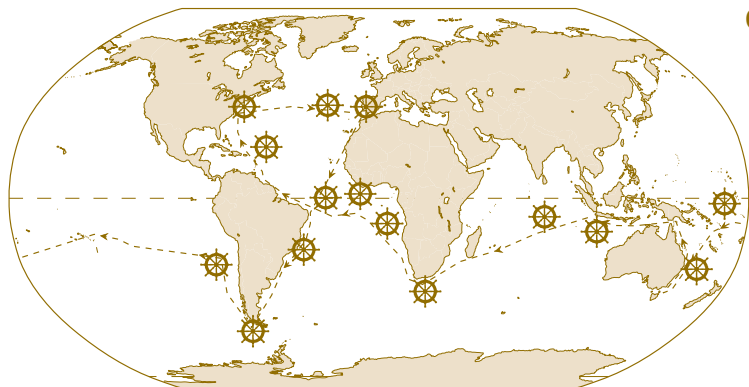
Ви мали б побачити бурих дельфінів, які вискакують геть з води, варто мені підвищити голос над хвилями, морем і усім, що у тому морі було. Старі черепахи витріщали очі та випинали шиї з моря, коли я заводив «Джоні Бокера», або «Ми заплатимо Дербі Дойлу за його черевики», чи ще щось подібне. Але бурі дельфіни були значно більшими моїми шанувальниками, ніж черепахи, і стрибали вони значно вище. Одного дня, коли я мугикав улюблене , здається це було «Падіння Вавилона», один дельфін скакнув вище бушприта. Якби «Спрей» рухався трохи швидше, він би зловив його, як підсакою. Це спричинило переполох серед морських пташок, що плавали навколо.

10 липня, на восьмий день в морі, «Спрей» був у дванадцяти сотнях миль на схід від Кейп-Сейбл. Півтори сотні миль на день для такого невеличкого суденця мали б вважатися непоганою плавбою. Це був найкращий перехід з усіх, що «Спрей» робив будь-коли за такий короткий час. Ввечері 14 липня, в кращому гуморі, ніж будь-коли, усі мої уявні матроси вигукнули: «Бачу вітрило!»

Вітрило належало , що була у трьох румбах від нас з навітряного борту. Корпус судна сховався за горизонт. Потім настала ніч. Мій корабель йшов уперед без допомоги стерна. Вітер був південний, судно йшло на

назад

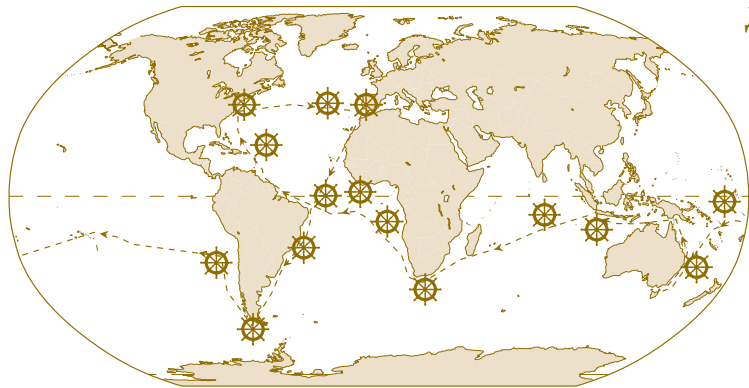
схід. Його вітрила були чепурними, наче «вітрила» молюска наутілуca. Вночі вони тягнули рівно. Я часто виходив на палубу, але щораз переконувався, що все добре. З півдня задував жвавий вітерець. Рано-вранці 15 липня «Спрей» був упритул до борту незнайомця, який виявився судном «Ла Ваґуїса» з Віґо (двадцять три дні по відході з Філадельфії, ...). Вахтовий з його щогли помітив «Спрей» напередодні ввечері. Коли я підійшов достатньо близько, його капітан подав на «Спрей» кидальний , і передав мені пляшку непоганого вина, застроплену за

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

горлечко, і візитівку зі своїм іменем: Хуан Гантес. Я думаю, він був добрим чоловіком, як заведено в іспанців. Та варто мені було попрохати його передати, що в мене все гаразд («Спрей» досить швидко проходив повз нього), як він сховав голову в плечі, а коли його вахтовий помічник, який таки знав щось про мою експедицію, пояснив йому, що я пливу один, капітан перехрестився і зник в своїй каюті. Більше я його не бачив. До заходу сонця судно було настільки далеко за кормою, наскільки воно було попереду минулого вечора.

Все навколо дедалі різноманітнішало. 16 липня вітер був північно-західний і рівний, море спокійне, і великий барк, до цього часу наполовину захований за видноколом, виринув з підвітряного борту. О 14:30 пополудні я вже говорив із незнайомцем. Це був барк «Ява», приписаний до Глазго (йшов з Перу до Куїнстауна, за інструкціями). Колись я бачив на Алясці ведмедя грізлі, який на вигляд був люб'язнішим, ніж старий, ведмідькуватий капітан «Яви». Принаймні, здавалося, що ведмідь тоді був радий зі мною зазнайомитися, на відміну від цього сивого, мов грізлі, чоловіка. Ну добре, припускаю що моє привітання потурбувало його посеред сієсти, і мій маленький шлюп, що обходив його величезний корабель, подівав на нього, як червона ганчірка на бика. Попри нерівність сил, саме цими

днями в легенький вітерець я мав перевагу над важкими кораблями . Його судно було важке й обросло водоростями, воно повільно рухалося вперед, тоді як «Спрей» з великим та напнутим «пузом» навіть за легенького вітерця, чкурнув собі вперед так стрімко, що кращого не можна було й побажати.

— Як довго тут триває штиль? — проревів капітан «Яви», коли я підійшов на відстань вигуку до нього.

— Навіть не здогадуюся, капітане, — прокричав я у відповідь так гучно, як тільки міг, — бо я щойно сюди прибув.

На ці слова його вахтовий помічник на осміхнувся.

— Я залишив Кейп-Сейбл чотирнадцять днів тому, — додав я.

На той час я вже успішно перетнув океан і наближався до Азорів.

— Чифе, — проревів капітан своєму старпомові — чифе, йди-но сюди й послухай небилиці цього янкі. Спусти перед ним прапор, чифе, спусти прапор!

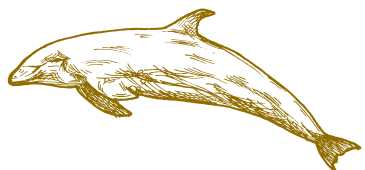
Після всього, в найкращому гуморі, «Ява» капітулювала перед «Спреєм».

Гострий біль самотності, який я відчував на початку мандрівки, більше ніколи не повертався. Я розкрив таємницю і пронизав туман наскрізь. Я зустрів розгніваного Нептуна, але той завважив, що я не ставлюся до нього зі зневагою, тож він дозволив мені продовжити випробування.

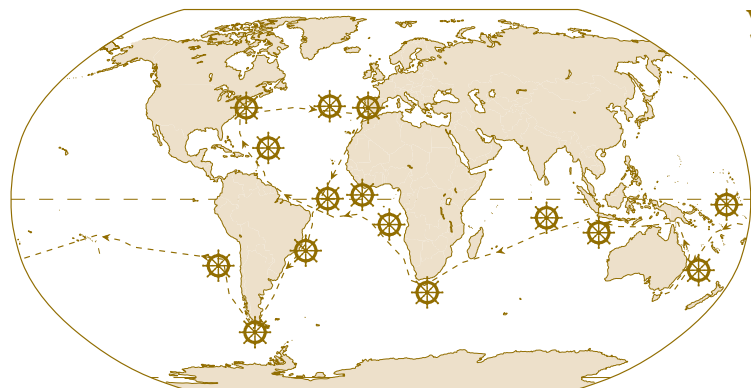
Запис у вахтовому журналі за 18 липня: «Погода гарна, вітер південний, південно-західний. Навкруги стрибають бурі дельфіни. Пароплав «Олімпія» пройшов об 11:30, довгота – 34° 50'».

— Бракує трьох хвилин до півгодини — прокричав капітан, коли давав мені показники довготи місця та час.

Ділова атмосфера, що панувала на «Олімпії», справила на мене враження, але також я мав стійке відчуття, що цей капітан був аж занадто педантичний

Назад

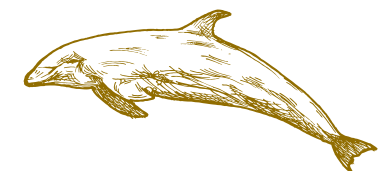
у своїх розрахунках. Це може й непогано, але тільки там, де є досить морського простору для маневру. Однак, ось така самовпевненість, на мою думку, була причиною катастрофи лайнера «Атлантик» і ще багатьох подібних. Капітан занадто добре знав, де він є. Довкруг «Олімпії» не вистрибував жоден бурий дельфін! Морські свині завжди надають перевагу вітрильникам. Я завважив, що капітан «Олімпії» був молодого людиною і, порівняно з ним, сподіваюся, я мав гарний послужний список.

Бачу землю! Вранці 19 липня попереду, посеред моря, височів

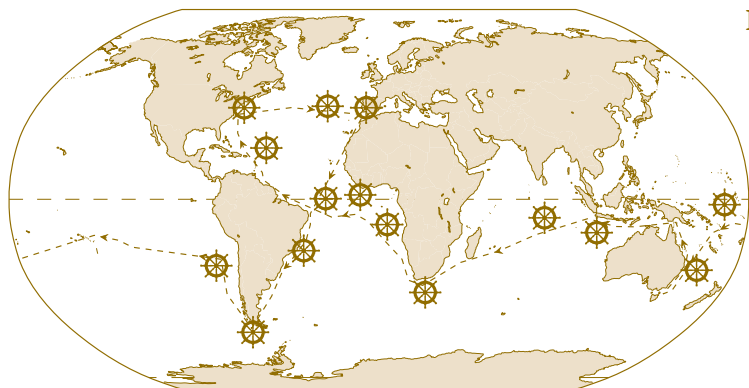
таємничий пагорб, схожий на срібну гору. Земля була повністю вкрита білою, блискучою імлою, що сяяла на сонці, наче відполіроване срібло, але я був упевнений, що це — острів Флорес. Опів на п'яту пополудні він був на траверзі. Імла тим часом зникла. Флорес розташований за сто сімдесят чотири милі від Фаялу, і хоча це високий острів, він багато років залишався невідкритим навіть після того, як головна група островів вже була колонізована.

Рано-вранці 20 липня я побачив Піко, що вимальовувався під хмарами з правого борту. Коли сонце з'їло ранковий туман, несподівано, острів за островом, відкрилися низовини. Варто було лише наблизитися, і ми побачили соковито-зелені оброблені поля. Тільки той, хто бачив Азори з палуби судна, уявляє красу цієї картини посеред океану. О 16:30 я кинув якір у Фаялі, рівно через вісімнадцять днів по відході від Кейп-Сейбл. Американський консул в швидкісному човні

пристав до борту ще до того, як «Спрей» підійшов до , і молодий військово-морський офіцер, що побоювався за безпеку мого судна, піднявся на борт і запропонував свої лоцманські послуги. Я не маю жодної причини сумніватися, що цей юнак міг би керувати броненосцем, але «Спрей» був замалим для тієї кількості уніформи, яку він носив. Проте,

Назад

після чоломкання з усіма суднами в порту і потоплення ліхтера, шлюп був ошвартований без значних пошкоджень. Цей чудовий лоцман очікував, як я зрозумів, на «винагороду», але от за що саме: чи за те, що за підняття ліхтера має платити його уряд, а не я, чи за те, що він не затопив ще і «Спрей», я так і не розібрався. То нехай вже він мені пробачить.

Я прибув на Азори у сезон збирання фруктів, яких до мене на борт завантажили стільки, що я не знав куди їх дівати. Усі остров'яни — найдобріші люди у світі, але я ніде не зустрі-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

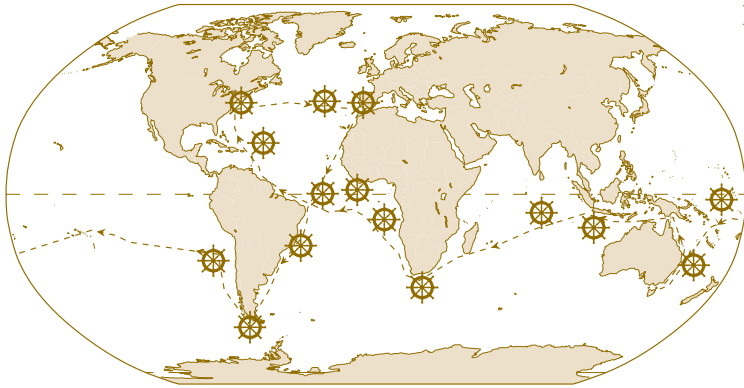
чав добріших сердець, ніж тут. Народ Азорів — не надто заможна спільнота. Тягар податків заважкий, а повернення їх обмежене. Мабуть, єдине, що тут не оподатковувалося, було повітря, яким вони дихали. Метрополія ніколи не дозволяла їм відкрити порт для іноземної поштової служби. Пакетбот, що проходить з поштою для Горти, мусить спершу доправити її до Лісабона, начебто, щоб пройти фумігацію, але насправді, щоб отримати тариф з пакета. Мої власні листи, відправлені з Горти, дісталися до Сполучених Штатів через шість днів після мого листа з Гібралтара, відправленого тринадцятьма днями пізніше.

Наступного дня після мого приходу в Горті був фестиваль на честь якогось великого святого. Човни, переповнені людьми, приходили з інших островів на свято в Горту — столицю або Єрусалим Азорів. Палуба «Спрея» зранку до ночі була переповнена чоловіками, жінками та дітьми. Одного дня, після фестивалю, добрий острів'янин запряг екіпаж і цілий день катав мене красивими околицями Фаяла.

— Тому що, — сказав він перекрученою англійською, — коли я був в Америці і не знав ані слова англійською, я зрозумів, як це важко. Аж потім зустрів людину, яка мала час мене вислухати. Тоді я пообіцяв своєму доброму ангелу,

назад

що варто буде іноземцеві приїхати до моєї країни, і я буду до його послуг.

На нещастя, острів'янин привіз із собою перекладача, щоб я міг «краще познайомитися з країною». Цей хлопець ледь не довів мене до ручки своїми розповідями про кораблі, подорожі та про човни, на яких він стернував — остання річ на світі, про яку я хотів би чути. Він відплив з Нью-Бедфорда на вітрильнику: . Мій друг та

господар ледь знаходив можливість втиснути у розмову хоча б

слово. Перед тим, як попрощатися, він пригостив мене обідом і виголосив тости, здатні потішити серце принца.

Проте він був зовсім самотній в своєму будинку.

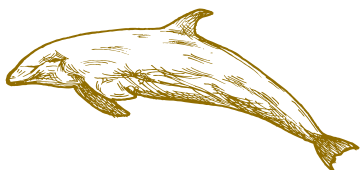
— Моя жінка й діти спочивають там, — сказав він, показуючи на цвинтар, що був через дорогу.

Я перебрався до цього будинку здалеку, щоб бути поряд з місцем, де я молюся щоранку.

Я залишався у Фаялі чотири дні — на два дні довше, ніж збирався спочатку. Доброта острів'ян та їхня зворушлива простота затримали мене. Дівчина, невинна мов'янола, одного дня піднялася на борт і сказала, що вирушить зі мною, якщо я висаджу її в Лісабоні. Вона могла б готувати риб-літунів, як їй здавалося, проте її коронним блюдом була приправа бакалгао. Її брат Антоніо, перекладач, натякнув, що він також не проти поплавати зі мною. Серце Антоніо сумувало за якимось Джоном Вілсоном, і він був готовий відпливти до Америки й обійти навколо світу, щоб зустрітися з другом.

— Чи знаєш ти Джона Вілсона з Бостона? — спитав він.

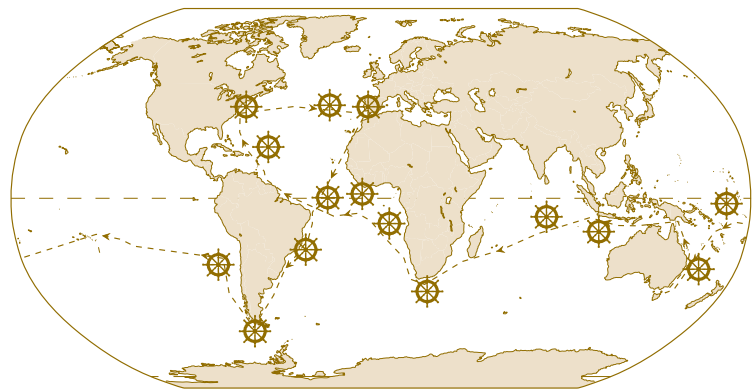
— Знаю Джона Вілсона, — сказав я — але не з Бостона.

Назад

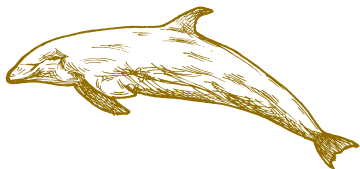
— В нього одна дочка й один син, — наводив Антоніо вірний спосіб розпізнати його друга.

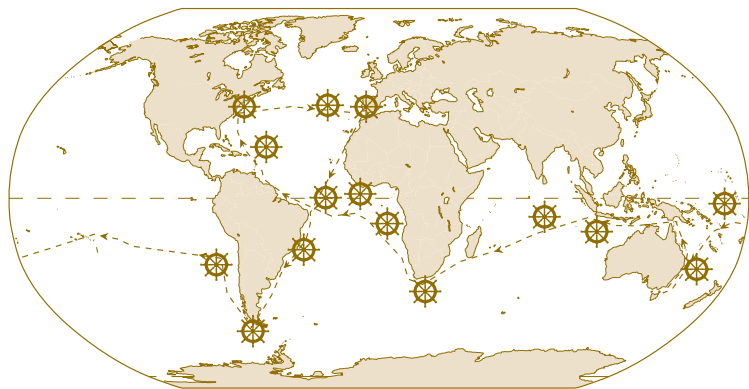
Якщо ці рядки потраплять на очі тому самому Джоно-ві Вілсону, то нехай він знає, що Антоніо з Піко пам'ятає його.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

Розділ IV

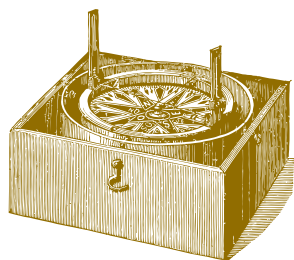
Шквал на Азорах — Панське життя — Сирно-сливова лихоманка — Лоцман «Пінти» — На Гібралтарі — Обмін люб'язностями з британським моряком — Пікнік на марокканському узбережжі

Я вплив із Горти вранці 24 липня. На той час південно-західний вітер ще не набрав сили, але зі сходом сонця почало шквалити. Тож я був радий, коли, не пропливши й милі, про-

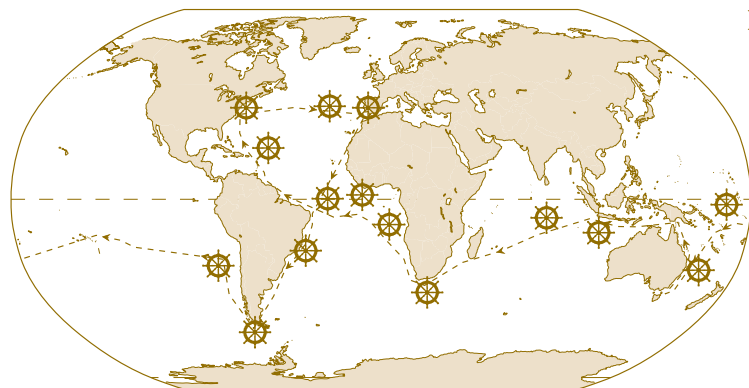
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

минув рифи. Я заледве встановив вітрило на грот-щоглі й узяв два рифи на вітрилі, коли поривчастий вітер із гір люто накинувся на мій шлюп, аж мені здалося, що ось-ось і щогла піде за борт. Однак, різко смикнувши штурвал, я вирівняв човна за вітром. Один із талрепів відірвало, а інший заплутався. Моя вбога посудина, підхоплена вітром, мов на крилах пролетіла повз французький учбовий корабель. Так шквалило цілий день, особливо ближче до берега, та я все ж зумів знайти затишок під бережком, щоб полагодити пошкоджені вітром талрепи. Тут, однак, довелося спустити вітрила, бо з прибережних скель несподівано вискочив човен на чотири весла з митниками, які прийняли мене за контрабандиста. Я доклав чималих зусиль, щоб пояснити їм що до чого. Нарешті один митник, на вигляд кмітливий хлопчина, збагнув, що сталося, і доки ми зі старшим теревенили, допоміг мені закріпити запасний талреп. Відтак пригода з митниками обернулася на краще. Принаймні решта повірила у мою розповідь. Отак воно буває в світі — лишіть когось без дружньої підтримки й побачите, що нічого доброго з того не буде.

Проминувши острів Піко із полагодженим, врешті-решт, такелажем, «Спрей» підійшов з підвітряного боку до острова Сент-Мішель. Зранку 26 липня вітер усе ще не вщухав. Трохи пізніше того ж дня я бачив парову яхту

назад

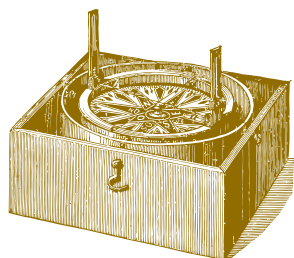
принца Монако, яка стояла на якорі біля острова Фаял. Так принц рятувався від пишного прийому, який підготували йому на острові місцеві можновладці. Не розумію, чим йому так надокучили «овації». В Горті мені ніхто цього так і не зміг пояснити.

Увесь час мого перебування на островах я розкошував — їв свіжий хліб, масло, овочі й фрукти на всяк смак. Ще й тепер у мене на «Спреї» була купа слив і я їх ковтав без упину. До того ж у мене був білий сир — дарунок генерала

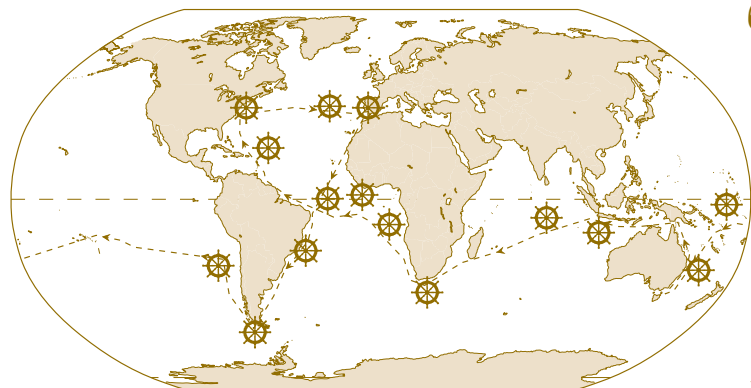
Маннінга, американського генконсула, — який я мав з'їсти, тому

жував його разом зі сливами. На лихо, вночі мене скрутило. Тим часом поривчастий вітер змінився бризом, на південному заході хмарилося і я мав будь-що оминати рифи. У перервах між кольками я зумів опустити грот і, сьак-так скрутивши, закріпити його. Я мав простір для маневру, однак мусив бути уважним, тому не заховався до своєї каюти, а взявся ладнати такелаж. У плаванні я завжди поводжуся дуже обережно, тож тієї ночі, відчуваючи наближення шторму, я зробив усе, що міг, аби лиш бути впевненим у надійності своїх кріплень. Чесно кажучи, мені слід би було негайно лягти, натомість я взяв два рифи на вітрилі й один на клівері, кладучи човен на курс, і лиш тоді спустився до кабіни й скорчився на підлозі, знемагаючи від болю. Не знаю скільки часу тривали мої муки, бо я марив. Коли нарешті отямився, крізь люк каюти я побачив, що море ще більше розбурхалося, а за штурвалом мого шлюпа стоїть довготелесий незнайомиць. Він тримав штурвал твердою рукою, ніби затиснувши його у лещатах. Уявіть собі мій подив. Зовні він скидався на чужоземця: носив червоного капелюха, збитого набакир, а ще мав кошлаті вуса, які закривали мало не півобличчя. Моряка із такою зовнішністю прийняли б за пірата у будь-якій частині світу. Витріщаючись на його загрозливий профіль, я за-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

був про шторм і тільки те й робив, що гадав: переріже він мені горлянку чи ні. Здається, він прочитав мої думки.

— Сеньйоре, — сказав він, — я не завдам тобі лиха.

І усмішка — найчудернацькіша в світі, та все ж усмішка — заграла на його обличчі, яке уже не здавалося таким непривітним, коли він заговорив.

— Я не завдам тобі лиха, — повторив він. — Скільки плаваю, але ніколи не займався нічим лихим, крім контрабанди. Я один з Колумбових моряків, — провадив він, — лоцман, і я прийшов тобі на поміч. Лежи собі, сеньйоре капітане, цієї ночі я вестиму

твоє судно. У тебе тропічна лихоманка, до завтра мине.

Мені здалося, що на допомогу прийшов сам диявол, і знову, як і перше, він ніби прочитав мої думки.

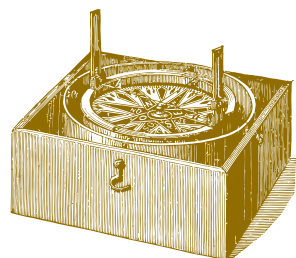
— Онде, бачиш, пливе «Пінта», — показав він кудись, — ми мусимо її обігнати. Гей-гей, вітре, жени!

Він різко повернув стерно і ми порівнялися з баркасом.

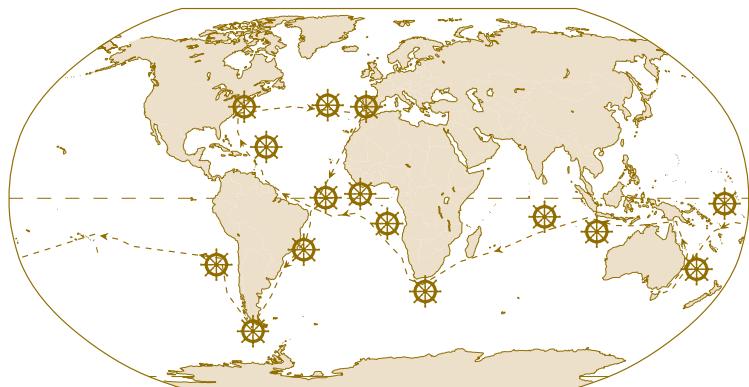
— То зле, капітане, мішати сливи з сиром! Білий сир ніколи не йде на користь, коли не знаєш, хто його робив. *Quien sabe*, раптом він від корови із де Капре, тому й капризує?

— Гей, осадити там! — огризнувся я. — Нудить і без твоїх напучувань!

Я напружився і розкатав матрац, щоб не лежати на голій підлозі, а потім лише лежав і поглядав на свого дивного гостя, який, побачивши, що у мене нічого серйозного, окрім кольок і «тропічної лихоманки», затягнув якусь на-смішкувату пісню:

назад

*Буря реве і кличе,
Хвилі під самі зорі,
В небі птаха кигиче,
Любі мої Азори!*

Мабуть, я справді одужував, бо почав дратуватися.
— Агов, — простогнав я, — дістало мене твоє виття.
Азори — просто курник! Яка там птаха, яке там небо!

Насилу я вблагав свого стернового зав'язати зі співом і продовжувати пісні, навіть коли вона те продовження має. І досі трусило. В борти «Спрея» билися дужі хвилі, мені ж

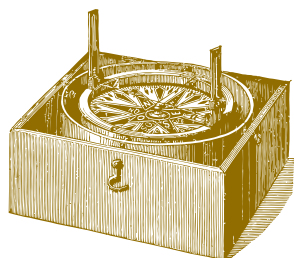
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

у гарячці здавалося, що то важкі човни зі стерновими-відчайдухами кидаються на моє судно, намагаючись розбити його на друзки.

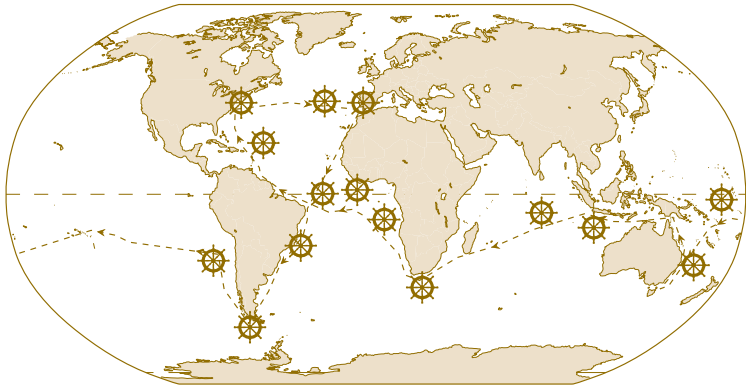
— Самі ви порозбиваєтеся! — знову й знову кричав я у відповідь на невтомні удари хвиль. — Порозбиваєтеся, а «Спрей» вистоїть — він дужий!

Так я кричав, аж поки біль та лихоманка минули. Тоді я побачив, що море, вибіливши хвилями палубу, мов акулячу кістку, позмивало із неї усі незакріплені речі. А ще, на мій подив, біля штурвалу не було ніякого вусаня, а сам «Спрей» летів хвилями, мов кінь на перегонах. І сам Колумб, либонь, не зміг би так добре тримати курс. Човен пройшов дев'яносто миль за одну ніч у шторм, і я відчув прилив вдячності до свого нічного знайомця.

Шторм ущух, а до обіду засяяло сонце. Меридіанна висота і показники патентованого забортного , якого я постійно тримав за кормою, свідчили про те, що за останню добу «Спрей» ні на йоту не відхилився від курсу. Я почувався вже значно краще, однак був іще заслабкий, тому ані того дня, ані наступної ночі не взяв жодного рифу. До того ж вітер був слабкий. Я розклав свій мокрий одяг на сонячній палубі, а сам влігся спати. Отоді мене вдруge й навідав мій нещодавній знайомий, щоправда, цього разу вже уві сні.

[Назад](#)

— Ти вчора добре тримався, — сказав він мені, — тож коли хочеш, я буду з тобою постійно плавати просто задля при-
год.

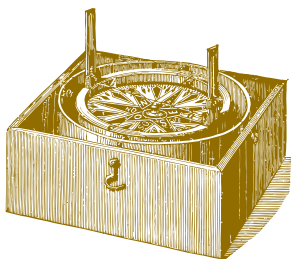
Сказавши все, що хотів, він зняв капелюха і розчинився просто в повітрі, повернувшись, мабуть, на свою легендарну «Пінту». Я прокинувся свіжим і відпочилим, почуваючись так добре, ніби щойно побалакав зі старим другом, досвідченим моряком. Позбиравши одяг, що на ту пору вже висох, я одразу повисипав за борт усі сливи.

28 липня день видався чудовий. Північно-західний вітерець

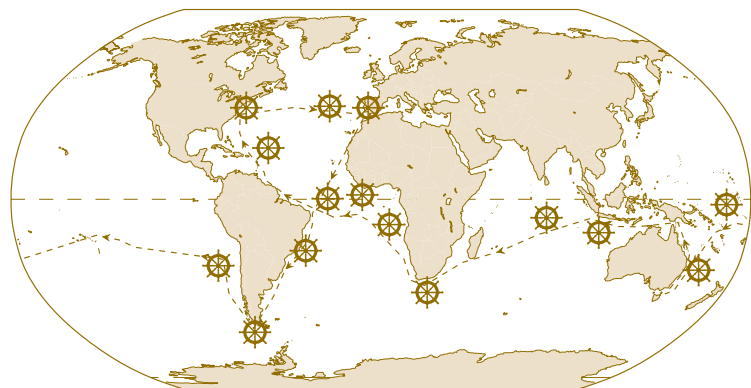
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

був свіжий та приємний. Я перетрусив гардероб і навіть помахав білою сорочкою якимось поважним людям у прогулянковому човні віддалік, і повитрушував таким чином сіль зі складок. Зголоднівши, я обережно розпалив каганець і запік собі кілька грушок. Доки вони вистигали, я заварив чашку чудової духмяної кави з цукром та вершками — їх я заслужив. Але коронною стравою була копчена риба, якої в мене, слава Богу, було вдосталь. Я знову був здоровий і мій апетит розігрався не на жарт. Я ще й пообідав доброю цибулиною та копченою рибою. Так, того дня я жив попанськи! Надвечір я помітив велику морську черепаху, що дрімала на хвилях. Тварина прокинулася з моїм гарпуном у шиї, якщо, звісно, взагалі прокинулася. Ну й намучився я, доки притяг її до борту. Довелося ще зачепити її фалом за плавець, бо черепаха важила мало не стільки ж, скільки й моє судно. Я вже кілька разів стикався з черепахами, тому знав, що з ними робити. Довелося лише спустити вітрило на

грот-щоглі. Черепахове м'ясо виявилось смачнющим. Я ніколи не мав проблем із куховарінням, і куховаріння відповідало мені взаємністю — оце я розумію хороша корабельна команда! Того вечора у мене була черепашатина, чай, грінки, смажена картопля, тушкована цибуля, а на десерт ще й печені груші з кремом.

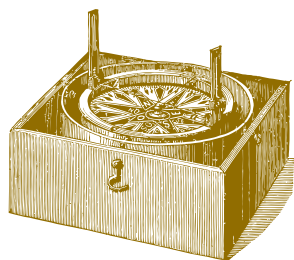
Назад

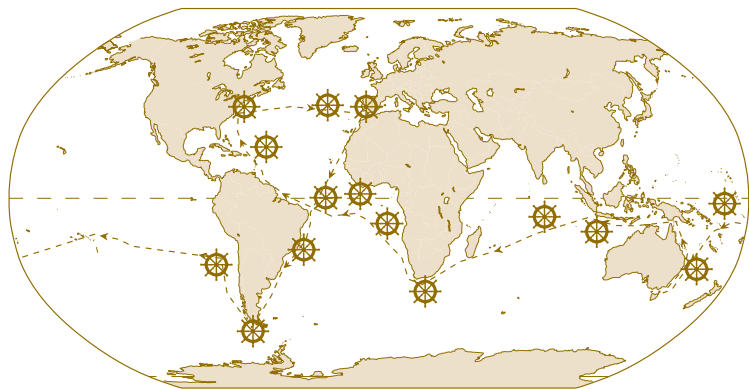
Того ж дня я бачив буй, що пропливав поруч, похитуючись на хвилях. Він був червоний і блимав сигнальними вогнями. Знову змінилася погода, і я вже до самого порту не бачив ані черепах, ані риби, ані будь-чого примітного. 31 липня з півночі налетів холодний вітер і знову заштормило, тож довелося спустити вітрила. За весь цей час «Спрей» пройшов не більше сорока однієї милі. 1 серпня вітер ніяк не вщухав і все ще штормило. Наступної ночі я зміг підняти вітрило на грот-щоглі й клівер. О 15:00, однак, штормовий вітер налетів із новою силою, зірвавши клівер

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

з бушприта й пошматувавши його. Натомість я напнув «дамбо», а щодо клівера, то дідько з ним! Я зберіг його клапти для затикання пляшок. 3 серпня шторм ущух і все вказувало на близькість берега. Я вирішив спробувати спекти собі хліба у спеціальному глечикі і скоро вже мав нічогенький хлібець. Головною перевагою морського куховаріння є те, що на воді апетит завжди звірячий. Я зрозумів це, коли ще у дитинстві куховарив для команди на рибальському судні, про яке я вже розповідав. Після обіду я читав про життя Колумба, а надвечір побачив у небі пташок, що летіли в одному напрямку, ніби кажучи: «Он де берег!» Рано-вранці 4 серпня я побачив Іспанію і прибережні вогні, отже, там були чийсь помешкання. «Спрей» тримався свого курсу і скоро наблизився до Трафальгару. Словом, о третій годині того ж дня «Спрей» увійшов до Гібралтарської протоки і кинув там якір, подолавши відстань від Кейп-Сейбл менш як за двадцять дев'ять днів. До кінця першого і найлегшого етапу своєї подорожі я почувався чудово: не перепрацював і не змудився, ось тільки став худий, мов стеньга. Недалечко уздовж африканського боку протоки пропливли дві італійські барки. Якби я знявся з якоря, мій «Спрей» обігнав би їх ще до Таріфи. Ще б пак — у всій Атлантиці зі «Спреєм» могли б позмагатися у швидкості хіба що пароплави.

назад

Усе складалося якнайкраще, ось тільки я забув у Горті своє карантинне свідоцтво, тому до мене навідався старий портовий лікар. Чого-чого, а цього візиту я не потребував аж ніяк. Та я знав — коли хочеш порозумітися зі справжнім британцем, треба спершу трохи з ним погризтися. Тому я раз у раз виказував йому своє обурення протягом візиту.

— Ну що ж, — сказав нарешті лікар, — Ваша корабельна команда досить здорова, але хтозна, у якому порту Ви до нас побували.

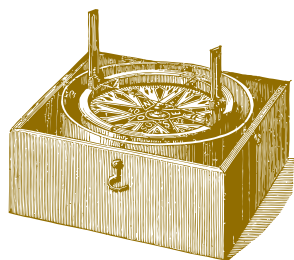
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Про себе я відзначив резонність його слів.

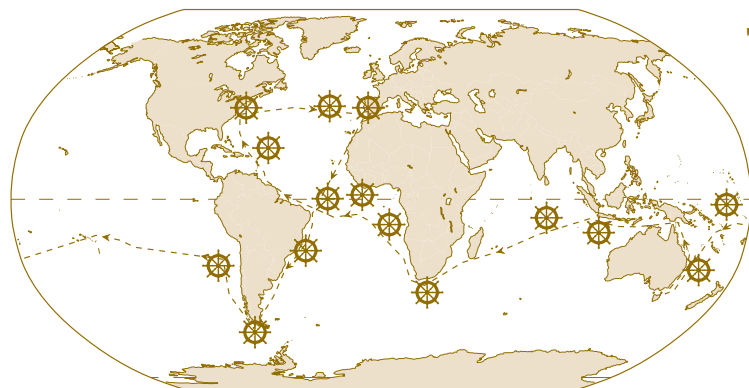
— Я мав би протримати Вас на карантині якийсь час, — продовжував він, — але ну його! Щасливого плавання, сер! Рушайте, стерничий!

Більше я його не бачив. Наступного ранку повз «Спрей» пропливав значно довший за нього паровий катер, і морський офіцер адмірала Брюса висловив захоплення моїм човном і сказав, що в порту для нього якраз звільнилося місце. Це, мовляв, недалечко, на новому молі. Я ж бо стояв на якорі на старому молі, брудному і незручному, серед вантажних човнів. Звичайно, я послухався поради і поспішив знятися з якоря. Я уявляв собі «Спрей» поміж військових кораблів, таких як «Колінгвуд», «Бейфтьор», «Корморант», які на той час стояли у Гібралтарі, і треба сказати, на борту декотрих із них мене пізніше приймали мало не покоролівськи.

— Та забудьте! — відмахнувся адмірал Брюс, коли я прийшов до нього подякувати за місце в порту і за допомогу з буксиром. — Я ж мусив допомогти, хай мене грім поб'є, як кажуть американці! А щодо місця, то добре, коли підійшло. Ми відбуксируємо Вас назад, коли будете готові. Чи потребує судно ремонту? Еге, та наш красунчик «Спрей» хоче новий клівер! Ремонтувати і лаго-

назад

дити, чи не так, «Спрею»? І якого диявола Ви запрягали, щоб доплисти сюди наодинці за двадцять дев'ять днів? Нічого, ми дамо всьому лад! Знаєте, навіть корабель Її Величності «Колінгвуд» не виглядав так пишно, як «Спрей» після ремонту на Гібралтарі. Трохи пізніше адмірал знову завітав до мене:

— Агов, на «Спреї»! Містер Брюс хоче зійти на борт і потиснути «Спрееві» лапу! Чи сьогодні це доречно?

— Дуже, — засміявся я у відповідь.

Наступного дня сер Ф. Керрінгтон, на той час управитель Гі-

бралтару, прийшов до мене разом зі старшими офіцерами, щоб залишити підпис у бортовому журналі. Далі — більше.

— Гей, на «Спреї»!

— Чую!

— Прийміть шанування капітана Рейнольдса! Вас запрошено на борт «Колінгвуда», на гостину. Приходьте о 16:30, найпізніше — о 17:30.

Я спробував пояснити, що маю вкрай обмежений гардероб, мовляв, ще подумають, ніби я якийсь денді.

— Вас чекають у циліндрі та фрак, сер!

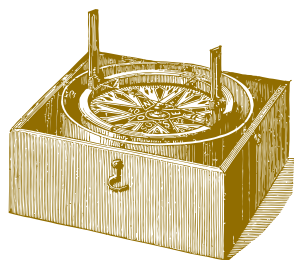
— Тоді немає ради — я не можу прийти.

— Ну то біс із ним, приходьте як є!

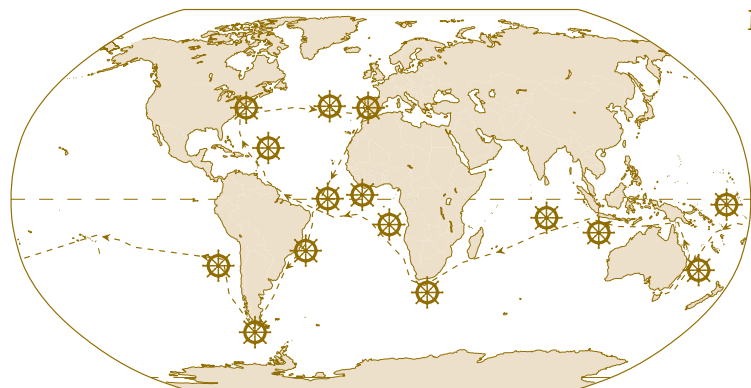
— Слухаюсь, сер! — нарешті погодився я.

На «Колінгвуді» мене прийняли чудово, і навіть якби я прийшов у циліндрі, що черкав би місяць, я навряд чи відчув би себе більш по-домашньому, ніж того вечора. Англійці, навіть на воєнних кораблях, добре ставляться до іноземних подорожніх, тож коли вам кажуть «будьте як удома», цьому варто вірити. Так було й на Гібралтарі. І як можна було не полюбити таке гостинне

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

місце? До того ж зі свіжими овочами та молоком із прифлотового господарства.

— Гей, на «Спреї»! — кричали мені.

— Чую!

— Завтра у нас овочевий день, сер!

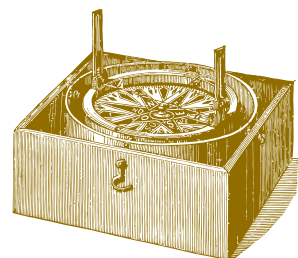
— Слухаюсь, сер!

Я багато прогулювався старим містом і знайомий комендор водив мене дивитися каземати, у які можна було водити чужинців. Мабуть, ніде в світі ніхто не споруджував таких рукотворних печер, як тут, на Гібралтарі. Оглядаючи плоди

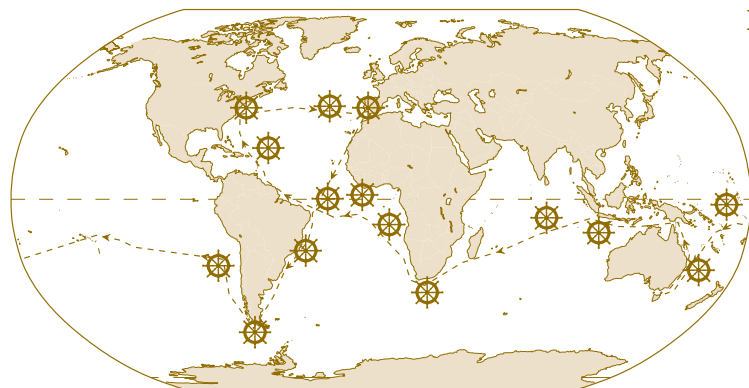
цієї титанічної праці, важко повірити, що це і є маленький Гібралтар зі старої географії Морзе.

Перед відплиттям я конче мусив відбути пікнік з управителем, офіцерами гарнізону та капітанами військових суден. Це був обов'язковий захід. Міноноска N91, швидкість якої сягала двадцяти двох вузлів, відвезла усю компанію на марокканський берег і назад. Дорогою вона трусилася, наче осиковий листочок, зате дуже стрімко гналася через протоку. Молодший лейтенант Бошер, вочевидь простий парубійко, стояв біля керма і чудово справився зі своєю роботою. Наступного ранку я поснідав з генералом Керрінгтоном, управителем у Лайн-Волл-Гаузі, що раніше був францисканським монастирем. Велетенська, скажу я вам, будівля. Вона зберігала свідчення усіх чотирнадцятьох облог, які у різні часи витримав Гібралтар.

Потім мені ще довелося з ним обідати у палаці, який був колись штабом найманців. І всюди я відчував дружнє ставлення, руку допомоги, спогади про які повинні були підтримати мене у довгі самотні дні в морі. Маю сказати, що навіть знаменита дисципліна, порядок і працьовитість форту на Гібралтарі, справила на мене менше враження. Зрештою, калейдоскоп подій насправді

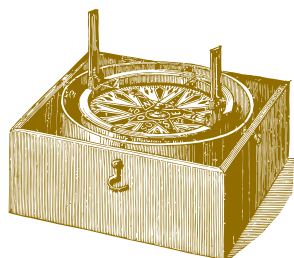
назад

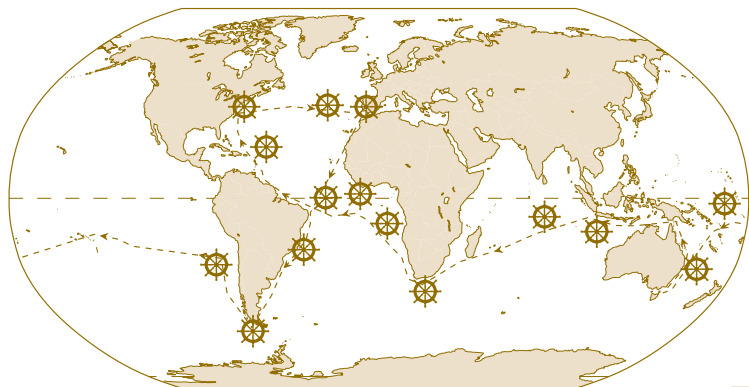

хвилює значно менше, ніж плавання на доброму човні гладеньким морем. І жодні слова так не торкають душу, як шепіт моря. Вельмишановний Гораціо Дж. Спрейг, американський консул на Гібралтарі, пошанував своїм візитом мій «Спрей» в неділю, 24 серпня, і був дуже радий почути, що наші англійські кузени так тепло до нього поставилися.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

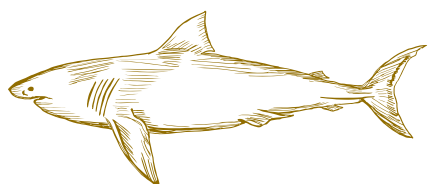
Розділ V

Вихід з Гібралтару за допомогою британського військово-морського буксира — Зміна курсу «Спрея» замість Суецького каналу до рогу мису Горн — Втеча від мавританських піратів — Порівняння з Колумбом — Канарські острови — Острови Зеленого Мису — Морське життя — Прибуття до Пернамбуку — Протест проти бразильського уряду — Приготування до штормових погод біля мису

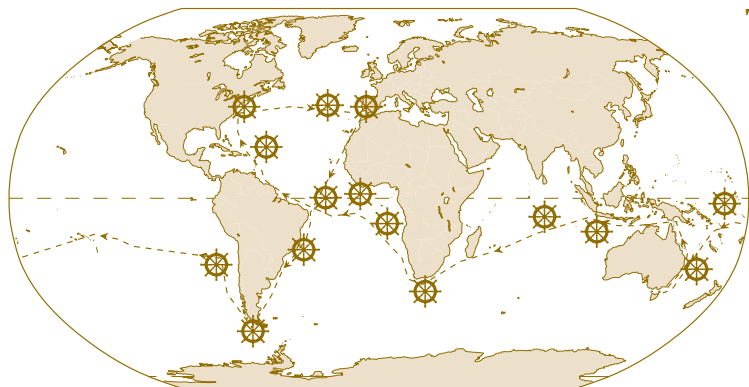
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Понеділок, 25 серпня. «Спрей» вийшов з Гібралтару, добре компенсувавши оте відхилення від курсу, яке було необхідне, аби сюди дістатися. Буксир британського військово-морського флоту вивів шлюп під рівний , який віяв з-за гори. Жвавий вітерець наповнив вітрила і виніс мене знову на простори Атлантики, де незабаром він обернувся на буревій. Я мав план, ідучи вздовж континенту на південь, відійти подалі від берега, тобто якомога далі від суходолу, який у цих краях є прихистком для піратів. Але не встиг я цього зробити, як помітив , що виходила з найближчого порту й зрештою прилаштувалася мені у кільватер, слідом за кормою «Спрея». Отже, беручи курс на Гібралтар, я збирався далі йти через Середземне море, Суецький канал, Червоне море і далі на схід, замість західного напрямку, яким я в результаті пішов. Змінити курс я вирішив під впливом досвідчених навігаторів, які добряче поборознили просторами цих морів. Уздовж обох узбереж усе кишіло пі-

ратами, які відходили далеченько від берега, тож я не міг знехтувати мудрою порадою. Отже, я потрапив прямісінько до злодійського лігва! «Спрей», а слідом за ним і фелюка, змінили курс. Обидва судна йшли дуже швидко, але відстань між нами невпинно зменшувалась. «Спрей» тримався напрочуд ставно, перевершуючи самого себе, однак, попри всі мої зусилля, час від часу він за-

назад

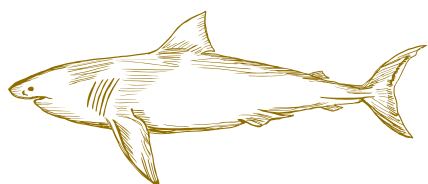
тинався і завалювався вбік. Небезпека полягала в тому, що вітер був занадто сильний для того, аби мати напнутими стільки вітрил, скільки тепер було на щоглах. Я мусив або їх скоротити, або наражитися на ризик залишитися без щогли і втратити геть усе, незалежно від того, були позаду пірати чи ні. Я мусив будь-що згорнути вітрила, навіть якщо на мене далі чекав смертельний герць з піратами.

Я порався з головним вітрилом не більше п'ятнадцяти хвилин, згортаючи його та стікаючи потом, але фелюка за цей час настільки скоротила відстань між нами, що я вже побачив чуби на головах команди — за них, буцімто, Могамед висмикує злочинців на небо, — і наближалися вони, неначе буревій. Тепер, коли я вже міг чітко роздивитися їх, вони видалися мені нащадками піратів з дідів-прадідів. Судячи з їхніх рухів, вони готувалися завдати удару. Однак радісне збудження на їхніх обличчях ураз змінилося виразом жаху й люті. Їхнє судно, маючи забагато вітрил, завалилося вбік на гребні величезної хвилі. Цей могутній порух моря змінив співвідношення сил так раптово, наче гарматний залп. Трьома хвилинами пізніше та сама хвиля наздогнала «Спрей» і струсонула кожне реберце його дерев'яного єства. Тієї ж миті луснув і полетів головний вітрила, що зламався біля самісінького

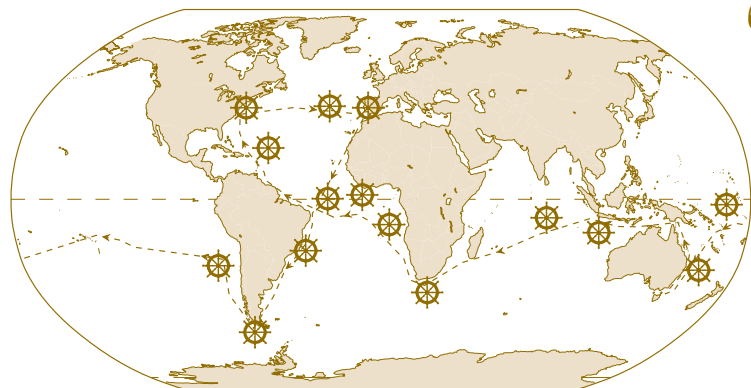
Я мерщій кинувся до переднього вітрила й хутко стягнув його додолу. Без клівера та зі рвучко завернутим стерном, шлюп різко повернувся до вітру.

Поки мене усього немилосердно трусило — але ж яку пекельну мить я щойно пережив! — мені усе ж вдалося остаточно згорнути і закріпити головне вітрило, зламаний гік і все інше. Я вже й гадки не маю, як це мені так пощастило дістатися гіка, перш ніж вітрило роздерлося б на клаптики, але воно залишилося цілим цілісіньким. Закріпивши головне вітрило, я напнув клівер і, не марнучи ані хвилини, кинувся до каюти та захопив свою заряджену рушницю й на-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

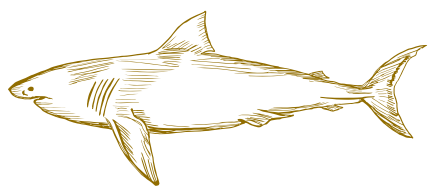
назад

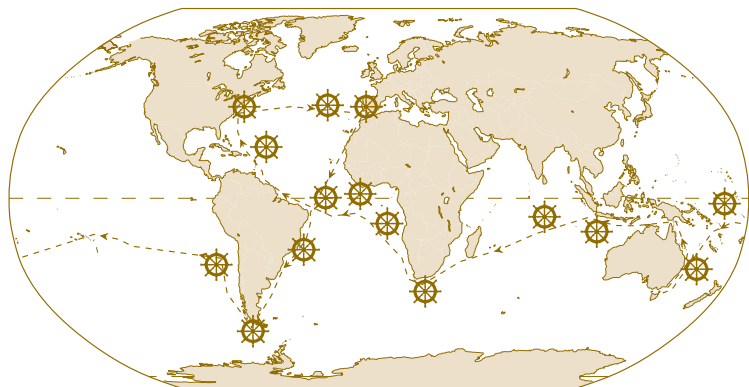
бої, що трапилися під руку. Я так собі підрахував, що піратське судно десь на цю мить уже вирівняло курс і підійшло до мого борту, тож найліпше було б дивитися на нього крізь приціл моєї рушниці. Зі зброєю наготові я заходився вдивлятися в туман. Однак піратів не було видно й за милю від мене. Хвиля й шквал, що були завдали мені клопоту із гіком, геть зірвали щоглу з фелюки. Здалеку я не міг бачити, але чітко уявив, як її розбійницька залога, десь дюжина з гаком, пораються тепер, щоб повиловлювати з моря свій вітрильний реманент. Аллаху, натовчи їм пики!

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Далі я плив досить комфортабельно під клівером і , які я тепер поставив. Виловив гік і затягнув його на борт, міцно скрутив вітрило на ніч, потім скерував ніс шлюпа десь на два румби геть від берега — з розрахунком на течію та важкі хвилі, що котилися в бік суходолу. Цей останній маневр забезпечив мене вітром на три румби з корми та стабільною тягою в головному вітрилі. Поки я впорався із залагодженням усіх цих справ, вже звечоріло й риба-літун, вистрибнувши з води, гепнулася мені просто на палубу. Я узяв рибину до каюти, однак відчув таку втому, що зрозумів, що не зможу ані приготувати, ані навіть з'їсти вже готовий харч. За все своє життя я не відчував більшої втоми, ніж під кінець того дня. Занадто стомлений, але не в змозі заснути, я просто лежав і хитався разом з рухом судна. Приблизно опівночі, я з великим зусиллям розпочав чистити рибу й приготував собі чай. Тепер я вже зрозумів так само чітко, як не усвідомлював цього раніше, що майбутня подорож вимагатиме від мене чималих зусиль. 27 серпня жоден з маврів не потрапив мені на очі, як і їхня країна, окрім хіба двох гірських верхівок, здалеку помітних на сході у прозорому ранковому повітрі. Незабаром після заходу сонця, все затягнулося туманом, що мене дуже втішило.

Назад

Протягом кількох днів після моєї втечі від піратів, вітер віяв постійно і з помірною силою, а море, хоча й розхвилювалося довгими бурунами, не було неприємно розбурханим чи небезпечним. Сидячи у каюті, я ледве міг за примітити морську хитавицю взагалі, бо погойдування шлюпа на розлогих хвилях було дуже легке і ненав'язливе. Уся метушня й клопоти були вже позаду, тож я знову міг розмірковувати над тим, що перебуваю зараз посеред могутнього океану, цілковито залежний від стихії. Я почувався щасливим і подорож дедалі більше цікавила мене.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

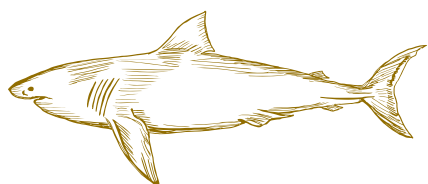
Колумб, що плив на своїй «Санта-Марії» цими морями більш ніж за чотириста років до мене, не був ані таким щасливий як я, ані такий впевнений в успіхові своєї подорожі. Перші негаразди посеред моря для нього тоді саме почалися. Його команда, може, навмисно, а може й ні, примудрилася пошкодити суднове стерно, коли на передодні стикнулася із точно таким шквалом, як той, що проминув «Спрей». Тоді на «Санта-Марії» почався розбрат — те, чого точно не могло бути на «Спреї». Після триденних шквалів і перемінних вітрів я скотився до каюти відпочивати й спати. А шлюп із принайтовленим стерном далі йшов своїм курсом.

Вранці 1 вересня прямо по курсу вигулькнули берегові хмари. Це означало, що Канарські острови вже неподалік. Наступного дня погода змінилася: штормові хмари зі сходу простягли свої руки через все небо. Вочевидь, мав налетіти шалений

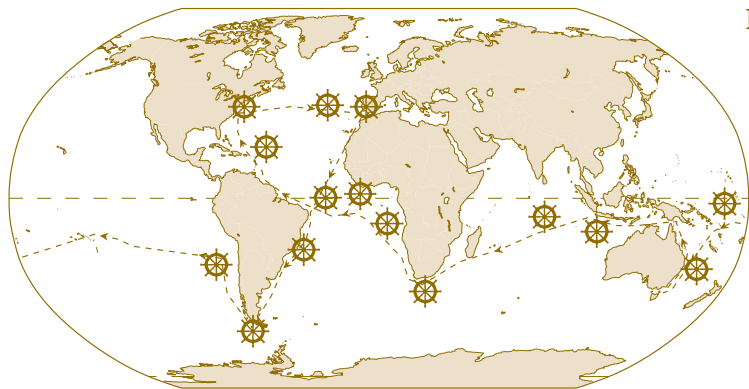
або ж несамовитий ураган з півдня. Кожен румб

за-

грожував жорстоким штормом. Я зосередився на зарифлюванні вітрил, але і після цього не можна було ловити гав. Бо море саме безладно схвилювалося і я аж зрадив, що тепер можу відхилитися на три чи більше румбів від істинного курсу, щоб шлюп міг безпечно перевалювати через хвилі. Зараз я скерував його під вітер в протоку між Африкою та островом Фуертевентура — найсхід-

назад

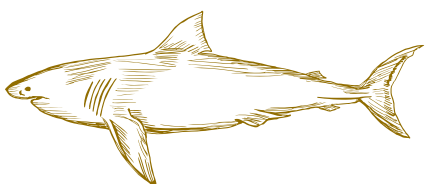
нішим з Канарських островів, який вже виднівся неподалік. О 14:00 погода зненацька покращилася, острів все ще було видно, він був вже на траверзі правого борту, не далі ніж в семи милях. Висота Фуертевентури — двадцять сім сотень футів, і в гарну погоду його видно на багато ліг.

Вночі вітер посвіжішав, тож «Спрей» мав гарний хід в протоці. Вдень 3 вересня, коли шлюп був у двадцяти п'яти милях від архіпелагу, почався штиль, який, одначе, був лише провісником іншого шторму. Він налетів невдовзі, принісши з собою пил з африканського узбережжя. Вітер гнітюче

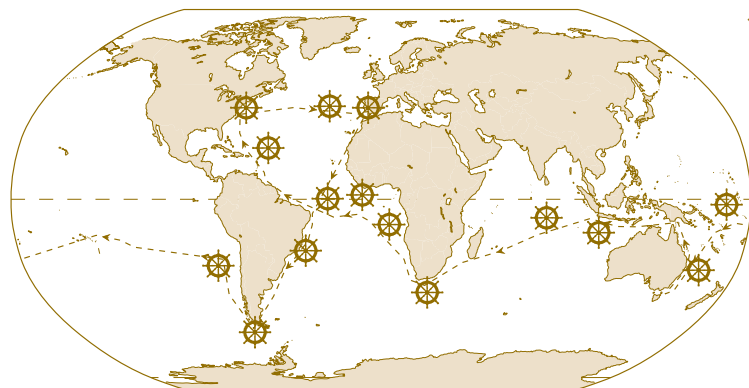
завивав увесь час і, хоча тоді й не був сезон гарматтану, червонувато-коричневий пил протягом години змінив колір моря. Повітря було наповнене летючим пилом весь пообідній час, але вітер, що вночі зайшов до норд-весту, поніс його назад до землі і знову очистив небо. «Спреева» щогла бриніла під потужним, постійним тиском, і його напнуте вітрило черкало об воду, коли вона перекочувалася через , просідаючи перед наступною хвилею. Ці біжучі брижі тримали мене в напрузі, бо вони підкидали судно, прокочуючись під його кілем. І все ж це було незрівнянне плавання під вітрилом.

4 вересня вітер, все ще свіжий, став північним, північно-східним, і море попереду розхвилювалося не на жарт. Близько полудня пароплав-скотовоз з річки , з'явився на горизонті, стернуючи на північний схід, і ледь витримуючи шторм. Я просигналив йому, але не отримав відповіді. Він пірнав носом у зустрічну хвилю і перекочувався через неї в досить дивний спосіб, і так сильно відхилявся від курсу, що здавалося, ніби на стерні стоїть дикун.

Вранці 6 вересня я знайшов трьох риб-літунів на палубі, і четверту — аж під носовим люком, ледь не на самій сковорідці. Це був найкращий улов до цього часу, і це забезпечило мені розкішний сніданок та обід.

Назад

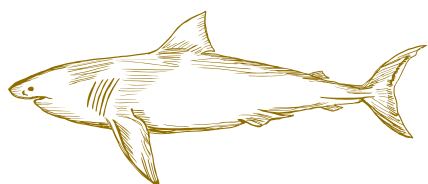
«Спрей» прилаштовувався до і до практичного боку своєї мандрівки. Трохи пізніше на горизонті з'явився ще один скотовоз, який хилитався так само сказано, як і його попередник. Цьому я вже не сигналив прапорами, бо був у ще гіршому становищі, проминаючи його з підвітру. Він смердів сечею, і це було не фігурально! Бідна худоба, як же вона мукала! А були ж часи, коли кораблі, розминаючись посеред моря, і теревенили один з одним, і салютували на прощання з гармат, але ті старі добрі часи вже проминули. Тепер люди занадто за-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

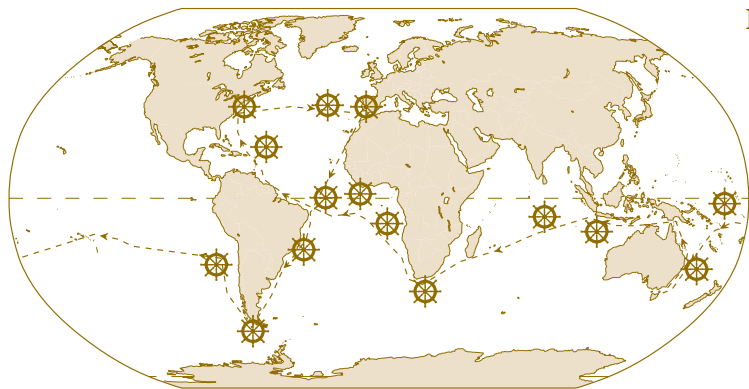
клопотані, щоб поговорити один з одним навіть посеред океану, де новина — то таки новина, а на салют з гармат в них вже не вистачає пороху. Тепер в морі вже не зустрінеш фрахтівника-поета. Це вже проза життя, в якому ми не маємо часу на «добридень» одне одному.

Мій корабель, що зараз біг повним ходом з пасатами, залишав мені цілі дні для відпочинку й відновлення сил. Я заповнював час читанням та писанням або тим, що вважав необхідним зробити із такелажем та вітрилами, щоб тримати їх в порядку. Куховаріння не займало багато часу і не було складним, оскільки меню зазвичай складалося з риб-літунів, гарячих сухарів з маслом, картоплі й кави з вершками — нашвидкуруч приготованих наїдків.

10 вересня «Спрей», впритул по борту, проминув острів Сан-Антоніо, найбільш північно-західний з островів Зеленого Мису. Підійти до берегів вдалося напрочуд точно, зважаючи на те, що я не робив жодних розрахунків довгої місця. Поки шлюп неквапно йшов вздовж узбережжя острова, переважав шквалистий північно-східний вітер, але я досить добре зарифив вітрила і постернував подалі від ревучого Сан-Антоніо. Коли острови Зеленого Мису залишилися позаду, я знову усвідомив, що пливу морем наодинці, і навкруг мене лише

Назад

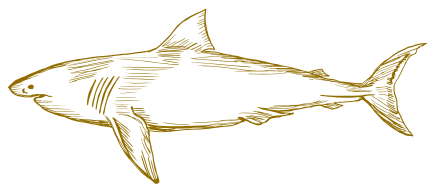
гранична самотність. Навіть уві сні я бачив, що зовсім один. Хоч це відчуття ніколи до кінця й не полишало мене, але чи уві сні, чи наяву, я завжди точно уявляв позицію шлюпа, і бачив, немов на картинці, як моє судно рухається по карті.

Однієї ночі, коли я відпочивав у каюті, повну тишу, що оточувала мене, потривожили людські голоси за бортом. Невимовно переляканий, я притьмом вискочив на палубу. Зовсім поруч з підвітру, наче примара, проходив білий барк під усіма вітрилами. Матроси на його борту вибирали канареї, які щойно розійшлися зі щоглою шлюпа й пронеслися повз борт. Ніхто не окликнув мене з цього «білокрилого птаха», але я почув, як хтось на його борту каже, що бачив вогні на шлюпі, і що він, швидше за все, належить рибалці. Цієї ночі я довго сидів на освітленій зорями палубі, думаючи про кораблі і спостерігаючи за сузір'ями на їхньому шляху. Наступного дня, 13 вересня, великий чотирищогловий корабель пройшов повз нас на деякій відстані з навітряного боку, прямуючи на північ.

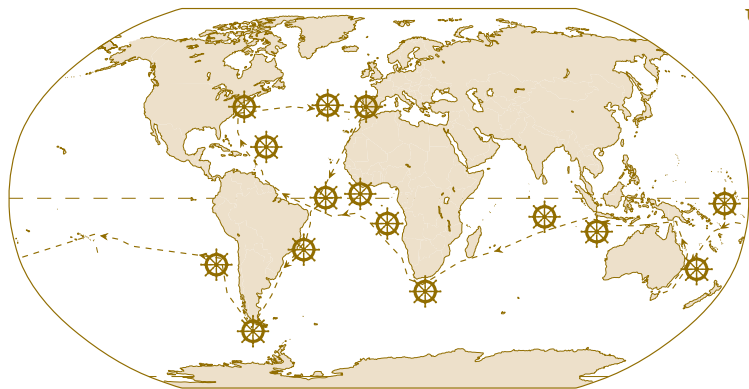
Шлюп швидко біг до району екваторіальних штилів, і сила пасатів потроху спадала. По брижах на воді я бачив, що увійшов у протитечію. За моїми розрахунками, швидкість судна складала близько шістнадцяти миль на день. В стрижні протитечії її швидкість була ще більша, і шлюп відчутно зносило на схід.

14 вересня з верхівки щогли я помітив високий трищогловик, що прямував на північ. Ані цей корабель, ані той, який я бачив учора, не були від мене на відстані сигналу, тож добре, що я взагалі їх помітив. Наступного дня важкі дощові хмари затягли небо на півдні, затьмаривши сонце, що означало наближення «долдрамз» — штильової екваторіальної смуги. 16 вересня «Спрей» увійшов до цієї похмурної зони, готовий боротися зі шквалами та знемагати від тим-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

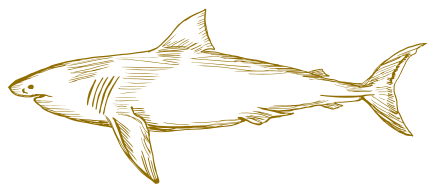

часових штилів — звичайних погодних умов між північно-східним та південно-східним пасатами, де кожен вітер, по черзі борючись за панування, витрачає свою силу, віючи в усіх можливих напрямках. Щоб іще більше випробувати моряцькі нерви на міцність, море збурювалося безладним сум'яттям перехресних мас води та вкривалося брижами чорторіїв. І вже на закуску, щоб геть довершити мореплавцеві уявлення про усі прикраси цієї місцини, на його голову зранку до ночі лила, немов з відра, злива. «Спрей» пробивався вперед і носився хвилями десять днів,

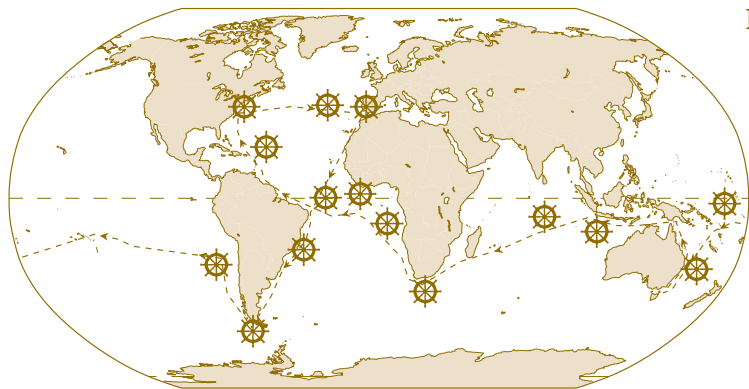
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

пройшовши за цей час лише три сотні миль по курсу. Ну що тут скажеш!

23 вересня гарна шхуна «Нантаскет», приписана до Бостона, що йшла з Бер-Рівер до річки Плата з вантажем будівельного лісу якраз через «долдрамз», зійшлася зі «Спреєм» впритул, і ми обмінялися декількома словами з її капітаном, перш ніж попрямувати далі. Днище шхуни сильно обросло мушлями, тож усі риби, що раніше супроводжували «Спрей», на якому було значно менше такої поживи, миттю опинилися біля шхуни. Риби завжди обиратимуть брудне судно. Оброслий молюсками лаг, що під час дрейфу судна занурюється на глибину, так само приваблює глибоководних риб. Одним із цього невеличкого косяка дезертирів був дельфін, який до цього супроводжував «Спрей» щось із тисячу миль і задовольнявся недоїдками з мого столу, які я викидав за борт, бо він був поранений і не міг вполювати собі іншої здобичі. Я вже навіть звик бачити цього дельфіна, якого впізнавав за його шрамами, і сумував за ним, коли він мандрував кудись геть від шлюпа. Одного дня, після кількогадинної відсутності, він повернувся в компанії трьох жовтохвостів, таких собі далеких родичів дельфіна. Цей невеличкий косяк тримався разом, розбігаючись лише в моменти небезпеки чи пошуків провіанту. Їхньому життю часто загрожували голодні акули, що з'являлися навколо судна, і

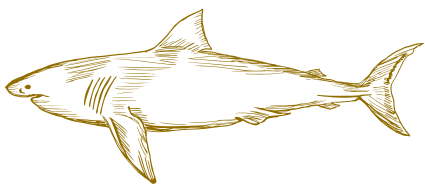
Назад

не раз вони ледь встигали врятуватися. Їхня тактика втечі цікавила мене найбільше, тому я годинами спостерігав за ними. Вони кидалися навтьоки, кожен в інший бік, тож акула, цей вовк морів, переслідуючи одного, губила з очей інших. Через деякий час усі вони поверталися і зустрічалися під тим чи іншим бортом шлюпа. Двічі їхні переслідувачі відволікалися на жерстяну сковорідку, яку я буксирував за кормою, прийнявши її за лискучу рибу. І коли акули вже ладні були заковтнути свою «жертву» у своїй дещо чудернацькій манері, я стріляв їм у голову.

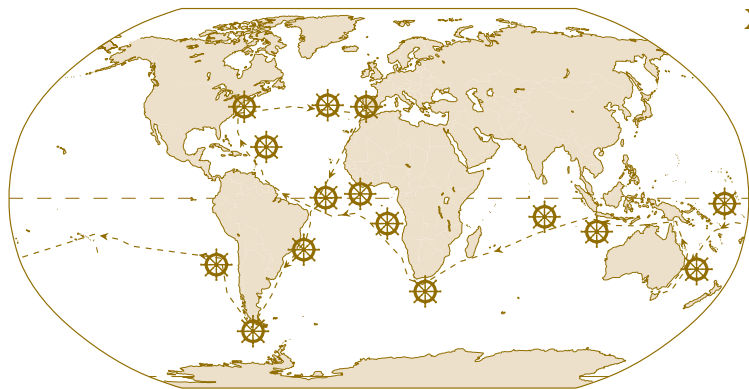
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Здавалося, що жовтохвости зовсім не переймаються власними життєвими небезпеками. Хоч страх смерті й притаманний усім без винятку живим істотам, але деякі з тих видів риб, яких я бачив, навпаки, збиралися до купи, ніби знаючи, що створені для прокорму більших риб, і не бажаючи завдавати їм зайвого клопоту. Проте бачив я і китів, що пливуть колом і оточують косяк оселедців, яких із надзусиллями зганяють до купи у вирі, збуреному їхніми плавцями, а тоді один з левіафанів пірнає в центр косяка з відкритою пащекою, одним ковтком впольовуючи одразу «повний трал» дріб'язку. Під мисом Доброї Надії я бачив косяки сардини або іншої дрібної риби, атаковані таким чином великою кількістю золотої макрелі. В сардин не було ані найменшого шансу на втечу, коли макрелі нарізали круги довкола й відкушували окрайці косяку. Цікаво було спостерігати, як швидко, прямо в мене на очах, знову і знову зникала дрібна рибка. Я й очима кліпнути не встигав, як поодинокі сардинки враз ставала здобиччю великої рибини.

Вздовж екваторіальної межі південно-східних пасатів повітря було насичене електрикою, гриміло й блискало. Саме тут, наскільки я пам'ятаю, кількома роками раніше блискавка розтрощила американський корабель «Алерт». Його команда, за надзвичайної прихильності фортуни, була порятована того

Назад

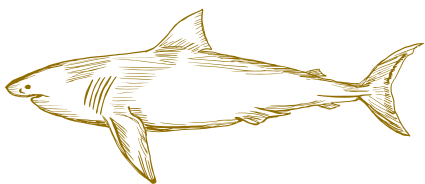
ж дня і доставлена в Пернамбуку, де я їх і зустрів. 25 вересня, на широті 5° noord та довготі $26^{\circ} 30'$ west, я побачив судно «Норз Стар» з Лондона. Великий корабель вийшов з Норфолка (Вірґінія) сорок вісім днів тому і прямував до Ріо, де ми зустрілися знову двома місяцями пізніше. На «Спрееві» ж минав тридцятий день по відході з Гібралтару.

Наступним «Спреевим» попутником у цьому плаванні стала меч-риба, яка пливла під бортом, висунувши над водою свій високий плавець, аж поки я не наполохав її гарпуном. Риба

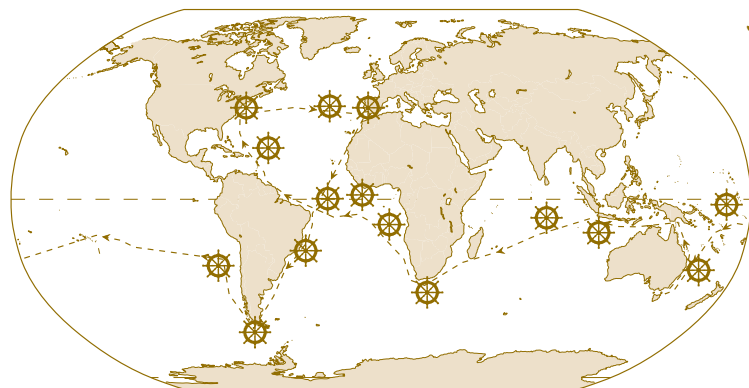
одразу ж «спустила свій чорний прапор» і зникла. 30 вересня, об одинадцятій тридцять ранку, «Спрей» перетнув екватор на довготі $29^{\circ} 30'$ west. Опівдні він був двома милями південніше цієї лінії. Поблизу паралелі 4° noord, він піймав досить легкий південно-східний пасат. Вітер наповнив вітрила і шляхетно поніс його морем у напрямку Бразилії, де 5 жовтня опівдні, північніше Олінди, без подальших пригод, шлюп дістався землі і кинув якір у гавані Пернамбуку. Минуло сорок днів після відходу з Гібралтару. Чи втомився я за цей час подорожі? Анітрохи! Я почувався краще, ніж будь-коли в житті й із нетерпінням чекав на небезпеки плавання навколо мису Горн.

Як на моряцький погляд, то не було нічого дивного в тому, що вже двічі перетнувши Атлантику і будучи вже на півшляху від Бостона до мису Горн, я все ще був серед друзів. Моє рішення пливти з Гібралтару на захід не тільки дозволило уникнути піратів Червоного моря, але й привело мене в Пернамбуку, до знайомих берегів. Я здійснив немало рейсів до цього та інших портів Бразилії. У 1893 році мене найняли капітаном на знаменитий корабель Еріксона «Дістроєр», і я привів його з Нью-Йорка до Бразилії, щоб виступити проти бунтівника Мел-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

ло та його партії. , між іншим, був озброєний підводною гарматою величезної довжини.

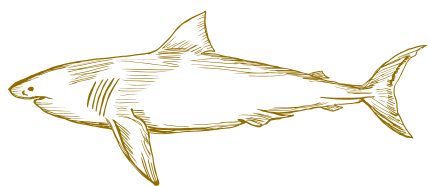
Таку ж експедицію здійснив і «Найктерой», корабель, придбаний урядом Сполучених Штатів за часів Іспанської війни і перейменований у «Буффало». «Дістроєр» у багато в чому був кращий за нього, але бразильці, під час своєї химерної війни, самі ж і затопили його в Баїя. Разом із ним пішла на дно моя надія отримати грошову винагороду. Я все ще міг спробувати отримати відшкодування, бо воно було для мене аж ніяк не зайве. Але тепер, через два роки,

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

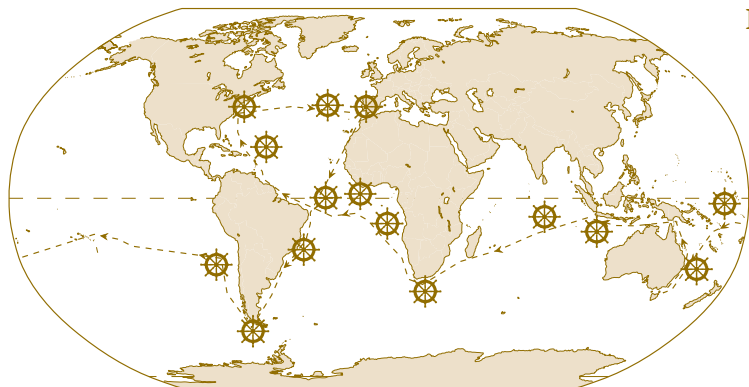
вир часу виніс на вершину партію Мелло, а оскільки наймав мене законний уряд, то так звані «бунтівники» тепер відмовлялися від усіх зобов'язань переді мною.

Під час тих відвідин Бразилії я й заприятелював з доктором Перерою, власником та редактором «Ель Комерціо», і невдовзі по тому, як «Спрей» ошвартувався на Верхньому рейді, доктор, який був ще й ентузіастом яхтингу, відвідав мене і здійснив проводку до лагуни поблизу його заміської резиденції. Підходи до його садиби з моря охороняла армада – цілий флот човнів, серед яких китайський сампан, норвезький прам та дорі з Кейп-Енн, яке дісталось йому з «Дістроєра». Доктор відгодував мене найкращими бразильськими наїдками, щоб я, як він казав, «нагуляв сальця» для подорожі, але виявилось, що навіть на смаколиках я товстішаю дуже повільно.

Отож, я завантажив на борт фрукти, овочі та іншу необхідну для подорожі провізію, і 23 жовтня відшвартувався й був готовий до виходу в море. Однак тут-таки я стикнувся зі злопам'ятством банди Мелло в особі митника, який виписав «Спрееві» портові збори, виходячи з його тоннажу й не беручи до уваги яхтового свідоцтва, яке звільняло його від портових платежів. Наш консул

назад

нагадав митникові той факт, — не дуже дипломатично, на мою думку, — що саме я привів до Бразилії «Дістроєр».

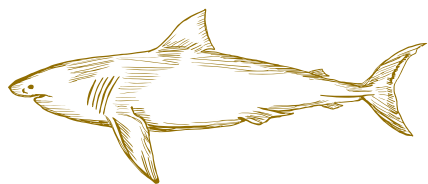
— Авжеж, — сказав митник, бо тепер була вже його черга іронізувати, — це ми дуже добре пам'ятаємо.

Місцевий комерсант, містер Лунгрін, щоб допомогти мені не марнувати часу на ці складнощі, запропонував спорядити «Спрей» вантажем пороху на Баїю, коштів від продажу якого вистачило б для мене, а коли страхові компанії відмовилися брати ризик перевезення вантажу на судні з екіпажем з однієї людини, він запропонував завантажити

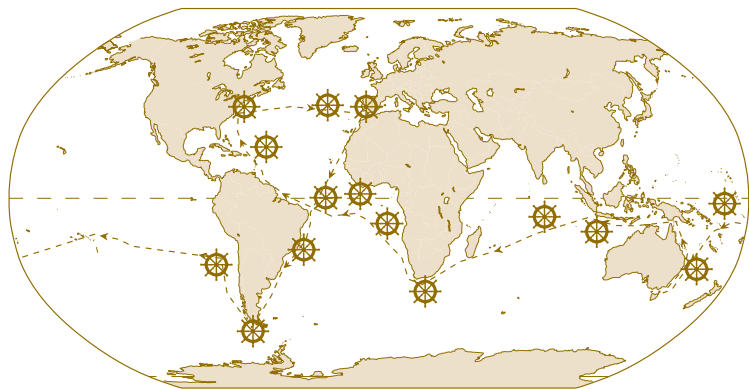
судно без страхов, взявши увесь ризик на себе. Це був для мене комплімент, мабуть, більший за те, на що я заслуговував, але я відмовився. Інакше я б мав підробити своє суднове свідоцтво і сплачувати скрізь портові збори, набагато більші за ту суму, яку б покрити заробіток від фрахту. Натомість мені допоміг інший старий друг-комерсант, сплативши за мене готівкою.

Під час стоянки в Пернамбуку я вкоротив гік, поламаний ще під берегами Марокко, видаливши зламаний чотирифутовий шматок зі сторони щогли. Також я переоснастив судно на йол. 24 жовтня 1895 року, в прекрасний навіть за бразильськими мірками день, «Спрей» відплив після доброго частування. Проходячи десь сотню миль на день вздовж узбережжя, я прибув до Ріо-де-Жанейро 5 листопада, без жодних надзвичайних пригод, і близько опівдня кинув якір біля Віллаґанон, очікуючи на прибуття портового керівництва. Наступний день я витратив на те, щоб домогтися зустрічі з найвищим лордом адміралтейства та міністрами, і дізнатися усе стосовно належних мені виплат за любий «Дістроєр». Один з вищих чинів, з яким я зустрівся, сказав:

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

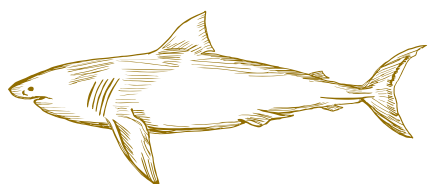
— Капітане, зважаючи на нашу зацікавленість у вирішенні цього питання, Ви можете отримати цей корабель. Тож, якщо Ви згодні, ми попросимо офіцера показати Вам його місцезнаходження.

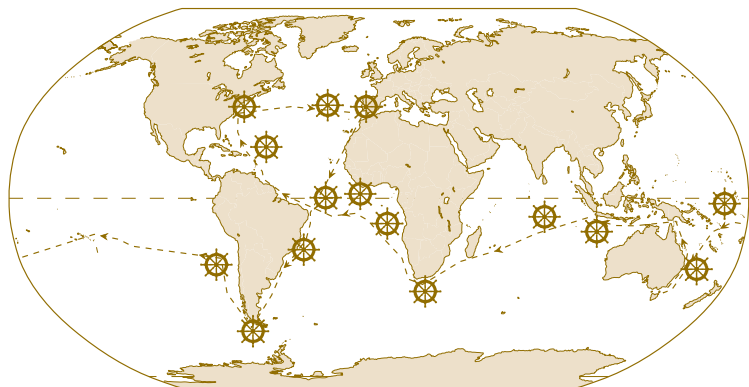
Втім, я досить добре знав тогочасне місцезнаходження корабля. Верхівка його димової труби ледь стирчала над поверхнею води в Баїя і було більш ніж ймовірно, що він спочиває на дні саме там. Я подякував доброму офіцерові, проте відмовився від його пропозиції.

За день до виходу в море, «Спрей» з багатьма старими капі-

1895	весна літо осінь	танами на борту обійшов довкола гавані Ріо. Оскільки я вирішив оснастити «Спреїв» йол для бурхливих вод Патагонії, то розмістив на ахтерштевні напівкруговий брас для підтримки виносної щогли. Ці старі капітани тепер інспектували оснастку «Спрея», і кожен робив внесок у його спорядження. Капітан Джонс, який виступав моїм перекладачем в Ріо, дав нам якір, а один з паровиків дав нам якірний канат до пари. Джонсів якір жодного разу за всю подорож не волочився на ґрунті, а якірний канат не тільки витримував напруження на підвітряному узбережжі, але й буксирувався потім поблизу мису Горн і допомагав розбивати гребені хвиль за кормою, які загрожували взяти шлюп на абордаж.
1896	зима весна літо осінь	
1897	зима весна літо осінь	
1898	зима весна літо	

назад

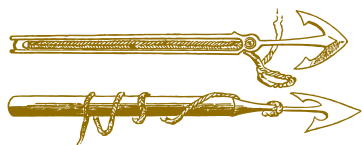

Розділ VI

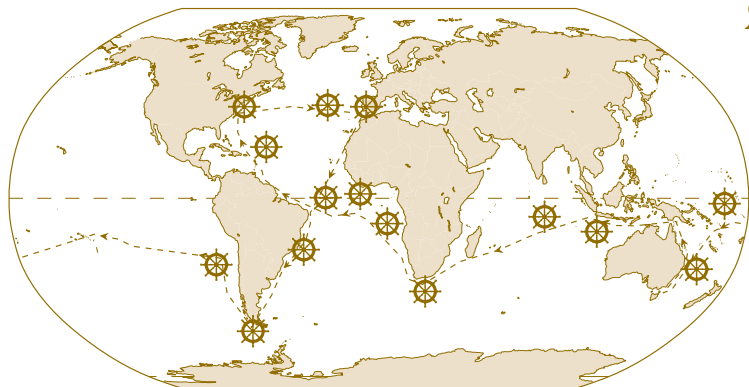
Вихід з Ріо-де-Жанейро — «Спрей» причалює на уругвайському узбережжі — На волосинці від кораблетрощі — Хлопець, що знайшов шлюп — «Спрей» відпливає, але щось іде не так — Чемність британського консула в Мальдонадо — Тепла зустріч у Монтевідео — Експерсія Буенос-Айресом — Вкорочення щогли та бушприту

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

28 листопада «Спрей» вийшов із Ріо-де-Жанейро і одразу ж потрапив у порив вітру, що поніс нас вздовж узбережжя, унеможливаючи будь-яке керування. Та, зрештою, для «Спрея» у тому не було великого лиха. За час своєї подорожі я неодноразово переконувався, що коли вдень якийсь човен і міг обігнати моє судно, то вночі йому не було рівних. «Спреєві» однаково — день то чи ніч, аби вітер був попутний. Незадовго після виходу з Ріо нам зі «Спреєм» трапився пароплав «Саус Вейлз». Капітан люб'язно передав нам показники своїх приладів — за його словами, ми знаходилися на довготі 40° вест. Зрештою, «Спреїв» хронометр показував ту ж довготу. Це дещо розвіяло побоювання щодо моїх примітивних методів навігації, однак я вирішив і надалі, коли траплятиметься нагода, перевіряти свої розрахунки за справжніми приладами. 5 грудня нам трапився вітрильник і ми якийсь час ішли паралельним курсом. Течія тягла нас на північ, так чи так змушуючи триматися узбережжя, до якого «Спрей» вже так звик. Ось тут, мушу зізнатись, я зробив прорахунок, правлячи надто близько до берега. Словом, рано-вранці 11 грудня «Спрея» з шаленою швидкістю потягло на суходіл. Це було неприємно, та я вирішив, що великої небезпеки немає, введений в оману мирним виглядом піщаних намівів. Ой, як же гірко я пошкодував, що взагалі довірився цьому враженню. Море, на позір таке гладеньке, з силою билося хвилями об берег.

назад

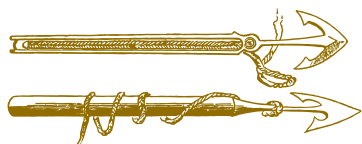

Я вирішив, що краще кинути якір, та було вже надто пізно — почався відплив і вода вже опустилася. Я сяк-так спустив на воду свою маленьку напівшлюпку, кинув до неї стоп-анкер і верпувальний трос, але «Спрея» було вже надто пізно — рівень води знизився майже на фут. Тут я заходився вибирати якір, що було зовсім нелегко, оскільки моя єдина шлюпка, коли в ній був і якір і трос, одразу занурилася в хвилі — вантаж для неї був заважкий. Довелося перерізати трос надвоє. Нарешті якір із десятима сажнями каната опинився за бортом, і на хвилях,

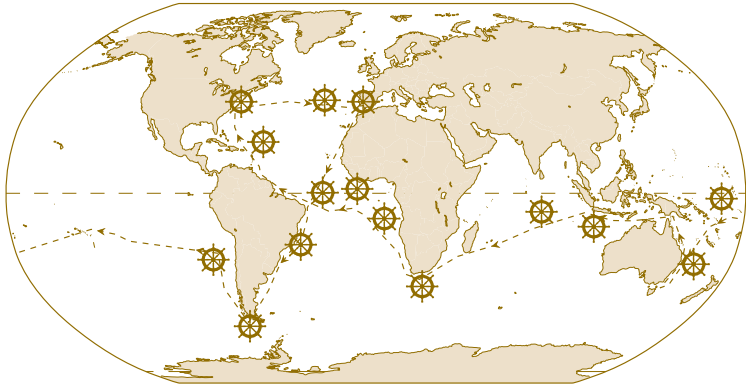
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

позначаючи місце його занурення, застрибав буйок. Я заходився веслувати, долаючи прибій. Але моя шлюпка швидко набиралася води, а доки я відплив достатньо далеко, щоб кинути якір, вона вже була повна до планшира і поволі тонула. Я не міг гаяти ані хвилини, відчуваючи, що коли тепер дам маху, то втрачу все. Кинувши весла, я скочив на і, піднявши якір над головою, жбурнув його якраз тоді, коли «Спрей» розвертався. Тут шлюпка й перевернулася.

Я повис на планширі, бо якраз згадав, що не вмію плавати. Спробував було перевернути її назад, але перестарався — шлюпка крутнулася в хвилях і знову впала догори дном, а я знову повис на планширі, по шию у воді. Я присвятив хвилинку відстороненим розмислам і зрозумів, що хоч вітер і гнав нас до берега, але тепер течія відносила мене в море. Потрібно було щось робити. Тричі я пірнав у воду з головою, намагаючись перевернути шлюпку. Але коли я вже змирився з тим, що спокійно ляжу і засну, мене раптово охопила жага на ще одну, останню спробу. Не хотілося, щоб численні лихі провісники, яких я залишив позаду, дорікнули: «А ми ж йому казали!» І хай там якою була небезпека, великою чи малою, але мушу сказати, що цей момент був найспокійніший у моєму житті.

[Назад](#)

З четвертої спроби я таки перевернув шлюпку, і нарешті зміг дуже обережно перевалитися через борт, не перекинувши її, а тоді за допомогою одного весла, яке дивом не загубилося, погріб до берега, хоча й добряче потертий і з повним ротом солоної води. Аж тут я з жахом помітив, що судно моє на мілині. Відтак єдиною моєю думкою і турботою стало те, як знову вивести його у море. Майже без зусиль я витяг решту троса і зв'язав його з тим кінцем, який я завбачливо прив'язав до буйка, перед тим як покласти у шлюпку. Ще простіше було перенести кінець на «Спрей». І, зда-

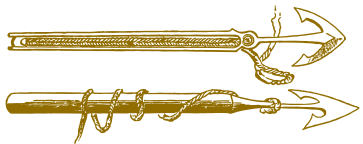
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

ється, я навіть сміявся над своїми нещастями, коли виявилось, що протягом усієї пригоди мене не покинула ані здатність міркувати, ані добрий геній. Троса від якоря, що потонув десь на глибині, вистачило якраз, щоб дотягнути до брашпиля і зав'язати. Все що мені лишалося тепер, це позатягувати вузли й чекати на приплив.

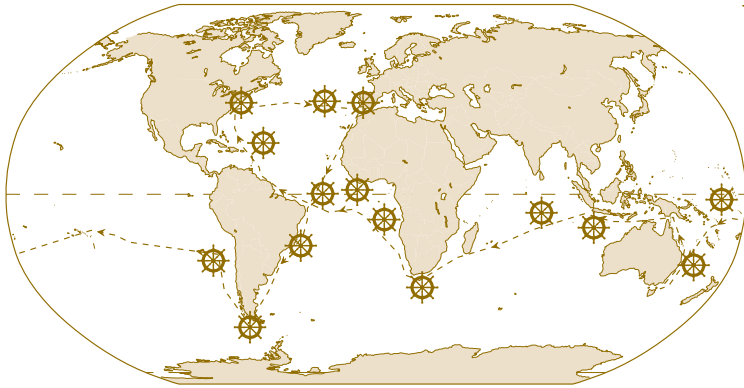
Те, що мені довелося переробити, виснажило б і витривалішу людину. Як же я зрадив нагоді впасти на пісок і відпочити! Сонце вже піднялося і щедро лило тепло на землю. Дійсно, втрати могли бути й більші, але й так я опинився на дикому узбережжі чужої країни і майно моє було далеко не так убезпечене, як здавалося спочатку. Не так вже й довго пролежавши на березі, я почув тупіт конячих копит, що наближалися до мене кам'янистим берегом. Аж раптом, тупіт стих біля дюни, де я ховався від вітру. Я обережно визирнув з укриття і побачив, напевне, найздивованішого хлопчика на всьому узбережжі, що сидів верхи на клячі. Він знайшов шлюп!

— Це моє! — подумав він. — Бо чи ж не я перший знайшов його?

Ще б пак — ось же цей білий красунчик на мілині. Він об'їхав навколо судна і, не побачивши власника, прив'язав конячку до та ще й вйокнув на неї, наче збираючись везти корабель додому. Але «Спрей» був, звісно, завважкий для однієї конячки. Ось моя шлюпка — то інша справа. Її він відволо-

Назад

чив за дюну і заховав у високій траві. Хлопчисько, напевне, вже все обдумав: зараз приведе ще коней і відтягне додому більшу частину свого несподіваного скарбу. Він саме зібрався від'їхати до поселення за допомогою, коли я встав і назвався. Моя поява дуже його роздратувала.

—

— гукнув я.

Він щось буркнув у відповідь, уважно оглянув мене з голови до ніг, а потім вибухнув таким шквалом запитань, що навіть шестеро янкі не могли б запитати стільки. Він хотів знати, звідки я пливу і як довго, і що я роблю на березі таким

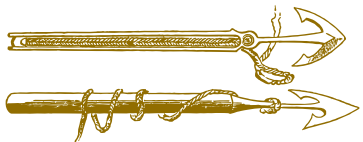
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

раннім ранком.

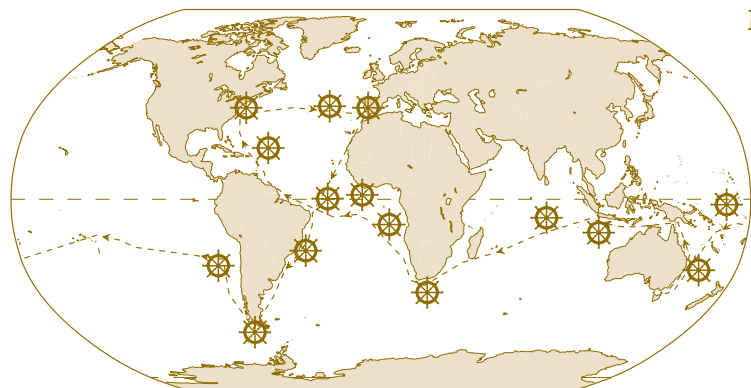
— На твої питання легко відповісти, — сказав я, — мій корабель упав з Місяця, і падав він з нього цілий місяць. А тут він для того, щоб ловити і забирати допитливих хлопчаків.

Але такі натяки могли мені дорого обійтися — доки я говорив, хлопчисько згортав ласо для кидка. Замість того, щоб самому потрапити на Місяць, він схоже вирішив, що краще відтягнути мене за шию уругвайськими полями до себе додому, в кільватері свого дикого коня.

Поселення, де я сів на мілину, називалося Кастильйо Чикос і розташовувалося сімома милями південніше бразильсько-уругвайського кордону. Звичайно ж, тут балакали іспанською. Щоб примиритися зі своїм раннім гостем, я повідомив йому, що маю на човні печиво і радо поміняю його на молоко та хліб. Зачувши таке, хлопчисько розплився в дурнуватій усмішці. Бачите, хоч в Уругваї, хоч деінде, корабельне печиво — найкращий спосіб заприятелювати з хлопцем. Мій знайомий полетів додому, мов на крилах, і скоро повернувся з хлібом, молоком та яйцями. Нарешті я опинився на землі достатку! За хлопчиком підтяглися й інші

Назад

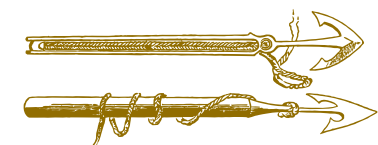
мешканці довколишніх ранчо, старі й малі, а разом з ними й один німець, який пізніше дуже мені допоміг.

Прибув також і береговий охоронець із форту Терези (Санта-Терези), що за кілька миль звідти. Сказав, що хоче «захистити майно шановного мандрівника від мешканців прерій». Я сказав йому, нехай він, мовляв, дасть лад своїм селянам, а із «мешканцями прерій» я й сам розберуся. Я натякав на те, що один із місцевих «комерсантів» поцупив мого револьвера і ще кілька дрібничок, які я зміг повернути лише завдяки власній відчайдушній зухвалості. Той зло-

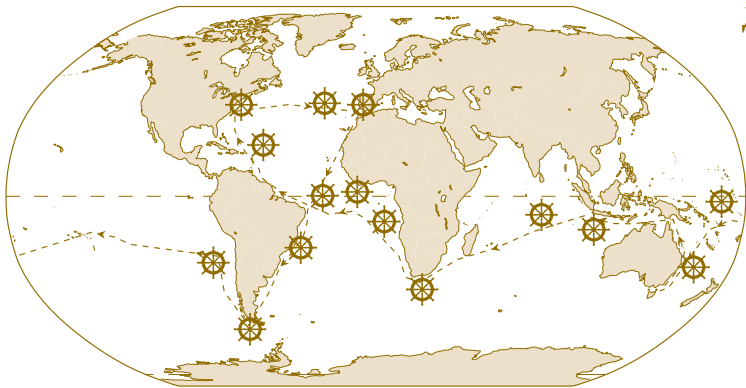
дюжка, до речі, не був уругвайцем. Тут, як і в більшості місць, де мені довелося побувати, місцеві рідко коли дискредитували рідну країну.

Того ж ранку начальник порту Монтевідео прислав берегову охорону, щоб надати «Спрееві» усю можливу поміч. Останнє, однак, було зайвим — довкола «Спрея» й без того піднялася така буча, ніби це був не шлюп, а викинутий на мілину пароплав із тисячею переселенців на борту. Також мені переказали, що начальник порту збирається послати паровий буксир, щоб доправити «Спрей» до Монтевідео. Сказано — зроблено! Вже за день прибув потужний паровий буксир, однак до того часу я вже зняв судно з мілини — допомогли мені в цьому один німець, один військовий та один італієць на ймення «Міланський Янгол» — і мчав до порту на повних парах та із попутним вітром. Пригода на кам'янистому березі минула для «Спрея» не без пошкоджень: йому покоровило днище і відбило частину фальшкілю. Однак ці та інші ушкодження пізніше легко усунули в доках.

Наступного дня я кинув якір біля Мальдонадо. Британський консул, його дочка та ще одна молода особа піднялись до мене на борт із корзинкою свіжих яєць, полуницями, пляшками з молоком і великою буханкою свіжого хліба. Гарний то був прийом — значно гостинніший, аніж я мав колись давно, пі-

назад

дійшовши до Мальдонадо на барку «Еквіднек» із хворою командою.

У водах затоки Мальдонадо водилася тьма-тьмуща усілякої риби, а морські котики за сприятливої погоди вилазили на береги прилеглих островів. Течії біля цих берегів обумовлюються передовсім сезонними вітрами, і припливи тут не такі, які зазвичай викликає Місяць — по всьому уругвайському узбережжі вони вищі, коли ураганний вітер дме з південного заходу, й нижчі, коли він дме з північного сходу. Однією з таких хвиль, що якраз відкочувалась

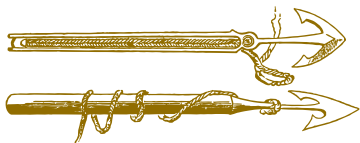
із північно-східним вітром, «Спрея» принесло до місця призначення. Низький відплив оголив дно із устричними черепашками та іншими молюсками на будь-який смак, які, щоправда, були надто дрібні, щоб на них зважати. Я збирав черепашки, а місцеві тим часом, сидячи на оголеному відпливом камінні й наживлюючи на гачки шматочки м'яса молюсків, ловили рибу, іноді навіть доволі величеньку.

Племінник одного з рибалок, хлопчик років семи, заслуговує на згадку як найбільший богохульник серед усіх маленьких хлопчиків, які траплялися мені за всю подорож. Він батькував свого старого дядечка на всі заставки, аби лиш не допомагати тому рибалити. Нарешті він вичерпав усі лайливі запаси іспанської мови, і дядечко повернувся до риболовлі, а сам халамидник пішов десь на берег. Скоро, однак, він повернувся з букетом квітів і подарував його мені з невинною посмішкою янгола. Такі квіти я кілька років тому бачив у середній течії тутешньої ріки. Я спитав у малого пірата, чому він дарує мені квіти.

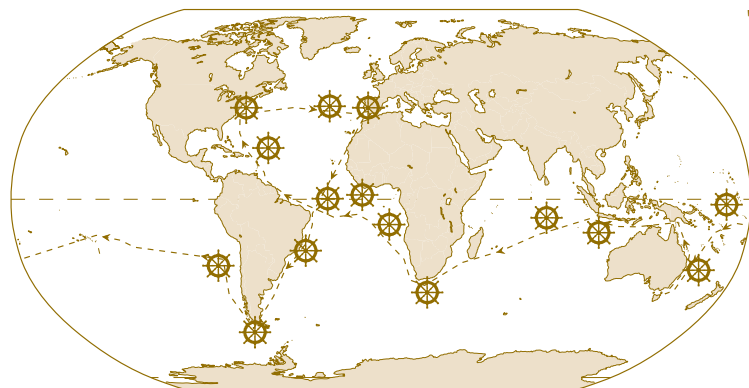
— Не знаю. Мені так схотілося, — відповів він.

Які б не були причини, що спонукали це дитя пампасів до такого дружнього вчинку, думаю, вони були вагомими й поважними — вище бортів. Скоро «Спрей» відплив до Монтевідео, де наступного дня його зустріли таким гучним ви-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

ттям парових свистків, що я аж пожалкував, що наше прибуття не лишилося непоміченим. Подорож на далеку відстань наодинці, схоже, здавалася уругвайцям подвигом, гідним усілякої похвальби, але ж не настільки відвертої і не такої приголомшливої. А так усе їхнє славослів'я видавалося надто передчасним.

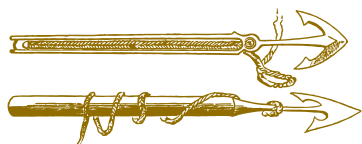
Не встиг «Спрей» стати на якір у Монтевідео, як представники «Роял Мейл Стімшіп Кампені», містери Гемфрі та Ко, повідомили, що вони відремонтують та залатають його безкоштовно, та ще й дадуть мені дванадцять фунтів стерлінгів. І

все це вони потім з лихвою виконали. Шпарувальники в Монтевідео виявилися дуже сумлінні — уважно й ретельно законопатили днище мого шлюпа. Теслі полагодили кіль та рятувальну шлюпку, пофарбувавши її до невпізнаваності.

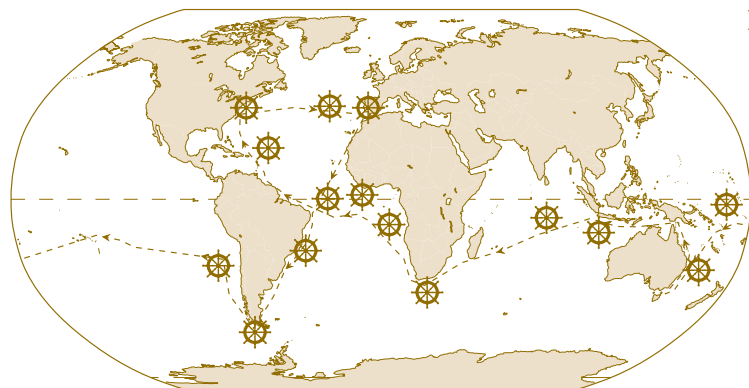
Різдво 1895 року «Спрей» зустрів повністю відремонтований, та ще й з новою жаровнею, вигадливо зробленою зі старого залізного барабана із численними дірочками для тяги. Димар від неї стримів вертикально із верхівки кубрика. Та жаровня стала для мене справжньою знахідкою. Завжди голодна, вона без розбору ковтала навіть сире дерево, і холодними дощовими днями на Тьерра-дель-Фуего або Вогняній Землі була незамінною. Були у неї ще й дверцята на мідних завісах, які один із підмайстрів з гідною поваги ретельністю, натер так, що вони блищали, як нактоуз на пароплаві компанії «Пі енд Оу».

Тепер «Спрей» був готовий до зустрічі з морем. Однак, замість того, щоб продовжувати подорож, він ще прогулявся вгору річкою. Було це 29 грудня. Мій старий друг, капітан Говард, відомий від Кейп-Код до Ла-Плати, сплавав на ньому до Буенос-Айреса й із попутним вітром повернувся вранці наступного дня, зумівши так заприятелитися зі «Спреєм», що той перевершив у швидкості самого себе. Я радий, що Говард був на судні й може засвідчити його

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

вміння давати собі раду без стернового. Він сидів собі біля й слідкував за компасом, а шлюп знай собі тримався потрібного курсу, наче стрілку хто гвіздком приколотив. Мій старий друг довгі роки мав на річці лоцманський шлюп, але цей «Спреїв» подвиг просто «вибив йому вітер з-під вітрила».

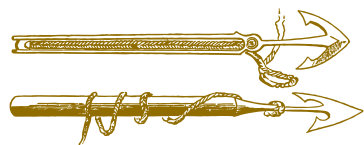
— Та щоб я на мілину сів, коли раніше хоч раз бачив щось подібне! — вигукнув він.

Можливо, він просто ніколи не давав своєму шлюпові шансу показати себе. Та я все ж таки гадаю, що «Спрей» просто ру-

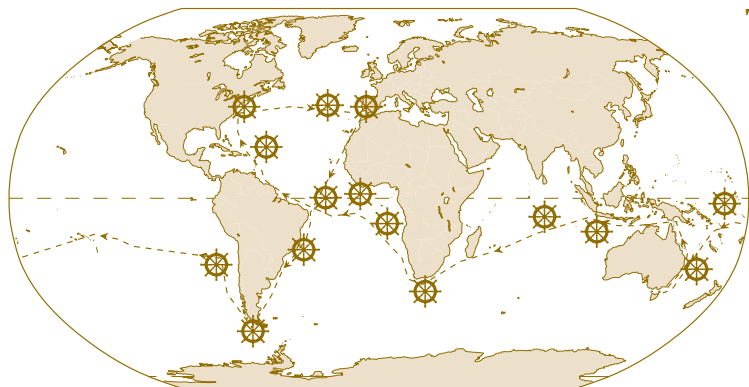
хався неглибокою ділянкою річища, а до того ще й потрапив у сильну течію, і цим пояснюються щойно згадане незвичне явище. Капітан Говард взяв мої міркування до відома.

За довгі роки, проведені далеко від рідної домівки, Говард не забув мистецтво варити юшку з риби. Щоб довести це, він зловив кількох гарненьких окунів і приготував воістину королівський обід. Коли ж смачнюща страва була готова, ми поставили горщики між двома ящиками на підлозі каюти — щоб не перекинулись — і з приємністю пообідали, розповідаючи одне одному всілякі бувальщини, а «Спрей» тим часом сам собі йшов потрібним курсом крізь нічну темряву. Говард розказав мені про фуезьких канібалів, а я йому — про лоцмана «Пінти» який провів моє судно у шторм на Азорах, і про те, як я виглядав його потім біля штурвалу. Я, звісно, не хотів лякати свого друга — ми із Говардом люди не забобонні — та коли пізніше я запропонував йому повертатися до Монтевідео на «Спреї» разом зі мною, він лиш похитав головою і поплив

Сто років не був у Буенос-Айресі. Місце, де я колись зійшов з пакетбота просто на землю тепер обросло величними доками. Перебудований порт — перша ознака великого достатку, це вам кожен лондонський рибалка під-

Назад

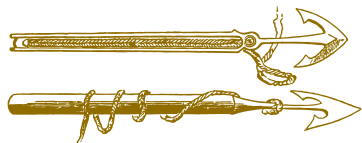
твердить. Начальник порту влаштував «Спресві» зручне місце для стоянки, висловивши своє ним захоплення, а мене припросив звертатися з будь-якої потреби. Я одразу ж відчув, що говорить він щиро. До мого шлюпа в Буенос-Айресі поставилися прихильно, з нас не стягували корабельний та доковий збори, а місцеве товариство яхтсменів узагалі прийняло «Спрея» з розкритими обіймами. Саме місто, на відміну від доків, змінилося не сильно, тому скоро й я відчув себе, як удома.

Я мав листа з Монтевідео від сера Едварда Гейрбі містерові Мулгаллу, власникові, на шпальтах якого висвітлювалась подорож «Спрея», і у відповідь на мене чекав теплий прийом з боку найтеплішого, так мені здалося, серця поза межами Ірландії. Містер Мулгалл підстрибом примчав до доків, щойно «Спрей» кинув там якір, і негайно ж запросив мене до себе додому, де на мене вже чекала кімната. То був саме новорічний вечір 1896 року.

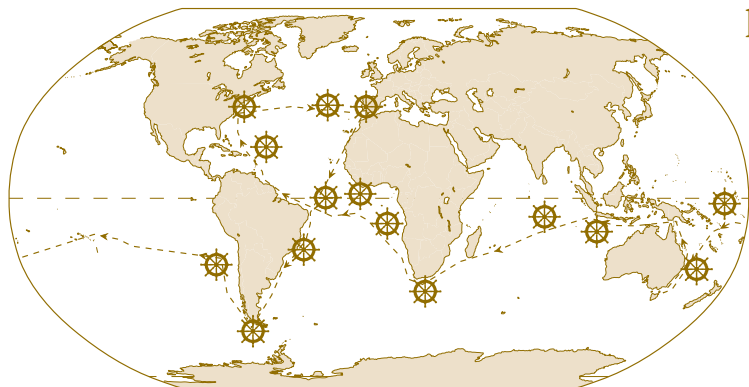
Містер Мулгалл люб'язно погодився провезти мене містом — ми шукали те, що лишилося незмінним з часу, який я пам'ятав. Чоловік, що продавав «лимонад» на ринковій площі, коли я був у цьому чудовому місті востаннє, й досі був там, і продавав «лимонад» по два центи за склянку — така вже була його доля. За професійне причандалля йому були ночви із краном, запас цукру та десь шість лимонів, які плавали у підсолодженій воді. Воду він час від часу підливав з вельми доречного насосу, а ось лимони, схоже, лишалися навіки. І все це — лише два центи за склянку.

Та ми намарне виглядали чоловіка, що колись торгував у Буенос-Айресі віскі та трунами. Поступ цивілізації змів його — лиш пам'ять віднині берегтиме його ім'я. Пригадую гірлянди пляшок з віскі, що висіли в одному кутку його крамниці, а у іншому, за тонкою перегородкою, у такому ж зразковому порядку стояли численні труни найрізноманітніших розмірів. Зразковий по-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

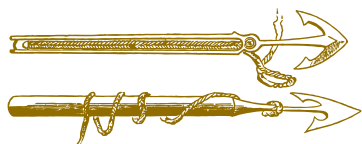
рядок там забезпечувався простою закономірністю: порожніє бочка віскі — наповнюється труна. Окрім дешевого віскі та іншого питва, він продавав ще й «сидр», який сам і гнав із попсованих малазьких родзинок. До числа його комерційних зацікавлень потрапили ще й не позбавлені усілякої зарази мінеральні води. Цей чоловік блискуче задовольняв усі смаки, бажання та уподобання своїх покупців.

А ось інший примітний добродій таки лишився у місті. Він свого часу написав на стіні власної крамниці фразу, яку кожен

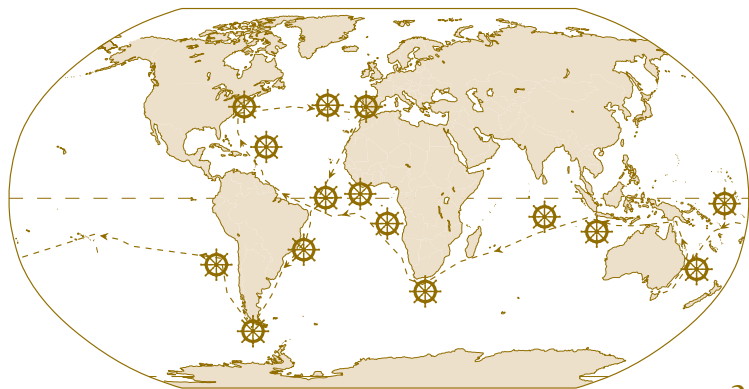
вдумливий перехожий міг прочитати й взяти до відома: «Комета поруйнує цей лихий світ! Рятуючи майно, власник цієї крамниці розпродує його за безцінь!» Мій друг пан Мулгалл зводив мене подивитися на чудовий малюнок комети.

У Буенос-Айресі я зняв своєму шлюпові щоглу й вкоротив її на сім футів. Зменшив також і довжину бушприта приблизно на п'ять футів, але навіть так він лишився задовгим. Згодом, щоразу беручи риф на клівері, я жалкував, що не врізав тоді ще бодай один фут.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Розділ VII

Відплиття з Буенос-Айреса — Спалах емоцій у гирлі Ла-Плати — Зустріч із величезною хвилею — Буря на вході до протоки — Лантух оббивальних цвяшків — дарунок на щастя від капітана Замбліха — Мис Фровард залишається позаду — Сутичка з індіанцями на виході з бухти Фортеск'ю — Я не влучив у Чорного Педро — Заготівля дров та води в бухті Трьох Островів — Тваринний світ

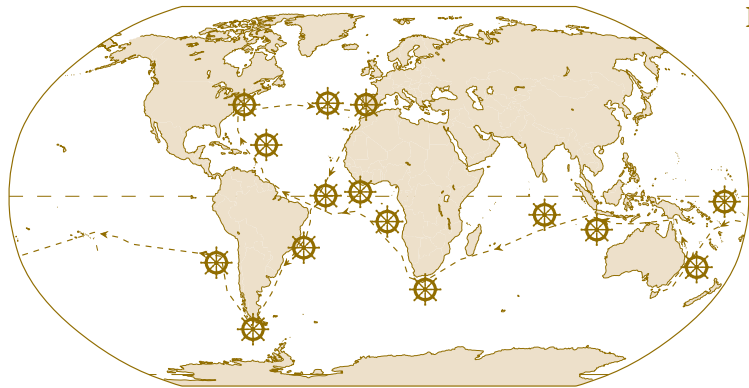
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

26 січня 1896 року «Спрей», наново оснащений та забезпечений усім необхідним, вийшов із Буенос-Айреса. Спочатку було майже безвітряно, поверхня великої ріки блищала, мов срібний диск, і я радо скористався послугами портового буксира, щоб звільнити прохід до порту. Але незабаром знявся поривчастий вітер, здійняв хвилі, й ріка із суцільного срібла перетворилася на таку ж суцільну каламуть. Ла-Плата — підступне місце, горезвісне своїми штормами. Той, хто ходить тут під вітрилами, має завжди бути насторожі та очікувати на шквали. Ще завидна я кинув якір у найбільш захищеному від вітру місці поблизу берега, але цілу ніч потерпав від хитавиці, не маючи спокою від бурхливих хвиль. Наступного ранку я вирушив униз рікою, ведучи свій шлюп із зарифленими вітрилами проти вітру. Увечері я дістався того місця, де під час мого плавання горіріч до мене приєднався лоцман Говард, а тоді пішов відпочивати, взявши такий курс, щоб пройти між мисом Індіо та банкою Інглес.

Уже багато років я не плавав південніше за ці місця. Не стану стверджувати, що я очікував винятково приємного плавання на всьому шляху аж до мису Горн, але тоді, управляючись із вітрилами й такелажем, я поривався вперед, і тільки вперед. І лише коли я кидав якір у безлюдних місцях, почуття страху охоплювало мене. На останній стоянці, серед застоюлої та каламутної річ-

Назад

кової води, хоч якою б слабкодухістю це не здавалося, але я поступився страхові й вирішив більше не кидати якір ніде північніше за Магелланову протоку.

28 січня «Спрей» залишив позаду мис Індію, банку Інглес та всі інші небезпечні місця на Ла-Платі. Тоді, з ходовим вітром, під усіма вітрилами, він попрямував до Магелланової протоки, усе ближче й ближче до південного дивокраю, аж поки я не забув, що таке благодатна Північ.

Мій корабель без пригод проминув затоки Баїя-Бланка, тоді

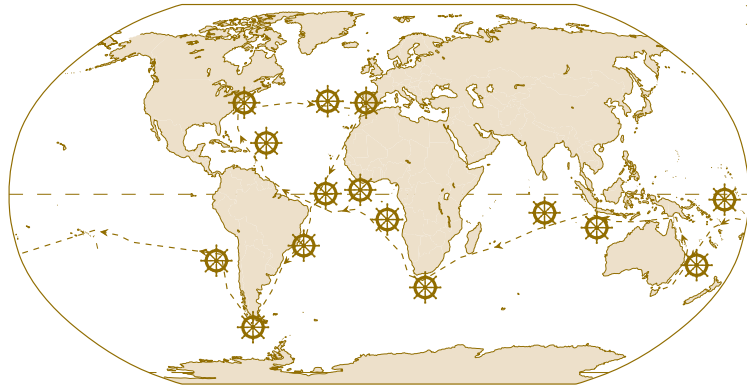
Сан-Матіас та величний Сан-Хорхе. Сподіваючись уникнути згубних припливних течій, які є справжнім жахом для великих і малих суден біля цього узбережжя, я тримався на відстані не менше ніж п'ятдесят миль від усіх мисів, бо загроза є й далеко у відкритому морі. Але, уникнувши однієї небезпеки, мій шлюп наразився на іншу. Отож, одного дня, коли шлюп ішов під забраними вітрилами на значній відстані від узбережжя Патагонії, гігантський вал, утворений, здавалося, з багатьох хвиль, накотився на нього із шалом, ревучи. Я ледь встиг згорнути усі вітрила й схопитися за , щоб врятуватися, коли побачив могутній гребінь, що навис наді мною, піднявшись вище щогли.

Водяна гора накрила моє судно. Воно затріпотіло кожним шпангоутом, похитнулося від важкого удару моря, але швидко вирівнялося і, наче й не було нічого, полинуло по хвилях далі. Мабуть, протягом хвилини, вчепившись у канати, я не бачив ані цяточки корпусу «Спрея». Можливо, насправді це тривало навіть менше ніж хвилину, але мені здалося, що минула ціла вічність, бо, коли людина переживає потрясіння, час наче прискорюється, і за лічені секунди можна пригадати чи не все своє життя. Не лише минуле блискавично пролетіло перед моїми очима, у цьому критичному стані я встиг ще й прийняти певні рішення

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

на майбутнє, рішення, здійснення яких мало забрати багато часу. Пригадую, що найперше я запрягнувся тільки-но «Спрей» врятується із цієї небезпеки, докласти всіх зусиль, аби збудувати більше судно — і я все ще сподіваюсь колись це зробити. Інші обіцянки, ще більш недосяжні, я, мабуть, дав, усупереч собі. Однак випадок, що так нажахав мене, став ще одним випробуванням мореходності «Спрея». Він додав мені впевненості стосовно мису Горн з його ураганами.

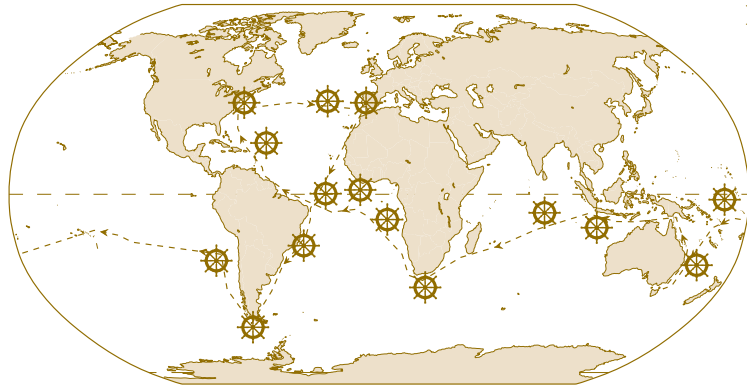
З того часу, як «Спрей» зустрівся із велетенською хвилею, і на всьому шляху до мису Дів, або мис Вірхенес, не трапилося нічого такого, що б змусило моє серце битися сильніше. Навпаки, дні й ночі стали погожими, море — спокійним, а життя — безтурботним. Я часто спостерігав міражі. Одного дня альбатрос, що гоїдався на хвилях, виріс у великий корабель, два морські котики, що спали на поверхні води, здалися величезними китами, і я міг би присягтися, що пасма туману вдалині — це берег із високими горами. А тоді картинка в калейдоскопі змінилася, і наступного дня я вже плив світом, де жили самі карлики.

11 лютого «Спрей» обігнув мис Дів і зайшов до Магелланової протоки. Картина знов була цілком реальна та похмура: північно-східний вітер здійняв справжній шторм та гнав біле пір'я піни до берега. Таке море могло легко потопити погано оснащений корабель. Коли мій шлюп уже ось-ось мав зайти до протоки, я помітив, що попереду чекають дві припливні течії — одна з них біля самого берега, а інша — трохи далі, на глибині. «Спрей» із зарифленими вітрилами попрямував просто між ними, наче каналом, крізь хвилі із закрученими гребенями. Ззаду ще довго набігали попутні хвилі, і водночас могутня течія, що огинала мис, ішла йому назустріч. Але він пройшов проти течії й незабаром уже безтурботно плив із підвітряного боку мису Дів, з кожною хвилиною наближаючись до тихішої

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

води. Однак довгі бурі водорості, що вкривали підводні скелі, погрозливо коливалися під його кілем, а кістяк великого пароплава на березі неподалік остаточно надав картині зловісної забарвленості.

Мене не збиралися просто так пропускати. Діви хотіли отримати данину навіть зі «Спрея», коли той проходив повз їхній мис. Північно-східний штормовий вітер змінився поривчастими північного-західними дощовими шквалами. Я зарифив вітрила на шлюпі й пішов до каюти, щоб дати відпочити очам. Я був так глибоко вражений тим, що

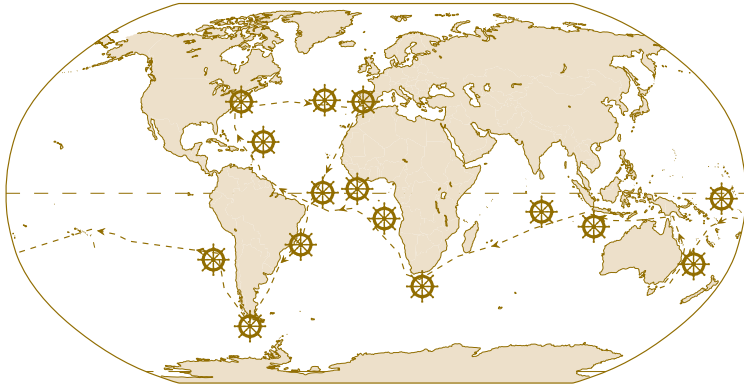
могло очікувати на мене, що крізь дрімоту відчував, як навіть повітря, яким я дихав, здавалося, попереджає мене про небезпеку. — Агов, на «Спреї»! — пролунало у мене в вухах наче застереження. Я кинувся на палубу, дивуючись, хто б міг узятися тут настільки добре знайомий із моїм «Спреєм», щоб упізнати, розминувшись із ним у темряві, та гукнути на ім'я? Адже ніч була чи не з найсліпіших, і лише вдалині, на південному заході, з'явилася стара знайома — біла арка, провісниця жахливого шторму, що його швидко гнав від мису Горн південно-західний вітер. У мене була тільки одна мить, щоб швидко спустити вітрила та міцно все принайтовити, а тоді раптом ударило так, наче стрілила гармата, і та буря, що вирувала перші півгодини після цього, варта згадки. Сильний вітер не вщухав тридцять годин поспіль. На шлюпі довелося залишити тільки тричі зарифлений грот та фока стаксель, із цими вітрилами він тримався надійно, і його не виносило вітром геть із протоки. Коли шквали доходили свого максимуму, я швидко спускав усі вітрила, і це бувало доволі часто.

Нарешті цей буревій змінився жвавим бризом, і «Спрей» без пригод пройшов усіма звуженнями протоки та 14 лютого 1896 року став на якір у Сенді-Поїнт або Пунта-Аренас.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Сенді-Поїнт — чилійська вугільна база, що може похвалитисядесь двома тисячами мешканців багатьох національностей, але переважають серед них усе ж таки чилійці. Вівчарство, пошуки золотих розсипів та полювання дозволили поселенцям улаштуватися в цих похмурих місцях не найгіршим у світі чином. З іншого ж боку, корінні мешканці, патагонці та вогнеземельці, потерпали від страшених злиднів внаслідок спілкування з торговцями-шахраями. Найжвавіше тут ішла торгівля «вогняною водою». Якщо й існував якийсь закон, що забороняв продавати цю

отруту тубільцям, він не виконувався. Навіть найкращі з патагонців, які зранку, завітавши до міста, мали цілком пристойний вигляд, ще до вечора гірко розкаювалися в тому, що взагалі зустрілися з білою людиною, бо напивалися як ніч, не кажучи вже про те, що їх грабували й відбирали хутро.

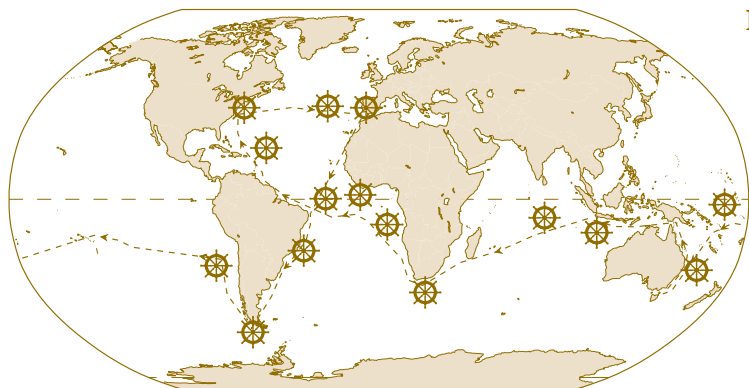
Порт у ті часи був вільним, але вже будували митницю, з тим щоб після її відкриття стягувати портові та інші збори. За портову охорону була поліція та якісь добровольці, щось на кшталт жандармів, які, за потреби, бралися до зброї. Але мені здалося, що коли справа доходила до страти, вони завжди позбавляли життя невинну людину. Якраз перед моїм прибуттям губернатор, мабуть, веселун за характером, відправив загін молодих головорізів стерти з лиця землі селище вогнеземельців. Причиною послугував той факт, що не так давно, аледесь геть в іншому місці було винищено екіпаж однієї шхуни. Загалом це місто не цуралося новин і

мало аж дві газети, здається, навіть щоденні. Капітан порту, чилійський військовий моряк, радив мені найняти хлопців, щоб битися з індіанцями західніше в протоці, а також казав зачекати на військовий корабель, щоб той взяв мене на буксир. Опитавши чи не все місто, я знайшов тільки одного охочого відправитися зі мною, та й він вимагав взяти на борт ще одного «тшоловіка

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

й сопаку». Оскільки більше ніхто не зголошувався супроводжувати мене, а собака на борту — річ для мене неприпустима, то я припинив розмови на цю тему, зарядивши натомість свою зброю. Аж от, коли я був у такому скрутному становищі, раптом з'явився капітан Педро Замбліх, добрий австрієць та бувалий чолов'яга. Він дав мені лантух цвяхів із широкою шляпкою, що були варті всіх озброєних чоловіків та собак Вогняної Землі. Я заперечував, що такі цвяшки навряд чи знадобляться мені на кораблі. Замбліх тільки посміхався на мою недосвідченість та правив

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

своє: ці цвяхи ще стануть мені в пригоді.

— Користуйтеся ними обережно, — казав він. — Тобто, не наступіть на них самі.

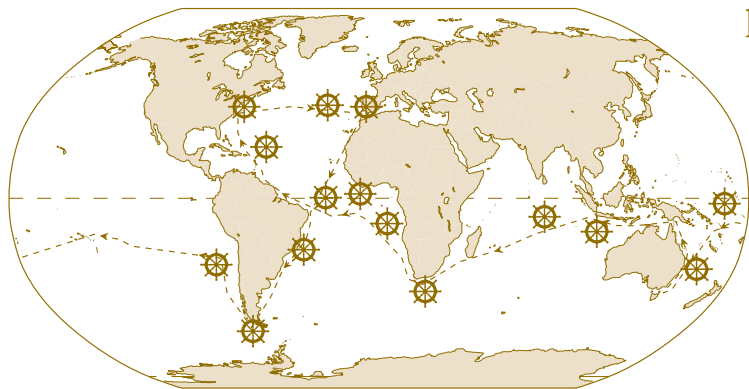
Я вдовольнився цим туманним натяком, побачивши можливість, не відмовляючись від сну, захистити вночі палубу від небажаних відвідувачів.

Замбліх виявив неабияку цікавість до моєї подорожі, і, після того як обдарував мене цвяхами, притяг на борт мішки печива та велику кількість копченої оленини. Він заявив, що мій хліб — звичайні морські сухарі, що легко ламалися, — не такий поживний, як той, що пропонує він. Його печиво було таке тверде, що я міг подрібнити його, тільки добряче стукнувши по ньому палицею. Тоді він подарував компас зі свого шлюпу, значно кращий за мій та пропонував зняти для мене свій грот, аби лиш я погодився прийняти цей дарунок. Наостанок, від свого щедрого серця, він ще й дістав зі схованки слоїк із золотим піском Вогняної Землі й умовляв мене взяти скільки треба на витрати в подальшому плаванні. Але я був упевнений в успіху подорожі й без цієї дружньої фінансової допомоги, і не помилився. Цвяхи Замбліха виявилися дорожчими за золото.

Коли капітан порту зрозумів, що я твердо вирішив продовжувати плавання, хоча б і сам-один, як нічого не вдієш, не став заперечувати далі, а лише по-

Назад

радив мені, якщо дикуни спробують оточити мене на своїх каное, стріляти влучно, не вагаючись, але намагатися нікого не вбити. Я охоче погодився із цією порадою. Разом із цими нескладними інструкціями капітан безплатно видав мені дозвіл на вихід із порту, і того ж дня, 19 лютого 1896 року я вийшов у море. І тепер, коли я прямував до самого серця країни дикунів із Вогняної Землі, я не міг не думати про неймовірні, бентежні, ще неznані пригоди, що чекали на мене попереду.

Першого ж дня попутний вітер дозволив мені дістатися з Сенді-Поїнт до бухти Сент-Ніколас, де, як мені казали, я міг зустріти дикунів. Не помітивши жодних ознак присутності людини, я став на якір на глибині вісім морських сажнів, де й перебував до ранку під захистом високої гори. Тут я вперше стикнувся з

жахливими шквалами, відомими під назвою *Боресм*, а далі вони супроводжували мене усією протокою, аж до Тихого океану. Це маси стиснутого повітря, закладені на верхів'ях гір, подібно до гігантських брил. Такий шквал, якщо він ударяє на повну силу, може покласти щоглами на воду навіть судно зі згорнутими вітрилами, але, як усі шквали, цей поривчастий вітер час від часу припиняється, хоч і ненадовго.

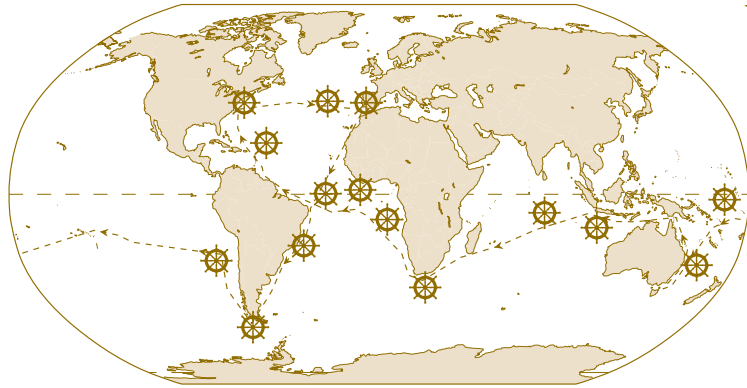
20 лютого був мій день народження, і я провів його на самоті, яку розбавляли хіба що птахи далеко над хвилями, я був уже за мисом Фровард, крайньою південною точкою американського континенту. На світанку я знову повів свій корабель назустріч випробуванням, що чекали попереду.

Вітер був попутний, і шлюп пройшов тридцять миль своїм курсом, діставшись бухти Фортеск'ю. І відразу ми опинилися серед сигнальних вогнищ дикунів, що невдовзі палали вже звідусіль. Увесь день з-за гір на заході сунули хмари, уночі мій приятель, східний вітер, ущух, поступившись місцем порив-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

частому вітровію із заходу. Цього разу я став на якір опівночі, з підвітряного боку невеличкого острова, а тоді готував собі горнятко кави, край мені потрібної, бо, сказати правду, тяжка боротьба зі шквалами, та ще й із течією, геть знесилила мене. Перевіrivши, що якір тримає міцно, я віддав належне своєму напоєві та охрестив це місце Кавовим островом. Він лежить на південь від острова Чарлза, і їх розділяє тільки вузька смуга води.

Наступного ранку, вдосвіта, «Спрей» знову ліг на свій курс, насилу пробиваючись вперед, але подолавши лише дві з

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

половиною милі, зупинився на стоянку в одній із бухточок острова Чарлза. Тут він залишався протягом двох днів, у цілковитому спокої, зануривши обидва якорі в товсту подушку з бурих водоростей. Мабуть, він міг би простояти так скільки завгодно, і ніхто б нас не потурбував, якби не стихився вітер, що протягом двох днів лютував так, що жодне судно не наважилося б вийти до протоки. Тубільці, вочевидь, вирушили на полювання деінде, то ж стоянка біля острова була абсолютно безпечною. Але, коли після шаленого буревію розпогодилося, я підняв якорі та знову пішов протокою.

Цього разу з бухти Фортеск'ю за нами навздогін понеслися дикуни у своїх каное. Вітер був слабкий, тому вони швидко наздоганяли мене, доки не наблизилися на відстань голосу. Тоді вони припинили веслувати, а якийсь кривоногий дикун підвівся у каное та гукнув до мене:

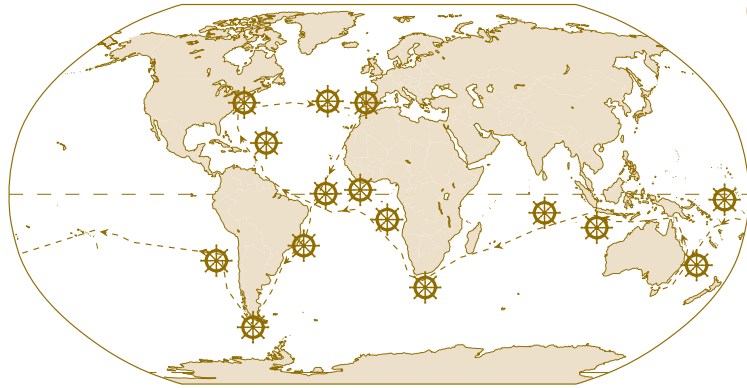
— Ямершунер, ямершунер! — як вони зазвичай приказують, щось вимагаючи.

— Ні! — відповів я.

Я не збирався показувати їм, що я на судні один, тому я забіг до каюти, і, прослизнувши трюмом, виліз крізь носовий люк, встигши перевдягнутися.

назад

Отже, нас було вже двоє. Тоді я пристосував на носі, на видноті, уламок бушприта, що я відпиляв його ще в Буенос-Айресі, начепивши на нього моряцькі лахи, ще й пристосувавши до нього мотузку, щоб змусити його рухатися. І ось нас уже троє, і ми не збираємося приставати на «ямершунер», але, не зважаючи на це, дикуни ще налягли на весла. Я побачив, що в найближчому до мене каное, крім чотирьох на веслах, були ще дикуни, що лежали на дні, і весла часто переходили з рук до рук. Коли вони були на відстані вісімдесяти ярдів від мене, я вистрелив у напрямку

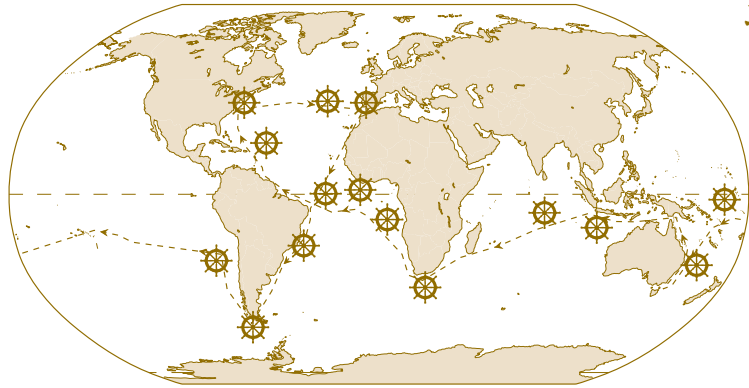
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

носа найближчого човна, і це змусило їх зупинитися, але тільки на мить. Побачивши, що вони й далі наближаються, я вистрелив ще раз, цього разу ледь не зачепивши того, кому кортіло «ямершунер», і це змусило його, швидко змінивши свої наміри, перелякано прогорлати: «Bueno jo via Isla!», що іспанською означало: «Мерщій до острова!» та, плюхнувшись на дно каное, ще деякий час терти руку об кат-балку правого борту. Натискаючи на гачок, я пам'ятав про добру пораду капітана порту, і, певно, що стріляв прицільно, однак куля все ж таки пройшла поруч з «Чорним Педро», — а це, без сумніву, був саме він, власною персоною, заводій у декількох нападах із кривавою різаниною. По широкій бороді та іспанському жаргону я впізнав цього негідника, перебіжчика та покруча, найжорстокішого вбивцю на Вогняній Землі. Місцева влада розшукувала його от уже два роки. Корінні ж мешканці Вогняної Землі не мають борід.

Для першого дня серед дикунів цього, мабуть, було досить, і опівночі я став на якір у бухті Трьох Островів, деś за двадцять миль від бухти Фортеск'ю. На тому березі протоки я бачив сигнальні вогнища, там валували собаки, але узбережжя поблизу моєї стоянки було геть безлюдне. Я давно вже користувався такою прикметою: якщо на березі спокійно сидять птахи, або ж на ске-

Назад

лях лежать морські котики — індіанців поблизу немає. У цих місцях морських котиків взагалі небагато, але в бухті Трьох Островів я побачив одного серед скель, так само як і інші ознаки відсутності дикунів.

Наступного дня знову був штормовий вітер, і хоча берег захищав мій шлюп від шквалів, «Спрей» все одно зносило вбік, а якорі тяглися за ним. Тому мені довелося знятися з місця та зманеврувати вглиб бухти, де я кинув якір у закритій затоці. В інший час і в іншому місці це було б ризиковано, та й наразі така стоянка була безпечною тільки тому, що

буря, яка змусила мене шукати притулку, не дозволила б і дикунам переправитися через протоку. Користуючись доброю нагодою, я вирушив на берег з рушницею та сокирою, не очікуючи на прикрі несподіванки, і там зрубав кілька дерев та наколов чимало дров — стільки, що мав завантажувати мій невеличкий човен кілька разів.

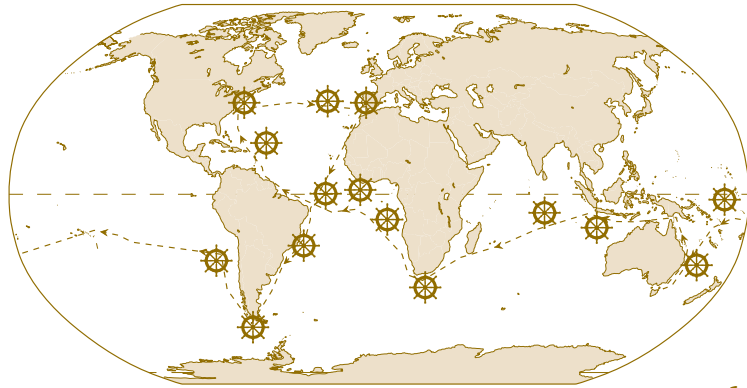
Перетягаючи дрова до човна, я ані на мить не полишав своєї рушниці, хоч і був упевнений, що поблизу немає жодного індіанця. Я почувався в безпеці тільки зі зброєю та маючи перед собою не менше вісімдесяти ярдів відкритого простору.

Цей острів був укритий рідколіссям, що складалося переважно з місцевого різновиду бука та низькорослої хвої, яка чудово горіла. Навіть зелене галуззя бука добре горіло в моїй круглій пічці, бо містило багато смоли. Я тому так докладно зупиняюся на своєму способі заготівлі дров, щоб читач, який ще досі не позбавив мене своєї уваги, міг бачити, що й тут, як і в усіх дрібницях протягом своєї подорожі, я виявляв неабияку обережність та передбачливість щодо будь-яких несподівинок, з боку чи то живих істот, чи то природних явищ. У Магеллановій протоці пильність ніколи не завадить. Наразі ж, наскільки я зрозумів, мені загрожувала найстрашніша небезпека — підступний напад безжальних дикунів, тож я мав пильнувати й поготів.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Вранці, коли буря вщухла, «Спрей» було залишив бухту Трьох Островів, але, на щастя, коли раптом знову знявся поривчастий вітер, був ще неподалік, і встиг вчасно сховатися в ній. Наступного дня «Спрееві» вдалося вийти в море та дістатися бухти Борджії, у декількох милях далі по курсу. Тут час від часу кидають якір кораблі, тому на узбережжі виднілися дерева із прицвяхованими до них дошками, де моряки викарбували або написали фарбою назви своїх кораблів і дату стоянки. Інших ознак перебування тут цивілізованої людини я так і не побачив. Я уважно

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

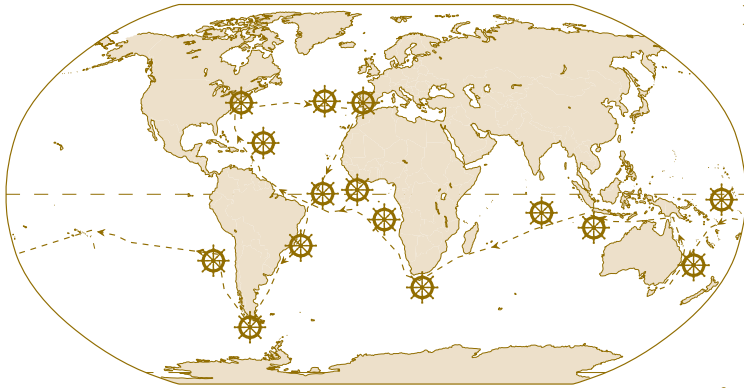
роздивився це похмуре місце крізь підзорну трубу та вже лаштував свій човен, щоб дістатися берега й зробити нотатки, коли до бухти зайшов чилійський військовий корабель «Х'юмель». Офіцери, що завітали на «Спрей», порадили мені якнайшвидше забиратися звідси. Мене не довелося довго вмовляти. Також я радо скористався люб'язною пропозицією капітана відбуксирувати мене на вісім миль далі, до місця наступної стоянки в бухті Ущелина, де я зможу сподіватися, що найбільша загроза з боку дикунів Вогняної Землі вже позаду.

Коли ми прибули до місця наступної якірної стоянки, вже поночило і з гір задував шалений вілліво. Наступного дня сталося те, що може слугувати ілюстрацією до типових погодних умов Магелланової протоки: «Х'юмель», потужний та добре оснащений військовий корабель, спробував вийти в море, але через сильний супротивний вітер змушений був повернутися до бухти, знову кинути якір і залишатися на стоянці, доки не вщухне вітер. Йому взагалі пощастило, що він устиг повернутися!

Зустріч із цим кораблем стала для мене несподіваним дарунком. Капітан та офіцери виявились першокласними моряками та справжніми джентльменами. У бухті Ущелина, експромтом, вони влаштували неперевершену вечір-

Назад

ку. Один із молодших офіцерів співав пісень французькою, німецькою та іспанською, а одну пісню проспівав навіть російською — принаймні так він запевняв. А якщо слухачі й не могли відрізнити мову однієї пісні від іншої, це аж ніяк не заважало їм веселитися. Наступного дня я знову залишився сам, бо вітер вгамувався, й «Х'юмель» вирушив далі. Я ж пробув у бухті ще день, запасуючись дровами та водою, а коли нарешті розпогодилося, відплив із цієї безлюдної місцини.

Інші подробиці мого першого проходу Магеллановою протокою на «Спреї» не дуже різняться від тих, про які я вже оповідав. Безліч разів «Спрей» кидав та піднімав якір, багато днів ішов він проти течії, знову й знову відносило його на кілька миль вбік. Зрештою він таки знайшов прихисток на ніч, кинувши якір у гавані Порт-Тамар на захід від якої вже виднівся мис Пілар. Тут я відчув, як дихає величний океан, що простягся попереду. Я знав, що полишив за плечима цілий світ і тепер на мене чекає новий. Позаду залишились місця, де роїлися дикуни. Нині за кормою височіло громаддя гір — мертве, незахищене від пронизливого вітру каміння, на деяких схилах яких споконвіку не зеленіло ані клептика моху. Уся ця земля видавалася новою, ще незавершеною. На горбі за гаванню Порт-Тамар виднілися рештки невеличкого маячка. Вони свідчили, що тут колись хтось перебував. Але як знати, що цей хтось не помер від самотності й туги? Ця гола земля — не те місце, де можна насолоджуватися самотою.

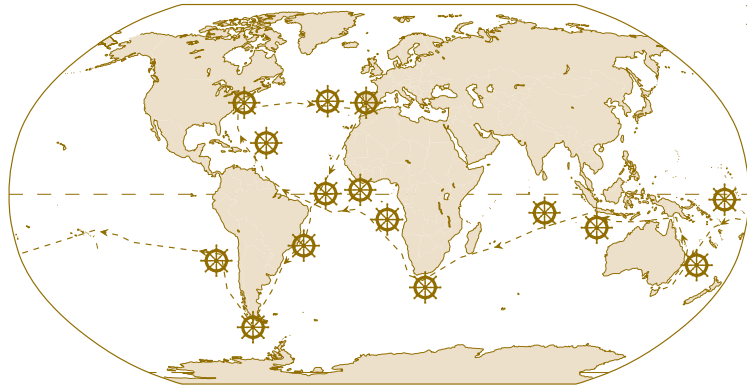
Подорожуючи протокою західніше мису Фровард, я не бачив тварин, окрім тих собак, що належали дикунам. Собак я бачив часто, і цілодобово чув їхній гавкіт. Птахів у цих краях було також небагато. Інколи мене змушував здригнутися несподіваний пронизливий крик дикого птаха — я вважав, що це кричить гагара. Часом мені на очі траплялася

, що стрім-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

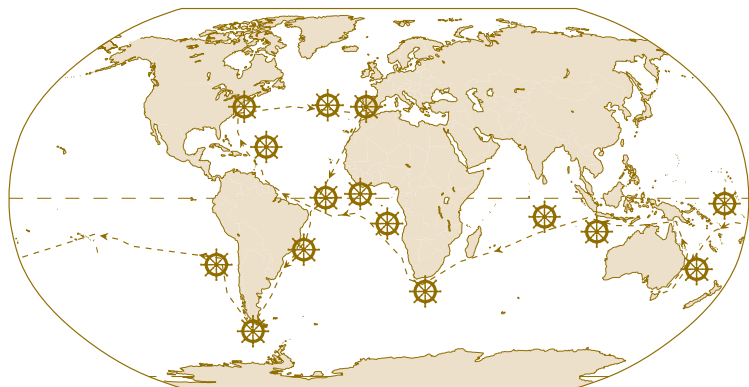
голов утікала від небезпеки. Вона має таку чудернацьку назву, бо просуває себе по морській гладі, відштовхуючись від неї крилами, — викапаний пароплав із колесами по боках. Ця качка не вміє літати, але вдаряючи крилами по воді замість повітря, вона легко залишить позаду весловий човен або каное. Ті нечисленні морські котики, яких я бачив, були дуже полохливі, риба мені взагалі майже не траплялася, і я не впіймав жодної — щоправда, я, здається, жодного разу й вудочки не закинув за всю подорож. Ви-
явилось, що в протоці сила-силенна мідій, дуже добрих на смак.

Вони зробили моє меню розкішним. Траплялися мені птахи схожі на лебедів, розміром менші за мускусну качку — я міг би завиграшки вполювати їх із рушниць. Але у цих відлюдних місцях я був геть не в настрої, щоб відбирати чиєсь життя — хіба що заради власного захисту.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Розділ VIII

Від мису Пілар в Тихий океан — Гнаний бурею до мису Горн — Найбільша морська пригода капітана Слокама — Повернення до протоки по Кокбурнському каналу — Ватага дикунів наражається на шпалерні цвяхи — Небезпека від паліїв — Пориви несамовитого вілліво — Знову на захід

Було 3 березня, коли «Спрей» відплив з північно-східним вітром з Порт-Тамар просто до мису Пілар, і я палко сподівався,

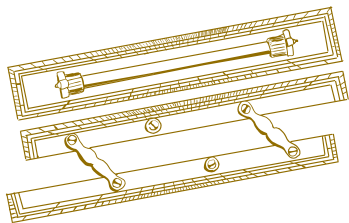
що такий вітер протримається, аж поки шлюп відійде подалі від землі, але такої удачі на склад не завезли. На північному заході невдовзі задощило й нахмарилося, віщуючи негаразди. «Спрей» прудко проминув мис Пілар і негайно добровільно пірнув у Тихий океан, прийнявши свою першу ванну в ньому під час шторму, що саме збирався. Зворотного шляху не було, навіть якби й хотілося, бо земля уже сховалася в нічній темряві. Вітер свіжішав і я взяв третій риф на вітрилі. Море було безладне й ненадійне. У такі моменти старий рибалка молиться:

— Пам'ятай, Господи, що мій кораблик такий маленький, а море таке велике!

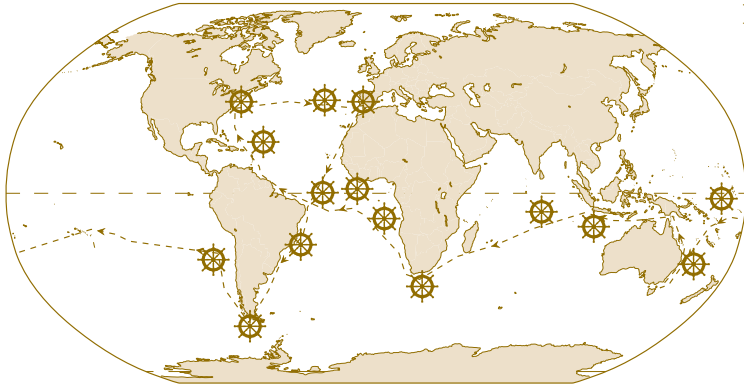
Я бачив лише відблиски на гребенях хвиль. Вони шкірили білі зуби, поки шлюп балансував проміж ними.

— Будь-що, аби лиш подалі в море! — вигукнув я, і не зупинився, поки не підняв усі вітрила, які «Спрей» міг нести. Він біг усю ніч під усією парусиною, але вранці 4 березня вітер змінився на південно-західний, потім зненацька повернувся до північно-західного, і зірвався зі страшенною силою. «Спрееві» одразу пошматувало вітрила і далі він вже ухилився від хвиль з голою щоглою. Жоден корабель не встояв би супроти такої шаленої бурі. Оскільки було зрозуміло, що шторм може протривати довго, і що буде неможливо рухатися на захід

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

вздовж узбережжя поза архіпелагом Вогняної Землі, то не було іншого виходу, як тільки продовжувати рух у зворотному напрямку — на схід. В усякому разі до моєї теперішньої безпеки лежав лише один курс — триматися за вітром.

Отже, «Спрей» правив на південний схід, як мав би йти, коли б огинав мис Горн, а тим часом хвилі зростали й падали і ревіли свою нескінченну морську оповідку, але рука Вседержителя, яка тримала стихію, тримала також і «Спрей». Він тепер біг тільки під зарифленим стакселем — на-

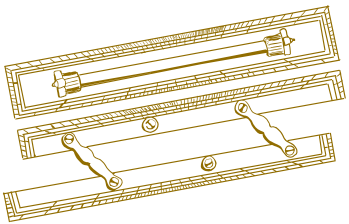
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

пнутою в середній частині судна парусинкою. Я два довгих канати, щоб вони тримали шлюп на курсі і розбивали гребені валів за кормою, та закріпив стерно прямо. Врівноважене у такий спосіб, судно бігло наввипередки з хвилею й не черпало бортом воду. Навіть коли шторм лютував найжахливіше, мій кораблик був розсудливий і шляхетний. Думаю, треба віддати належне його мореходності.

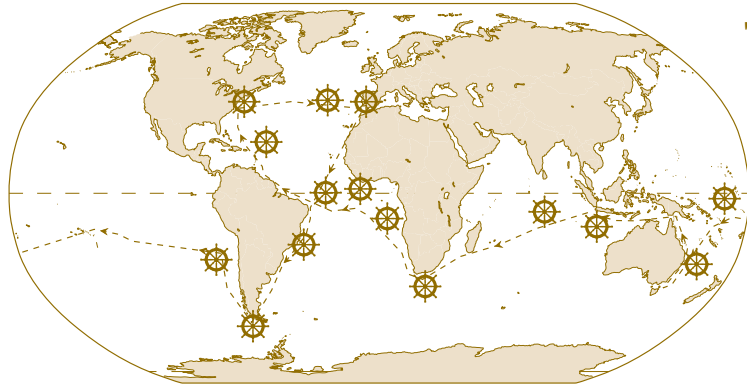
Коли все, що я міг зробити для безпеки судна, було зроблене, я поміж хвилями вскочив до носового люку, приготував на трісках горнятко кави і зробив собі добре ірландське рагу. Мій шлунок, як досі й опісля на «Спрееві», настійно вимагав гарячої страви. Проте в бурунах відпливної течії поза мисом Пілар, де море було неймовірно бурхливе і тряске, мій апетит був помірний, і я на деякий час відклав куховаріння. Чесно кажучи, але я закачався!

Перший день шторму приніс «Спрееві» справжні ходові випробування в морі, значно гірші, ніж мис Горн або його дикі околиці могли б забезпечити. В жодній частині світу ви не знайдете бурхливішого моря, ніж тут, біля мису Пілар, похмурого вартового підходів до мису Горн.

Чим далі від берега, тим казковішим ставало море і зникало передчуття небезпеки. Там «Спрей» ковзав, то як пташка на гребені хвилі, то як приблу-

Назад

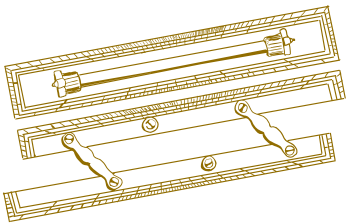
да у глибокій западині між двома валами — так він і гойдався. Проходили цілі дні, за ними інші, сповнені неспокою і захвату.

На четвертий день буревію, швидко наближаючись до широти мису Горн, я роздивлявся мою мапу і вже намічав циркулем курс та дистанцію до Порт-Стенлі на Фолклендських Островах, куди б я міг заскочити, щоб полагодитися, коли побачив через розрив у хмарах високу гору, дець на відстані семи ліг з лівого борту. Несамовитий вітер на той час саме стихився, і я вже налаштував на гіку пряме вітрило

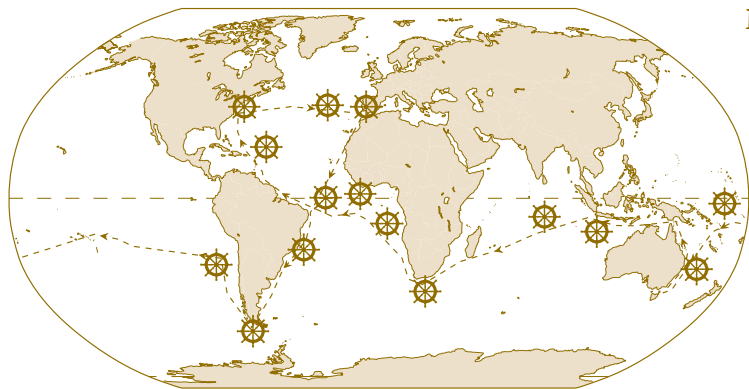
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

замість грота, пошматованого на ганчір'я. Я витяг на борт канати, що волочилися за мною, підняв незграбне зарифлене вітрило — стаксель тоді вже стояв — і під цим вітрилом розвернув шлюп на вітер, в напрямку землі, яка з'явилася, як острів в океані. Так воно й було, проте виявилось зовсім не тим, на що я сподівався. Я радів перспективі ще раз увійти в Магелланову протоку і пробитися знову до Тихого океану, бо за межами архіпелагу Вогняної Землі море було більш ніж бурхливим, зі справді величезними хвилями. Коли шлюп потрапляв у сильні шквали всього лише під одним зарифленим стакселем, навіть це невеличке вітрило струшував його від кільсона до клотика, коли від подувів вітру починала тріпотіти його задня шкаторина. Якщо я й мав сумніви щодо безпеки судна, то стосувалися вони того, що від цих струсів могла відкритися течя у днищі біля шпора щогли, але обійшлося без помпи. Під тиском найменшого вітрила, яке я міг поставити, шлюп летів до берега, немов рисак, і стернування проміж гребнями хвиль таким чином, щоб він не перекинувся, було гарною роботою. Я вже не ризикував облишити стерно.

Поночіло раніше, ніж шлюп дістався берега, залишалося лише намацувати шлях у чорній, як смола, темряві. Невдовзі я побачив прямо по курсу буруни. Я одразу ж заклав поворот фордевінд і тримався далі від берега, аж тут

назад

мене налякав жахливий гуркіт прибою знову прямо по курсу і з підвітряного борту. Це збентежило мене, бо там, де, як я вважав, я зараз є, не мало б бути прибою. Я знову заклав фордевінд, щоб триматися на віддалі, але і там наразився на буруни, тож розвернув ніс судна знову від берега. Так посеред суцільних небезпек я провів залишок ночі. Град і сльота під час несамовитих шквалів посікли мою шкіру так, що по обличчю вже сочилася кров, але що з того? Нарешті розвиднілося, шлюп був посеред гря-

ди

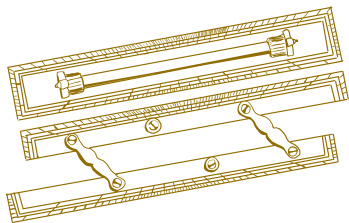
, що на північний захід від мису Горн, — білі буруни

велетенського прибою над підводними скелями загрожували поглинути його впродовж всієї ночі. Земля, яку я помітив напередодні й до якої стернував, виявилася островом Фурі. До чого ж неймовірна картина була переді мною та скрізь довкола! Не час було скаржитися на посічену шкіру. Що ще я міг зробити, окрім як напнути вітрила поміж бурунів і віднайти прохід поміж ними, тепер, коли був день? Якщо вже моя посудинка уникнула скель впродовж ночі, напевно, вона знайде правильну дорогу в світлі дня. Це була найбільша морська пригода мого життя. Один Господь знає, як моє суденце порятувалося.

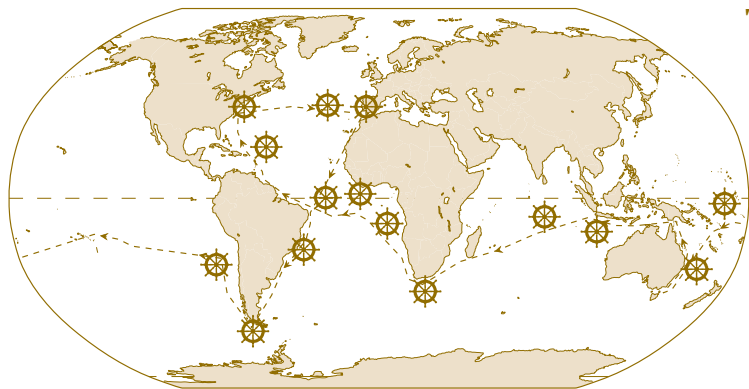
Шлюп нарешті досяг спокійної води та затінку невеличких острівців. Я видерся на щоглу й озирнувся на дику картину за кормою. Великий натураліст Дарвін, побачивши одного разу цей морський пейзаж з палуби корвета «Бігль», записав у своєму щоденнику так: «Будь-кого із мешканців суходолу, хто бачив Мілкі-Вей, впродовж тижня мучитимуть нічні кошмари». Насправді, він сміливо міг би додати: «... або моряка».

Фортуна не полишила «Спрей». Поки він пробирався крізь лабіринт острівців, я зрозумів, що ми тепер в Кокбурнському каналі, який виходить до Магелланової протоки навпроти мису Фровард, і що ми вже пройшли бух-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

ту Злодюжок, сама назва якої наводила на роздуми. Аж не віриться, але в ніч на 8 березня шлюп вже стояв на якорі в затишній бухточці. За кожен поштовх серця, я дякував Богові.

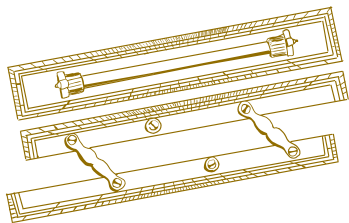
Тут я обміркував події кількох останніх днів та замість почуватися відпочилим від сидіння або лежання, я почувався виснаженим та стомленим, але гаряча тушкова-на оленина швидко повернула мені сили, тож тепер я принаймні міг заснути. Та перш ніж задрімати, я розсипав палубою гвіздки, і тоді влігся спати, пам'ятаючи пораду мого старого

друга Замбліха, — самому не наступати на ті гвіздки. Я прослідкував, щоб кожен гвіздок лежав вістрям догори, бо коли «Спрей» проминав бухту Злодюжок, з неї вийшло два каное і пішли слідом у кільватері, тож приховувати й надалі той факт, що я на судні один, було неможливо.

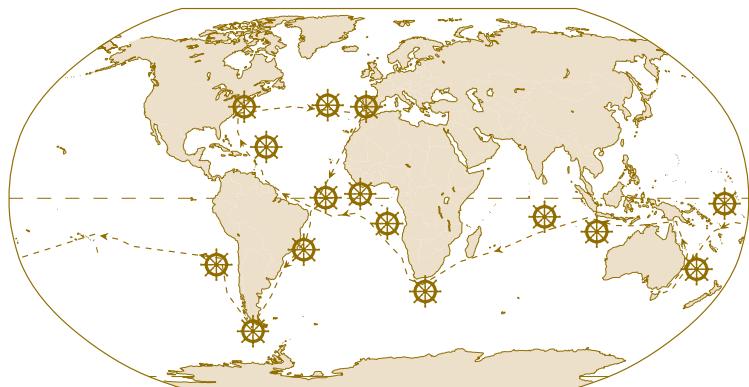
Загальновідомо, що ніхто не зможе наступити на шпалерний цвях і не висловитися з цього приводу. Навіть добрий християнин принаймні присвисне, коли йому доведеться наступити на килимовий гвіздок вістрям догори, дикун же зависе й вибухне лайкою. І саме це сталося в ту ніч близько дванадцятої години, коли я вже спав у каюті, а дикуни вже думали, що схопили мене, і мій шлюп і все, що на ньому, але швидко змінили свою думку, ледь ступивши на палубу, і тоді гадали вже, що це я або ще хтось схопив їх. Мені не потрібен був сторожовий пес, бо вони самі завили, мов зграя гончаків. Я ледве встиг скористатися рушницею. Вони стрімголов пострібали,

хто в свої каное, а хто й у море, сподіваюся, що з кінцями, і їх втеча щедро супроводжувалася лементом. Я вискочив на палубу і зробив декілька пострілів, щоб дати шахраям знати, що я вдома, а потім знову пішов спати, впевнений, що більше не буду потурбований людьми, які щойно покинули мене з таким поспіхом.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

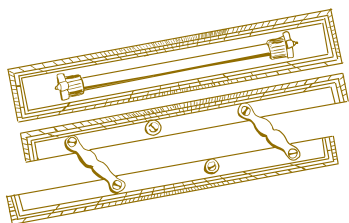
Вогнеземельці, хоч і жорстокі, але насправді дуже по-лохливі, й тому перед рушницею вони відчують справжній забобонний жах. Єдина справжня небезпека, на яку можна наразитися з їхнього боку — дозволити їм оточити себе на дальності польоту стріли або кинути якір неподалік від місця їхньої засідки. Щодо їхнього нічного візиту, навіть якби я не розсипав гвіздки навколо, я б міг очистити від них палубу пострілами з каюти й трюму. Я завжди тримав певну кількість боєприпасів у доступних місцях і в трюмі, і в каюті, і у , отже, відступивши до будь-якого

з цих приміщень, міг би «утримувати форт» просто прострілюючи палубу.

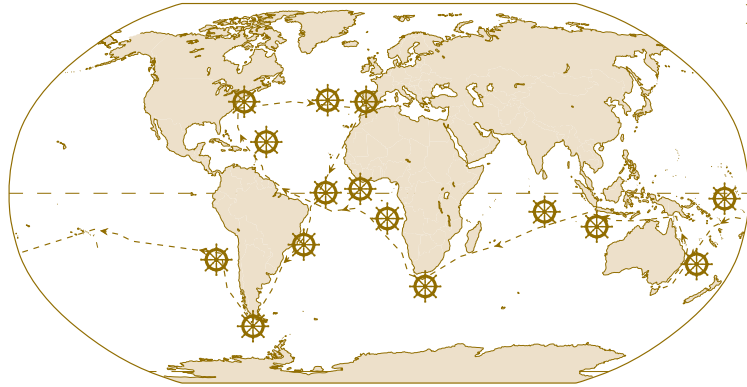
Мабуть, найбільша небезпека, якої слід було остерігатися, була від застосування вогню. Кожне каное несло вогонь, такий вже їх звичай — спілкуватися за допомогою димових сигналів. Невинна головешка, що жевріє на дні одного з їхніх каное, може спалахнути в чийсь каюті, якщо той хтось не пильнує. Капітан порту Сенді-Поінт попереджав мене, зокрема, щодо цієї небезпеки. Незадовго до того вони підпалили чилійський канонірський човен, закинувши головешки через кормові ілюмінатори каюти. «Спрей» не мав отворів у каюті чи на палубі, окрім двох люків, але й ті убезпечувалися запорами, які годі було відкрити, не розбудивши мене.

Вранці 9 березня, після гарного відпочинку і гарячого сніданку, і після того, як підмів цвяхи з палуби, я витяг усю запасну парусину, що тільки була на борту, і почав зшивати шматки докупи, щоб доточити косий клапоть до мого квадратного грота з брезенту. День, за всіма прикметами, обіцяв гарну погоду й легкий вітерець, але прикмети на Вогняній Землі не завжди справджуються. Поки я дивувався, чому це на березі навпроти моєї якірної стоянки не ростуть дерева, й вагався, чи не відкласти мені шиття вітрила, й не висадитись на берег з рушницею для різноманітності й оглядин білого валуна на пляжі поруч зі струм-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

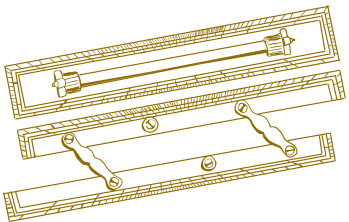
ком, з гори зірвався вілліво такої шаленої сили, що поніс «Спрей» з двома якорями за бортом, мов пір'їну, на вихід з бухточки і далі на глибочінь. Не дивно, що дерева не росли на цій стороні схилу! О, величний Борею! Дерево повинно було б складатися із самого коріння, щоб втриматися супроти такого несамовитого вітру.

Проте від бухточки до найближчої землі з підвітру дрейфувати було досить далеко, і я мав досить часу, щоб підняти обидва якорі, перш ніж шлюп наблизиться до якоїсь небезпеки, тож обійшлося без збитків. Я більше не бачив дикунів

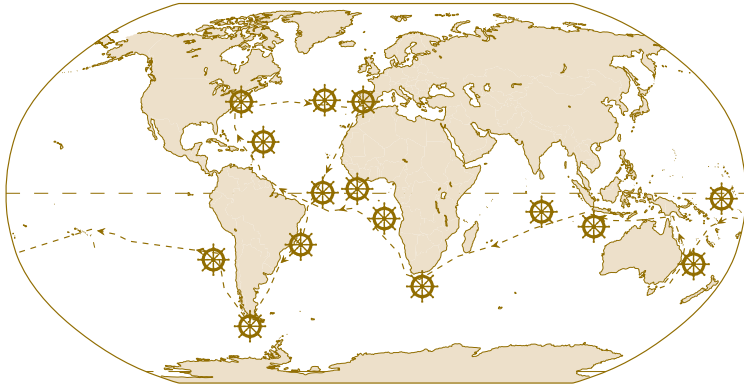
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

ні цього дня, ні наступного. Вони, мабуть, знали якусь прикмету, що означала наближення вілліво, бо додумались не спускати своїх каное на воду навіть через два дні, коли я збирався полатати вітрила одразу після того, як став на якір, але, як і напередодні, вітер зірвав шлюп і щосили жбурнув його мористіше разом з якорем. Цей несамовитий вітер, звичайний для Магелланового краю, тривав впродовж цілого дня і протягнув шлюп декілька миль вздовж стрімких круч і проваль, що нависали з крутих берегів дикого і негостинного вигляду. Я не шкодував, що маю забиратися геть звідти, хоча мій подальший курс був аж ніяк не до Єлисейських берегів. Я продовжував плисти й сподіватися, бо відтоді у мене не залишалося іншого вибору, окрім як прямувати на той бік до бухти Сент-Ніколас, де я вже кидав якір 19 лютого. А зараз було вже 10 березня! Отож, досягнувши тієї затоки вдруге, я замкнув би коло докруг найпустельнішої частини відлюдної Вогняної Землі. Але «Спрей» ще не прибув до

бухти Сент-Ніколас, і тільки справжнє чудо порятувало його від того, щоб навіки спочити на шляху до неї. Втрата стаксель-шкота під час вілліво, коли шлюп поринав у штормові хвилі, примусила мене пройти на ніс, де я зразу ж побачив темну скелю попереду і буруни так близько від носа, що це віщувало безсумнівну погибель, і вже подумки прокричав:

назад

— Невже доля після всього відвернулася від мене, і я знайду свій кінець в цьому темному місці?

Я кинувся знову на корму, не зважаючи на ляпasi вітрила, і крутонув штурвал на борт, очікуючи, що шлюп зараз просяде вниз в западині хвилі, і я відчую, як трошяться на камінні його шпангоути. Але варто було торкнутися стерна, як шлюп крутонувся вбік від небезпеки, і вже наступної миті він був з підвітру від скель.

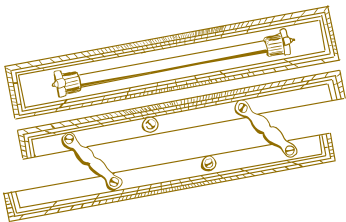
Це був невеличкий острівцеь якраз посеред затоки, до якої стернував шлюп, і він вийшов до нього так безпомилково, наче

збирався його протаранити. Далі вглиб затоки була якірна стоянка, якої я примудрився дістатися, але перш ніж я зміг віддати якір, інший шквал підхопив шлюп, закрутив, мов дзиґу, і відніс його геть зовсім до підвітряного берега затоки. Ще далі за вітром був великий мис, і я вирішив його обійти. Це було повторенням мого колишнього курсу на Сенді-Поїнт, але цього разу шторм був з південного заходу.

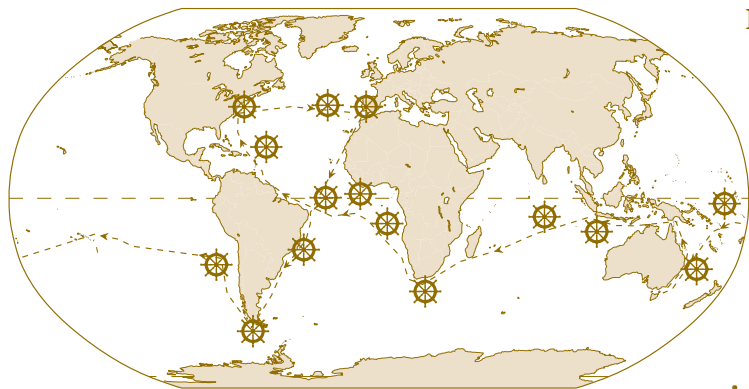
Не зважаючи на це, невдовзі я остаточно впорався зі шлюпом, за короткий час обігнув гору і сховався в її затінку, де море було спокійне, наче у ставку біля млина. Вітрила затріпотіли і м'яко обвисли, поки судно наближалось до берега. Тут, на глибині восьми сажнів, я думав стати на якір і відпочити до ранку. Коли я вже віддавав якір, але той ще не досяг дна, цікаво було спостерігати, як наступний шквал вілліво зірвався з гори й поніс шлюп у море швидше, ніж я встиг підібрати якірний канат. Отож, замість відпочинку я мав «виходжувати брашпиль» і ледь витягував якір

і півста сажнів якірного канату, що смикався то вгору, то вниз у морських глибинах. Це відбувалося в тій частині протоки, що зветься Голодною межею. Але я волів би, щоб вона звалася Єрихоном! Решту ночі я крутив невеличкого , роздумуючи над тим, наскільки легше було мені, коли я

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

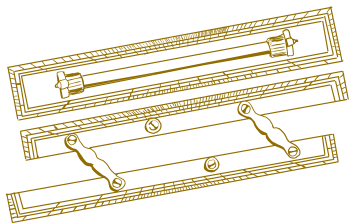

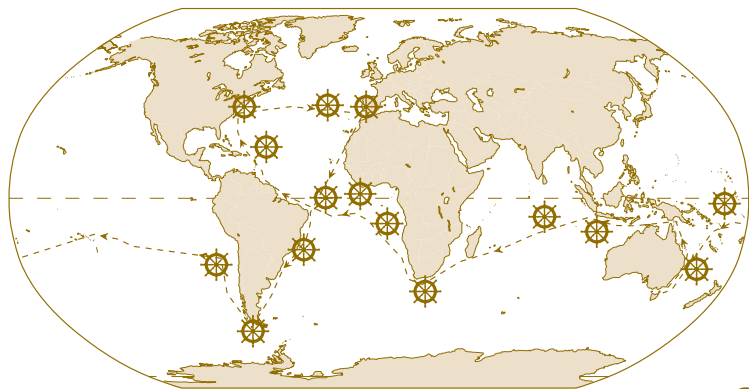
просто міг скомандувати: «Зробіть те-то й те-то!» — аніж тепер, коли доводиться виконувати усі свої накази самому.

Поки я тягнув свою лямку на брашпилі, то пригадав усі старі шанті, які співав, ще коли був матросом, від «Дуйте, хлопці, дуйте в Каліфорнію» до «Кохана усе ближче й ближче». Вже світало, коли якір нарешті був у . За цей час вітер трохи прибився, і замість вілліво задув легкий бриз. Шлюп повільно несло в напрямку Сенді-Пойнт. Він проходив перед кораблями на рейді, і я більш ніж вагався, чи не зайти мені за новими вітрилами, але вітер дув з північного сходу, що було сприятливим для зовсім іншого напрямку, тож я розвернув «Спрей» носом на захід, ще раз до Тихого океану, щоб знову перетнути другу половину мого попереднього курсу через Магелланову протоку.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Розділ IX

Відладка «Спреевих» вітрил — Дикуни та неслухняний якір — Битва навуків — зустріч з Чорним Педро — Візит на пароплав «Коламбія» — На захист проти флоту каное — Записи про мандрівку протокою — Вантаж смальцю

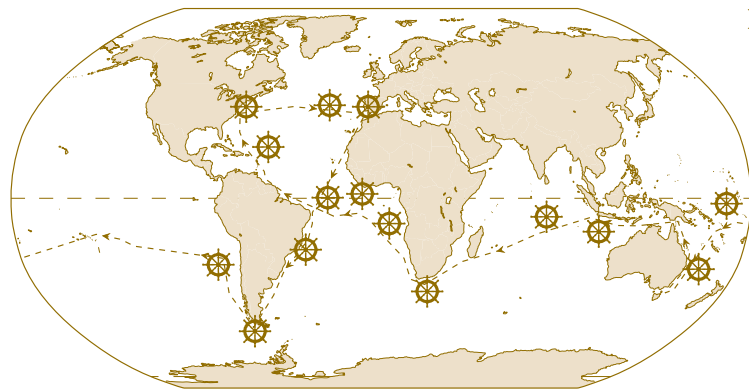
Я намірився самотужки усунути всі пошкодження, яких зазнав «Спрей» під час шторму, що відкинув мене на південь до мису Горн, уже після того, як вийду з Магелланової про-

токи у Тихий океан. Тож, знов увійшовши в Кокбурнського каналу, я не повернув на схід до поселення Сенді-Поїнт, а поплив просто на північ, покладаючись лише на свої сили, то кидаючи якір, то знову напинаючи вітрила. Це була повільна й тяжка праця, та зрештою моє велике чотирикутне вітрило успішно заступило і грот, і бокову шкаторину. Нехай то й не було найпевніше вітрило на флоті, та все ж воно було достатньо міцне й могло протистояти сильному вітрові. На кораблі, який «Спрееві» трапився задовго потому, вирішили, що це якесь новозапатентоване головне вітрило з рифами. Та менше з тим. Протягом кількох днів після шторму «Спрей» насолоджувався гарною погодою і подолав дванадцятимильну відстань, яку в ті дні довгих поневірянь я подумки назвав «довгою виправою». Отож, як я вже казав, упродовж кількох днів стояла гарна погода, що дало нам зі «Спреем» можливість трохи відпочити. Та це аж ніяк не означало, що моєму судну і моєму життю нічого не загрожувало. Навпаки, небезпека стала ще більшою, бо в гарну погоду місцеві дикуни частіше наважувалися на грабіжницькі напади, тому щойно буряні хмари зникали за обрієм, як їхні вбогі каное виходили в море. Чи ж треба пояснювати, чому я, як ніколи, прагнув поривів вітру, і мис Горн нам у них не відмовив. Мені спало на думку, що оскільки я вже вдруге входжу в протоку, то міс-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

цеві вогнеземельці ще чого доброго вирішили, ніби я щось замислив.

Це почуття мимоволі зародилося в мене біля протоки Снаг-Бей, де я, проминувши мис Фровард, рано-вранці кинув якоря. Я побачив, як ті ж два каное, від яких я тікав цілу ніч, увійшли до затоки й зупинилися в тіні крутого берега. Вони були напхані дикунами, кожен з яких стискав списи та луки. Я вистрілив з гвинтівки й обидва каное розвернулися й зникли у невеличкій бухточці — тепер вже до них було не дострелити. Мені натомість загрожував напад дику-

нів із флангів, тобто з кущів на березі, відтак я не мав іншої ради, окрім як знову підняти вітрила. Вирішив переплисти на інший бік затоки, миль на шість від нападників. І лиш тоді нарешті узявся за голову — кинувши якір, я вже не міг його підняти. Я розгорнув усі вітрила, а сам люто заходився крутити лебідку. Удвох зі «Спреєм» нам заледве вдалося зрушити якоря, а разом з ним — тонну з гаком прибережних водоростей. Добре, що хоч вітерець був.

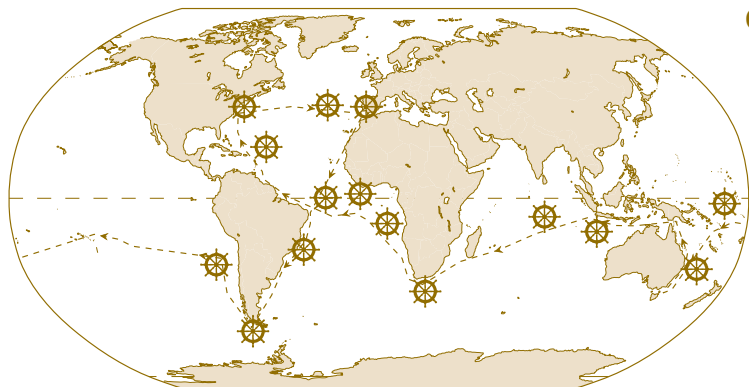
Отож, я смикав і крутив лебідку, перестав відчувати пальці, та ще й постійно зиркав через плече — чи не заворушаться дикуни. Щойно помічав якийсь рух — розряджав у їхньому напрямку гвинтівку, яку постійно мав під рукою. Тож поява індіанців на відстані пострілу не могла бути нічим іншим, як прямим оголошенням війни. До того часу, однак, моя кров уже й без того пролилася. Знаєте, як воно буває. Коли поспішаєш, обов'язково напорешся на якусь планку чи ще щось таке. До того ж я понатирив ручкою лебідки долоні й вони сильно кривавилися. Та ось я вийшов з протоки, кров спинилася, погода була чудова.

Щойно протока Снаг-Бей пропала сперед очей, я поклав шлюп до вітру, полагодив лебідку, підняв якір аж до клюза, пообрізає з нього водорості й зупинився біля майже прямовисного берега в бухті, на шість миль в обидва боки

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

оточений горами. Там була дивовижна луна, тому я й назвав те місце «Лункою горою». Біля води я побачив кілька сухих дерев і вирішив поповнити свої запаси палива. Я зійшов на суходіл, прихопивши з собою крім сокири ще й гвинтівку, з якою останнім часом не розлучався ніколи, проте у тій дикій місцині мені не трапилася жодна жива істота, якщо не рахувати павука, що сховався у розщілині однієї з сухих колод, які я притяг на борт свого шлюпа.

Треба сказати, що поведінка цього створіння дуже мене зацікавила, тим більше, що у мене в каюті уже жив один павук. Він

супроводжував мене ще від Бостона і нічим не вирізнявся з поміж решти знайомих мені бостонських павуків, окрім дивовижної працьовитості. Отож, побачивши його, зайда з Вогняної Землі одразу ж наставив лапки й наготувався до битви. Та мій бостонець повалив його одним махом і одну за одною повідривав йому лапки, і то так вправно, що за кілька хвилин від початку битви вогнеземельський павук сповна відчув усі сумнівні принади життя мух.

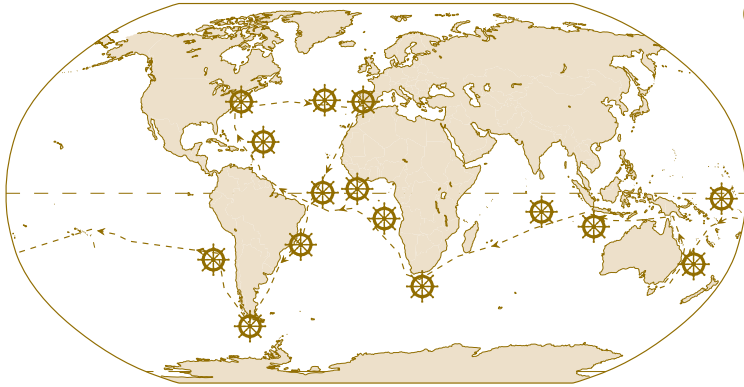
Наступного ранку після безсонної ночі я поспішив знятися з якоря і покинути непривітний берег. Перед тим, щоправда, я встиг приготувати собі чашку чудової гарячої кави на своїй дивовижній жаровні з Монтевідео. У тому ж вогні згоріли й лапки вогнеземельського павука, подоланого напередодні малим бостонським звितящем. Пізніше одна стара пані з Кейптауна, почувши про його подвиги на Лункій горі, дала йому ім'я Брюс. «Спрей» тим часом прямував до Кавового острова, який я побачив здалеку ще 20 лютого 1896 року, на свій день народження.

Тут ми потрапили в бурю, яка закинула нас на підвітряний бік великого острова Чарлза, де ми й знайшли прихисток. На прямовисному березі острова дикуни запалили сигнальні вогні й плавали у каное вздовж берега, як і минулого разу, коли я тут пропливав. Було б нерозумно кидати якоря на від-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

стані польоту стріли від зарослого лісом берега, однак я знаками показав тубільцям, що одне каное може підпливти до «Спрея». Інших, натомість, я попросив лишатися на відстані, принагідно показавши свою вірну гвинтівку, що лежала під рукою, на дашку каюти. Отож, одне каное підпливло ближче, у ньому були двоє та один тубілець — найжалюгідніший з представників роду людського, які мені траплялися. Скво голосили, як вони це завжди роблять.

— !

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

І на воді й на суходолі перше, що я завжди чув від індіанців, було оте «ямершхунер».

Скво просили поїсти, а смаглявий тубілець похмуро стояв у каное, так, ніби був у цьому геть не зацікавлений. Та коли я передав скво трохи печива та копченого м'яса, туземець нарешті відтанув і оголосив мені ламаною іспанською, що ми зустрічалися раніше. Отож і мені здавалося, що я вже десь чув цей голос, а потім я ще й упізнав його чорну бороду — це був Чорний Педро, з яким я й справді вже стикався.

— А де решта команди? — запитав він, боязко роззираючись палубою. Ніби боячись, що вони ось-ось повискакують на палубу, щоб розплатитись із ним за всі його злодіяння.

— Тижнів зо три тому, — продовжував він, — коли ви тут пропливали, я бачив трьох. Де решта двоє?

Я коротко пояснив йому, що всі троє на місці.

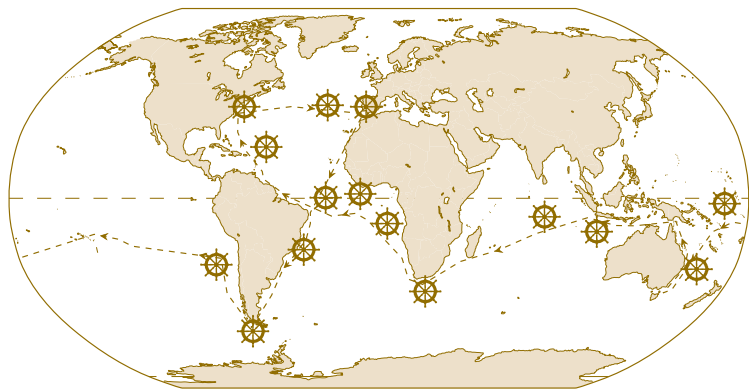
— Але, — зауважив Педро, — я бачу, що Ви сам усе робите...

Хитро зиркнувши на вітрила, він додав:

— .

Назад

Я пояснив йому, що роблю все, що треба вдень, а решта екіпажу відпочиває, щоб уночі пильнувати за дикунами. Я не хотів розкривати карти перед цим чоловіком, оскільки знав його краще, ніж він міг подумати. Навіть якби мене не попереджали ще перед виходом із Сенді-Поїнт, я б усе одно вирішив, що маю справу з останнім негідником. До того ж, одна зі скво, у пориві людяності, яка трапляється навіть серед найжалюгідніших дикунів, показала мені на мигах, щоб я був насторожі, бо Чорний Педро може завдати мені шкоди. У цьому попередженні, однак, не було ве-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

ликої потреби — я тримався насторожі з самого початку, і лише зручніше переклав у руці револьвера, щоб мати його наготові будь-якої миті.

— Коли Ви пропливали тут минулого разу, то стріляли в мене, — сказав Педро тоном, що означав, як « » це було з мого боку.

Я вдавав, ніби не зрозумів його слів.

— Ти ж у Сенді-Поїнт жив, чи не так?

— Ага, — щиро відповів він, вдаючи велику радість, ніби зустрів земляка.

— При місії? — допитувався я.

— Еге ж, — кивнув дикун і навіть подався вперед, пориваючись обійняти старого друга.

Але я застережно підняв руку — не поділяв я його приязний настрій і все тут!

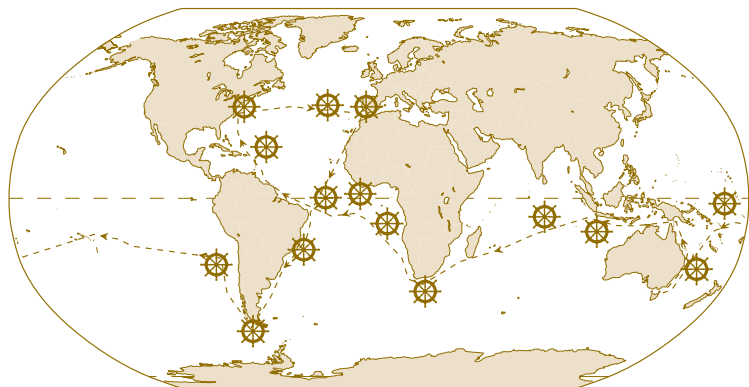
— А чи знаєш ти капітана Педро Замбліха? — не вгавав я.

— Знаю, — відповів цей негідник, що власноруч убив Замбліхового родича. — Ще й як! Ми з ним великі друзі!

— Та знаю, — кивнув я.

Назад

Замбліх просив мене стерегтися цього мерзотника, який саме тицяв пальцем у мою гвинтівку, що й досі лежала на дашку каюти, і запитував, скільки разів підряд можна з неї вистрілити.

— ? — питав він.

Та щойно я пояснив Чорному Педро, що багато, і що вона й нині заряджена, як він перемінився в лиці й заквапився відплисти від мене подалі. Знаєте, я не заперечував. Отож, я дав скво печива й копченого м'яса, а вони на-взаєм наділили мене кількома шматками сала. І не треба думати,

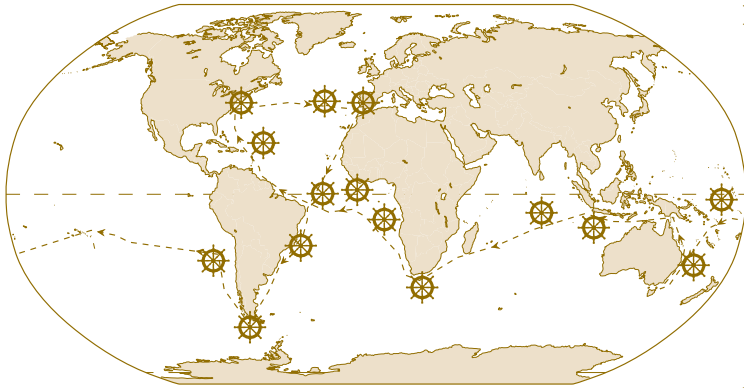
що вони схитрували, зовсім ні! Щедра турботлива рука вишукала для мене найбільші шматки, які лиш були в каное. Мало який християнин здатен на більше. Уже відштовхнувшись від борту підступний дикун попросив ще сірників, мовляв, я протягну вам списа, а ви начепіть коробку на вістря. Звичайно, я не погодився й подав йому коробку сірників на дулі своєї «й тепер зарядженої» гвинтівки. І він, хоч і нерішуче, але таки потягнувся за коробкою, підстрибнувши, коли я вигукнув « !» Скво засміялися з цього і зовсім не виглядали незадоволеними. Мабуть, саме того негідник Педро добряче всипав їм за те, що зібрали мало устриць на сніданок. Між нами усіма виникло щире взаєморозуміння.

Від острова Чарлза «Спрей» подався до затоки Фортеск'ю, де кинув якоря і провів спокійну ніч у прихистку високого берега, що сховав його від вітру. У затоці саме нікого не було — це тутешніх дикунів я бачив біля острова, і я був певен, що вони не могли проплисти за мною у таку погоду. Та про всяк випадок перед тим, як відключитися, я розклав на палубі вістрями догори гвіздки з широкими шляпками.

Наступного дня самотність тієї місцини розвіяла поява великого пароплава, що гордовито кинув якоря віддалік. Через його поважний вигляд і те, що

назад

він, схоже, відхилився від курсу, я вирішив, що на пароплаві плывуть . Та піднявши свого прапора, за мить побачив, що над пароплавом також замайоріли

Вітер ущух й до ночі з острова повернулися дикуни й заходилися завзято «ямершхунити» біля пароплава. Згодом вони підпливли й до «Спрея», щоб чи то більше ви-клянчити, чи то щось украсти, заявляючи, що на паропла-ві їм нічого не дали. Чорний Педро також приплив. Рідний брат і той не був би такий радий мене бачити, як цей дикуна. Він

попросив позичити йому гвинтівку, обіцяючи до ранку вполювати мені гуанако. Я запевнив його, що коли затримаюсь до завтра, обов'язково так і зроблю, але ж я не збирався затримуватись. Дав йому та ще кілька дрібничок помічних при бу-дівництві каное й спровадив його геть.

Під покровом ночі я поплив до пароплава. Виявилось, що це «Коламбія», яка йде до Сан-Франциско. Капітаном був містер Гендерсон. Я наготував усю зброю, яку мав — раптом доведеться пробивати собі дорогу назад. Старпомом на «Коламбії» був містер Ганнібал, мій старий друг. Він з дивовижною любов'ю згадував ті далекі дні, коли ми обоє плавали до Маніли. Він — на «Саузерн Крос», я — на «Нозерн Лайт», кораблях, гідних своїх чудових імен — Південний Хрест і Північне Сяйво...

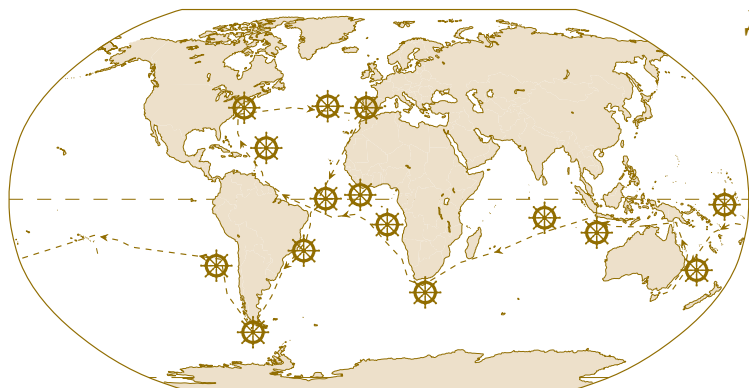
«Коламбія» нещодавно завантажилася припасами і стюард, з наказу капітана, до-зволив мені вибирати будь-що на мій смак. Я попросив пару бідончиків молока і сир. Коли ж запропонував за усе це плату, капітан заревів, наче лев, і наказав мені забрати свої гроші. Ніколи досі так дивно не поповнював запаси прові-анту.

Повернувшись на «Спрей», я приготувавсь вранці вирушити в дорогу. На щастя, за час моєї відсутності зі шлюпом нічого не сталося. Вночі я погля-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

дав на електричні вогні «Коламбії». Це було неабияким задоволенням після тубільних каное — часто дикуни з Вогняної Землі розпалювали невеличкі багаття просто в них. Мій шлюп знявся з якоря першим, але «Коламбія» теж скоро впливла із затоки. Обганяючи нас, вона дала вітальний свисток. Якби я навіть взяв командування кораблем у свої руки, нічого б доброго з цього не вийшло, бо трохи згодом я побачив у старій каліфорнійській газеті заголовок: «Загибель Коламбії». Під час своєї другої подорожі до Панамі пароплав напорівся на скелі біля берегів Каліфорнії.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

«Спрей» тим часом як міг змагався з вітром і течіями, як уже повелося у цій протоці. Тут сходилися рухомі водні маси з Атлантичного та Тихого океанів, утворюючи вервиці чорторіїв та високі хвилі, які за сильного вітру становили загрозу для каное та інших легких суден.

За кілька миль я побачив на березі великого пароплава, перекинутого горічерева. Саме в цьому місці шлюп потрапив у потік легкого вітерцю і — дивовижна особливість протоки — шторм влігся. Несподівано зусібіч запалали сигнальні вогні й кілька десят каное з'явилися в полі зору, виразно прямуючи до «Спрея». Щойно вони наблизилися достатньо близько, дикуни у каное заголосили:

— Ямершхунер!

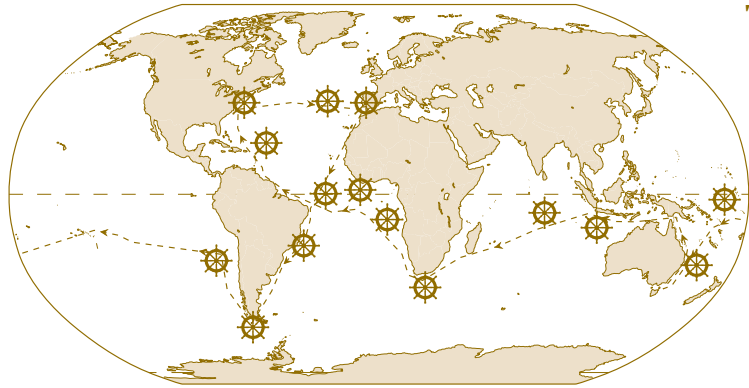
— !

— !

І ще цілу купу гасел дивною мішаниною іспанської та їхньої говірки. Я й не думав кидати якоря у їхній «добрій гавані». Підняв прапор і кілька разів вистрілив у повітря, сподіваючись, що вони не приймуть постріли за дружній салют і запрошення завітати на борт. Каное вишикувались півколом, але

Назад

трималися за вісімдесят ярдів від мене — ближче за цю уявну лінію я міг би в них поцілити.

У цій комариній флотилії була одна шлюпка, либонь поцуплена із пограбованого судна. Шестеро дикунів невміло веслували поламаними веслами, ще двоє стояли прямо, і я побачив у них на ногах матроські чоботи, що лише підтвердили мої підозри про нещасливу долю команди того невдатного корабля. Може вони й на «Спрей» уже гострили зуби і тепер збираються, коли буде така можливість, спробувати вдруге. Їхні моряцькі чоботи, я був цілком

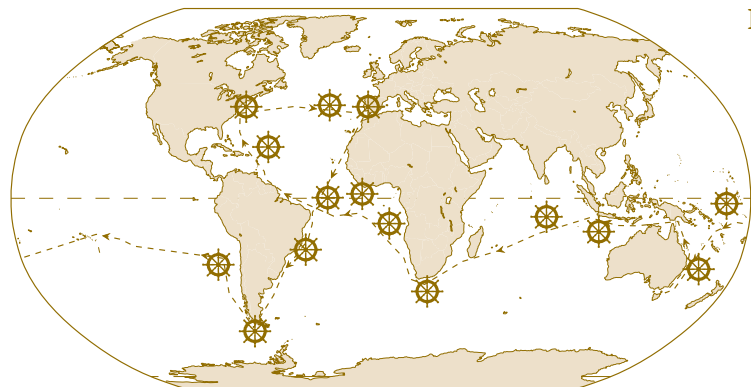
певен, захищали їхні ноги достатньо, щоб не боятися моїх палубних гвіздків. Аби-як веслючи, вони трималися на відстані ста ярдів від шлюпа, ніби змушуючи мене тримати курс на затоку Фортеск'ю. Тут була якась хитрість, і роззирнувшись довкола я збагнув її суть — я побачив невеликий острівець до якого «Спрей» неблаганно несло припливом з перспективою розбитися на скелях, бо навіть якір тут кинути було ніде — принаймні, мої канати так глибоко не дістали б. Як я і сподівався, незабаром на верхів'ї схилу острова Бонет, а це за сто тридцять шість футів над рівнем моря, я побачив, як щось заворушилося у траві. Я кілька разів вистрілив у тому напрямку, але жодних інших ознак дикунів не побачив, хоча й був певен, що це вони там рухалися. Та й сам вигляд флотилії каное позаду був достатнім доказом їхньої підлоти й віроломства. На щастя, раптовий порив вітру не лише щасливо проніс «Спрей» повз скелі острова, врятувавши нас від небезпеки, а й розметав каное нападників.

«Спрей», пошарпаний хвилями та вітром, досягнув затоки Борджії наступного дня по обіді й удруге за своє плавання кинув там якоря. Хотів би я мати хист описати місячну ніч у протоці, після моєї щасливої втечі від дикунів біля острова Бонет. Важке хмаровиння, яке до того застеляло небо, розвіялося, й раптом зясніло, майже як удень. Висока гора віддзеркалювалася у

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

протоці, як і «Спрей», що плив у її тіні, — тому здавалося, що шлюпів двоє.

Нарешті я кинув якір і, спустивши на воду шлюпку, дістався берега, прихопивши з собою сокиру і гвинтівку. Там я набрав води із потічка, а дикуни так і не з'явилися. Упевнившись, що місцина безлюдна, я прогулявся десь із годинку бережком. Добра погода ніби додавала цій місцині самотності, тож, помітивши віддалік могилу, я заквапився до неї. Там було щось схоже на розп'яття, на якому лишали таблички із позначками мореплавці в різні часи. Вони ки-

дали тут якоря і пливли геть. Усі, крім одного пароплава, чия команда упокоїлася під насипом. Один із пам'ятних написів свідчив, що то був пароплав «Коламбія» — либонь, брат мого нещодавнього знайомця.

Я прочитав назви ще багатьох суден, деякі переписав до свого журналу, деякі не зміг прочитати. Багато табличок перекошилося, а то й геть повідпадало. Багато кого з тих, хто лишав їх тут, я добре знав. Тут панував дух занепаду і я заквапився до свого шлюпа, щоб знову поринути у подорож.

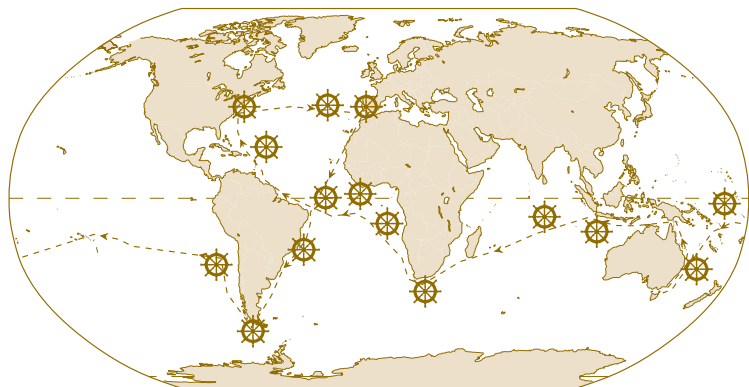
На світанку наступного дня я вийшов із затоки Борджія та оминув мис Квод. Вітер посвіжішав і підхопив шлюп разом із двадцятьма футами водоростей, що тяглися за ним, і кілька годин ніс його проти тривузлової течії. Ту ніч я перебув у бухточці Лангара, що за кілька миль від мису Квод. Наступного ранку побачив, як на хвилях гойдалися уламки й рештки вантажу якогось загиблого судна. Цілісінький день я пра-

цював — виловлюючи буксируючи вантаж до шлюпу. Вантаж був переважно у бочках, але деякі з них порозбивались. Одна обросла водоростями бочка, яку мені успішно вдалося доправити до «Спрея», була наповнена вином. Усі бочки я зтягував на борт за допомогою та лебідки. Деякі з них важили трохи більше восьмиста фунтів.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

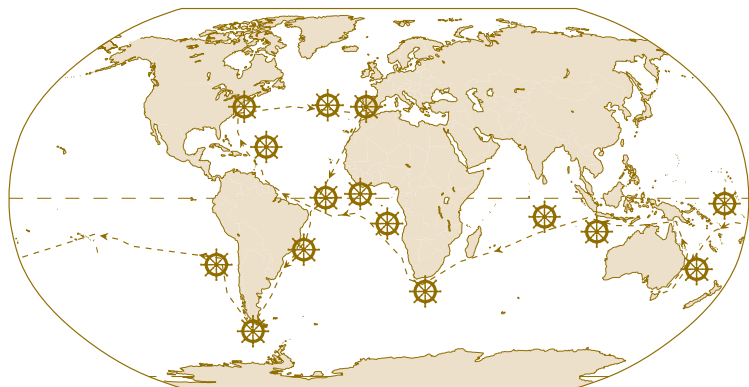
У Лангарі я теж не зустрів жодного дикуна, мабуть, через той самий шторм, який виніс до затоки уламки. Я підозрював, що той таки шторм траплявся і «Спрееві» біля мису Горн з 3 по 8 березня. Сотні тонн водоростей були вирвані ним із підводних угідь й викинуті на берег, де вони громадилися купами. Я знайшов одну водорість, яка разом зі стеблиною, корінням та листям була завдовжки 131 фут. Уночі я набрав барильце води й наступного дня, нарешті, відплив з попутним вітром.

Та не встиг я далеко відплисти, як порівнявся з іще одним скупченням бочок, повз яке я вже пропливав. У бочках виявився смалець. Того дня дощило і був снігопад, тож геть не легко було завантажити усе те добро на «Спрей». Та я мозолився, аж поки «Спрей» не узяв повний вантаж. Мене охопило щасливе передчуття гарної майбутньої оборудки — далися знаки звички старого торговця. З бухти я відплив по обіді, з голови до п'ят вимазаний тим смальцем, яким моє судно було навантажене від кільсона до пхані смальцем й геть брудні. . Моя каюта, трюм та палуба були теж на-

назад

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Розділ X

Втеча до Порт-Ангосто від снігової бурі — «Спрей» під загрозою через неякісну линву — «Спрей» — мішень для стріл тубільців — Острів Алана Еріка — Знову посеред Тихого океану — Острови Хуан-Фернандес — Несправжній король — Гавань Робінзона Крузо

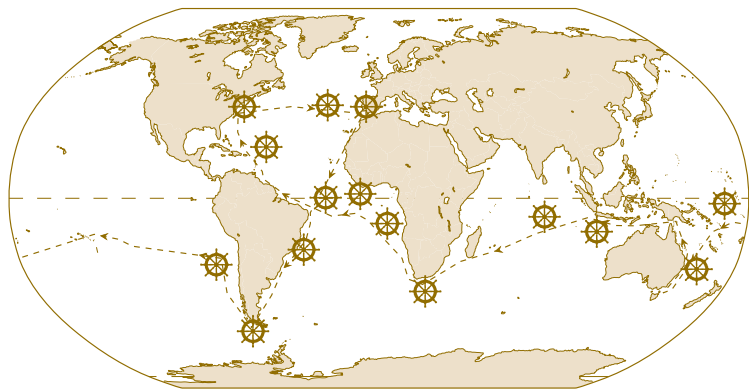
Знову знялася буря, але з ходовим вітром я все ще міг дістатися Порт-Ангосто, що був за двадцять шість миль від мене.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Це було доволі нудне місце, проте там принаймні я міг знайти безпечну гавань, щоб підлататися й довести до ладу вантаж. Я йшов, піднявши усі вітрила, бо хотів стати на якір ще до темряви. Сніжинки білосніжним пір'ям щільно вкрили вітрило, і згодом корабель, немов великий білий птах, летів, підставивши вітрові важкі крила. Коли вітер трохи вщухав, я бачив мис і намагався втримати судно на цьому курсі. Раптом налетів шквал, вчепився у головне вітрило з підвітряної сторони, рвонув його і — ой лишенько — гік відв'язався й вітрило, не витримавши, тріснуло. Я працював до сьомого поту, намагаючись владнати цю проблему до настання темряви. Та понад усе я хотів упоратися з цим до того, як шлюп зайде до підвітряної сторони порту, що мав стати моїм притулком. Але у мене ніяк не виходило закріпити відірваного гіка і покінчив я із цим лише тоді, коли шлюп уже був на самісінькому вході в гавань й ледь не втратив останню можливість зайти до неї. Та «Спрей», наче птах, що, не зважаючи на зламане крило, все ж злітає в небо, кинувся уперед — і ось ми вже у гавані. Випадок, що поставив під загрозу мого човна і вантаж, стався через неякісну линву, виготовлену з сизалю — вередливої волокнини — об'єкту лайки та прокльонів серед моряків.

Назад

Заходити до внутрішньої гавані Порт-Ангосто я не став, а направив судно до порослої водоростями бухти, яка розташувалася під крутою скелею, що відмежовувала її від гавані. Місце було дуже затишне, та щоб остаточно впевнитися в тому, що раптовий шквал не заподіє моєму човнові шкоди, я поставив його на два якорі і ще зафіксував канатами, прив'язавши їх до стовбурів дерев на узбережжі. Однак вітерець навіть не зазирнув до бухти, окрім рідких подувів з гір на протилежному березі. Як і повсюди в цих краях, скрізь були самі лиш гори. Тут я планував привести корабель до ладу, і звідси мав намір піти до мису Пілар і далі — до Тихого океану.

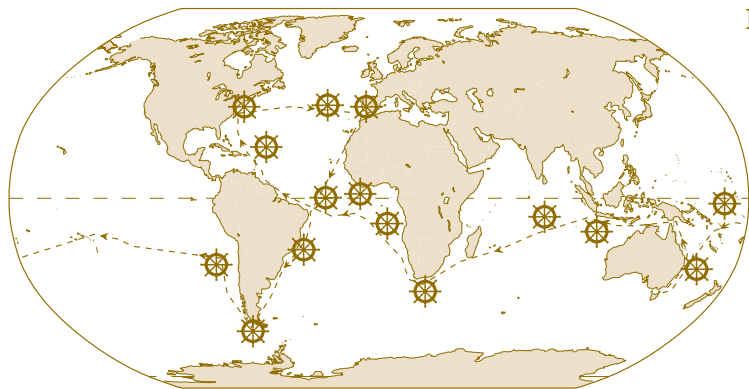
Заклопотаний на шлюпі, я затримався у Порт-Ангосто на декілька днів. Треба було спустити смалець з палуби в трюм, привести до належного стану каюту, і на решті взяти на борт запас води й деревини. Окрім цього, потрібно було полагодити вітрило й такелаж, а також встановити бізань — ці зміни в оснастці човна, повинні були перетворити моє судно на . Хоч я й продовжував називати його шлюпом, але це тільки тому, що бізань використовувалася лише тимчасово.

Ніколи, навіть коли я був по вуха в роботі, я не забував про свою гвинтівку, яка увесь час була поруч, бо могла знадобитися мені будь-коли. Обставини склалися так, що я був серед дикунів, я бачив їхнє каное, коли швартувавсь трохи далі, ще під час першої подорожі затокою. Гадаю, що десь на другий день, пораючись на палубі, я почув, як щось просвистіло в повітрі поруч із моїм вухом і відразу після цього — дзюркнула вода, але я так і не встиг нічого побачити. Та за кілька хвилин я зрозумів що то була стріла, тому що інша, яка знову просвистіла поруч – впилася в щоглу, вібруючи від зіткнення. Це схоже на звичний почерк тубільців. Вони були десь поруч, в цьому не було жодного сумніву. Не можу сказати напевно, але хто міг знати, що вони собі думали. Може, вони хотіли вбити мене,

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

щоб загарбати мій човен і вантаж? Тому я схопив свою стару «Мартіні-Генрі», рушницю, яка, не зважаючи на її поважний вік, усе ще стріляла, і першим же пострілом викрив трьох дикунів, що вискочили з кущів, де вони ховалися до цього часу, і чимдуж побігли, видираючись на пагорб. Я змарнував чимало гарних набоїв, стріляючи їм під ноги, щоб підбадьорити цих «джентльменів» під час їхнього важкого підйому нагору. Моя стара «пані гвинтівка» розбудила схили й щоразу, коли постріл відбивався луною, дикуни підстрибували, наче від справжнього пострілу. Та все ж

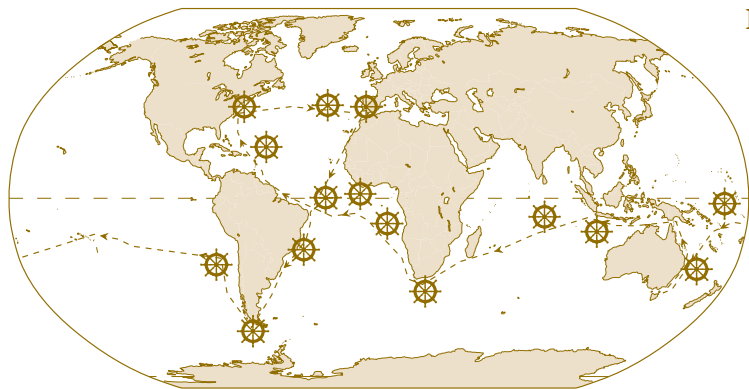
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

трималися вони досить непогано, бо відстань між «Спреєм» і тубільцями зростала з такою швидкістю, на яку лишень були здатні їхні ноги. Після цього випадку, я взяв за правило приділяти набагато більше уваги стану амуніції, яка має бути готова для використання в будь-який час, і завжди бути під рукою. Але дикуни більше не повернулися, і хоча я щоночі розсипав по палубі гвіздки, ніхто з моїх гостей так і не завітав знову. Тому єдиним моїм клопотом тепер стало щоранкове прибирання палуби, під час якого я збирав «дарунки», які полишив там напередодні.

Минали дні, час ставав все сприятливішим для того, щоб зі свіжим вітром полишити затоку. Після шістьох невдалих спроб, які щоразу закінчувалися поверненням, я намагався не бути таким нетерплячим і не виходити в море раніше, ніж треба. Негода, що змусила мене шукати притулку у Порт-Ангосто, привела туди й чилійського канонірського човна «Кондор» і аргентинського крейсера «Азопардо». Капітан Маскарела, що командував «Азопардо», тільки-но він став на якоря, відправив до «Спрея» шлюпку з повідомленням про те, що він люб'язно пропонує відбуксирувати мене до Сенді-Поїнт у разі, якщо я раптом вирішив відмовитися від своєї подорожі і повернутися назад. Робити останнє у мене навіть на думці не було. Офіцери «Азопардо» розповіли, що прямуючи за «Спреєм» під час його

назад

першого рейсу, вони бачили Чорного Педро і зрозуміли, що він завітав до мене. «Азопардо» був іноземним військовим судном, тому капітан не міг заарештувати нікого з місцевих. Але він дорікав мені тим, що я не застрелив розбійника, коли той вдерся до мого шлюпа. Я розжився деякими снастями з обох посудин, і офіцери кожного з них зібрали для мене запас теплої білизни, в якій я мав найбільшу потребу. З таким поповненням спорядження, і добре укладеним баластом, навіть не зважаючи на те, що корабель був дещо перевантажений, я був готовий до ще однієї зу-

стрічі з Південним, що його помилково прозвали Тихим, океаном.

Перший тиждень квітня південно-східні вітри, що здіймаються біля мису Горн восени і взимку і приносять погоду навіть кращу за літню, почали розштовхувати хмари, що висять високо в небі. Ще трохи терпіння, і вже час буде підіймати вітрила та з попутним вітром рушати в плавання.

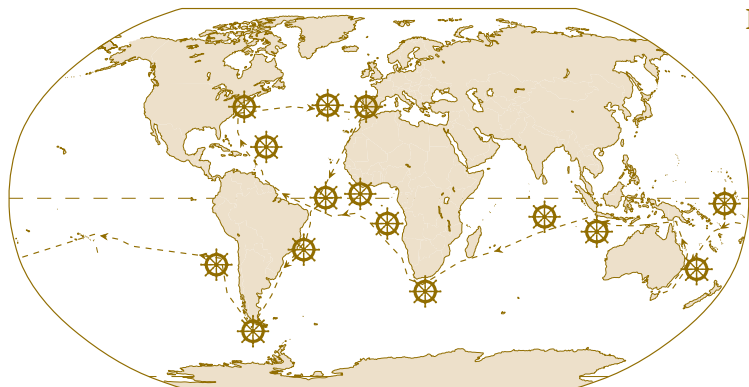
У Порт-Ангосто я зустрів професора Дасена — члена шведської наукової експедиції до Південної Америки й тихоокеанських островів. Професор отаборився біля струмка, на вході до гавані. Там було велике розмаїття мохів, — професор займався їх вивченням, — і вода в цьому місці була, за словами аргентинського кока, «
». З професором було троє озброєних до зубів аргентинців, яких приставили до нього для захисту від дикунів. Здавалося, їх дратувало те, що я набирав воду з маленького струмка поруч із судном, ігноруючи їхню пораду піти далі, до більшого джерела, де вода «тиу гісо». Але з рештою вони добре товаришували, хоча мене й дивувало те, що вони досі живі і не віддали Богові душі, потерпаючи від ревматичного болю, що був неминучим при такій вологості.

Та всі ці невеличкі історії та прикрі випадки, що трапилися із «Спреєм» у Порт-Ангосто, ці численні спроби вийти в море, що закінчувалися повер-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

ненням до мого тимчасового притулку, одним словом, всі ці негаразди не є метою моєї розповіді. На шляху мого човна було багато перешкод, але 13 квітня, в сьомий і останній раз, я знявся з якоря і залишив порт. Тим часом труднощів усе більшало, і я було навіть подумав, а чи не пов'язано це із забобою, який не радить виходити в море тринадцятого, навіть при попутному вітрі. В більшості своїй ці випадки були просто курйозні. Якось мені довелося чистити щогли мого човна від гілок, після того як він, всупереч моїй волі, дрейфуючи, три рази огинав маленький

острів. Це коштувало мені неабияких нервів, і щоб вберегтися від нападу, я лаяв свого човна, звертаючись до «Спрея» так, як розлючений фермер звертається до свого вола чи коняки.

— Хіба ти не знаєш, — кричав я йому, — хіба не знаєш, що тобі не можна лазити по деревах?

Але бідний дідусь «Спрей» намагався, до того ж не без успіху, приділяти свою увагу практично всьому, що було в Магеллановій протоці. І я розчулювався, коли думав про те, через що йому довелося пройти. Ба більше — це ж «Спрей» відкрив цей острів! На мапі клаптик землі, що так полюбився моєму кораблю, був позначений як частина материка. Я назвав цей острів ім'ям Алана Еріка, на честь свого друга, достойної, освіченої людини, яку я зустрів посеред якоїсь Богом забутої глухомані. Я скористався своїм правом першовідкривача цього острова, і залишив там напис —

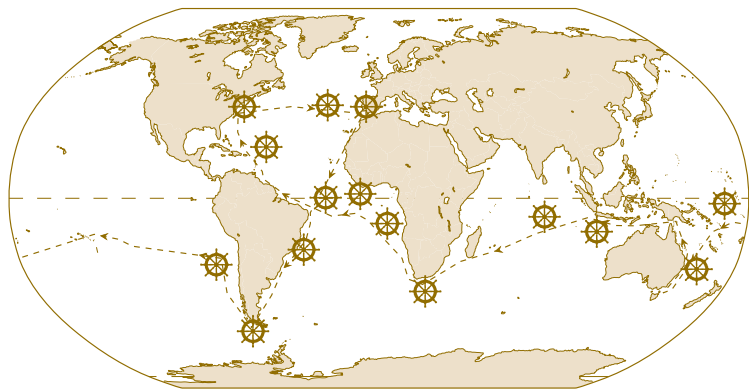
«По траві не ходити!»

Нарешті «Спрей» відносив мене від берегів Вогняної Землі. Та наостанок, під час розвороту, проходячи поруч зі скелею, «Спрей» таки зачепився за неї гіком. Втім, бути на волосок від загибелі і якимось дивом врятуватися — для мого човна в цьому не було нічого незвичайного.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Хвилі віталися зі «Спреєм», чемно знімаючи свої білі капелюхи. Це було в затоці, там, де тільки день тому здійснювався зюйд-ост, перший справжній зимовий бриз за весь цей час. Він ніс мого човна, і ми мали всі шанси пройти через мис Пілар до того, як вітер зміниться. І він нарешті змінився. Вітер, як і завжди біля мису Горн, був сильний, але «Спрей» вже виграв змагання із відпливом біля мису Пілар та Євангелістас, чкурнувши повз найвіддаленіші від берега рифи до того, як щось змінилося. Я все ще не випускав із рук штурвала, і підбадьорював свого човна в його змаганні з

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

хвилями, та все ж не наважувався дозволити «Спрееві» йти прямим курсом. Маневрування було необхідним — треба було зустрічати хвилі зі всім мистецтвом, на яке я був спроможний, коли вони навалювалися на нас спереду, і уникати їх, коли вони здійсмалися з траверза.

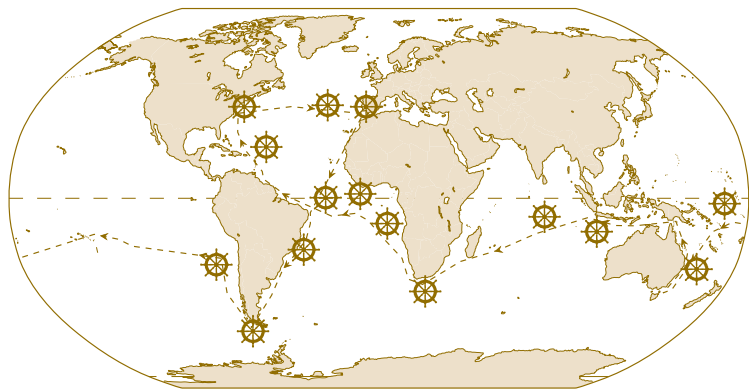
Наступного ранку, 14 квітня, було видно тільки найвищі гори. «Спрей» йшов на північний схід, і скоро вже гори випали з поля зору, сховавшись за горизонт.

— Ура «Спрееві»! — кричав я до тюленів, чайок та пінгвінів, бо навкруги не було жодного іншого живого створіння, якому б я міг розповісти про те, що мій корабель впорався зі всіма небезпеками мису Горн. Ба більше, він обігнув його, і зберіг вантаж, з якого жоден фунт не випав за борт. І чому мені було не зрадіти з того приводу, що такий шанс випав і на мою долю?

Я відпустив риф і підняв клівер, бо маючи простір для маневрування, міг йти фордевіндом на два галси. Час від часу яка-небудь стара хвиля із південного заходу ввалювалась на палубу і перекочувалася поперек неї, не заподіявши ніякої шкоди. Вітер усе дужчав, і коли сонце піднялося десть до середини щогли, повітря, зранку ще трохи прохолодне, потеплішало, але я мало звертав уваги на такі речі.

назад

Ввечері хвиля, більша за ті, які упродовж дня лише погрожували мені, одна з тих, що їх моряки кличуть «хвиля гарної погоди», накрила «Спрей», перекотившись ним від носа до корми. Я стояв за штурвалом і змок до нитки. Це була остання хвиля, що залила нас біля мису Горн і, схоже, змила усі мої старі сумніви. Всі негаразди тепер лишилися за кормою, попереду чекало літо, і весь світ був знову переді мною. Вітер був дійсно попутним. Мій трюк із курсом спрацював. Зараз була 17:00, а я стояв за штурвалом з одинадцятої години вчорашнього ранку, тобто вже тридцять годин.

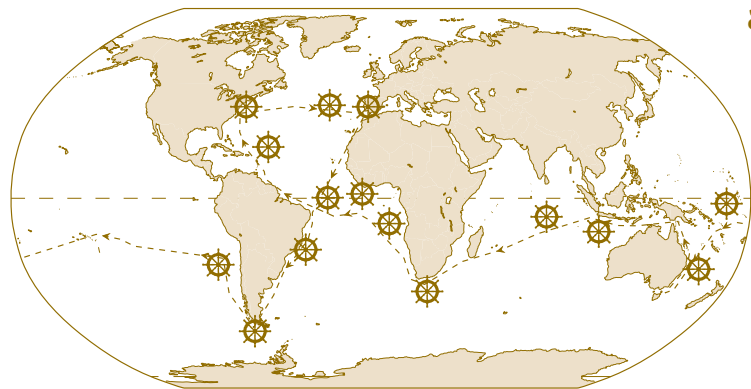
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Настав час зняти капелюха перед Господом, моїм єдиним подорожнім у цьому плаванні. Я знову був посеред безкрайого океану без жодного клаптика суші на горизонті. Кількома днями пізніше, «Спрей» вже йшов під усіма вітрилами, і я вперше бачив його із повністю розкритим клівером. Звісно, це була зовсім незначна подія, але ця невелика подія свідчила про велику перемогу. Вітер все ще був південно-західний, але вже трохи стих, і хвилі, що перед тим ревіли, тепер перетворилися на тихих старих пліткаррок, які, притулившись до борту човна, белькотіли щось на своєму арго, тоді як «Спрей» ковзав ними, насолоджуючись їхніми оповідками. Вперше з того часу, як човен прямував до тропіків, навколо нього з'явилися нові види птахів, а от альбатросів ставало дедалі менше, вони траплялися все рідше. Їх місце зайняли чайки, що летіли у кільватері судна, вишукуючи їжу.

За десять днів від мису Пілар біля судна з'явилася самотня акула, перша акула на цьому відрізку шляху, що вскочила у халепу. Я загарпунив її та вирвав її жахливі шелепи. До цього випадку, я не відчував у собі схильності до вбивства будь-яких тварин, але коли Зубатий Іванко з'явився в полі мого зору, всі мої симпатії наче вітром здуло. Але беззаперечним фактом є те, що в Маґеллановій протоці я міг знищити багато качок, яким випала доля потрапити до рагу,

Назад

але я не зробив цього, бо в мене не було бажання забирати чиєсь життя в цьому й без того самотньому місці.

Від мису Пілар я направив судно до острова архіпелагу Хуан-Фернандес, і вже за п'ятнадцять днів, 26 квітня, я побачив цей історичний острів прямо перед собою. Сині схили острова, що височіли оповиті хмарами, було видно за тридцять миль. Коли я побачив їх, в мене спиною побігли мурашки, і я вклонився цим пагорбам, вдавивши лоба об палубу. Ви, звісно, можете осміювати східний «селям», але у той момент я не знайшов кращого способу вирази-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

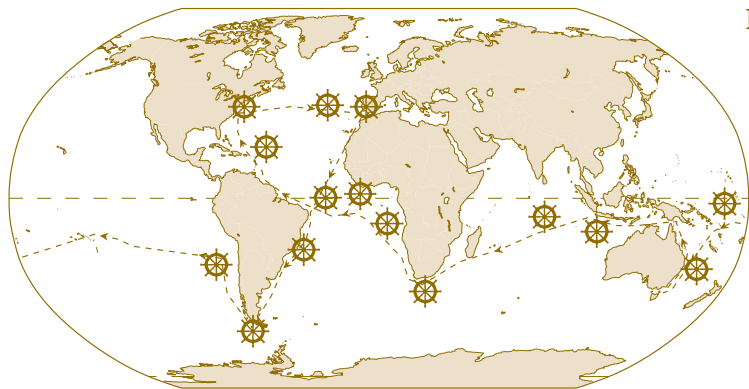
ти емоції, що раптово охопили мене.

Протягом дня вітру майже не було, тому «Спрей» не міг дістатися острова до самої ночі. Під вітром, не здатним напнути його вітрила, «Спрей» залишався стояти неподалік від берега, з північного боку. З часом вітер зовсім стих і всю ніч був штиль. Далі в глибині бухти я побачив відблиски вогню й вистрілив, але не почув жодної відповіді, а вогник тим часом геть зовсім зник. Вночі я чув гуркіт хвиль під скелями, і завважив, що хвилі були досить великі, хоч з палуби мого невеличкого судна вони й здавалися мені значно меншими. Голоси тварин, що лунали зі схилів, протягом ночі стишувались. Це свідчило про те, що мій шлюп весь цей час зносило слабкою течією далі від берега. І хоч берег був дуже високий, але темрява може ввести в оману кого завгодно, тому я хвилювався, побоюючись раптового зіткнення.

Згодом, після світанку, я побачив човен, що прямував до мене. Саме тоді, коли він наблизився, сталося так, що я взяв з палуби свою рушницю і збирався віднести її вниз, але люди у човні, побачивши у мене в руках зброю, швидко розвернулися і повеслували геть, у напрямку берега, що був десь за милі чотири звідти. Я помітив, що човен оздоблений кочетами, і там було шестеро веслярів, які гребли, немов справдешні моряки, тож це точно були не дику-

Назад

ни. Однак, неправильно зрозумівши мої наміри щодо руш-
ниці, вони щодуху кинулися навтьоки. Не без труднощів,
та мені усе ж вдалося сигналами запевнити їх, що я не
збирався стріляти, а тільки хотів віднести зброю до каю-
ти, і дуже прошу їх повернутися. Коли вони врешті-решт
зрозуміли мене, то миттю розвернули човен і вже дуже
скоро були на борту.

Один з тих чоловіків, якого інші звали «королем», роз-
мовляв англійською, решта — іспанською. Вони знали про
подорож «Спрея» з газет з Валпарейзо, і були спрагли на будь-які

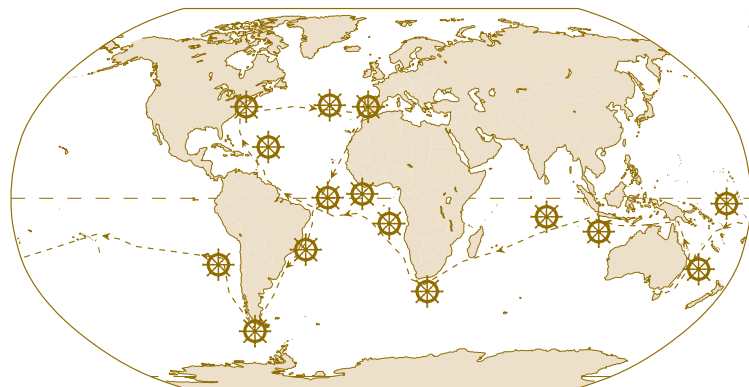
новини. Мені ж вони розповіли про війну між Чилі та Аргентиною, про яку я навіть і
не чув, будучи там. Я повідав їм, що був в обох цих країнах, і згідно з останніми но-
винами, що я чув їх у Чилі, їхній острів мав потонути. До речі, таку саму новину я по-
чув в Австралії, коли прибув туди, три місяці по тому.

Тим часом я приготував каву і цілу тарілку пончиків, що їх, після декількох ввіч-
ливих фраз, остров'яни сприйняли із великим ентузіазмом. Поласувавши пончика-
ми, вони взяли «Спрея» на буксир і ми вирушили в напрямку острова зі швидкістю в
добрих три вузли. «Король» стояв за штурвалом. Він крутив його із такою завзятістю
і так гнав «Спрей» уперед, що я не був певен, чи зможе мій човен після цього отями-
тися, і чи не буде його тепер завжди хилитати й кидати з боку в бік. Решта моряків
теж дуже енергійно веслували. Цей «король», як я невдовзі зрозумів, дістав своє пріз-
висько на знак поваги, бо він прожив на цьому острові більше, ніж будь-хто — цілих
тридцять років. Острів Хуан Фернандес, як мені сказали, був тоді під управ-
лінням губернатора, представника шведського двору. Також мені сказали, що
дочка губернатора може їздити верхи на острівних диких козлах. Губерна-
тора під час мого візиту не було на острові: всією родиною вони поїхали до
Валпарейзо влаштовувати дітей до школи. «Король», виявляється, від'їжджав

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

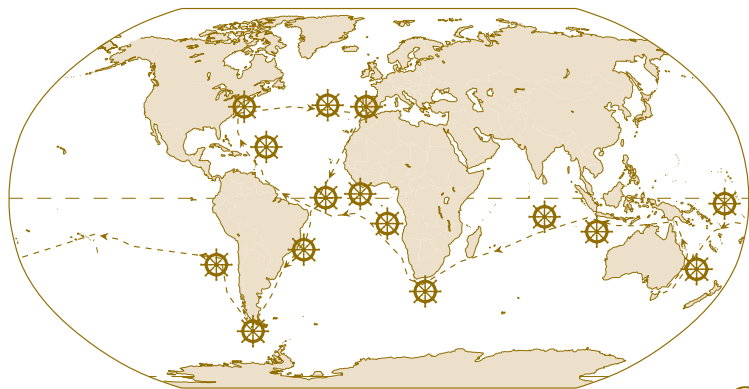
з острова раз чи два на рік, і під час одного з таких від'їздів одружився з бразилійкою в Ріо-де-Жанейро, що переїхала з ним на Хуан-Фернандес. Сам він був португалець, народився на Азорах. Ходив стерновим на китобійних судах з Нью-Бедфорда. Все це і багато чого іншого мені довелося вислухати, перш ніж ми стали на якір. Незабаром здійнявся бриз, напнув вітрила «Спрея», і досвідчений португальський моряк повів його до безпечного причалу в затоці та пришвартував біля якогось поселення.

Розділ X

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Розділ XI

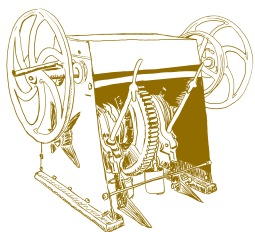
Мешканці островів Хуан-Фернандес пригощаються пончиками янкі — Краса королівства Робінзона Крузо — Гірський монумент Александрові Селкірку — Печера Робінзона Крузо — Мандрівка з дітьми з острова — На Захід із дружнім свіжим вітром — Вільне плавання упродовж місяця, орієнтуючись за сонцем та Південним Хрестом — Споглядаючи Маркізькі острови — Досвід у розрахунках

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

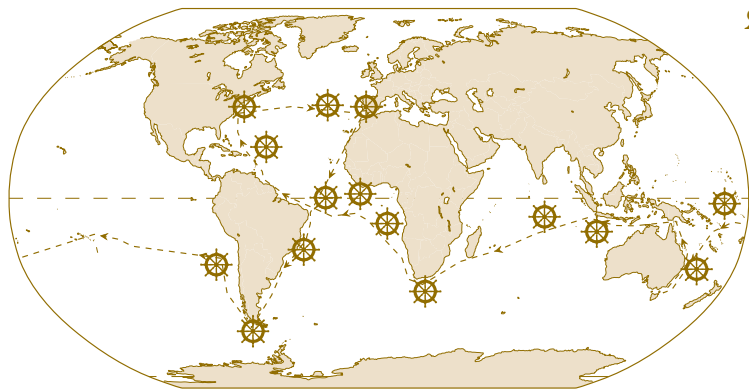
Коли «Спрей» був ошвартований, острів'яни повернулися до кави й пончиків і я був більш ніж потішений тим, що вони не знехтували моїми ласощами, як і професор в Магеллановій протоці. Різниця між булочками й пончиками була хіба що в назві. І ті, й інші були смажені на смальці, який був родзинкою обох страв, бо на островах не було нічого, жирнішого за козу, а коза занадто худя тварина, щоб з неї мати багато смальцю.

Отож, із бізнесовою метою, я одразу підвісив до гіка важільний безмін, готовий відважувати смалець, і не було на мене митника, який сказав би: «За державу прикро». До заходу сонця я вже навчив острів'ян мистецтву випікання пончиків та булочок. Я не встановлював високої ціни на свій товар, але й приймав оплату також давніми та дивними монети, деякі з яких, — із затонулого хтозна коли галеона в затоці, — я пізніше продав антикварам значно дорожче за номінал. Так я ще й трохи нажився. Я вивіз з острова монети всіх назв і вартостей, і наскільки я розумію, майже всі монети, що взагалі були на острові.

Стояти в порту Хуан-Фернандес — суцільне задоволення. Схили густо порослі лісом, долини родючі та зрошені крізь численні ущелини струмками чистої води. На острові нема змії і звірів, окрім свиней та кіз, декількох з

назад

яких я бачив, а також — одного або двох собак. Люди обходились тут без будь-якого алкоголю чи пива. Серед них не було жодного поліцейського чи законника. Внутрішня економіка острова була дуже простою. Паризькі моди не зворушували тутешніх мешканців, кожен одягався згідно з власним смаком. І хоча на острові не було жодного лікаря, усі люди були здорові, а діти — гарненькі. Всього на острові мешкало близько сорока п'яти душ. Дорослі були переважно з Південноамериканського материка. Одну чилійську пані, яка за барило смальцю зшила летючий клівер

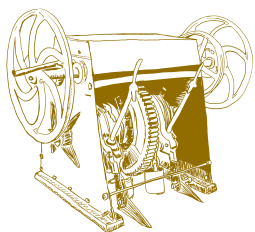
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

для «Спрея», у Ньюпорті вважали б найпершою красунею. Благословенний острові архіпелагу Хуан-Фернандес! Не уявляю, чому свого часу Александр Селкірк полишив тебе.

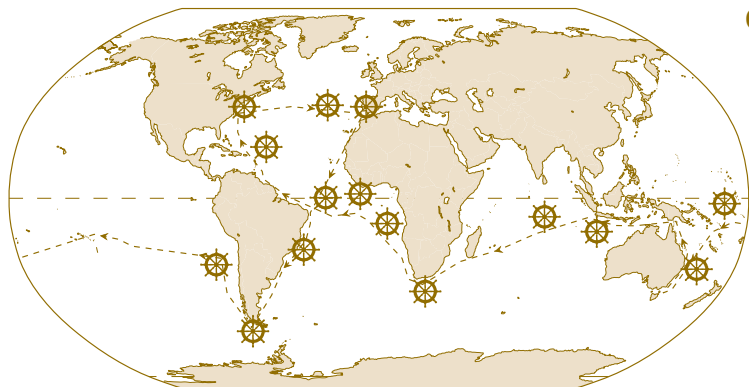
Колись на берег острова на вході до затоки викинуло великий охоплений полум'ям корабель, і море розтрощило його на друзки об каміння. Коли ж вода загасила вогонь, острів'яни розібрали шпангоути і згодом використали їх в конструкціях будинків, які безумовно були зразком суднової архітектури. Дім Мануеля Карози, «короля» Хуан-Фернандеса, окрім того що скидався на баржу, мав ще й поліровану мідне кільце на своїх єдиних дверях, пофарбованих зеленим. Перед цим розкішним входом височіла щогла для прапора, а біля неї — чепурний , фарбований червоним і синім, утіха для Карози в старості.

Звісно ж, я здійснив паломництво до старого спостережного пункту на вершині гори, де провів багато днів, видивляючись у далині судно, яке врешті решт прийшло. З таблички, прикріпленої спереду на скелі, я скопіював ці слова, викарбувані великими літерами.

В ПАМ'ЯТЬ ПРО АЛЕКСАНДРА СЕЛКІРКА, МОРЯКА, уродженця Ларго, що у шотландському графстві Файф, який жив на цьому острові в цілковитій

Назад

самотності чотири роки й чотири місяці. Його висадили з галеона «Сінк Портс» (96 тонн, 18 гармат) 1704 року від Р.Х., і забрали на приватир «Дюк» 12 лютого 1709 року від Р.Х. Він помер лейтенантом королівського флоту на «Веймуті» 1723 року від Р.Х. у віці 47 років. Ця дошка встановлена біля спостережного пункту Селкірка комодором Павеллом та офіцерами корабля Її Величності «Топаз»,

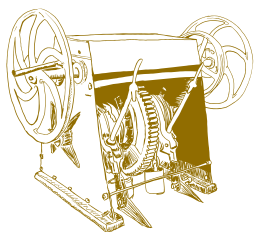
Печера на острові, у якій мешкав Селкірк, розташована на вході до затоки, яка тепер зветься затокою Робінзона Крузо,

за урвистим мисом на захід від сучасної якірної стоянки і причалу. Раніше кораблі ставали там на якір, але затока була насправду дуже посереднім прихистком. Обидві якірні стоянки відкриті для північних вітрів, які, однак, не досягають значної сили. У східній затоці ґрунт добре тримає якір, тож стоянку там можна вважати безпечною, хоча відбійна підводна течія часом збурює воду.

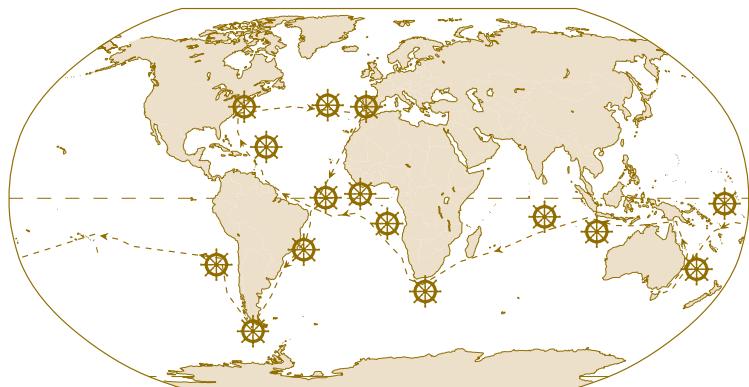
Я навідався до затоки Робінзона Крузо в човні, і з певними труднощами висадився на берег через прибій біля печери, до якої прямував. Печера виявилася сухою та придатною для життя. Розташована вона у мальовничому закутку, захищеному високими горами від холодних штормів, які іноді проносилися островом. Причина появи штормів — зона пасатних вітрів на $35,5^{\circ}$ широти зюйд, на межі якої лежить острів. Острів простягається десь на чотирнадцять миль зі сходу на захід, маючи вісім миль в ширину і будучи понад три тисячі футів заввишки. Відстань від нього до Чилі, країни, якій він належить, — близько трьохсот сорока миль.

Хуан-Фернандес колись був в'язницею для каторжників. Печери, ці вогкі каземати, в яких утримували в'язнів, більше не використовують, і в'язнів на острові також більше немає.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

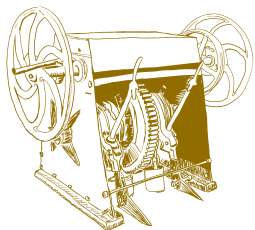
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

дикого фігового дерева, яке гнулося долі під вагою власних плодів, і я говорив їм як воно зветься англійською.

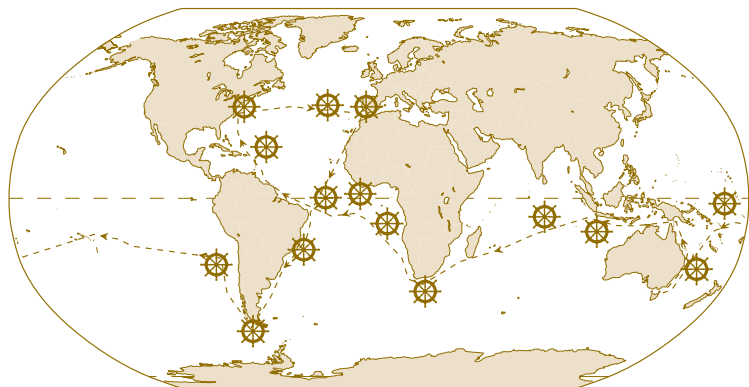
— Фіги, фіги! — кричали вони, наповнюючи свої кошики по вінця. А коли я розказав їм, що , на яку вони вказували, була всього лише козою, вони реготали й качалися по траві в дикому захваті від думки, що на їхній острів прибула людина, яка називатиме кабру козою.

Мені розповіли, що перша дитина, народжена на островах Хуан-Фернандес, тепер стала красивою жінкою і вже має власних дітей. Мануель Карроза й добра жінка, що пішла слідом за ним з Бразилії, поховали свою єдину дитину, семирічну дівчинку, на невеличкому цвинтарі на вершині гори. На тому ж півакрі були інші могильні пагорби посеред грубесних скель з вулканічної лави. Деякі з них позначали місце поховання дітей, народжених на острові, інші — місце вічного сну матросів з кораблів, що колись проходили повз, висадили їх на землю в останні дні хвороби і доставили на моряцькі небеса.

Найбільшою вадою, яку я зауважив на острові, була відсутність школи. Там ніколи не набереться великий клас, але для того, хто любить вчителювання та життя у спокої, Хуан-Фернандес міг би на якийсь час стати розрадою.

назад

Вранці 5 травня 1896 р. я відплив з островів Хуан-Фернандес, потішений багатьма речами, та найбільше, звісно ж, власною пригодою — відвідинами домівки й печери Робінзона Крузо. Від острова «Спрей» віднесло на північ, він проминув острів Св. Фелікса, перш ніж зловив пасат, який здавався заповільним для своїх широт.

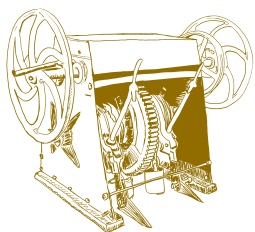
Якщо пасати й запізнювались, то коли вже вони приходили, то завжди з громом, і відігравалися за втрачений час. І «Спрей» під рифами, часом під одним, часом під двома, нісся за вітром страшенно довго — на захід, на Маркізи, за-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

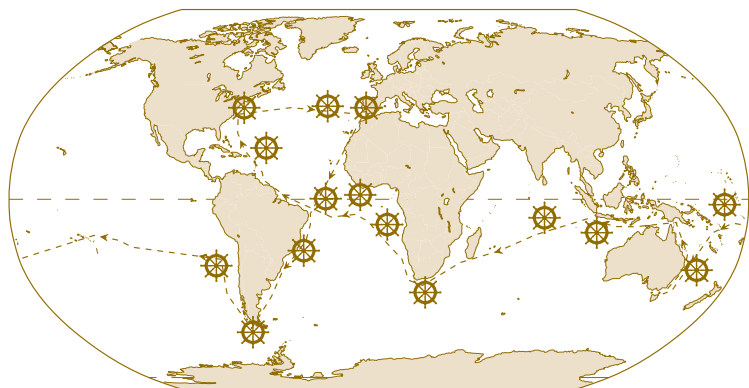
кусивши вудила. Досягши островів на сорок третій день, він продовжив плавання. Цими днями весь мій час був зайнятий не стернуванням, бо жоден чоловік, я думаю, не зможе вистояти чи всидіти за стерном всю навколосвітню подорож. Я зайнявся набагато приємнішою справою — сидів і читав книжки, лагодив свій одяг, або готував страви та спокійно ласував ними. Я нарешті усвідомив, як недобре бути одному, і став шукати компанії серед свого оточення: часом у цілому Всесвіті, а часом — у власній мізерній особі. Але книжки завжди були моїми друзями, і гори воно вогнем усе інше. Ніщо не може бути легшим та спокійнішим за мою подорож під пасатами.

День за днем я йшов з повним вітром, позначав позицію свого судна на мапі зі значною точністю, але гадаю, що робив це більше керуючись інтуїцією, аніж за ретельними розрахунками. Цілий місяць моє судно трималося на точному курсі, і я навіть не підсвічував компас в нактоузі. Щоночі я бачив Південний Хрест на траверзі.

Щоранку сонце сходило строго за кормою, і щовечора опускалося носом судна. Гріх було бажати іншого компаса, якщо цей працював так бездоганно. Якщо я сумнівався у своїх розрахунках після тривалого перебування в морі, то звіряв їх за небесним годинником, змайстрованим Великим Творцем, і переконувався у їх правильності.

назад

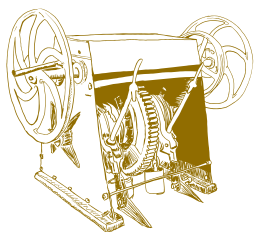
Часом таке життя здавалося мені до смішного дивним. Іноді я прокидався і бачив, що сонце вже зазирнуло до моєї каюти, чувся плюскіт води за бортом. Від морських глибин мене відділяла лише тонка дошка обшивки. Тоді я питав себе: «То як воно?» Але все було добре, мій корабель був на своєму курсі й плив так, як жоден інший корабель у світі до того не плив. Шурхіт води за бортом говорив про те, що він біжить повним ходом. Я знав, що жодна людина не стоїть на стерні, а отже, з «екіпажем» усе добре і бунт на борту мені не загрожує.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

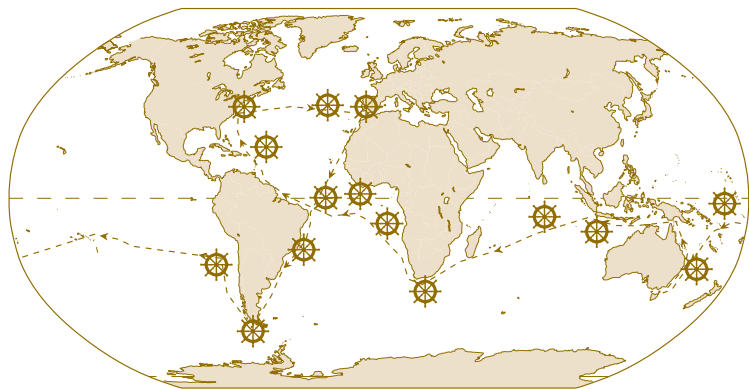
Було цікаво вивчати феномени океанської метеорології, особливо тут, у зоні пасатів. Я спостеріг, як щотижня вітер свіжішав і відхилявся від напрямку на полюс на декілька румбів більше, ніж звичайно. Тобто він перетворювався зі східно-південно-східного на

. Водночас, важка брижа накочувалася з південного заходу. Усе це свідчило про те, що в зоні антипасатів бушують шторми. Потім вітер змінював напрямок день за днем, поволі стишуючись, аж поки повертався знову до звичного румба — схід-південний схід. Це більш або менш постійний стан зимових пасатів в 12° зюйд, де я тижнями «зменшував довготу». Сонце, як відомо — творець пасатних вітрів, як і всієї системи вітрів на Землі. Втім саме океанська метеорологія, на мою скромну думку, є найцікавішою. Від островів Хуан-Фернандес до Маркізів я зафіксував шість змін цих величних пульсацій морських вітрів і власне моря, викликаних віддаленими штормами. Якщо знати закони, що керують вітрами,

та ще й усвідомлювати те, що ти ці закони знаєш, то навколосвітня подорож пройде з легким серцем. Інакше ви жахатиметеся появи кожної хмарки на горизонті. Те, що прийнятне для зони пасатів, є ще прийнятнішим для зони перемінних вітрів, де ці зміни відбуваються виразніше.

Назад

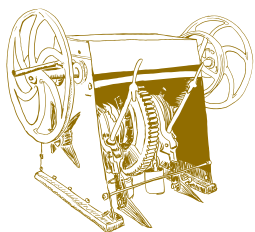
Перетнути Тихий океан, навіть за найсприятливіших обставин, означає на багато днів впритул наблизитися до природи і чітко уявити собі безмежність моря. Повільно, але впевнено маленька позначка мого кораблика на путівній мапі вийшла в океан і перетнула його тоді, як сам кораблик, йдучи з найкращою своєю швидкістю, розтинав своїм кілем хвилі, що несли його. На сорок третій день віддалення від землі, — досить довгий час, якщо бути в морі одному, — небо було чарівно чисте і місяць був далеко від сонця. Я навів на нього свій . В результаті трьох

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

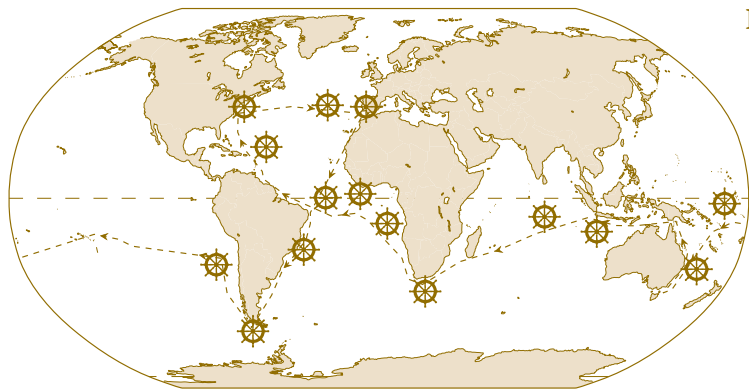
, після тривалої боротьби з лунарними таблицями, я встановив, що моя обсервована довгота узгоджується в межах п'яти миль зі зчислюваним місцем за курсом і швидкістю.

Дивовижно! Хоч в обидва обчислення, мабуть, таки закралась похибка, проте якимось чином я відчував упевненість, що обидва вони близькі до істини, а отже, за кілька годин я маю побачити землю. Так воно й сталося: невдовзі попереду виринув найпівденніший з Маркізької групи островів Нукагіва із чітко окресленими кордонами та височезний. Істинна довгота на траверзі острова була між двома моїми обчисленнями, і це було неймовірно. Кожен штурман підтвердить вам, що за одну добу судно може недорахуватися або перебрати понад п'ять миль у своєму зчислюваному місці. І знову ж таки, щодо лунарних таблиць, навіть експерти-астрономи, вважають гарним результатом похибку у вісім миль відносно істинного місця.

Сподіваюся, я чітко висловився стосовно того, що не претендую на виняткові вміння або на надретельність обрахунків місця. Мені здається, я вже зазначав, що вирахував свою довготу здебільшого завдяки інтуїції. Вертушка забортного лага весь час волочилася за кормою і показники швидкості та пройденого шляху я регулярно записував до журналу, але треба було враху-

Назад

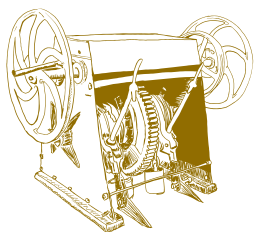
вати вплив течій та дрейфу, які лаг ніколи не показує, тож це було тільки приблизне значення, яке після всього треба коригувати, покладаючись на досвід власних розрахунків, зроблених в тисячах рейсів. Зрештою, навіть тоді капітан корабля, якщо він мудрий, наполегливо вимагатиме промірів глибин лотом і ретельного спостереження за горизонтом.

Мій досвід у навігаційній астрономії на палубі «Спрея» був єдиним в своєму роді, що цілком виправдовує моє бажання ще трохи розповісти про нього. Перша серія спостережень,

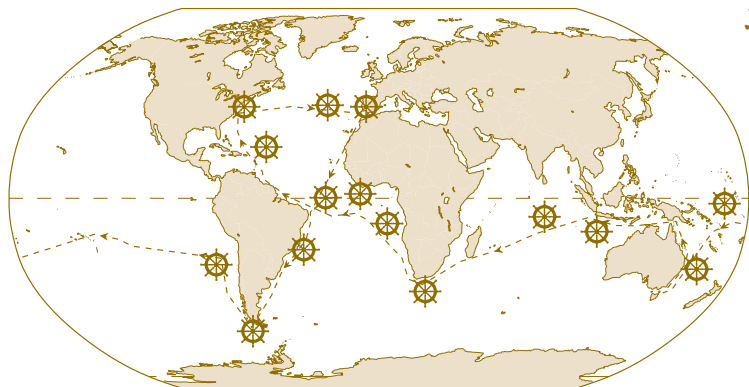
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

про які я розповідав, віднесла судно на багато сотень миль західніше за місце, визначене за підрахунками. Я розумів, що результат таких спостережень помилковий. Десь за годину я якнайретельніше провів наступну серію обсервацій. Середній результат у цій серії був приблизно той самий, що і в попередній. Тоді я спитав себе, чому, з моєю хваленою вірою в себе, я не зробив її кращою за першу. І пішов вишуквати розбіжності в таблицях. Й таки знайшов їх. Помилка виявилася у стовпчику цифр, з якого брав важливий логарифм. Саме в цьому й була причина згаданої невідповідності. Скоригувавши таблиці, я впевнено прямував далі зі своїм штампованим годинником, що заснув міцним сном. Результати цих обсервацій дійсно потішили мою пиху, я ж бо знав знав, що означає стояти на палубі великого корабля і мати двох асистентів для лунарних спостережень, майже наближених до істини. Як один з найбільш бажаних американських моряків, я пишався цим маленьким здобутком, отриманим самотужки на палубі шлюпа, хай навіть і випадково.

Тепер я перебував у гармонії з навколишнім світом і мій шлюп несло стрімкою течією, в якій я відчував підтримку руки, що створила усі небесні світи. Я уявляв собі математичну точність небесних світил руху, так добре вивчену, що астрономи вже укладають таблиці їх позицій впродовж років, днів і хви-

Назад

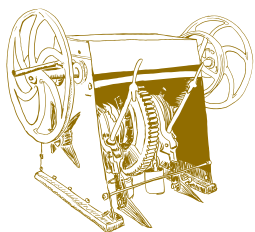

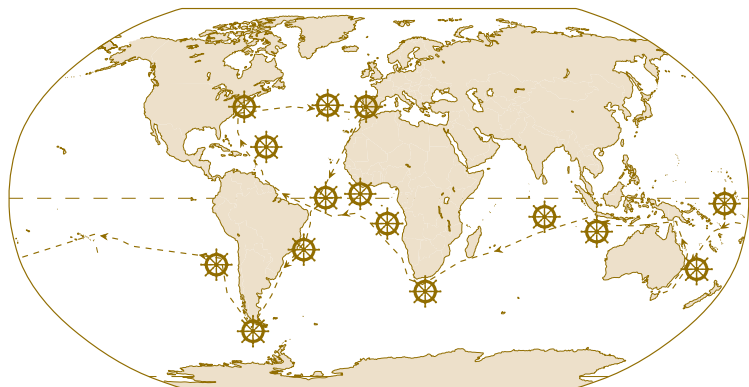
лин дня з такою точністю, що будь-хто, вийшовши в море навіть через п'ять років, зможе з допомогою морехідних таблиць знайти стандартний час на будь-якому меридіані земної кулі. Тоді вже не складно буде вирахувати й місцевий час. Різниця між місцевим та стандартним часом — це довгота, виражена у хвилинах. Чотири хвилини, як відомо, означають один градус довготи. Це, якщо коротко, і є головний принцип віднайдення довготи незалежно від хронометрів. Робота лунарного астронома, попри те, що вона рідко застосовується в ці дні засилля хронометрів,

прекрасно прочищає мізки, і ніщо в царині навігації не переповнює серце таким трепетом.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Розділ XII

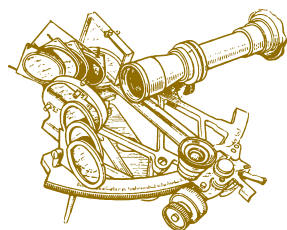
Сімдесят два дні без заходу в порт — Кити й птахи — Позирк на камбуз «Спрея» — Риба-літун на сніданок — Привітання в Анії — Візит місіс Роберт Луїс Стівенсон — У Ваїлімі — Самоанська гостинність — Заарештований за швидку їзду верхи — Кумедна карусель — Учителі й учні Папаутського коледжу — Відданий на ласку морських німф

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

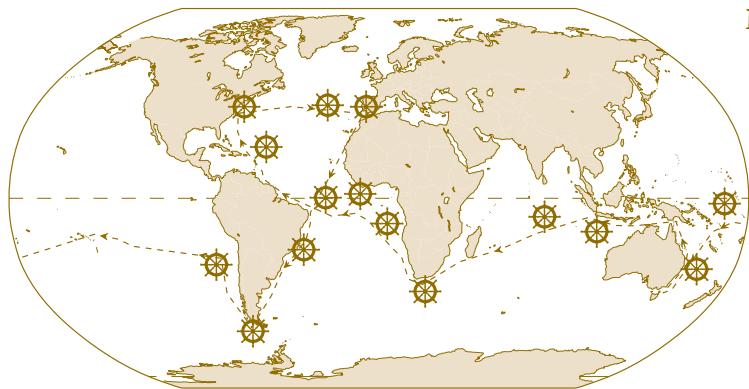
На перший погляд, сорок три дні на самоті — чималий час, утім, насправді, навіть тут хвилини крилаті й швидко пролітають, тож замість змінити курс і завернути у , я й далі прямував до місця запланованої висадки — Самоа. Це забрало ще двадцять дев'ять діб, довівши тривалість переходу до сімдесяти двох днів, протягом яких я анітрохи не втомився, адже на шляху до Самоа мені складала компанію сила-силенна коралових рифів, котрі потурбувалися про те, щоб у мене не лишилося вільного часу почуватися самотнім.

Одна з небагатьох пригод на шляху з Хуан-Фернандес до Самоа сталася вночі — я заледве уникнув зіткнення з величезним китом, що безцільно борознив океан. Налякане пихтіння та збурення хвиль, яке він спричинив, огинаючи судно, змусили мене кинути з трюма на палубу саме так, щоб прийняти душ від удару його хвостом по воді. Перелякана тварюка дременула на схід, я ж і далі прямував на захід. Незабаром, у кільватері за тим китом, повз «Спрей» проплив ще один, очевидно, товариш першого. Більше китів на цьому проміжку шляху я не бачив і, щиро кажучи, не надто засмутився з цього приводу.

Коли судно наближалось до островів чи коралових рифів, йому часто траплялися голодні акули. Мушу визнати, що задоволення від стрільби по них можна порівняти лише з полюванням на тигрів. Зрештою, акули — це тигри

назад

моря. Гадаю, на думку моряка не спаде нічого страшнішого за нагоду зустрітися з голодною акулою.

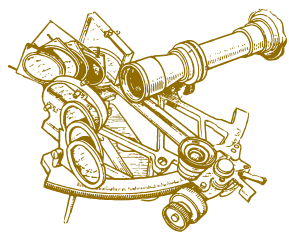
Довкола завжди було багато птахів, і час від часу одна з них сідала на щоглу, аби краще роздивитися «Спрей», ймовірно, дивуючися його чудернацьким крилам, адже тепер на судні був грот, зшитий, мов убрання Йосипа, з багатьох клаптиків. У південних морях кораблів тепер менше, ніж було колись — я жодного не побачив протягом моєї багатоденної мандрівки Тихим океаном.

Під час таких тривалих переходів моє харчування складало-

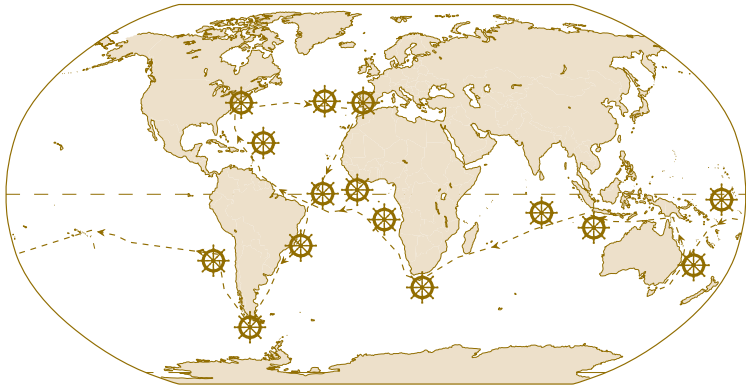
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

ся здебільшого з картоплі, солоної тріски та сухарів, які я готував двічі чи тричі на тиждень. Я завжди мав удосталь кави, чаю, цукру та борошна. Зазвичай я возив із собою належний припас картоплі, та перш ніж дійти до Самоа, зі мною стався прикрий випадок, що позбавив мене цієї вельми цінованої моряками розкоші. торговельний хист напів'янки-напівпортугальця Мануеля Карози з островів Хуан-Фернандес, став причиною мого зубожіння — у мене скінчилася картопля просто посеред океану. Не без гордощів, я вважав себе кимось на кшталт комерсанта, але цей португалець з Азорів транзитом через Нью-Бедфорд не залишив мені підстав для похвалень. Ми обмінялися картоплею. За його словами, бушель чи навіть більше моєї найкращої картоплі з «Коламбії» був йому потрібний для «урізноманітнення насіння». Коли ж я вийшов у море, то виявив, що картоплини були неїстівні та покриті якимись гідкими на вигляд жовтими смужечками. Я зав'язав мішок і повернувся до

залишки старого припасу, вирішивши, що острівна картопля краще мені засмакує, як зголоднію по-справжньому. Три тижні потому я розв'язав мішок, і звідти вилетіли мільйони комах: уся Мануелева картопля перетворилася на міль! Я швидко жбурнув мішок за борт.

назад

Мануель зібрав великий врожай картоплі, тому, пам'ятаючи про китобоїв, які завжди охочі купувати овочі, він попросив мене описати китів з Хуан-Фернандеса, що я, власне, вже й зробив. Зокрема, його цікавили ті найбільші з них, які, однак, трималися віддалік від острова.

Беручи на загаль, як кажуть моряки, харчами я був забезпечений на всю подорож Тихим океаном. До моїх послуг завжди були «крамнички делікатесів»: брак свіжого м'яса компенсувався свіжою рибою, принаймні, коли дули пасати і дві-

три, а то й ціла дюжина риб-літунів нашттовхувалися на вітрила й падали на палубу. Щоранку, якщо тільки ніч не була місячною, я мав рясний врожай, зібраний просто зі шпігатів з навітряного боку. М'ясні консерви попиту в мене не мали.

Опівдні 16 липня, завдяки старанному доглядові, певному хисту та важкій праці, «Спрей» об'якорився в Апії — острові королівства Самоа. Причаливши, замість одразу зійти на берег, я натягнув тент і сидів під ним аж до сутінків, насолоджуючися мелодійними голосами самоанців і самоанок.

З гавані, на траверзі до мого шлюпа, підпливало каное з трьома молодими жінками на борту. Наблизившись, вони припинили веслувати, і після простодушного привітання «Талофа лі» («Любов тобі, вожде»), одна з чарівного екіпажу запитала:

— Шхуна прийти з Амеліки?

— Любов тобі, — відповів я. — Так.

— Ти, чоловіче, приїхати один?

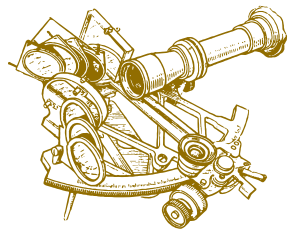
— Так, — відповів я знову.

— Я не вірити. Ти везти інших чоловіків, але з'їсти їх.

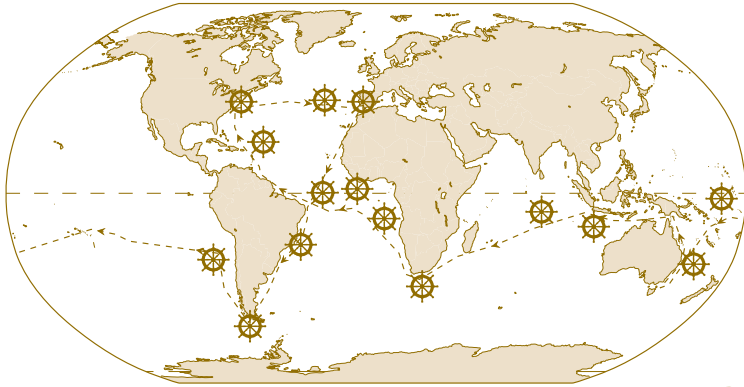
На цю репліку інші жінки засміялися.

— Нащо ти їхати таку довгу путь? — спитали вони.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

— Щоб почути ваш спів, леді.

— О, талофа лі! — вигукнули вони разом і заспівали.

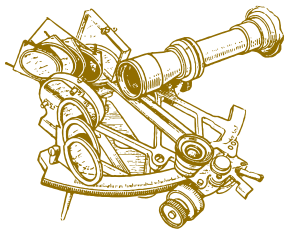
Їхні голоси наповнили повітря музикою, яка покотилася луною аж до пальмових заростей на іншому боці гавані. Незабаром наблизився човен генерального консула Сполучених Штатів із шістьма молодими чоловіками, що співали та відбивали такт пісні веслами. З ними у мене вийшла краща розмова, аніж з панночками на каное.

Вони привезли мені запрошення від генерала Черчилля на обід у консульстві. В установі скрізь відчувалася жіноча рука. Мі-

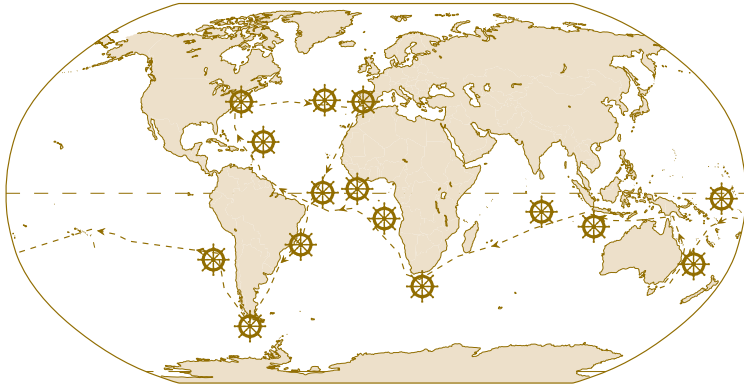
сіс Черчилль сама добирала команду для генеральського човна та пильнувала, щоби екіпаж мав чепурний однострій і вмів співати гребцеву пісню, якої місіс Черчилль навчилася першого ж тижня перебування на острові й могла виконувати її не гірше за будь-яку місцеву дівчину.

Рано-вранці на «Спрей» навідалася місіс Роберт Луїс Стівенсон і запросила мене на завтра до . Природно, що мені було ніяково після багатоденної мандрівки опинитися віч-на-віч із цією непересічною жінкою, донедавна подругою письменника, чиїми книжками я зачитувався в дорозі. Раз по раз вона кидала на мене погляд, і її добрі очі заіскрилися, коли ми почали зіставляти наші пригоди. Деякі з її авантур мене приголомшили. Розповідаючи про те, як подорожувала була тихоокеанськими островами усіма видами поганеньких човнів разом із чоловіком, вона задумано додала: «Наші смаки збігалися».

Не відступаючи від теми мандрів, вона подарувала мені чотири чудових томи керівництв зі судноводіння у Середземному морі, написавши на форзаці першого:

Назад

КАПІТАНОВІ СЛОКАМУ.

Ці томи були читані-перечитані моїм чоловіком, і я цілком упевнена, що йому було би втішно знати, що вони передані мореплавцеві — людині такого гатунку, що йому подобався якнайбільше.

Фані В. де Г. Стівенсон

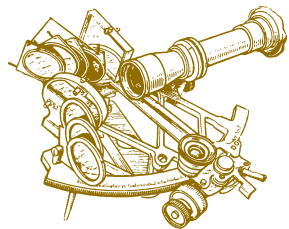
Місіс Стівенсон також подарувала мені фоліант керівництва зі судноводіння в Індійському океані. Не без побожного страху я прийняв книги мало не з рук Тузітали, «Спрей» плекатиме твій дарунок!

Пасерб письменника, містер Лойд Осборн, прогулявся зі мною ваїлімським маєтком і запропонував написати листи на старому письмовому столі. Я вирішив, що з мого боку це було б нахабством — досить і того, що я був у залі, на підлозі якої, за самоанським звичаєм, полюбляв був сидіти «Записувач байок».

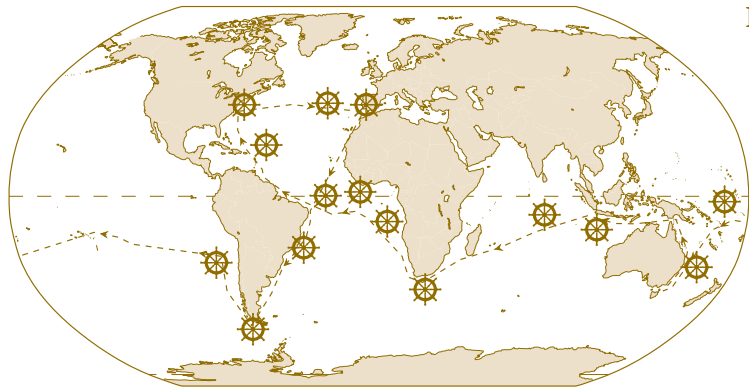
Якось я провадив своїх господарів до «Спрея». Ми йшли головною вулицею Апії: місіс Стівенсон їхала верхи, я йшов поруч, а подружжя Осборнів трималося слідом на велосипедах. Раптом, за поворотом дороги, ми нашттовхнулися на пишну тубільну процесію: попереду був примітивний оркестр, а от що було позаду свято чи похорон — ми розрізнити не могли. Найкремезніші чоловіки несли якісь в'юки та згортки на жердинах. У деяких в'юках була, вочевидь, , в інших — щось невідоме і важке. Мені кортіло дізнатися, чи то смажена свиня, чи щось жахливіше. На моє питання місіс Стівенсон відповіла: «Не знаю весілля це чи похорон, але, хай там як, капітане, а ми усе це очолюємо».

Ми дісталися до «Спрея» на скороченому мною глостерському дорі, пофарбованому в яскраво-зелений колір. Під нашою спільною вагою його планшир був ледь над водою, тож веслувати мені довелося обережно. Ця пригода дуже

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

потішила місіс Стівенсон, і, поки ми гребли, вона співала «Вони пустилися у море на зелененькому човні». Тепер я збагнув значення її слів: «Наші смаки збігалися».

Що далі я відпливав від осередку цивілізації, то менше чув про прибутки та видатки. Місіс Стівенсон у розмові про мої мандри так і не спитала, який зиск я матиму від них. Під час мого візиту у самоанське село місцевий вождь не спитав у мене ціну джина й не поцікавився, скільки я можу заплатити за смажену свиню. Натомість він сказав:

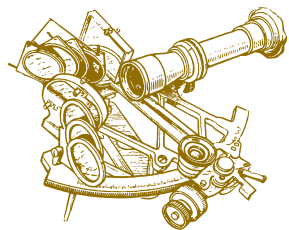
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

— Долар, долар. Біла людина знає лише долар. Забудь про долар. Тапо приготувала — пиймо і радіймо. Тапо — незаймана дівчина-господарка села, дочка вождя, Талоа. Наш смачний — скуштуймо його. На дереві є плід. Хай день проминає — нащо за ним сумувати? Попереду багато днів. Плід хлібного дерева досягає на сонці, а шати Талоа пошиті з одягового дерева. Наш будинок непоганий, але вартий лише праці, покладеної на його будування, а на дверях немає засувів.

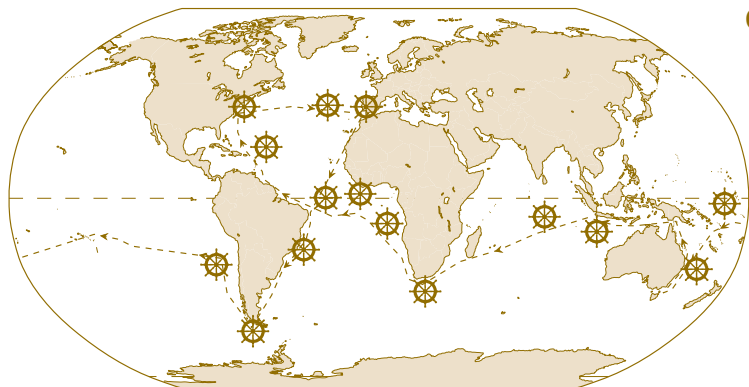
І поки так триває життя на цих південних островах, ми на Півночі точимо боротьбу за найнеобхідніші засоби для існування!

Острів'янам варто лише простягнути руку, щоби взяти те, чим їх забезпечує природа. Якщо вони саджають бананове дерево, то весь їхній клопіт — пильнувати, щоб воно не виросло занадто великим. Вони мають вагомі підстави любити свій край і страшитися ярма білої людини, адже життя тих, хто змушений ставати до плуга не може бути поезією.

Доступитися до вождя села Каїні, високого й статечного тонґи, можна було лише через його перекладача й речника. З його боку цілком природнім було зацікавлення метою мого візиту, і я щиро відповів, що об'якоритися на цих

Назад

островах мене спонукало бажання побачити гарних самоанців та самоанок. Після значної паузи вождь мовив:

— Капітан пройшов довгий шлях, щоб побачити так небагато, проте, — додав він, — тапо слід сісти ближче до капітана.

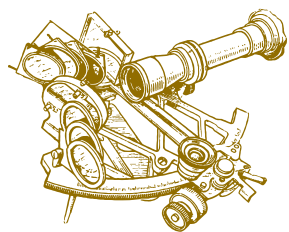
— Єк, — сказала Талоа, яка майже вивчила англійське «так», і, не дозволяючи слову розминутися з ділом, підсунулася на дюйм ближче до мене, залишаючись сидіти з усіма в колі на циновках.

Красномовність вождя вразила мене не менше за простоту всього ним сказаного. Це був тип видатного науковця чи державного діяча, скромішої та непретензійнішої людини я не зустрічав за всю мою подорож. Щодо Талоа, такої собі Травневої королеви, та інших дівчат-тапо, то, власне, буде мудро вивчити за першої ж нагоди звичаї цього гостинного народу, щоб не сплутати пошану до гостя з панібратством. Мені щастило в моїх мандрах островами, і я не побачив нічого, що могло б похитнути віру в природну цноту.

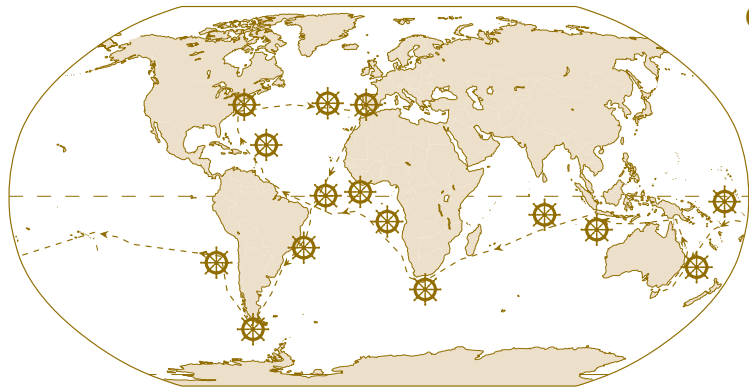
Людину, яка не зважає на умовності, педантичний самоанський етикет може трохи роздратувати. Виявляється, наприклад, щоби випити церемоніальну чашу ави, мені потрібно було пролити напій через плече, чи принаймні вдати це, і сказати: «Хай вип'ють боги», а потім вже пити самому. Спорожнілий посуд, незмінну кокосову шкаралупку, замість, за нашим звичаєм, чемно передати, я повинен був чемно та із закрутом пожбурити у тапо через циновки.

Причиною найбільшої моєї помилки за увесь час перебування на островах стала шкапа, що, натхненна шматком непоганої дороги, попростувала підтюпцем через село. Мене негайно гукнув помічник вождя й сердито наказав зупинитися. Відчуваючи, що вскочив у халепу, я спробував вибачитись на мигах — найбезпечніше, що я міг зробити, а надто не знаючи що за злочин я

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

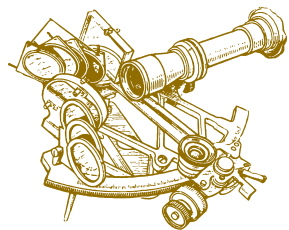
скоїв. Раптом з'явився мій перекладач та, хоч і по тривалих перемовинах, усе з'ясувалося. Погук вождєвого помічника у недослівному перекладі означав: «Гей, там, на шаленому скакуні! Хіба тобі невідомо, що їхати верхи селом наших батьків протизаконно?» Я перепрошував на всі лади, пропонував злізти зі шкапи та, мов слуга, вести її за вуздечку, втім, перекладач пояснив, що це також було б неприпустимою помилкою, тож я знов перепрошував.

Мене навіть викликали на суд перед вождем, але мій перекладач, дотепник і пройдисвіт, представив мене персоною, подібною до вождя, яку не можна затримувати під час виконання важливої місії. На свій захист я сказав, що є іноземцем, хоч і таким, що заслужив бути підсмаженим. Тут вождь задоволено посміхнувся, показавши ряд чудових зубів, і дозволив мене відпустити.

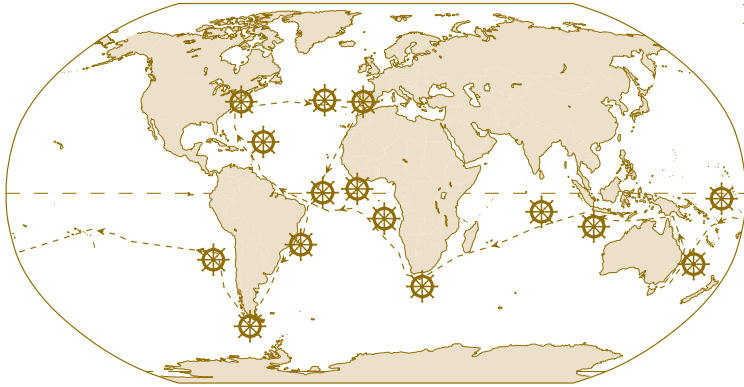
Вождь тонгів із родиною відвідали мене у відповідь на мій недавній візит, і принесли мені дарунок — тканину тапа і плоди таро. Принцеса Талоа подарувала мені пляшку кокосової олії для догляду за волоссям, але подарунок, боюся,

На «Спреї» неможливо було влаштувати королівський прийом на кшталт того, який влаштував для мене вождь, адже на його столі були усі земні дари: плоди, птахи, риба, м'ясо та, вже згадувана, ціла засмажена свиня. Я ж пригостив своїх гостей вареною свиною та яловичою солониною, що її у мене було вдосталь. Ввечері я відвів їх на нову міську забаву, карусель з кониками, охрещену самоанцями «кі-кі» (театр). Сумно казати, але власники атракціону — двоє моїх краян — були настільки скупі, що безцеремонно вигнали моїх друзів після першого ж кола, неправильно зрозумівши місцевий звичай смикати коней за хвости. Я дуже пишався розважливістю моїх друзів тонга, надто, коли найкращий з

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

бути приємніше й простіше? На скромних тубільцях були купальні костюми лава-лава, місцевий одяг із кори ожинового дерева. Вони ніколи не завдавали шкоди «Спре-єві», і в самоанській країні постійного літа їхні візити до мене були щоденною веселою сценою.

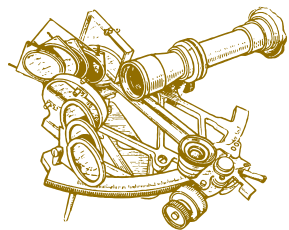
Якось головні вчительки Папаутського коледжу, міс Шульце й міс Мур, навідали «Спрей» зі своїми дев'яносто сімома ученицями. На кожній була біла сукня та червона троянда, і, зрозуміло, вони прибули на човнах або каное, за звичаєм менш теплих країв. Годі було й уявити веселішу дівочу компанію. Щойно ступивши на палубу, вони, на вимогу вчительки, заспівали доти мною не чувану

« ».

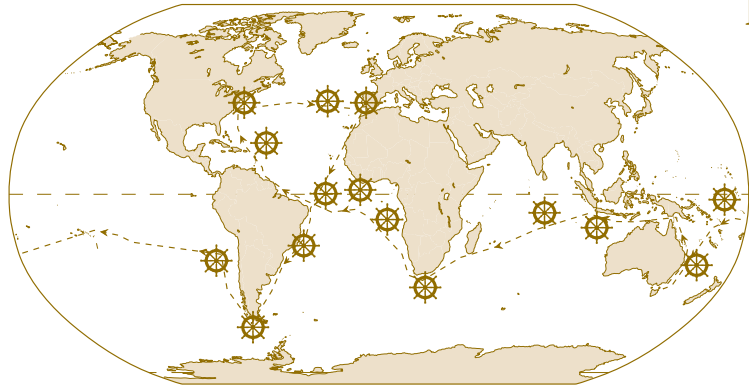
— А тепер, — сказали вони хором, — піднімімо якір та рушаймо в море!

Зрештою, я не мав наміру так хутко відпливти із Самоа. Зі «Спрея» вони повеслували до берега, тримаючи в руках весла, пальмове гілля або що, здатне послужитися гребні.

На Апії не було дивним раптом побачити, як біля борту каное, що везе пасажирів на «Спрей», пливе дівчина. Містер Труд, випускник, потрапивши так на судно, вигукнув: «Чи урочисто так переправлявся хоч один король?»

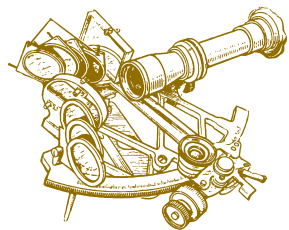
Назад

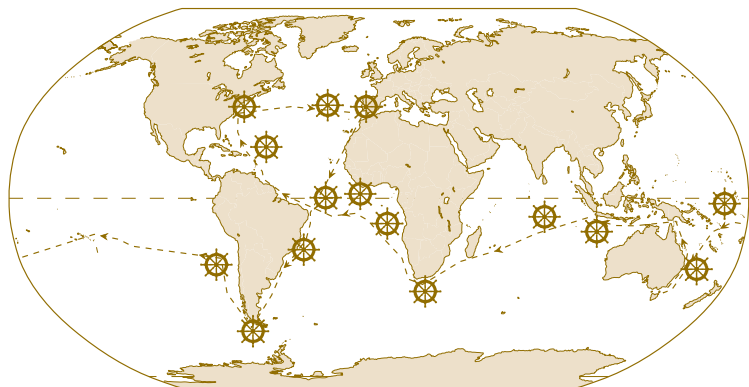

Вирижаючи таким чином свої почуття через дії, він подарував дівчині кілька срібняків, що викликало заздрісний зойк на березі. Одного дня, коли моє каное перекинулося разом зі мною, і я ще не встиг прийти до тями, зграйка чарівних купальниць буквально захопила його та побуксирувала навколо «Спрея». Мені залишилося лише сидіти всередині та думати, що ж вони чинитимуть далі, адже я нічим не міг собі зарадити — їх було по три з кожного борту. Пам'ятаю, що із шістьох фей найбільш забавлялася якась юна англійська леді.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

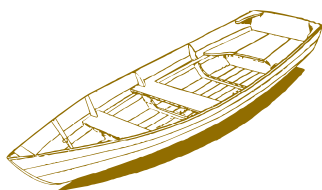
Розділ XIII

Королівська сім'я на островах Самоа — Король Малієтоа — Прощайте, друзі з Ваїлімі — На південь від островів Фіджі — Прибуття до Ньюкасла — Австралія — Яхти Сіднея — Втеча «Спрея» — Комодор Фой дарує «Спрееві» нове вітрильне обладнання — Уперед, до Мельбурна! — Дуже цінна акула — Зміна курсу — «Кривавий дощ» — У Тасманії

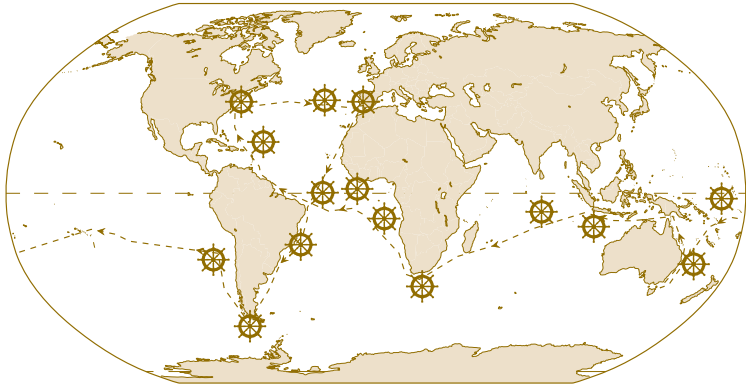
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

В Апії мене приємно вразило знайомство з містером А. Янгом, батьком покійної королеви Маргарет, яка правила на Мануа з 1891 по 1895 рік. Її дід був англійський моряк, якому випала доля одружитися з принцесою. Містер Янг — єдиний представник згасаючого роду, оскільки двоє його дітей безслідно зникли в морі разом із торговельним судном, яке відшвартувалося від острова кілька місяців тому і більше ніколи не поверталось. Містер Янг був джентльмен християнського штибу, і його донька Маргарет теж виховувалася у відповідній манері й тому була наділена усіма чеснотами вишуканої леді. Я посмурнів, прочитавши в газетах сенсаційні описи її життя і смерті, які, хоч і написані в доброзичливому тоні, аж ніяк не відповідали дійсності. Сенсаційний заголовок на перших шпальтах повідомляв, що «королева Мануа Маргарет — мертва», втім це навряд чи було новиною, оскільки у 1898 р. виповнилося три роки від дня її смерті.

Продовжуючи дружні стосунки з членами королівської сім'ї, я відвідав Його Величність, нині вже покійного Малієтоа. Король справді був достойний зватися великим правителем і, як він сам мені розповідав, отримував за свою діяльність не менше сорока п'яти доларів на місяць. Згодом його заробіток збільшився втричі, що дозволило йому жити в розкошах. І вже ніхто не міг закидати на його адресу якісь непристойності.

назад

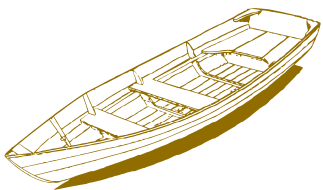

Поки я і мій перекладач входили до палацу через головний вхід, брат короля — тутешній віце-король, оббіг довкола через ділянку, де зростало таро та увійшов в резиденцію чорним ходом. Він зіщулився і тихенько сів біля дверей, поки я розповідав королю історію своєї подорожі. Такий собі містер Ві з Нью-Йорка, украй зацікавлений в місіонерській діяльності, наполегливо просив мене перед моїм відплиттям передати привіт королю «Канібальських островів», мабуть, маючи на увазі якісь тутешні острови. Славний король Малієтоа, піддані якого за останні сто років

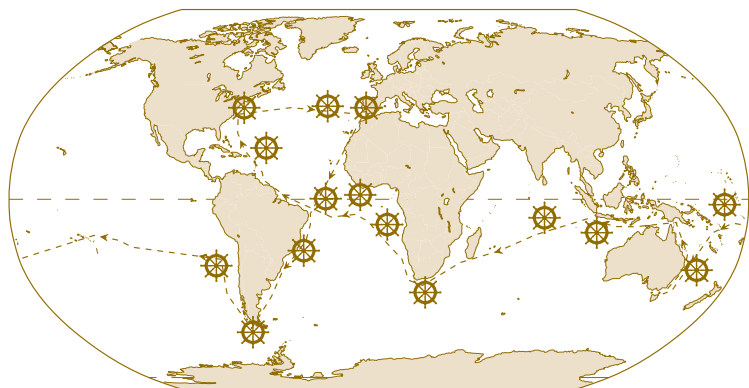
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

не з'їли жодного місіонера, вислухав переданий через мене привіт з таким задоволенням, немов йому особливо лестило отримати послання від одного з видавців журналу «Місіонерський оглядач». У відповідь король просив мене переказати містерові Ві його найщиріші вітання. Потім його величність вибачився і пішов геть, а я продовжив бесіду з його прекрасною донькою Фааму-Самі, що у перекладі означає: «Так, щоб палало море». Наша змістовна, оповита гармонією, бесіда тривала б нескінченно довго, якби раптом не з'явився король, осяяний ореолом тріумфу, одягнений в парадну уніформу верховного головнокомандувача Німеччини, мало не самого імператора Вільгельма, що виглядало доволі кумедно. Я пошкодував, що завчасно не послав свої вірчі грамоти, аби король міг одразу прийняти мене, так би мовити, при параді. Декілька днів опісля я зайшов попрощатися з Фааму-Самі і востаннє побачив короля Малієтоа.

З усіх приємностей, що трапилися мені в чарівній Апії, особливо мене тішить згадка про невелику школу з читальними залами, розташовану поблизу кафе Лондонського місіонерського товариства, де місіс Белл вчила англійської мови сотню тубільців: хлопчиків і дівчаток. Таких кмітливих дітей я ще ніде й ніколи не зустрічав.

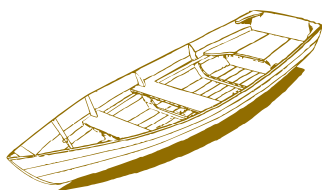
Назад

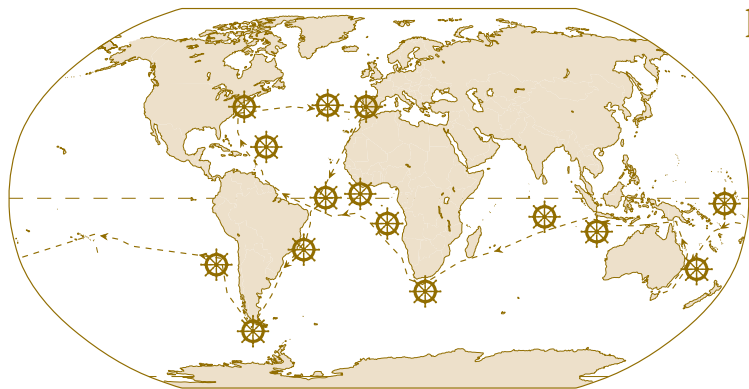
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Всюди кипіла робота. Чоловіки розчищали землю, і місіс Стівенсон дала розпорядження одному з них зрубати для «Спрея» декілька бамбукових жердин з ділянки, яку вона сама насадила чотири роки тому і де бамбук сягав шістдесяти футів у висоту. Я використав їх для запасних рангоутів і бом-клівера, які мені знадобилися на завершальній стадії плавання. Тепер мені залишалося лише розпити разом зі всіма прощальну аву і вийти в море. Церемонія розпиття ави, такого популярного на островах Самоа, проходила за всіма тубільними правилами. Коли напій був готовий, протрубили у велику морську раковину, а всі присутні заплескали в долоні. Оскільки торжество влаштували на честь відплиття «Спрея», то я мав першим, як того вимагають тамтешні звичаї, виплеснути частину напою через плече. Але я забув, як мовою мешканців Самоа сказати: «Хай боги п'ють», і виголосив кілька слів російською мовою та мовою народів чінук, після чого містер Осборн заявив, що я природжений полінезієць. Потім я побажав моїм добрим друзям з островів Самоа: «Tofah!», а вони, не менш щиро, побажали мені та «Спресві» щасливого плавання.

20 серпня 1896 року «Спрей» вийшов з гавані і поплив своїм курсом. Коли острови Самоа залишилися за кормою, мене охопило сумне відчуття самоти, і, аби вилікуватися від нього, я пішов уперед під всіма вітрилами, до бе-

Назад

регів прекрасної і вже знайомої мені Австралії, та все одно ще протягом багатьох днів я продовжував мріяти про залишену мною Ваїліму.

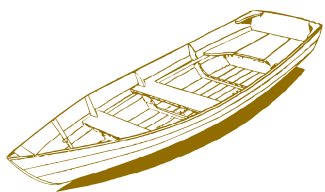
Тільки но «Спрей» вийшов з району островів Самоа, як сильний пасат змусив мене згорнути вітрила, щоб не наскочити на рифи. У перший день плавання ми просунулися на сто вісімдесят чотири милі, з яких сорок миль — за рахунок попутної течії. Через хвилювання на морі я пройшов на північ від

північ від островів Фіджі, які, згідно з задумом, я мав намір обійти

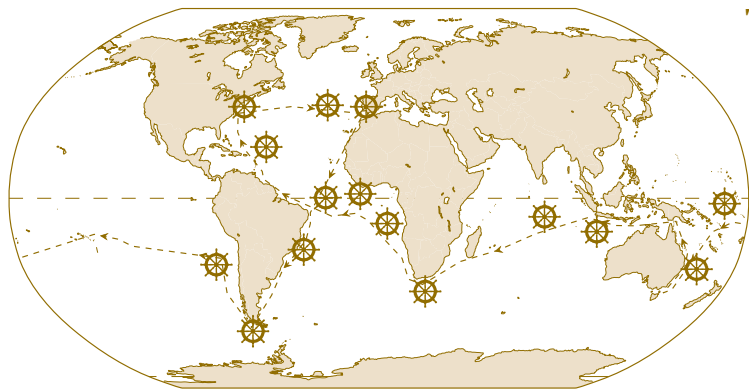
з півдня, а потім пішов уздовж західного берега архіпелагу. Звідси я узяв курс прямо на Новий Південний Велс, пройшовши так на південь від Нової Каледонії й потрапивши в зону штормів і ураганів аж на сорок два дні, я таки прибув до Ньюкасла.

Жорстокий ураган, що застав мене поблизу Нової Каледонії, потопив американський «Патрін», який йшов дещо південніше. Цей самий ураган, який я зовсім не вважав занадто сильним, поніс в іншу сторону французький поштовий пароплав, що йшов з Нової Каледонії до Сиднея. Коли пароплав все ж дістався до Сиднея, його пасажери повідомили про сильну бурю, і говорили моїм друзям: «О Боже! Годі й уявити, що трапилося зі «Спреєм»! Ми бачили його в самому епіцентрі шторму». Але він, на диво, був у повному порядку і плив, ніби маленька качечка під крилом гусака. Навіть палуба на «Спреї» була сухою, тоді як пасажери на пароплаві, як мені потім розповідали, стояли по коліна у воді в залитому салоні. Після прибуття

до Сиднея пасажери подарували капітанові пароплава повний гаманець золотих монет за його мистецтво кораблеводіння і вдале доправлення людей в порт. А капітан «Спрея» не отримав нічого, хоча теж у розпалі шторму йшов уздовж берега в районі Сил-Рокс, де зовсім недавно загинув разом з пасажерами пароплав «Кетертон». Упродовж кількох годин я був вимушений руха-

назад

тися, маневруючи поблизу цих скель, поки не обійшов їх з навітряного боку.

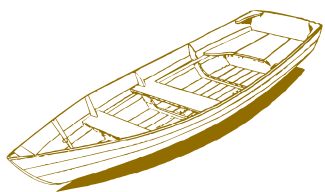
До Ньюкасла я підійшов в самісіньких зубах у шторму. Сезон штормів був саме у розпалі. Біля входу в гавань мене зустрів урядовий лоцман капітан Каммінг і, узявши на буксир, завів «Спрей» до порту, де його поставили в безпечному місці. Тут мене відвідало безліч гостей, до того ж одним із перших був американський консул Браун. «Спрей» звільнили від портових зборів, і після кількох днів відпочинку буксир, керований лоцманом, вивів «Спрей»

у відкрите море, де той узяв курс на Сидней, куди і прибув наступного дня, 10 жовтня 1896 року.

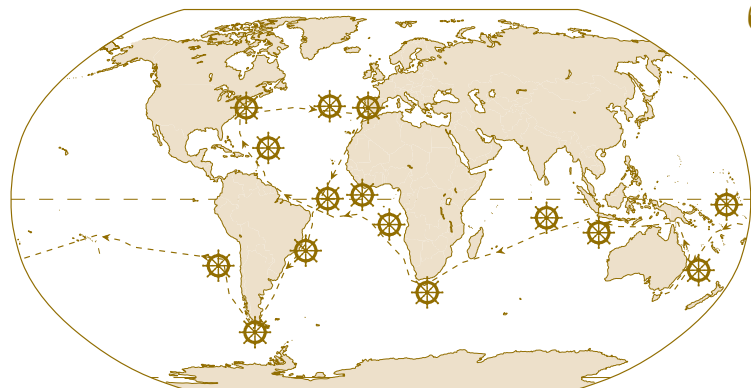
Ніч я провів у спокійній бухті поблизу Менлі, де сиднейські портові полісмени на катері вказали мені місце стоянки. Прибулі полісмени почали із підозрілою цікавістю вивчати якийсь знайдений у мене на судні старий альбом з вирізками. Репутація поліції Нового Південного Велса воістину дивовижна і широко відома в усьому світі. Мабуть, поліція мала намір отримати якусь цінну інформацію, тому вони і поквапилися мене зустріти. Поширювалися чутки, що нібито мене збираються заарештувати, — дивина та й годі, але то вже їхня справа.

Наближалось літо, і сиднейська гавань була переповнена яхтами. Багато хто волів поглянути на загартованого в бурях і негодах «Спрея» і знаходив його в Шелкот, де він упродовж декількох тижнів міняв місце стоянки у величезному порту. В Сиднейі я був серед друзів. «Спрей» відвідували різні приємні люди, а найчастіше офіцери з англійського військового корабля «Орландо» зі своїми знайомими. Одного дня прибув капітан корабля містер Фішер в компанії молодих міських панянок та офіцерів зі свого екіпажу. Делегація з'явилася під час такого сильного дощу, якого я ще ніколи не бачив навіть в Австралії. Вони при-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

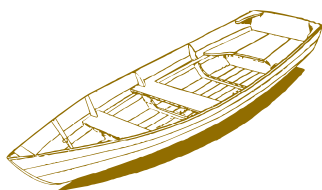
були заради розваг і хоч яким би сильним був цей дощ, він не міг охолодити грайливого настрою моїх гостей. Тут, як на зло, з іншого борту з'явився юний джентльмен зі знаменитого яхт-клубу, одягнений в парадну уніформу, на якій було стільки мідних гудзиків, що вони могли б за просто потягнути людину на дно. Намагаючись швидко вибратися на сухе місце, джентльмен стрибнув не туди, куди треба, й одразу пірнув з головою у відкриту бочку для збору дощової води, скріплену обручами. Будучи маленьким на зріст, молодий яхтсмен весь зник в бочці і трохи не потонув,

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

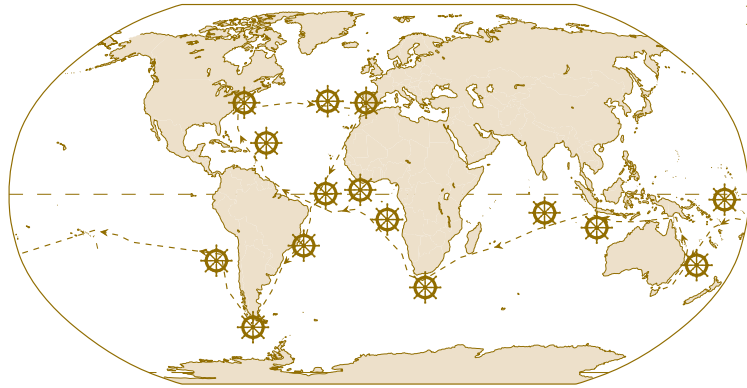
бо його знайшли далеко не одразу. Наскільки я пам'ятаю, це був єдиний смертельно небезпечний випадок на борту «Спрея» за весь час подорожі. Молодий чоловік, що припустився цієї химерної помилки, згодом прибув на «Спрей», аби засвідчити свою повагу. За рішенням клубу, до якого він належав, «Спрей» і так не міг бути офіційно визнаний спортивною яхтою, оскільки я не привіз формальних документів від американських яхт-клубів, а тут ще з'явився привід дорікнути мені, буцімто я відкрив сезон полювання на яхтсменів, і вже спробував, доволі вдало, захопити одного з них в бочку.

Типовою сиднейською парусною яхтою вважається зручне в керуванні однощоглове судно, доволі широке і з велетенським вітрилом. Попри це, вони перевертаються не часто, оскільки яхтсмени керують вітрилами так само вправно, як це свого часу робили вікінги. У Сиднеї я бачив велике розмаїття конструкцій яхт: від нарядних

парових катерів і парусних до маленьких шлюпок і каное, що ковзали затокою. В кожного має бути свій човен. Такі тут порядки. Якщо якийсь хлопчина не має коштів, щоб його придбати, то буде його власноруч і зазвичай йому не соромно за свою роботу. Під час стоянки в Сиднеї «Спрей» скинув свій залатаний тент, і підняв нове вітрило, подароване комодором Фоем,

Назад

і навіть став флагманом, коли моряки-сиднейської гавані проводили щорічну регату. Яхтсмени таки визнали мій «Спрей» яхтою і вирішили, що він представляє свій власний яхт-клуб з однієї яхти. В Австралії його досягнення були відмічені найважливішими знаками визнання.

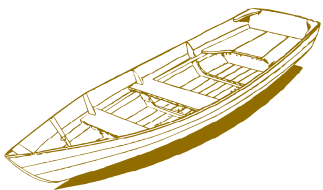
Швидко пролетіли дні стоянки в Австралії, і 6 грудня 1896 року «Спрей» покинув Сидней. Я мав намір обігнути мис Ліувін і йти прямо до острова Маврікій, що лежав на шляху додому. Тому я пішов уздовж берегів Бассової протоки,

не докладаючи надмірних зусиль.

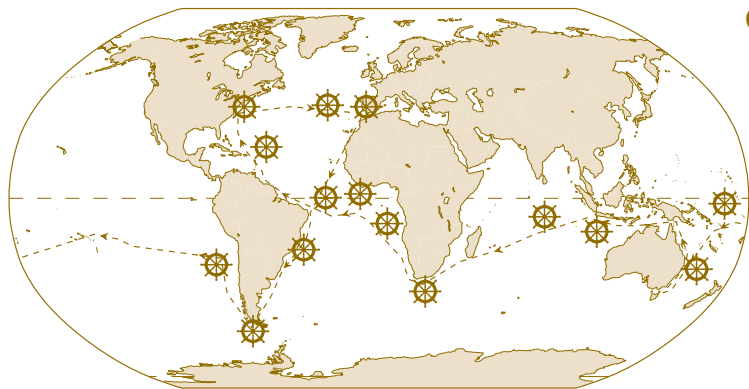
Про цю частину подорожі багато не розповіси, за винятком того, що вітри були змінними, інколи налітали шквали, а море було бурхливим. Лише 12 грудня день був добрий, а відмінний береговий вітер дув на північний схід. Рано-вранці «Спрей» проминув затоку Туфольд, а згодом і мис Бандооро, йдучи весь час спокійним морем поблизу берега. З берегового маяка салютували прапором, а діти на балконах будиночків махали «Спрееві» хустками. Навколишні малолюдні береги, але все ж таки приємним видовищем. Я бачив гірлянди вічнозелених рослин, розвішані з нагоди різдвяного свята, що наближалось. Привітавши місцевих жителів: «З Різдвам Христовим!», я почув у відповідь: «Бажаємо Вам того ж».

Від мису Бандооро я попрямував повз Кліфф-Айленд у Бассову протоку і, доки «Спрей» огинав острів, обмінявся сигналами з доглядачем маяка. Цього дня вітер завивав щосили, а морські хвилі билися об скелястий берег. Через кілька днів, 17 грудня, «Спрей» у пошуках притулку впритул підійшов до півострова Вілсонс-Промонторі. Доглядач тутешнього маяка містер Кларк прибув на борт «Спрея» і вказав мені дорогу в бухту Ватерлоо, розташовану за три милі з підвітряного боку. Я відразу спустився за вітром і виявив спокійну якірну

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

стоянку в піщаній бухті, захищеній від західних і північних вітрів.

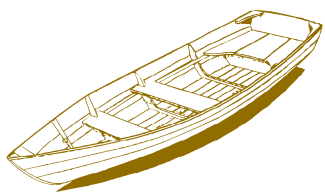
Тут я побачив риболовецьке двощоглове судно «Секрет» і паровий пором «Мері», переобладнаний в китобійне судно. Капітан «Мері» був геніальна людина і до того ж корінний австралієць. Екіпаж судна він набрав з робітників лісопильні, що зроду не бачили живого кита, але як австралійці вони були природжені моряки, а до того ж капітан їх завірив, що убити кита так само легко, як застрелити кролика. Вони повірили в цю нісенітницю. На їхнє щастя,

перший впольований ними кит виявився не зовсім живим, і капітан «Мері» одним ударом гарпуна хвацько розправився з чудовиськом. Узявши мертвого кита на буксир, вони транспортували його до Сиднея, де виставили для загального огляду. З тієї миті ніщо, крім китів, не могло зацікавити хоробрий екіпаж «Мері», і тепер команда зосередила всі зусилля на збиранні палива, аби мати змогу відправитися в рейс подалі від берегів Тасманії. Тепер кожного разу, коли в натхненних розмовах про полювання виголошувалося слово «кит», очі матросів спалахували азартними вогниками.

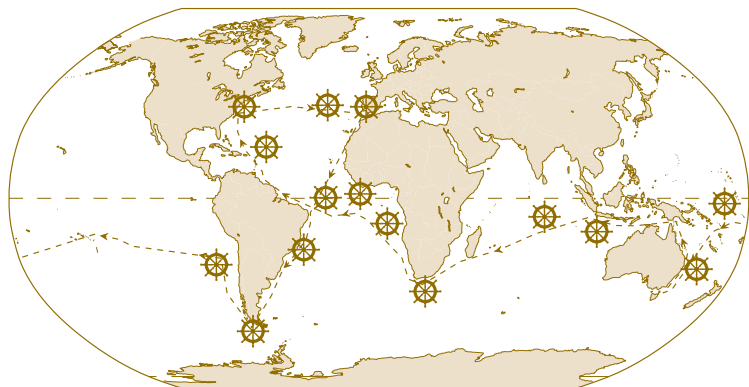
Три дні ми провели разом в тихій бухті, прислухаючись до вітру, що лютував вдалині. Капітан Янг і я оглянули берег, відвідали покинуті гірські розробки і навіть намагалися власноруч видобувати золото.

Невдовзі наші шляхи розійшлися. На ранок ми вже були далеко один від одного, схожі на самотніх морських птахів. Коли вітер стих і несподівано почалися дні з гарною погодою, «Спрей» прийшов до Мельбурн-Гедс, і 22 грудня, за допомогою парового буксира «Рейсер», увійшов до порту.

Різдво я провів у гирлі річки Ярроу, звідки поспішно перемістився на Сент-Кілда, де і простояв майже цілий місяць.

Назад

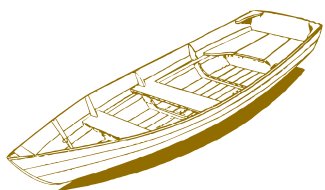

Впродовж усього плавання «Спрей» ніде, за винятком Пернамбуку, не платив портових зборів. Цього не було і в Австралії, поки я не сунув носа до мельбурнської митниці, де «Спрея» обклали корабельним збором із розрахунку у півшилінга за тонну. Митний чиновник вирахував, що я повинен сплатити шість з половиною шилінгів за тринадцять реєстрових тонн, і не вважав за потрібне робити знижку, хоча повна місткість «Спрея» була 12,70 реєстрових тонн. Зазнані збитки я відшкодував тим, що став брати з кожного відвідувача судна по півшилінга за вхід, а коли

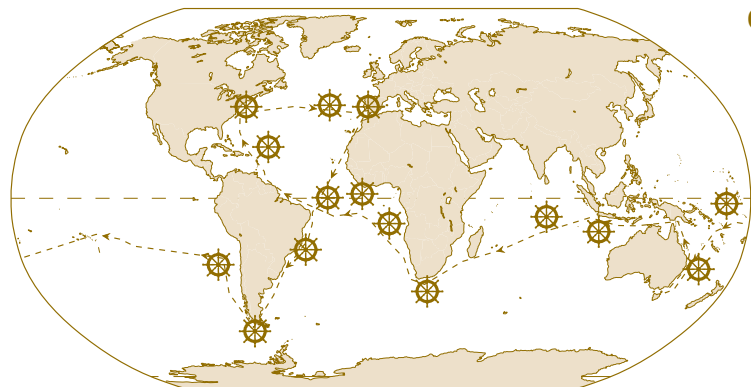
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

справи пішли не надто жваво, я зловив і виставив для огляду за тих же півшилінга акулу. Виставлена акула була дванадцять футів і шість дюймів довжиною і в череві її було потомство з двадцяти шести акуленьток, кожне завдовжки близько двох футів. Череву акули було розпороте ножем, а потомство поміщене в наповнений водою човен, де акуленьтка прожили цілий день. Не пройшло й години з моменту, як я виставив акулу, а виручка була вже набагато більшою за суму, що знадобилася для сплати корабельного збору. Потім я найняв чудового ірландця Тома Говарда, що знав усе про морських і, як виявилось, навіть сухопутних «акул». На додачу до всього, він ще дуже вправно відповідав на будь-які питання відвідувачів. Побачивши, що мої відповіді не задовольняють публіку, я повністю передав слово ірландцеві й не помилився.

Одного дня, повертаючись з банку, куди я й відніс свою виручку, я побачив Говарда, який захоплено розповідав збудженому натовпові неймовірні історії про акулячі звички. Це було неабияке видовище, і поява натовпу, що бажав подивитися на акулу, сповна відповідала моїм матеріальним інтересам, але ентузіазм Говарда надмірно розігрався і призвів до того, що я вимушений був звільнити його. Виручка від огляду акули та суми, отримані від продажу

Назад

смальцю, підібраного в протоці, залишок якого я продав на островах Самоа німецькому миловарові Магеллану, разом складали досить пристойний капітал.

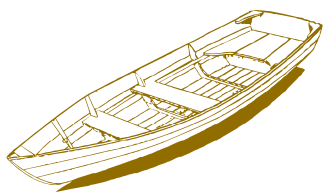
24 січня 1897 року «Спрей» знову вийшов за буксиром «Рейсер» і покинув бухту Гобсона, приємно провівши час у Мельбурні й на островах Сент-Кілда. Перебування в цих краях дещо затягнулося через нескінченні південно-західні вітри.

У літні місяці, якими тут вважають грудень, січень, лютий, а інколи й березень, переважають східні вітри, що дмуть вдовж

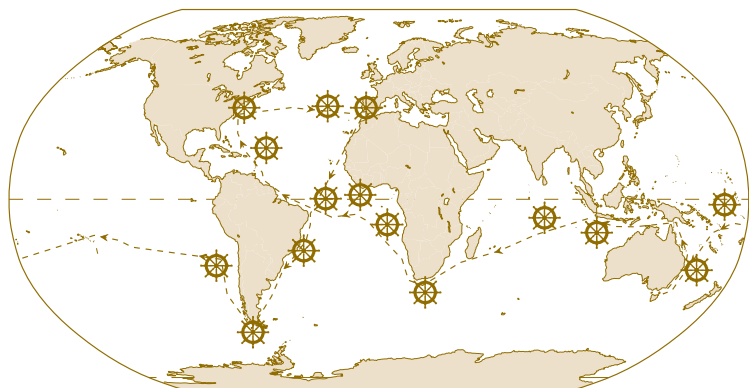
Бассової протоки і довкола мису Ліувін. Цього разу через велику кількість криги, що дрейфувала з Антарктики, все вийшло навпаки, і погода була настільки погана, що продовжувати плавання заздалегіть наміченим маршрутом стало неможливо. З цієї причини, замість того аби огинати холодний і бурхливий район мису Ліувін, я вирішив провести час із набагато більшою користю в Тасманії, дочекавшись попутних вітрів, що дмуть крізь Торресову протоку, пройшовши повз Великий Бар'єрний риф. Обравши цей курс, я міг скористатися досить стійкими антициклонами, а поки що у мене з'явився шанс відвідати береги Тасманії, довкола яких я плавав багато років тому.

Варто згадати, що під час перебування в Мельбурні я був свідком досить рідкісного в цих краях явища, званого тоді «кривавим дощем». Ця «кров» — усього лише найдрібніший пил цегельного кольору, піднятий вітрами в районах пустелі. Штормовий дощ підхоплює цей пил і перетворює його на мулисту грязюку. Її було так багато, що з натягнутого на «Спрей» тенту я зібрав повну корзину. Коли вітер посилювався, мені довелося прибрати і тенти і вітрила, інакше вони б знизу до гори вкрилися тією грязюкою.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

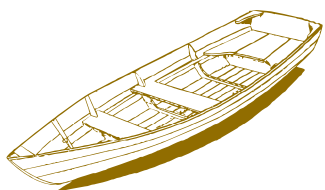
Пилові бурі — добре вивчені та вже звичні явища для берегів Африки — утворюють характерний слід за кораблем, що йде, як це було зі «Спреєм» на початку подорожі. У моряків такі бурі не викликають страху, але наші легковірні сухопутні брати здійсмають при перших же падаючих краплях несамопитий галас про «кривавий дощ».

Неймовірні навантаження довелося витримати «Спреєві», коли він заходив до порту Філіп-Гедс, але ще важче було тоді покинути це дике місце. Щоправда, цього разу простір для маневрування був великий, і, йдучи під вітрилами,

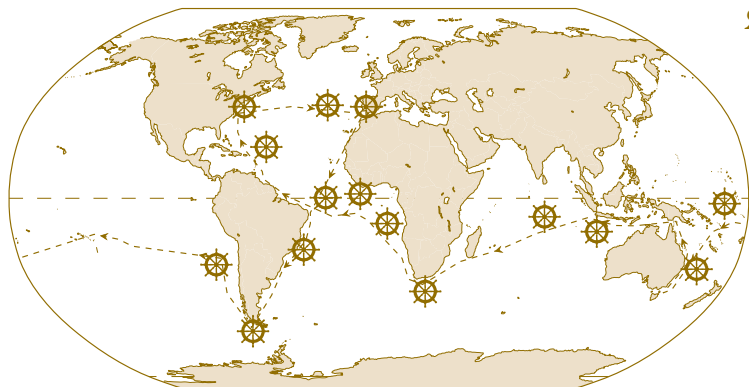
«Спрей» швидко вирвався вперед і опинився в смузі гарної погоди. Весь перехід до Тасманії за сильного і сприятливого вітру зайняв кілька годин. Акулу із Сент-Кілда, я набив сіном і пізніше віддав у розпорядження професора Портера, директора музею Вікторії в Лонсестоні, що у гирлі річки Тамар, де на нею можна було ще довго милуватися. Але коли ілюстровані журнали досягли Сент-Кілда, місцеві жителі несамопито лютували й кидали у вогонь всі журнали і газети, де згадувалося про цю акулу. Річ у тім, що Сент-Кілда — морський курорт, і не могло навіть бути мови про те, щоб там водилися акули! Попри все, демонстрування моєї акули продовжувалася. «Спрей» став на якоря біля маленької пристані Лонсестона, куди він дістався, користуючись незвичайно сильним припливом, що підняв рівень води в річці. Вже потім, опісля спаду води, він опинився на мілководді і простояв до моменту відплиття, перед яким мені довелося підкопувати ґрунт під його кілем.

У цьому затишному містечку я довірив трьом місцевим дітлахам дивитися за «Спреєм», а сам розгулював пагорбами. Так я давав своєму організмові перепочити і набратися сил та наснаги для подальшої подорожі, наскільки це було можливо на покритих мохом скелях і в зарослих папороттю ущелинах. Догляд за моїм судном був відмінним, і кожного разу після повернення

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

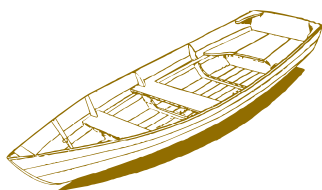

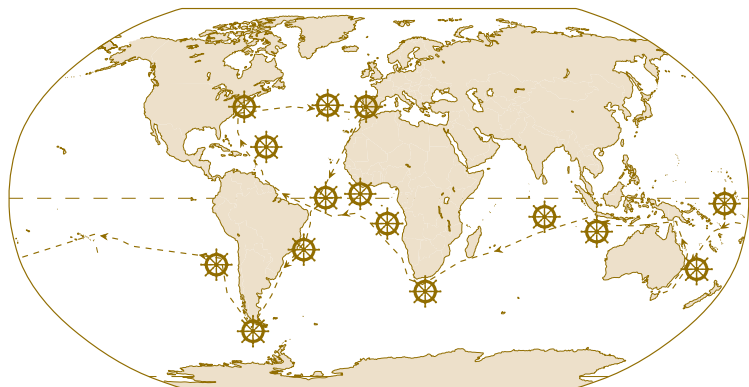
я виявляв чисто вимиту палубу. Маленька дівчинка з будинку, що стояв навпроти, завжди була біля трапу і приділяла неабияку увагу відвідувачам. Двоє інших дітей: братик і сестричка, продавали охочим морські сувеніри, що були на «Спреї», а зароблені гроші клали на «судновий рахунок». Ці діти були яскравим та привітним екіпажем, а відвідувачі приходили здалеку, щоб послухати дитячі розповіді про морські пригоди і подивитися на чудовисько, якого «вполював сам капітан». А мені залишалося лише бути героєм і триматися віддалік, ці обставини мене цілком і

повністю задовольняли, оскільки я мав змогу безтурботно проводити час в лісі й на берегах струмків.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Розділ XIV

Вітальний лист від леді — Плавання по Тасманії — Шкіпер читає свою першу лекцію про плавання — Достаток провізії — Перевірка надійності «Спрея» у Девонпорті — Знову у Сидней — На північ у напрямку Торресової протоки — Аматорська корабельна аварія — Друзі на побережжі Австралії — Небезпеки Коралового моря

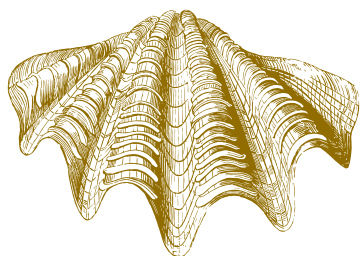
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

1 лютого 1897 року, повернувшись на судно, я знайшов там привітального листа: «Леді надсилає містерові Слокаму додану до листа п'ятифунтову банкноту, на знак оцінки його мужності, коли він самотній, без людського співчуття та підтримки, за небезпек, які загрожували йому, перетинав широкі моря на такому невеличкому човнику. Успіху Вам!»

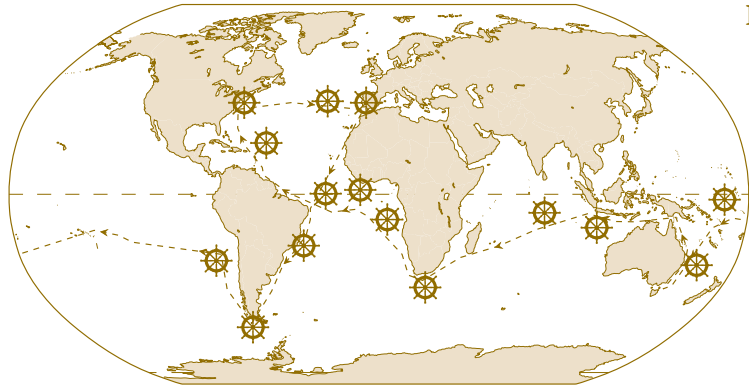
Досі я так і не знаю хто написав цього листа і кому я завдячую цим щирим даром, який він містив у собі. Я не міг відкинути подарунку від щирого серця, проте пообіцяв собі віддати його з відсотками за першої можливості, що і зробив до того, як покинув Австралію.

Сезон спокійної погоди на півночі Австралії давно минув, тому я вирушив до інших портів Тасманії, де гарна погода трималася протягом усього року. Першим з них був Б'юті-Поїнт, поблизу якого розташований Біконсфілд та велика золота копальня Тасманії. Я побачив там багато нудного сірого каменю, піднятого з шахти, і сотні каменедробильних машин, які розбивали його на порошок. Люди розповідали мені, що у ньому було золото і я вірив їм на слово.

Б'юті-Поїнт запам'ятався мені своїм тінистим лісом та дорогою поміж високих евкаліптів. Під час мого перебування там, управитель Нового Південного Велсу, лорд Гемпден із родиною прибули на оглядини до порту на паро-

назад

вій яхті. «Спрей», стоячи на якорі біля пірсу, звісно, приспустив свій прапор. Ймовірно, у тих водах ніколи не бачили настільки невеличке судно з американським прапором.

Втім губернаторів супровід, здавалося, знав про «Спрей» і знав чому він плавав у цих водах. Почувши, як його світлість говорить: «Представте мене капітанові» чи «Представте мені капітана», я одразу відчув себе у товаристві джентльмена, друга та особи, дуже зацікавленої моїм плаванням. Якщо хтось із його супроводу і був зацікавлений більше, ніж губернатор, то це вельмишановна Мар-

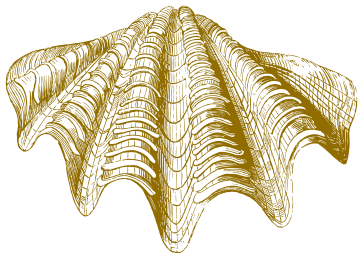
гарет, його донька. Відпливаючи, лорд та леді Гемпден пообіцяли зустрітися зі мною на борту «Спрея» під час Паризької виставки у 1900 році. «Якщо будемо живі», — додали вони. Я ж зі свого боку зауважив: «Не зважаючи на морські небезпеки».

Після Б'юті-Поїнт «Спрей» навідався до Джорджтауна, що біля гирла річки Тамар. Я вірю, що це маленьке поселення виросло на місці, де білі вперше ступили на землі Тасманії, хоча воно ніколи не стало чимось більшим за селище.

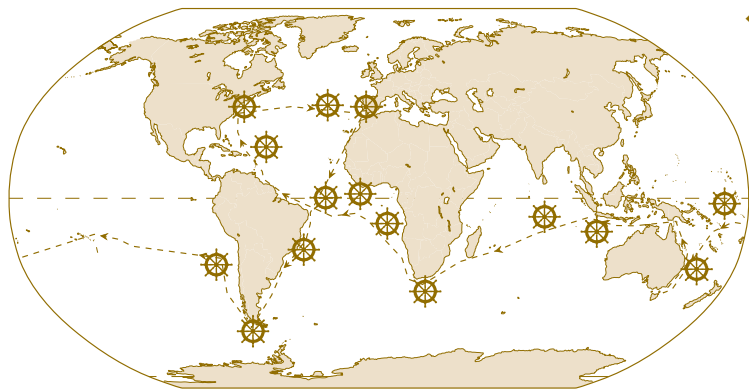
Зважаючи на те, що я вже трохи побачив світу, і з'ясувавши, що тутешніх мешканців цікавлять пригоди, я прочитав лекцію на цю тему перед моєю першою аудиторією в хатині при дорозі. Від сусідів принесли піаніно, і мене вітали гучною музикою та піснею «Томі Аتكінс» у виконанні мандрівного комедіанта. Люди приходили здалеку, і з усіх назбиралося три фунти стерлінги чистого прибутку. Власниця зали, люб'язна леді з Шотландії, не взяла жодної платні, тому моя лекція з самого початку була прибутковою.

З цієї затишної місцини я вирушив до квітучого міста Девонпорт, на річці Мерсі, розташованого за декілька годин на захід вздовж берега. Він швидко ставав найважливішим портом Тасманії. Великі пароплави заходили до нього, щоб вивезти великі вантажі сільськогосподарської продукції, проте

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

«Спрей» був першим судном, яке принесло американські «зірки та смуги» до порту. Так сказав мені начальник порту, капітан Мюррей, саме так це і зазначено у портових записах. На знак великої пошани, «Спрей» користувався багатьма привілеями, доки стояв на якорі, накритий від пилу своїм портовим тентом, що закривав його від носа до корми.

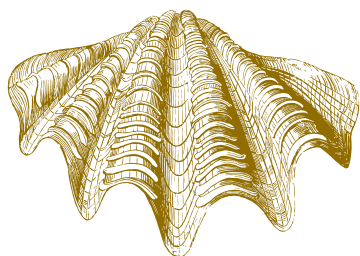
Як при заході до порту так і при відплитті, судно вітали з «Малунни», дому судді, британським прапором. Мила місіс Айкенгед, господиня «Малунни», забезпечила «Спрей» джемом

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

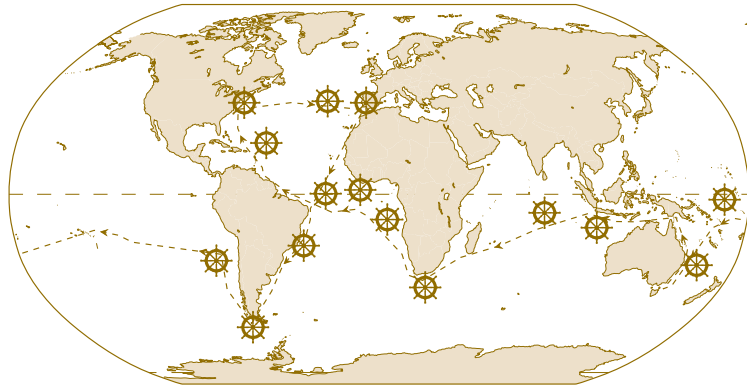
та желе різних сортів, виготовленим задля такої події з фруктів із її власного родючого саду. Цього було достатньо на всю дорогу додому та мало б ще і залишитися. Місіс Вуд, що жила ближче до порту, упаковувала для мене декілька пляшок малинового вина. Тоді, більш ніж будь-коли, я відчув себе на землі щедрості. Місіс Пауелл прислала на борт чатні, який вона приготувала «так, як ми готуємо його в Індії». Риби та дичини тут було вдосталь. З далекого Пардо прислали величезний кусень сиру, а люди все ще продовжували запитувати мене за які кошти я живу, і чим харчуюсь?

Я часто думав про красу навколишньої природи, зарості папороті та склепіння дерев на схилах, і щасливий випадок, завдяки якому я зустрів джентльмена, сповненого рішучості зберегти красу своєї країни у мистецтві. Він подарував мені багато репродукцій зі своєї колекції картин, а також багато оригіналів, щоб я міг продемонструвати їх моїм друзям.

Інший джентльмен, член законодавчого органу, лікар Мак-Кол, доручив мені розповідати про славу Тасманії у кожній країні за будь-якої нагоди. Лікар також дав мені декілька корисних порад щодо читання лекцій. Оскільки я почав займатись новою для себе справою, то усе проходило не без огріхів.

назад

Я можу відверто сказати, що лише завдяки доброті публіки, яка мені симпатизувала, моя лекція пройшла успішно.

Невдовзі після моєї першої лекції, добрий лікар прийшов до мене зі схвальними відгуками. Як і в багатьох інших моїх починаннях, я занурився у нього без зайвих роздумів. «Чоловіче, — сказав він. — Сильне хвилювання є тільки ознакою розуму, і чим більший розум має людина, тим більше часу вона потребує, щоб подолати прикросі. Але Ви їх подолаєте», — додав він задумливо. Однак, я гадаю, що в моїх інтересах відверто заявити, що я все ще не по-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

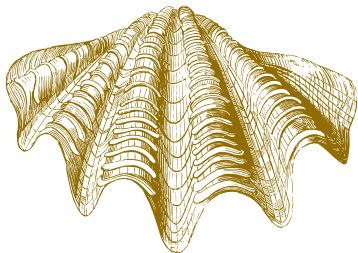
вністю зцілювся.

У Девонпорті «Спрей» витягнули на суднопідіймальний елінг, і оглянули з верхівки до самого низу, проте не знайшли жодних руйнівних морських шашелів. Він був абсолютно неушкоджений. Оскільки «Спрей» мав би переплисти через Коралове та Арафурське моря, перед тим, як буде можливість полагодити його знову, і щоб і надалі запобігти появі цих шкідників, дно судна ще раз покрили мідною фарбою.

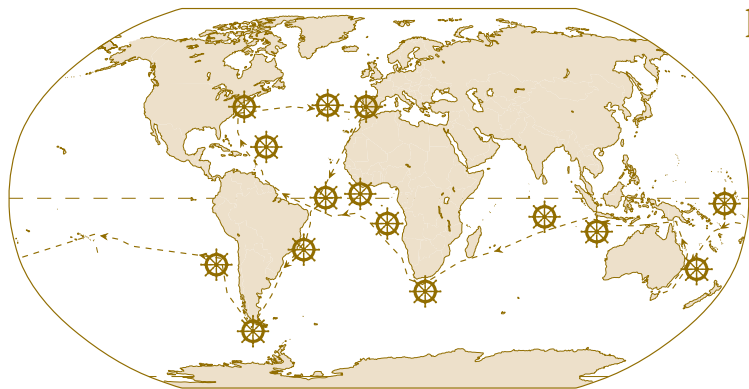
«Спрей» підготували до усіх можливих небезпек. Все ж таки не без смутку очікував я на день відплиття з країни, з якою були пов'язані такі приємні асоціації. Тоді, на якусь мить, у тому місці, вперше за увесь час моєї подорожі я відчув, що міг би припинити її. Проте оскільки, нової, кращої вакансії не з'явилося, 16 квітня 1897 року я підняв якоря і рушив далі в море.

Літній сезон уже закінчився, з півдня підходила зима зі сприятливими вітрами, що дули у північному напрямку. Передвісник зимових вітрів поніс «Спрей» навколо мису Гоук і далі, до мису Бандооро, який судно оминуло наступного дня, змінивши свій курс на північний.

«Спрей» ішов повним ходом, що було доброю ознакою перед довгою подорожжю з островів-антиподів додому. Коли я пропливав біля мису Бандоо-

Назад

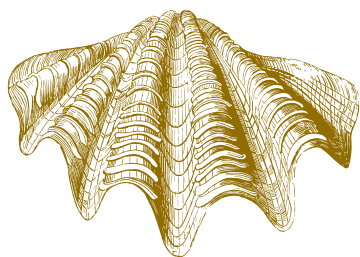
ро вдруге, здавалось, що мої старі «різдвяні друзі» прокинулись та заворушились. Коли, як і напередодні, вартовий баркас пропливав у спокійних прибережних водах, ми ще раз обмінялись сигналами. Небо було чисте, а погода добра протягом наступних днів плавання до порту Джексон (Сидней), куди «Спрей» прибув 22 квітня 1897 року і став на якір у затоці Вотсон на відстані восьми морських сажнів від берега. Частина затоки, від витoku річки до Парраматти і вище, була більш ніж будь-коли заповнена човнами та яхтами різного класу. Це було видовище, яке викликало захо-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

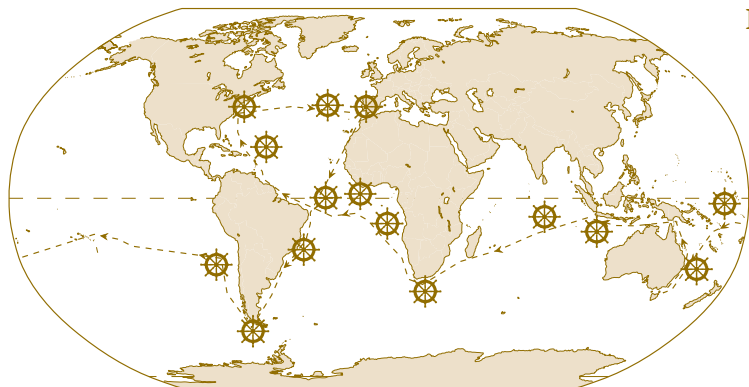
плення і його важко було порівняти з будь-яким іншим в цілому світі.

За кілька днів затоку вкрили бурхливі хвилі і тільки відважні моряки виходили в море. Я був у тутешньому готелі, лікуючи невралгію, яку я підхопив, коли ми пливли вздовж узбережжя. Я заледве встиг помітити з мого вікна корму великого некерованого пароплава і те, як він рівномірно йшов уперед, коли раптом до моєї кімнати увірвався посильний та закричав, що, мовляв, «Спрей» пішов на дно. Я швиденько кинувся з кімнати, щоб дізнатись, що оце його «пішов на дно» означало — у судно врізався великий пароплав. Це був той самий пароплав, корму якого я бачив саме у той момент, коли інший його кінець вдарив «Спрея». Однак, виявилось, що усі збитки складали лише втрату якоря та ланцюга, який від поштовху, спричиненого зіткненням, висипався через клюз. Мені не було на що жалітися, оскільки після того, як капітан пароплава впорався зі своїм судном, він узяв «Спрей» на буксир до затоки, подалі від усіх небезпек. Потім він відправив судно у супроводі офіцера і трьох його людей на якірну стоянку, передавши ввічливу записку, у якій він обіцяв відшкодувати усі завдані збитки.

Але ж, які відхилення від курсу виробляв «Спрей», коли за штурвалом був незнайомець! Навіть мій старий друг, лоцман «Пінти», не був такий незграб-

Назад

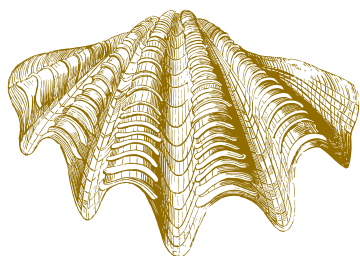
ний у роботі. Але на мій превеликий подив та захоплення, вони поставили судно на якір і тоді, одразу ж, моя невралгія полишила мене, або принаймні я забув про неї. Капітан пароплава, як справжній моряк, дотримав свого слова і наступного дня його довірений, містер Коллішоу, передав мені кошти за втрачений ланцюг та якір, додавши ще трохи, щоб заспокоїти власне сумління. Я пригадую, що він запропонував мені одразу дванадцять фунтів, але моїм щасливим числом було тринадцять, тож ми зійшлись на сумі в тринадцять фунтів, якими й упорядкували всі рахунки.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

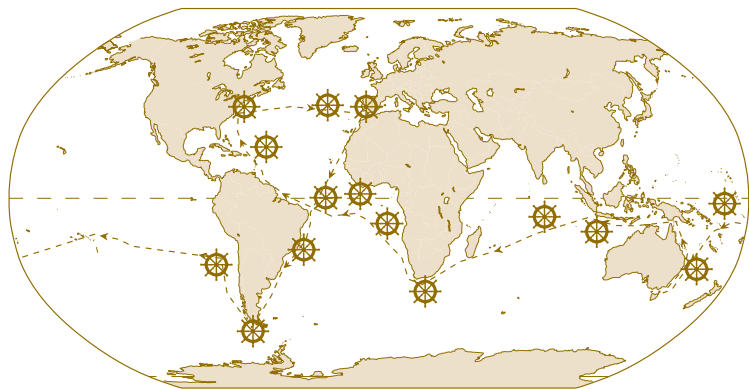
Я знову вирушив у плавання 9 травня, до того, як сильний південно-західний вітер, що так люб'язно супроводжував «Спрей» аж до Порт-Стівенс, спав, а тоді знову піднявся. Однак погода була чудовою і залишалась такою протягом багатьох днів, що було позитивною зміною після тих погодних умов, з якими нам довелось стикнутись за кілька місяців до того.

Маючи повний комплект морських мап узбережжя та Великого Бар'єрного рифу, я почувався спокійно. Фішер, капітан британського флоту, який стрімко йшов через рифові переплави на англійському військовому кораблі «Орландо», порадив мені від самого початку йти цим маршрутом, і я не пожалкував, що згадав про нього зараз.

Протягом кількох днів, після того як ми проминули Порт-Стівенс, Сил-Рокс та мис Гоук, був легкий вітерець, а часом і той взагалі щезав. Однак ці місця запам'ятались мені завдяки випробовуванню, якого я зазнав кілька місяців тому. Тоді я насилу вправся. Але тепер, з запасом книжок на борту, я був готовий читати днями й ночами, відриваючись від цього приємного заняття лише для того, щоб випрямити судно або галс, або прилягти відпочити, доки «Спрей» поступово долав милю за милею.

Назад

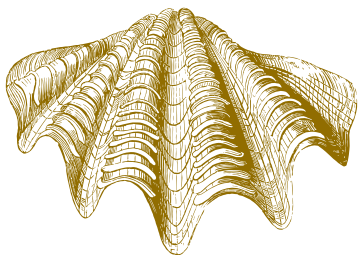

Я намагався зіставити моє становище зі становищем тих моряків, які здійснювали навколосвітню подорож та пливли саме тим маршрутом, яким плив я від островів Зеленого Мису і аж до цього місця й навіть далі, проте нічого з цих зіставлень не виходило. Важкі випробування та романтичні втечі тих, хто уникнув смерті та ще гірших страждань, не увійшли до мого життєвого досвіду самотнього мандрівника навколо світу. Мені залишалось тільки розповідати про мій позитивний досвід, поки, врешті-решт, мої пригоди не стануть банальними та нудними.

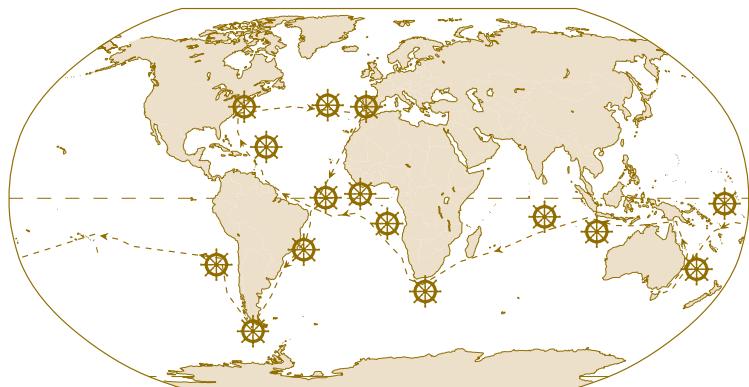
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

13 травня, коли я тільки-но закінчив читати про давніх та одні з найцікавіших морських подорожей на охоплених тяжким лихом кораблях, і був уже біля Порт-Маккуорі, у моєму власному морському плаванні, я побачив першокласний шлюп з виносною бізанню, що зазнав лиха та стояв на якорі у прибережній зоні. Наблизившись до нього, я виявив, що це катер, який покинув затоку Вотсон за три дні до «Спрея», й одразу вскочив у халепу. Та й не дивно, що так сталося — вони були у морі безпорадні, наче мале дитя або метелик у темному лісі. Власник катера під час свого першого морського плавання показав себе повним невдахою. Капітан, як було зрозуміло із напису на жахливій кепці, яка була на ньому, перед тим як узяти командування «Акбаром», був маррамбіджійським китобоем, а штурман, бідний чоловік, був глухий, як пень, і був так само незграбний та непохитний у морі, як той у землі. Оці троє веселих моряків і складали весь екіпаж. Вони знали про корабель та море стіль-

ки ж, скільки знає новонароджений малюк, який лише пізнає світ. За їхніми словами вони прямували до Нової Гвінеї. Мабуть, усім зрозуміло, що цим трьом новачкам забракло б досвіду, щоб колись таки дістатися свого місця призначення.

Назад

Власник, якого я зустрів перед відплиттям, хотів по дорозі до порту острова Четверга позмагатися у швидкості з бідним, старим «Спреем». Я, звісно ж, відхилив його виклик, оскільки змагання межи трьома молодиками на кліпері та самотнім, старим моряком на грубо збудованому судні були б несправедливі. Крім того, я б нізащо не змагався у Кораловому морі.

«Гей там, на борту «Спрея», — гукали вони тепер. — Якою буде погода? Вітер буде? Вам не здається, що нам краще повернутись на ремонт?» Я подумав: «Якщо і доберетесь назад, не

ставайте на ремонт, — проте вголос сказав: Дайте мені кінець мотузки, і я відтягну вас до наступного порту. І заради вашої ж безпеки, — порадив я, — на зворотному шляху не огинайте мис Гоук, бо на південь від нього — зима».

Вони мали за мету дійти до Ньюкасла під тимчасовими вітрилами, оскільки їхнє головне вітрило порвало на шматки. Навіть їхню виносну бізань знесло, а оснащення безладно висіло. Одним словом, «Акбар» можна було назвати руїною.

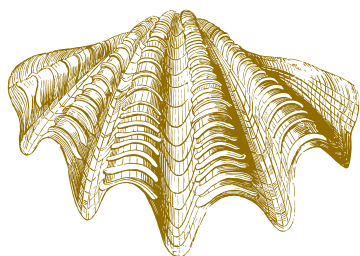
— Підніміть якоря, — закричав я. — Підніміть якоря та дозвольте мені відбуксирувати вас до Порт-Маккуорі, що за дванадцять миль звідси.

— Ні, — закричав власник. — Ми повернемось до Ньюкасла. Ми оминули його на нашому шляху, бо не бачили ліхтарів, хоча й густого туману також не було.

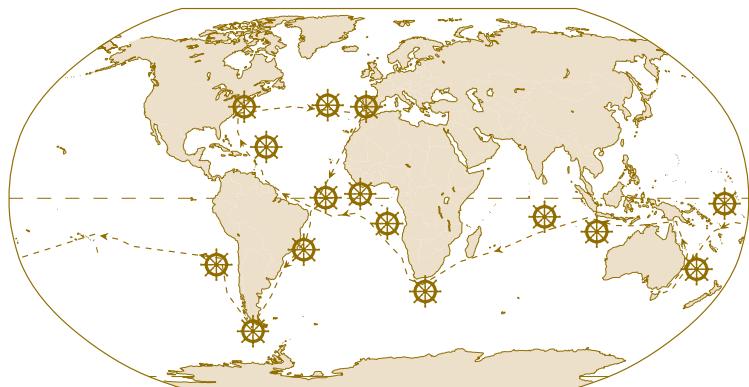
Він прокричав це дуже голосно, щоб я міг його почути, але, здається, набагато ближче, ніж було треба, до вуха штурмана. Я знову спробував переконати їх дозволити мені відтягнути судно на вимушену зупинку до порту, який був зовсім близько. Я запевняв їх, що вони мають лише підняти якоря та передати мені троса, проте вони відхилили мою пропозицію, абсолютно не знаючи правильного курсу.

— Яка тут глибина? — запитав я.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

— Не знаємо. Ми втратили нашого лота та усі ланцюги. Ми вимірювали глибину якорем.

— Пришліть свою шлюпку і я дам вам лот.

— Шлюпку ми також втратили, — крикнули вони у відповідь.

— Господь милосердний, інакше ви б втратили себе! Прощайте!

Це було усе, що я тоді зміг сказати. Моя дрібна послуга могла б порятувати їхнє судно.

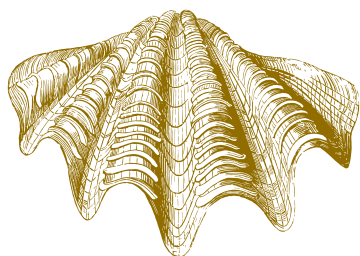
— Повідомте про нас, — прокричали вони, коли я пішов своїм курсом. Повідомте, що вітер порвав на шматки наші вітрила, але не надію, і ми нічого не боїмося.

— Тоді для вас уже немає надії, прощайте!

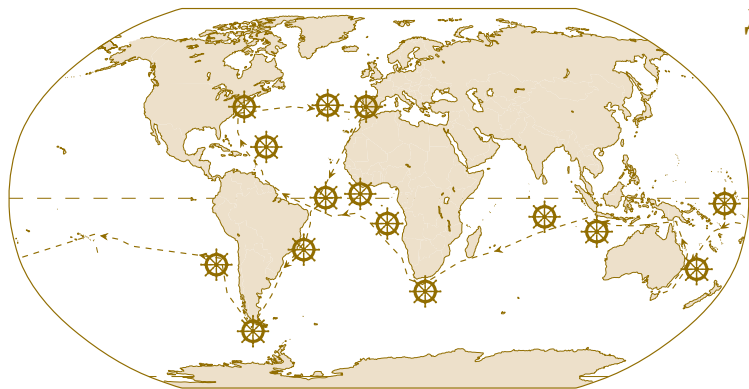
Я пообіцяв, що повідомлю про них, що і зробив за першої ж можливості, тільки завдяки своїй людяності. Наступного дня я поговорив з екіпажем пароплава «Шерман», який рухався до узбережжя, і повідомив про яхту, яка зазнала аварії і про те, що відтягнути її кудись із настільки незахищеної позиції у відкритому морі, буде справжнім актом людяності. Я був певен, що екіпаж «Акбара» не скористався буксирним пароплавом не через нестачу коштів. Власник судна мав гроші, оскільки він нещодавно отримав у спадок декілька сотень фунтів. Згадана подорож до Нової Гвінеї здійснювалась з метою оглянути острів перед його купівлею. Це відбулось 31 травня, за вісімнадцять днів до того, як я знову почув про «Акбар».

Коли я доплив до Куктауна, що на річці Ендевор, я почув новину: «31 травня, яхта «Акбар», що йшла із Сиднея до Нової Гвінеї, з трьома людьми на борту, розбилась біля Крісчен-Гед. Екіпаж врятували».

Отже, їм знадобилося лише декілька днів, щоб урешті-решт таки розбити яхту. Протягом багатьох днів після зустрічі з «Акбаром» та «Шерманом» по-

Назад

дорож тривала без особливих пригод. Єдина приємна подія трапилась 16 травня, коли я обмінявся сигналами з мешканцями Саут-Солітарі-Айленда, такого собі похмурого кам'яного нагромадження в океані біля узбережжя Нового Південного Велсу, на $30^{\circ} 12'$ зюйд.

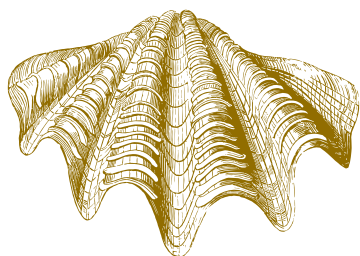
«Що за судно?» — спитали вони, коли шлюп з'явився на горизонті їхнього острова. Я спробував відповісти їм зоряно-смугою прاپором на кінці гафеля. Їхні сигнали одразу ж припинились, і відновились знову, лише коли з'явився британський кормовий прاپор, який вони з радістю

приспустили на знак привітання. Отже, я зрозумів, що вони розгледіли моє судно і знали про нього усе, оскільки питань більше не було. Вони навіть не запитували чи подорож окупиться, натомість усі викрикували дружні побажання приємної подорожі, яку я, власне, й мав. 19 травня «Спрей» проходив річкою Твід, коли йому подали сигнал з мису Дейнджер-Поїнт. На березі хвилювалися за стан здоров'я екіпажу й запитували чи всі на судні почуваються добре, на що я відповів ствердно.

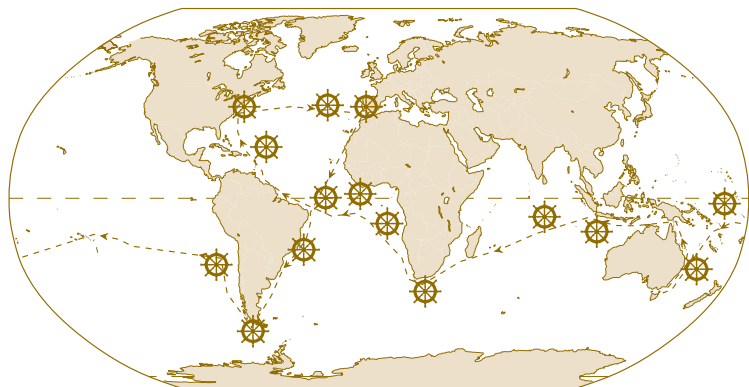
Наступного дня «Спрей» оминув Великий Піщаний мис і, що найважливіше під час кожної подорожі, ми підхопили пасат. Не перестаючи дути, окрім хіба що рідкісних інтервалів, інколи змінюючись зі штормового на м'який літній бриз, він ніс судно протягом багатьох тисяч миль.

Навіть за двадцять сім миль було помітне світло маяка, що стояв на схилах мису. Дорогою до наступного острівного маяка «Леді Елліотт», що стояв неначе вартовий на вході до Великого Бар'єрного рифу, «Спрей» одразу зайшов до судноплавного каналу, який вів на північ. Поети оспівували світло маяків та маяк на острові Фарос, але чи хтось із них бачив величний спалах світла, що стелиться стежкою у темну ніч посеред Коралового моря? Якщо так, тоді він знав істинне значення цих оспівувань.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

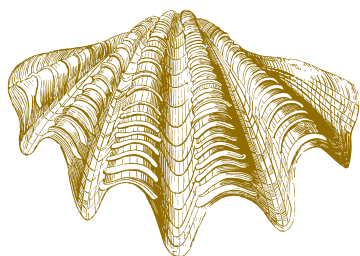

Упродовж багатьох годин «Спрей» плив, намагаючи шлях, проти течії. Майже збожеволівши від сумнівів, я схопив штурвал, щоб відвести судно від берега, аж раптом спалах світла освітив море попереду. «Усі на палубу!» — викрикнув «екіпаж», та на radoщах продовжив плавання. Того дня, вперше, відколи ми покинули Гібралтар, «Спрей» занурив свій кіль у безпечні та спокійні води. Плавання у цих водах вигідно відрізнялось від напруженого плавання «тихим» океаном. Взагалі Тихий океан не бурхливіший за інші, хоча я можу упевнено сказати, що Ти-

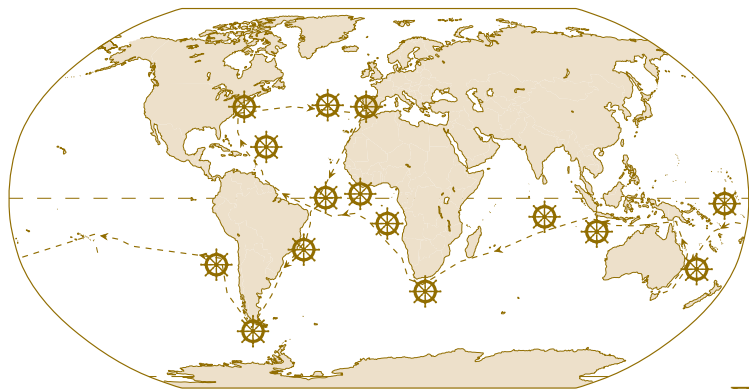
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

хий він лише називається. Так чи інакше, часто він є досить бурхливим. Колись я знав письменника, який красиво писав про море. Але він змінив свою думку після того, як потрапив у тихоокеанський шторм. Втім, звідки було б узятися поезії про море, як би не було на ньому часом диких хвиль? «Спрей» нарешті портапив до внутрішніх вод Коралового моря. Саме море можна назвати справді спокійним, проте коралові рифи завжди нерівні, гострі та небезпечні. Я покладався на милосердя Творця усіх рифів, водночас пильно позираючи довкола у пошуках небезпеки.

Погляньте-но лишень на Бар'єрний риф та різнобарвну воду, що омиває ці неімовірні острови! І навіть після багатьох зупинок у безпечних місцях, я не міг відвести погляду від цього видовища. 24 травня, пропливаючи від мису Дейнджер-Пойнт 110 миль на день, ми нарешті зайшли до проходу Вітсанді, і всю ніч пливли поміж островів. Коли наступного ранку зійшло сонце, я озирнувся і пошкодував, що ми проминули їх уночі, бо пейзаж за бортом корабля справді зачаровував.

назад

Розділ XV

Прибуття в Порт-Денісон, Квінсленд — Лекція — Спогади про капітана Кука — Читання добродійної лекції у Куктауні — Щасливий обхід коралового рифу — Домашній острів, Недільний острів, Пташиний острів — Американський ловець перлин — Ювілей на острові Четверга — Новий кормовий прапор для «Спрея» — Острів Бевзя — Через Індійський океан — Острів Різдва

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

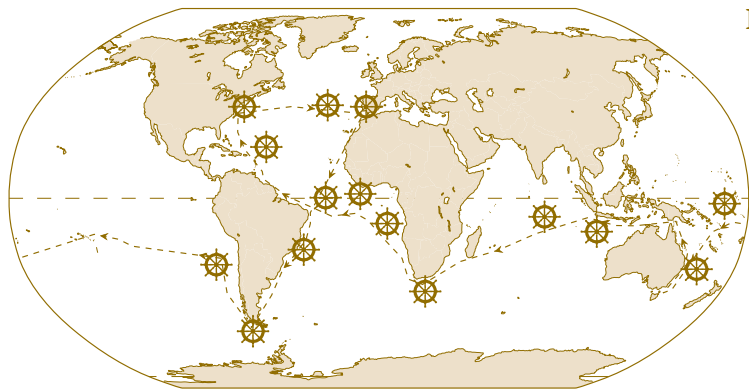
Зранку 26 травня острів Глостер був впритул до борту, і вже ввечері «Спрей» об'якорився у Порт-Денісоні, обабіч якого на горі притулилося приємне містечко Бовен, майбутній водний курорт і оздоровниця Квінсленда. Уся навколишня місцевість має цілющий клімат.

Гавань була простора та безпечна, до неї було легко зайти, а її ґрунт чудово тримав якір. В Бовені, куди прибув «Спрей», було тихо, і добрі люди, що мали годину вільного часу, на другий вечір по моєму прибутті завітали до Школи мистецтв послухати мою розповідь про подорож. Це для них була найважливіша новина й подія. Її в належний час проанонсували дві невеличкі газетки: «Бумеранг» та «Нулли-Нулли». Одна — за день до, а інша — за день після того, що аж ніяк не засмучувало видавця, та, за великим рахунком, і мене.

Крім того, з розмахом розповсюдили рекламні проспекти і задіяли «найкращого покликача» Австралії з дзвоником. Я залюбки протяг би цього негідника під кілем разом з його дзвоником і всім іншим, після того, як він підійшов до дверей маленького готелю, де моя потенційна публіка, а з нею і я, мирно обідали. Бемкання його дзвоника і диявольські воання створювали гамір, здатний розбудити усіх мерців на шляху «Спрея» від «Бостона до Бовена — двох

назад

колісних ступить в колісниці світобудови», як потім написав «Бумеранг».

Містер Майлз, мировий суддя, капітан порту, земельний комісар, наглядач золотих копалень тощо, був головою зборів, і представив мене публіці. З якою метою, я так ніколи і не допетрав, хіба що, аби збентежити мене почуттям зарозумілого хизування і отруїти мені життя. Бог свідок, я познайомився з кожним мешканцем містечка в першу ж годину на березі. Я вже знав усіх їх за іменами, а вони знали мене. Але що не кажи, містер Майлз був гарний

промовець. Я навіть намагався спонукати його продовжувати і розповісти ще й про власне подорож, поки я показуватиму зображення за допомогою проектора, але від цього він відмовився. Пейзажі були нічогенькі, але ліхтар, головний біль на тридцять шилінгів, був кепський, я мав лише гасову лампу для нього.

Я відплив наступного ж дня, ще до того, як вийшли ранкові газети, і думав, що вчинив правильно. Втім, як я потім довідався, кожна з газет вийшла зі схвальною колонкою про так звану лекцію. Вони навіть знайшли гарні слова для негідника-політика з дзвоником.

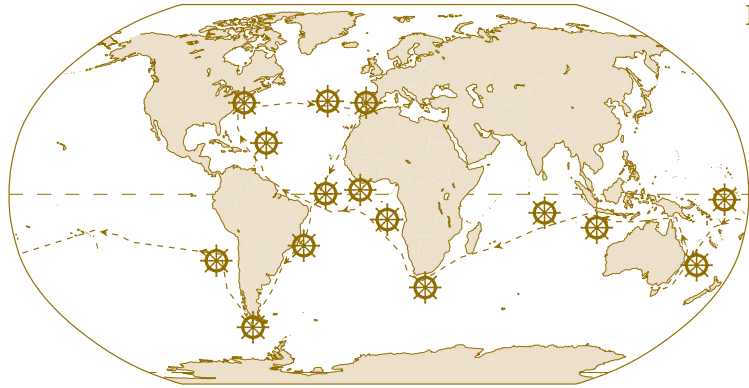
Від Порт-Денісона шлюп побіг з постійним пасатним вітром і не робив зупинок взагалі, вдень чи вночі, аж поки не прибув до Куктауна, що на річці Ендевор, в понеділок, 31 травня 1897 року. Але перед цим на нього налетів оскаженілий порив вітру п'ятдесятьма милями нижче узбережжям. На цю паралель припадає пік і основна потужність пасатних вітрів, які біля Куктауна часто роздмухуються до сильного шторму.

Я намагався йти цим маршрутом надзвичайно обережно і намацував лотом шлях понад мілинами. Досвідчений офіцер королівського флоту, знавець проходів Бар'єрного рифу писав мені, що корабель Її Величності «Орlando»

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

пройшов ними вночі так само спокійно, як і вдень, але я, під вітрилами, наражатиму своє судно на небезпеку, якщо зберуся повторити подібне.

Тільки між нами, але то було б нелегкою справою — щоночі шукати якірну стоянку. Також я колись сподівався, що важка робота, яка полягала у щоденному знятті з якоря та лаштуванні вітрил, закінчилася для мене щойно я вийшов з Магелланової протоки. Крім того, завдяки найкращим адміралтейським картам можна продовжувати плавання вдень і вночі. Справді, з ходовим вітром і в ясну погоду

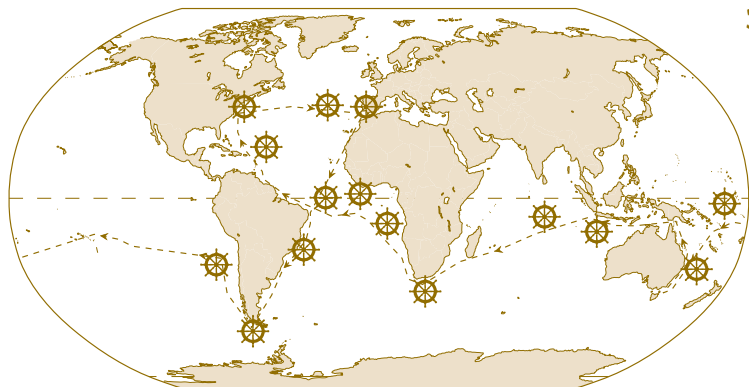
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

цієї пори року, шлях каналом Бар'єрного рифу, якщо чесно, містив менше перешкод, ніж пожвавлена вулиця у великому місті, і поза сумнівом, був безпечніший. Але повторю кожному, хто збирається в таку подорож: день надворі, чи ніч — тримайся подалі від рифів. Або будь ще обережнішим і залишайся ночувати на березі.

«“Спрей” запурхнув у порт, неначе пташка» — писали куктаунські газети наступного ранку по моєму прибутті. «І здавалося дивним, — додавали вони, — що лише одна людина на палубі заводить судно до порту». «Спрей» зробив усе якнайкраще, навіть і не сумнівайтеся, бо вже поночіло, а він поспішав знайти вільний пірс до темряви. Змінивши галс, я пройшов повз усі судна в порту і пришвартувався із заходом сонця майже на траверзі монумента капітанові Куку. І вже наступного ранку зійшов на берег, щоб вшанувати свої очі спогляданням того самого каміння, яке бачив великий навігатор, бо ж я прибув на святую для мореплавця землю. Але в Куктауні, схоже, досі сумніваються щодо точного місця, де Куків корабель «Ендевор» кілювали для ремонту на вікопомному шляху довкола світу. Деякі стверджують, що це було зовсім не на тому місці, де тепер стоїть монумент. Мені довелося взяти участь у дискусії на цю тему, що розпочалася одного ранку. І присутня там молода леді, звертаючись до мене як до одного з визнаних авторите-

назад

зику, але виявив, на свій сором, що вже встиг розтринькати гроші. Проте добрі люди Куктауна хотіли послухати морських оповідок, особливо ж їх цікавило те, як екіпаж «Спрея» чинить, коли хвороба трапляється і на його борту. Отож невеличка пресвітеріанська церква на пагорбі була відчинена. Кожен міг виступити, і це забезпечило бурхливий успіх заходу. Головував на цьому збіговиську мировий суддя Честер, тож воно було приречене на успіх. Саме він анексував острів Нову Гвінею для Великої Британії.

«Будучи там, — казав суддя, — я захопив найродючішу і найбільшу частину острова». Ця офіційна заява прозвучала як гарний жарт для вух старого мандрівника. Однак німці зчинили такий гвалт, поки суддя збирався з думками, що тут-таки дістали свою частину острова.

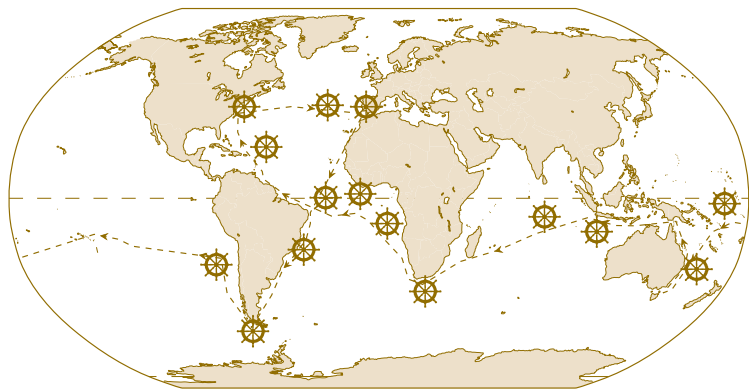
Отже, я завдячую шахтарям Куктауна тим, що мав великий привілей зробити свій внесок у гідну справу. А ціле місто завдячує судді Честеру за не дурно проведений час. За таких обставин, 6 червня 1897 року я відплив, прямуючи на північ, як і до цього.

Наступного дня перед заходом сонця я прибув на дуже пристойну якірну стоянку, і на ніч став на траверзі плавучого маяка Клермонт. Це був єдиний випадок за увесь час плавання каналом Бар'єрного рифу, коли «Спрей» ставав на якоря, якщо не рахувати Порт-Денісон та річку Ендевор. Наступної ж глупої ночі, вже 8 червня, у певну мить я сильно пошкодував, що не об'якорився до темряви, що я легко міг би зробити з підвітряної сторони коралового рифу. Сталося так, що «Спрей» тільки-но проминув плавучий маяк М-риф, залишивши його вогонь за кормою, коли на повному ході, під всіма вітрилами, налетів на сам М-риф з його північного краю, де я сподівався побачити бакена.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Проте шлюп швидко крутонувся, мов на каблуку, ще раз струсонувся на хвилі й перетнув міліну так швидко, що годі й уявити, як йому це вдалося. Бакена там не було, принаймні я його не бачив. Після удару не було в мене і часу видивлятися його, і звичайно ж, вже не грало ролі, побачу я його, чи ні.

Усе це дало нам гарний старт в бік мису Грінвілл, наступної точки по курсу. Я бачив загрозливі валуни прямо під кілем шлюпа, який з легкістю ковзав над ними, і подумки відмічав, що літера «М», на честь якої названо цей риф, — три-

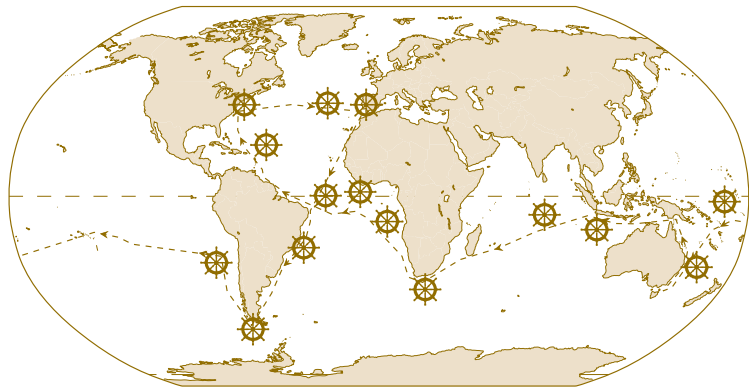
надцята літера англійської абетки. Виходить, тринадцять, як я зауважив вже давно, все ще залишається моїм щасливим числом. Аборигени мису Грінвілл загальноновизнані ворожими, отже, мені порадили оминати їх. Отож, від М-рифу я стернував мористіше прилеглих островів, щоб бути з безпечного боку. Аж підстрибуючи, «Спрей» невдовзі по півночі проминув острів Домашній, уникаючи кільової хитавиці поблизу мису, і повернув у фордевінд курсом на захід. Трохи пізніше він здибався із пароплавом, що прямував на південь, намацуючи свій шлях у темряві і ще більше впохмурюючи ніч своїм чорним димом.

Від острова Домашнього я попрямував на Недільний острів і, опинившись на його траверзі, зменшив вітрила, не бажаючи ще до світанку пройти Пташиний острів. Вітер був усе ще свіжий, а острови — пласкі, з перешкодами навколо них. У середу, 9 червня 1897 року, при світлі дня, Пташиний острів був прямо по курсу за дві з половиною милі, що я вважав достатнім. Потужна течія несла шлюп уперед. Я недостатньо зменшив вітрила вночі! Перше й останнє австралійське каное за всю подорож я побачив тут, ближче до материка. З клаптиком вітрила на щоглі воно прямувало до острова.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Зранку я знайшов на палубі довгу, тонку рибину, що вистрибнула на борт цієї ночі, і приготував її на сніданок. Рухлива щелепа рибини не дуже відрізнялася від щелепи оселедця, якого вона мені дуже нагадувала. Ця рибина, однак, була втричі довшою, але це втричі покращувало її, бо я вельми люблю свіжих оселедців. Тьма тьму-ща бакланів сновигала навкруги цього дня, який був одним з найприємніших на Божому світі. «Спрей» танцював на хвилях, заходячи до проходу Олбані, коли сонце хилилося долі на заході, понад пагорбами Австралії.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

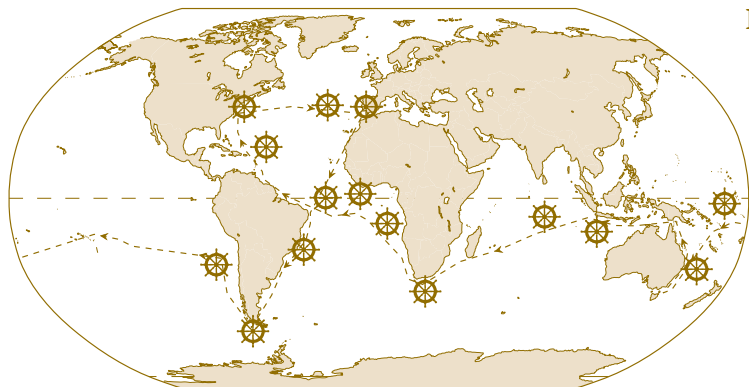
О 19:30 «Спрей», будучи вже в проході, кинув якоря в невеличкій бухточці материка, поблизу судна ловців перлин «Тарава», яке стояло на якорі. Його капітан з палуби свого судна направляв мене до якірного місця. Одразу ж по тому він прибув до мене на борт, щоб потиснути руку. «Тарава» була каліфорнійським судном, а власник капітан Джонс — американцем.

Капітан Джонс привіз на борт дві пари вишуканих перлових мушель. Досконаліших черепашок я ще не бачив. Мабуть, це були найкращі з тих, які він мав, бо Джонс був людина душевна і справжній моряк, що зовсім не любив патякати. Він запевнив мене, що варто мені лишитися ще на кілька годин, і нас відвідають якісь друзі з Сомерсета, що поблизу. Один із членів команди, що саме перебирав мушлі на палубі, підтвердив це, мовляв, може побитися об заклад. Старший помічник теж був упевнений, що вони прийдуть. І вони з'явилися якраз тоді, коли другий помічник і

кок закладалися на те, що друзі обов'язково прийдуть. Ними виявилися містер Жардін, скотар, відомий на всю округу, і його сімейство. Місіс Жардін була небога короля Малієтоа і кузина чарівної Фааму-Самі, які відвідували «Спрей» в Апії. Містер Жардін був довершений зразок справжнього шотланд-

Назад

ця. Разом зі своєю невеличкою сім'єю він із задоволенням жив у цій віддаленій місцевості, користуючись усіми вигодами такого життя.

Той факт, що «Тарава» збудована в Америці, легко пояснював те, чому увесь її екіпаж, разом із юнгою Джимом, так затято бився об заклад. Не пояснювало це лише того, чому цього ніколи не робив капітан Джонс, єдиний американець на борту.

Після приємних розмов і прощання з екіпажем «Тарави» та містером і місіс Жардін, я знову підняв якоря і попрямував

на острів Четверга, що виднівся на горизонті посеред Торресової протоки, куди і прибув незадовго по полудні. Тут «Спрей» залишався аж до 24 червня. Оскільки він виявився єдиним американським судном в порту, ця затримка не обговорювалася, бо 22 червня був діамантовий ювілей королеви. Два зайві дні пішли на те, щоб, як кажуть моряки, «прийти до меридіана».

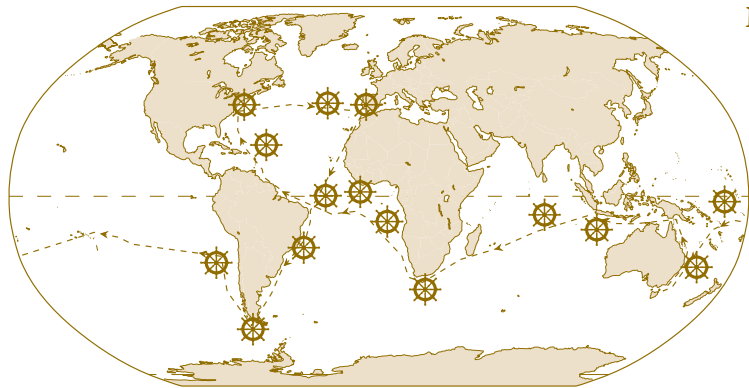
Тим часом я провів чудові дні поблизу острова. Містер Дуглас, місцевий суддя, запросив мене в круїз на своєму паровику по островах Торресової протоки. Це була наукова експедиція під командуванням професора Мейсона Бейлі, ботаніка, ми шукали вчорашнього дня на островах П'ятниці та Суботи, де я пройшов курс молодого бійця з ботаніки. Міс Бейлі, професорова донька, супроводжувала експедицію і щебетала мені про десятки тубільних рослин з довжелезними назвами.

22 червня було великим днем на острові Четверга, бо ми побачили не просто ювілей, а ювілей з грандіозним на додачу. Містер Дуглас перевіз з материка на острів через протоку сотні чотири туземних воїнів з дружинами та дітьми, щоб надати святкуванню справжнього місцевого колориту, бо відтепер що б не робилося на острові Четверга, робилося усе супроводжувалося неймовірним галасом. Корроборі, що не кажи, вдалося на славу. Вночі я зайняв

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

місце глядача, а виконавці, розмальовані фантастичними кольорами, танцювали або вистрибували довкола палаючого багаття. Деякі з них були одягнені й розмальовані у птахів та звірів, серед яких були найбільше було страусів ему та кенгуру. Один парубок скакав, зображаючи жабу. Деякі намальовали на тілі людський скелет і стрибали навколо вогню загрозливо, зі списками в руках, готові звалити з ніг будь-яку кількість уявних ворогів. Кенгуру-хопери підстрибували і пританцьовували з природженою простою та грацією, показуючи гарні сценки. Приділили достатньо

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

часу й музиці, як інструментальній, так і вокальній. Інструментами, з дозволу сказати, були якісь цурпалки, якими гамселили одна об одну, і блюдцеподібні кістки, які стискали в долонях і грюкали ними одна об одну, видобуваючи приглушений звук. Це було водночас кумедне, ефектне і потворне видовище.

Туземні воїни, яких я бачив у Квінсленді, були переважно гнучкі й мали досить гарну поставу, але їх завжди псували риси обличчя, що викликали відразу, а їхні жінки навряд чи були набагато доброзичливіші.

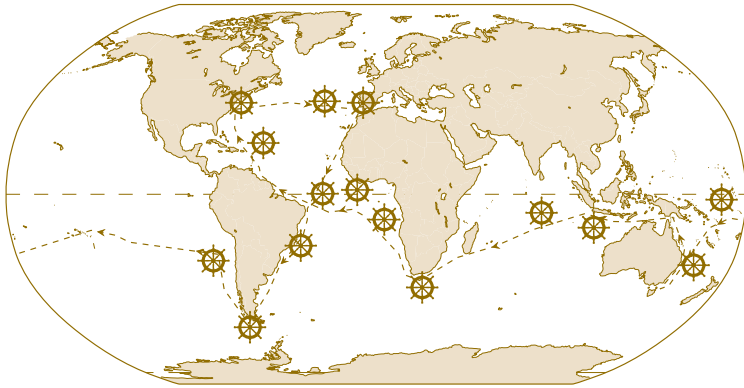
Я помітив, що у день ювілею в громадському саду не майоріло жодного іноземного прапора, окрім зірочок та смужечок Сполучених Штатів, які поруч з «Юніон Джеком» стерегли паркову браму й пропливали над головами в багатьох місцях, від крихітних прапорців до знамен стандартного розміру. Під час розмови з містером Дугласом я наважився на ремарку щодо такого компліменту моїй країні.

— Атож, — сказав він, — це ж сімейна справа, і ми не вважаємо «зірки й смуги» іноземним прапором.

«Спрей» майорів своїм найкращим сатином, і підняв Юніон Джек поряд із власним шляхетним стягом настільки високо, наскільки міг.

Назад

24 червня добре споряджений «Спрей» вирушив у наступний довгий перехід через Індійський океан. Містер Дуглас подарував нам нового прапора, коли ми полишали його острів. Тож, власне, «Спрей» вже проминув майже всі небезпеки Коралового моря й Торресової протоки, яких, звісно, було немало, але від цієї точки на нас чекало вже звичне плавання прямим курсом. Пасатні вітри все ще були свіжими, і з ними можна було розраховувати безпечно дійти хоча б до узбережжя Мадагаскару, якщо не далі, бо була дуже рання пора сезону.

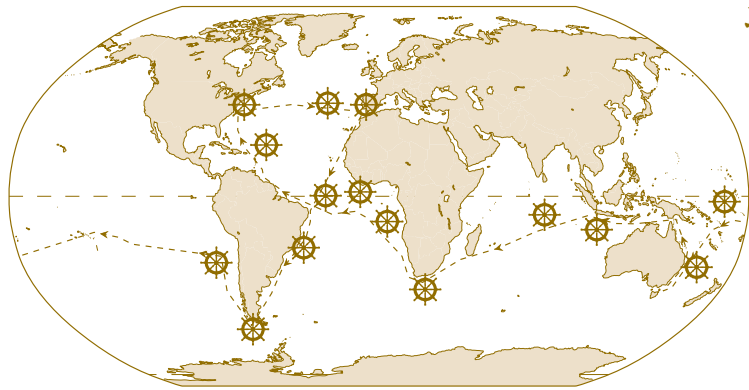
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Я не хотів привабути на мис Доброї Надії до середини літа, а тепер була лише рання зима. Колись я огинав цей мис у липні, який відповідає там середині зими. Міцне судно, яким я тоді командував, зустріли лише несамовиті урагани, і воно ледь продерлося крізь них. Зараз я не бажав жодних зимових штормів. Це не означало, що на палубі «Спрея» я побоювався їх більше, ніж на палубі великого корабля, а свідчило лиш про те, що я надаю перевагу гарній погоді на будь-якій палубі. Це правда, що вскочити в сильні шторми під мисом Доброї Надії можна у будь-яку пору року, але влітку вони трапляються рідше і тривають не так довго. Отже, я мав досить часу, щоб дозволити собі зійти на берег островів, що траплялися на моєму шляху, отож проклав курс до Кокосових островів Кілінга — атола, віддаленого на двадцять сім сотень миль. Відпливши від острова Бевзя, й проминувши його рано-вранці, я вирішив дорогою глянути на високі гори острова Тімор.

Острів Бевзя я бачив і до цього, але лише один раз, і саме тоді, коли я ваявся пластом, уражений лихоманкою на пароплаві «Соушей». Коли він продимів повз ці місця, мені покращало рівно настільки, щоб я зміг виповзти на палубу подивитися на Бевзів острів. Навіть якби це коштувало мені життя, я будь-що мусив його побачити. В ті дні кораблі, що проходили повз, залиша-

Назад

ли в печері на березі припаси для подорожніх, що пережили кораблетрощу або потерпають від лиха. Капітан Ейрі з «Соушей», добрий чоловік, прислав шлюпку до печери зі своїм внеском до загальних запасів. Припаси успішно вивантажили на берег, а на зворотньому шляху шлюпка приховала з імпровізованого поштового відділення у печері дюжину чи навіть більше листів, які залишили переважно китобої, з проханням, щоб перше ж судно, яке прямуватиме додому, доставило листи на берег і прослідкувало за їх відправленням. Це було звичаєм цієї дивної поштової

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

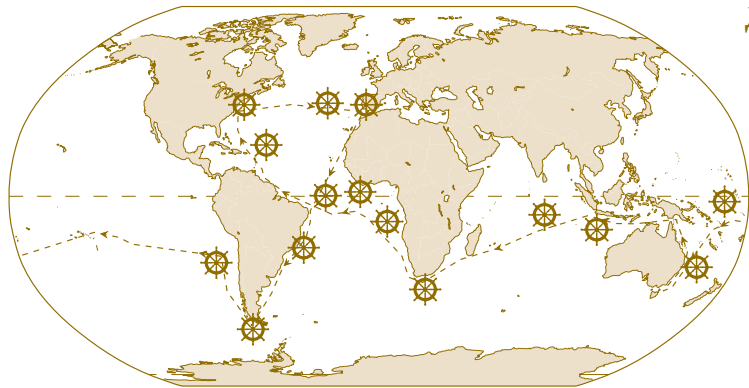
служби впродовж багатьох років. Деякі листи, привезені нашою шлюпкою, йшли до Нью-Бедфорда, а деякі — до Фергейвена, Массачусетс.

Тепер на острові Бевзя є маяк і регулярне поштове сполучення з рештою світу. Магічна невизначеність долі листів, полишених тут, вже давно в минулому. Я не заходив на невеличкий острівце, але тримався поближче до нього і обмінювався сигналами з наглядачем маяка. Продовживши плавання, шлюп опинився в Арафурському морі, і день за днем плів у молочно-білих або зелених та пурпурових водах. Мені пощастило, що я потрапив у це море в останній чверті місяця. Перевага цієї пори полягала в темних ночах, в які я спостерігав фосфоричний ефект нічного моря у своєму найбільшому прояві. Море, яке розсікав форштевнем шлюп, все ніби палало і при його світлі я міг бачити найменші дрібниці на палубі, а кільватерний слід був просто-таки вогняною стежкою.

До 25 червня шлюп вже проминув усі мілководдя і небезпеки й продовжував плисти у спокійному морі так само неухильно, як і до цього, але швидкість його дещо зменшилася. Я витягнув летючий клівер, зшитий ще на Хуан-Фернандесі, і поставив його як спінакер на найміцнішій бамбучині, по-

назад

дарованій мені місіс Стівенсон на Самоа. Спінакер випнув груди, немов солдат, бамбук це витримав і «Спрей» пришвидшив свій хід.

Кілька голубів, що летіли з Австралії на острови, відхилися від курсу й полетіли в бік «Спрея». Виднілися також якісь менші пташки, що летіли у зворотному напрямку. В тій частині Арафурського моря, куди я потрапив спочатку, було мілко і скрізь звивалися морські змії, раз за разом виринаючи з хвиль. Коли шлюп пройшов далі на глибину, змії зникли. В синій океанській воді вже не було видно

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

жодної.

У такі погожі дні робити мені було нічого, хіба що читати та відпочивати на палубі, щоб хоч якось компенсувати важкі часи поблизу мису Горн, які ще не забулися, і запастися безтурботністю для мису Доброї Надії. Щоденні записи в моєму вахтовому журналі зараз мало відрізнялися між собою. 26 та 27 червня, наприклад, я записав:

«26 червня вранці — невеличкий шквал, пізніше вдень — постійний бриз.
На лагу опівдні.....130 миль.
Від'ємна поправка на знос ...10»

120»

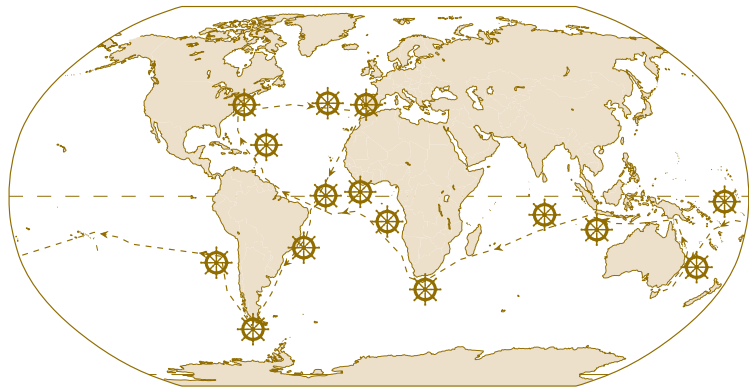
Додати на течію 10»

130»

Широта за визначенням на південь – 10° 23' зюйд.
Довгота за позначкою на мапі.

Назад

Такий журнал не вимагав напруження мозку. Із запису від 27 червня ще краще можна зрозуміти, що писати не було про що:

По-перше, знайшов сьогодні на палубі рибу-літуна, засмажив на олії.

133 милі на лагу.

Знос віднімаємо, течію додаємо, сума незмінна.

Широта за визначенням в полудень – $10^{\circ}25'$ зюйд.»

Вже кілька днів «Спрей» плыв на захід по паралелі $10^{\circ} 25'$ зюйд, не відхиляючись ні на йоту. Тобто, якщо він і відхилявся

від неї впродовж дня та ночі, а таке могло статися, то рівно в полудень він знову опинявся на тій самій широті, що було досить дивно. Але найбільшої вправності потребував процес визначення довготи. Мій жерстяний годинник — єдиний пристрій, що показував час, давно вже втратив хвилинну стрілку, але після того, як я прокип'ятив його, ще показував години, і цього було майже досить на таких великих відстанях.

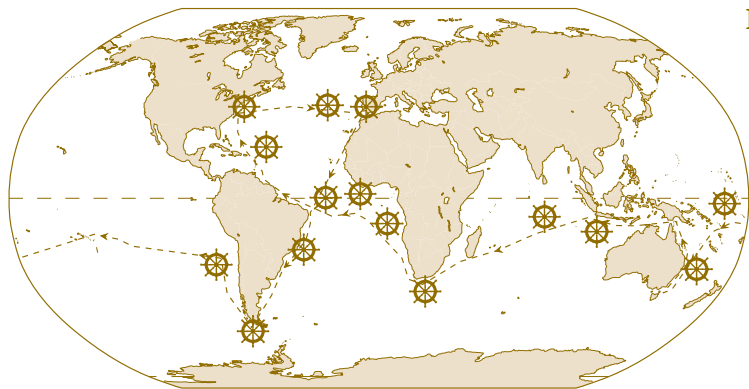
2 липня великий острів Тімор виднівся на півночі. Наступного дня неподалік виринув острів Дана, а нічний бриз з острова доніс аромат прянощів та ще чогось земного.

11 липня близько полудня, під всіма вітрилами і все ще зі спінакером, ми вийшли до острова Різдва, що був за румба праворуч від курсу. Ввечері він був на траверзі на за дві з половиною милі. Поверхня острова рівномірно здіймається над рівнем моря до чималої висоти по центру. Пологі вигини його обрисів нагадували рибу, а довга океанська брижа набігала й розбивалася об береги, неначе об боки чудовиська, що спить посеред моря. За пропорціями острів нагадував кита, і поки шлюп плыв уздовж берега до того місця, де мала б бути китова голова, я побачив навіть китове дихало. Його роль виконував водомий у скельному виступі

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

пі, через яку з кожною наступною хвилиною здіймався стовп води, неначе справжній китовий фонтан.

Немало води сплигло з того часу, коли я востаннє бачив цей острів, але я ніколи не забуду свого тодішнього захвату, бо капітан корабля «Таньйоре», на якому я тоді був, просто проспівав з кормової частини квартал-деку:

— Тож мерщій усі на реї! Там де око, там і два, острів бачили Різдва!

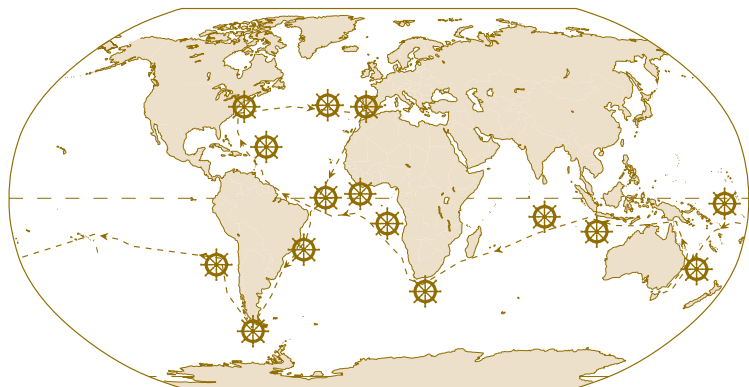
І дійсно, з висоти бом-брам-реї можна було побачити острів. Так капітан М. щойно склав видатний пісенний хіт, який

йому вже ніколи не вдалося перевершити. Старший помічник, гроза усіх палубних матросів, який і до того ніколи не перечив улюбленому капітанові, вирішив ще більше прогнутися, сприйнявши пісеньку як наказ і таки загнав нас на щогли. Коли ми прибули до Гонконгу, в судновій пошті був лист і для мене. Я був у шлюпці разом з капітаном, а лист вже кілька годин як був у нього. Але чи не подумали ви часом, що він міг просто так віддати листа прямо до рук матроса? Звісно ж, ні, особливо якщо йшлося про простого матроса другого класу. Коли ми повернулися на корабель, він віддав листа першому помічникові, перший помічник віддав його другому помічникові, і вже той, знущаючись, поклав його на кабестан, звідки я зміг взяти листа!

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Розділ XVI

Заклик до обережного плавання — Три години стернування за двадцять три дні — Прибуття на Кокосові острови Кілінга — Кумедний розділ соціальної історії — Вітання від дітей острова — Очищення та фарбування «Спрея» на пляжі — Магометанське благословення за горщик варення — Острови Кілінга як рай — Ризикована пригода в маленькому човні — Відплиття до Родрігеса — Мене вважають антихристом — Губернатор заспокоює побоювання людей — Лекція — Жіночий монастир на пагорбах

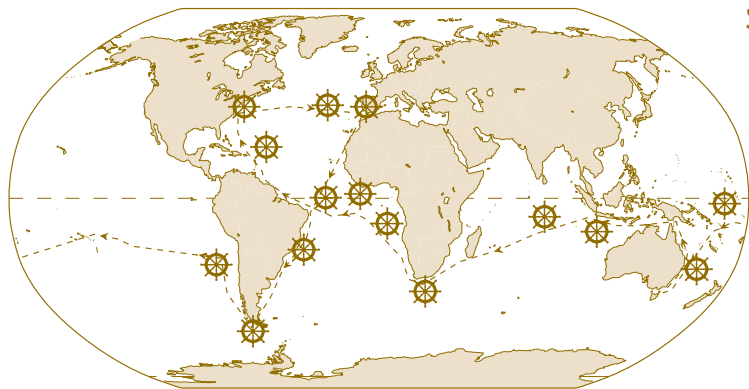
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

До Кокосових островів Кілінга залишалося всього п'ятьсот п'ятдесят миль. Та навіть на такому короткому переході треба було особливо ретельно витримувати істинний курс, щоб не проскочити повз атол.

12 липня, за декілька сотень миль до південного заходу від острова Різдва, я побачив антипасатні хмари. Вони неслися із зюйдвесту дуже високо над звичайними вітрами, які на кілька днів ослабли. Водночас брижі, більші ніж зазвичай, також пішли з південного заходу. Десь на шляху до мису Доброї Надії продовжував вирувати зимовий шторм. Отож, поки це продовжувалося, я стернував крутіше на вітер, щоб потрапити в іншу течію, відхиляючись щодня на двадцять миль. І це не було аж так багато, бо йдучи саме цим курсом, я виходив прямо на острови Кілінга. Першою беззаперечною ознакою наближення землі були вранішні відвідини білого крячка, який дуже осмислено облетів навколо судна, а потім попрямував на захід, ловлячи крилами вітер. Крячка острів'яни звуть «лоцманом Кокосових островів». Пізніше «Спрей» пройшов повз тисячі птахів, що полювали на рибу й билися за здобич. Я нарешті визначився з місцем і, задершись нагору,

Назад

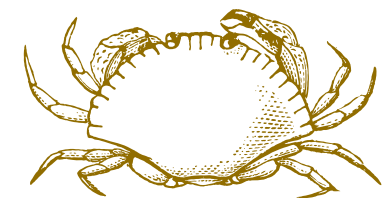

з висоти половини щогли побачив кокосові пальми, що росли просто з води прямо по курсу. Хоч я й очікував побачити щось подібне, проте ця картина вразила мене неначе електричний струм. Я зісковзнув вниз по щоглі, тремтячи від дивного почуття, і не спроможний пручатися поривові, сів долі на палубу і дав волю емоціям. Для товариства у вітальні на березі це може видатися доволі непереконливим, але ж я розповідаю вам історію подорожі морем наодинці.

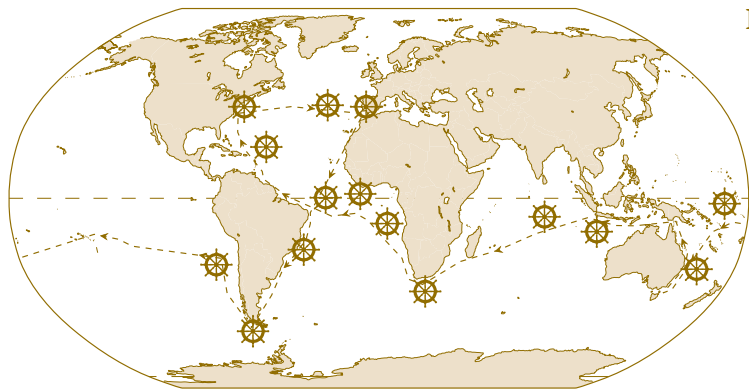
Я не чіпав стерна, бо течія і хвилі віднесли шлюп наприкін-

ці переходу якраз на фарватер підхідного каналу. Ви не змогли б пройти цей шлях краще, маючи навіть цілу ескадру! Потім я підлаштував вітрила у бейдевінд, став до стерна, і пришпорив свого коника на ті пару миль, які залишалися до причалу гавані. Я кинув якір на траверзі причалу о 15:30, 17 липня 1897 року, через двадцять три дні після відходу від острова Четверга. Пройдений шлях складав двадцять сім сотень миль напростець. Це міг би бути гарний перехід через всю Атлантику. І цей шлях був надзвичайний! За ці двадцять три дні я не простояв на стерні й трьох годин, враховуючи час, затрачений на вхід до гавані островів Кілінга. Я лише принайтовив стерно і — повний вперед! Чи вітер дув у , чи прямо з корми — суттєвої різниці не було: «Спрей» завжди тримався на курсі. Жоден відрізок подорожі аж досі, як кажуть моряки — «за вітром і без вітру», не завершувався так, як цей. (Містер Ендрю Дж. Ліч, доповідаючи 21 липня 1897 року через губернатора Сингапуру Кіннерслі

на адресу Джозефа Чемберлена, колоніального секретаря, сповістив стосовно візиту «Іфігенії» на атол таке: «Коли ми проминули океанські глибини з темно-синьою водою і увійшли в коралове коло, контраст став різким. Блискучі кольори води, прозорі на глибину понад тридцять футів, щойно фіолетові, потім найсиніші, небесно-блакитні, а ще згодом — лазурові з білими

Назад

гребенями хвиль, що виблискують під яскравим сонцем, вкриті пальмами острови, що оточують нас, протоки між якими на півдні були непомітними, білосніжний пісок узбережжя і ще біліші буруни в протоках, і, нарешті, сама лагуна, сім чи вісім миль завдовжки з півночі на південь, і від п'яти до шести миль зі сходу на захід — все це було незабутнім видовищем. Після невеликої затримки містер Сідні Росс, старший син містера Джорджа Росса, вийшов зустріти нас, і невдовзі, в товаристві лікаря та іншого офіцера, ми відбули на берег.

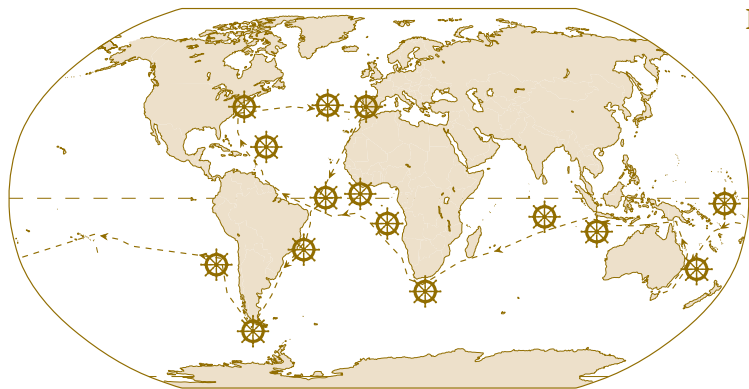
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Прибувши на пристань ми побачили «Спрей», порт приписки Бостон, йол тоннажем 12,70 брутто тонн, власність капітана Джошуа Слокама, витягнутим на берег для очищення тощо. Він прибув на острів 17 липня, через 23 дні по відході з острова Четверга. Цей екстраординарний самотний мандрівник полишив Бостон щось із два роки тому, без сторонньої допомоги перетнув океан до Гібралтара, спустився до мису Горн, пройшов через Магелланову протоку до островів Співдружності, звідти на Австралію, і через Торресову протоку до острова Четверга». *Прим. автора.)*

Якщо вірити адміралові королівського флоту Фітцрою, Кокосові острови Кілінґа лежать між паралелями 11° 50' та 12° 12' зюйд та меридіанами 96° 51' та 96° 58' ост. Їх відкрив у 1608–1609 роках капітан Вільям Кілінґ, який служив тоді в Ост-Індійській кампанії. Південна група складається з семи чи восьми островів та острівців на атолі, який є кістяком того, що колись, згідно з еволюцією коралових рифів, стане суцільним островом. Північний Кілінґ не має гавані, тож туди рідко хто заходить. Південний Кілінґ — це незвіданий маленький світ зі своєю власною романтичною історією. До нього час від часу виносило уламки рангоуту з якогось пошарпаного ураганом судна, або дерево, що продрейфувало увесь шлях від Австралії, або народжене під нещасливою зіркою судно, ви-

назад

кинуте вітром, і нарешті — людей. Навіть скеля одного разу припливла до берегів Лілінґа — її міцно тримали корені дерева.

Після відкриття островів капітаном Лілінґом, їх першим засвідченим відвідувачем був капітан Джон Клуніс-Росс, який у 1814 році висаджувався тут з корабля «Борнео» на шляху до Індії. Два роки по тому капітан Росс повернувся зі своєю дружиною, дітьми та тещею, міс Даймоук, і вісьмома матросами-майстровими, щоб взяти острови у володіння, але знайшов уже там такого собі Алексан-

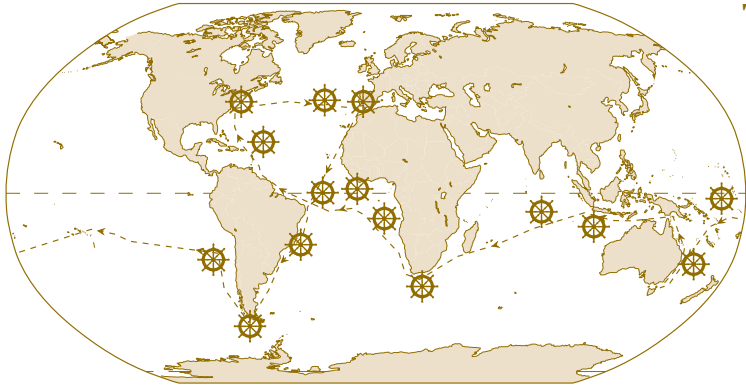
дра Гейра, який тим часом перетворив атол на Едем для цілого сералю малайок, яких він привіз з африканського узбережжя. Досить дивно, але саме рідний брат Росса власноруч доправив Гейра і натовп його жінок на острів, не здогадуючись про плани капітана Джона окупувати цей невеличкий світ. Таким чином Гейр був уже там зі своїми пожитками, і начебто не збирався полишати острів.

Проте у свій попередній візит Росс пришпандьорив «Юніон Джек» до щогли на острові Горсбург, одному з групи Кокосових островів. Після двох років клапті того прапора все ще майоріли на вітрі, тож його матроси-добровольці негайно вдерлися у новоявлене королівства, щоб захопити і його, і жінок, і все що залишилося. Сил сорока жінок під командуванням всього одного чоловіка не вистачало для того, щоб скинути вісьмох кремезних матросів назад у море. (У звітах, що подає «Довідник з мореплавства» Фінлея, деякі події вказано з хронологічними неточностями. Я подаю відомості, зібрані від онуків старого капітана та із місцевих записів. Прим. автора.)

Відтоді для Гейра настали важкі часи. Вони з Россом одразу посварилися. Острови були замалі й заблизькі для двох таких різночасних натур. Гейр «купався в грошах», і міг би розкошувати в Лондоні, але він став губерна-

Назад

тором дикої колонії на Борнео, та й там не зміг примусити себе до нудного життя, яке несе прозаїчна цивілізація. Отож він тримався на атолі зі своїми сорока жінками, крок за кроком відступаючи перед Россом та його кремезною командою, аж гульк — вже опинився зі своїм гаремом на невеличкому острові, до цих днів відомому як Тюремний острів, де він, як Синя Борода, ув'язнив своїх дружин, наче в замку. Протока між островами була неширока, вода була неглибока, а вісім шотландських матросів носили високі чоботи. Тож Гейр знітився. Він спробував порозумітися завдяки ромові та іншим витребенькам, але це лише погіршило його становище. Одразу після першого святкування дня Св. Андрія на острові Гейр в нападі люті, розриваючи приязні стосунки з капітаном остаточно, жбурнув йому послання, в якому йшлося про таке:

— Шановний Россе! Коли я посилав ром та смажене порося твоїм матросам, я сподівався, що вони триматимуться подалі від мого квітника.

У відповідь на це капітан вибухнув реготом і прокричав просто з середини свого острова:

— Агов, там, на Тюремному острові! Чи ти, Гейре, не знаєш, що ром та смажене порося — це зовсім не те, про що молиться моряк?

Пізніше Гейр казав, що капітанів регіт можна було почути аж на Яві.

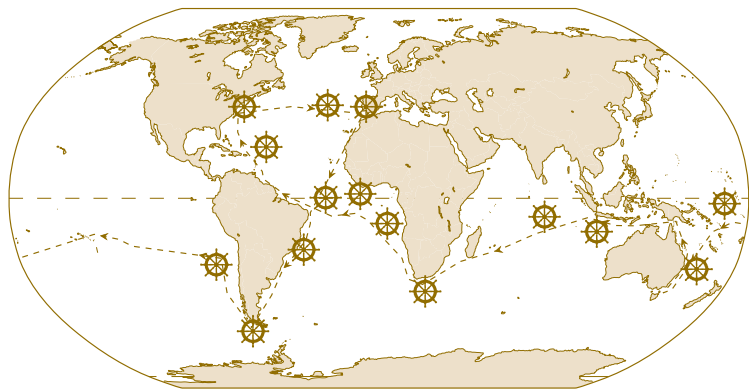
Смутним часам невдовзі поклали край жінки, які втекли з Тюремного острова і віддали себе під захист Росса. Тож Гейр відбув на Батавію, де й зустрів свою смерть.

Моїм першим враженням після висадки на землю було те, що гріх дітовбивства не досяг Кокосових островів.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

— Привітати Вас прийшли усі острівні діти, — пояснив містер Росс, бо вони зібралися на молу сотнями, усякого віку та розміру. Населення цієї країни усе було досить сором'язливе, але, старі чи малі, вони ніколи не проходили повз тебе не привітавшись, або визирали, якщо бачили, що хтось проходить повз їхні двері.

— Гуляєте? (Ялан, ялан?) — лунали їхні мелодійні голо-
си.

— Ходімо разом! — пропонували інші.

Довгий час після мого прибуття діти роздивлялися «одномісний корабель» з підозрою і страхом. Одного аборигена островів багато років тому віднесло вітром у море, і вони натякали одне одному, що це він став з чорношкірого блідолицем і повернувся на шлюпі. Певний час вони слідкували за кожним моїм рухом. Їх надзвичайно цікавило те, що я їм. Одного разу, після того як я просмолив борти шлюпа сумішшю з кам'яновугільної смоли та інших складників і збирався розкішно пообідати смородиновим джемом, я почув метушню, а потім ще й лемент, панічною втечею, бо діти кинулися врозтіч, вигукуючи:

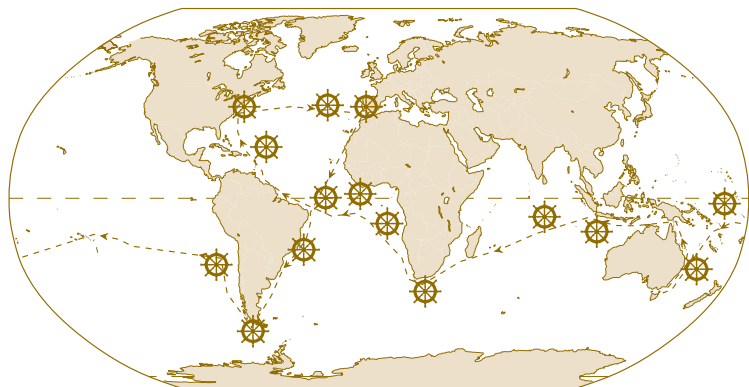
— Капітан їсть смолу! Капітан їсть смолу!

Але невдовзі вони зрозуміли, що цю «смолу» можна наминати за обидві щоки, і що я привіз її досить багато. Одного дня, коли я намазував товстий шар джему на морський сухар для настороженого юнака, я почув його шепіт «Чат-чат!». Це означало, що вони помітили мою покалічену руку, і вирішили, що мене вкусила акула. З

цього часу вони вважали мене героєм, і в мене просто не вистачало пальців для усіх захоплених малюків, що хотіли вчепитися в них і супроводжувати мене скрізь. Раніше ж, коли я простягав свою руку й казав: «Ходімо!», — вони ховалися до найближчої хижі й казали: «Дінгін», — що означає «холодно» або «ян» — «збирається на дощ».

Назад

Але як тільки усі визнали, що я не був духом загубленого чорношкірого, який повернувся, в мене з'явилося повно друзів на всьому острові, незалежно від того, на дощ збиралося чи на сонце.

Невдовзі по тому, коли я намагався стягнути шлюп на воду, а той лише зав'язнув у піску, усі діти почали плескати в долоні і кричати що кпетінг (краб) тримає його за кіль. Маленька Офелія, десяти чи дванадцяти років, записала до вахтового журналу «Спрея» таке:

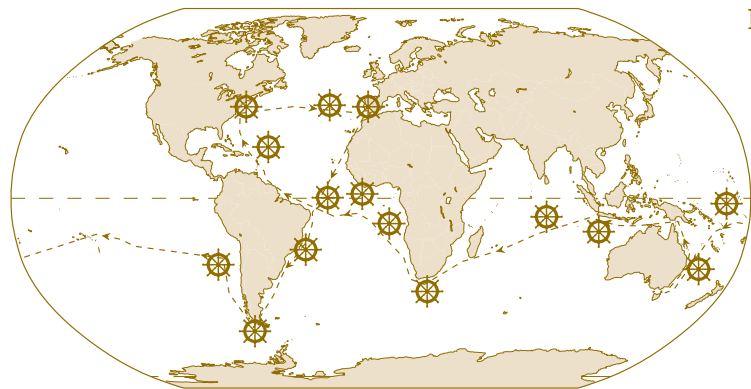
1895	весна літо осінь	Сто дужих рук його тягли Лебідка скавучала Канат натягся , як струна
1896	зима весна літо осінь	Та судно не зрушало Кричали діти звідусіль Що краб трима його за кіль.
1897	зима весна літо осінь	
1898	зима весна літо	

Так це було, чи ні, але вирішили, що необхідно припросити магометанського муллу Сама Емім, щоб він за горщик джему замовив слівце Магометові, аби той благословив подорож і настановив краба відпустити кіль шлюпа, що той і зробив, якщо таки тримав нас, бо шлюп був на плаву вже за наступного припливу.

22 липня прибув корабель Її Величності «Іфігенія» з суддею Ендрю Джей Лічем та судовими офіцерами на борту, йдучи інспекційним маршрутом по так званих колоніях Стрейтс Сетлментс, до яких належали і Кокосові острови Кілінга. Вони мали вислухати скарги і судити за законом, якщо знайдеться кого судити, і побачили «Спрея» витягнутим на берег та припнутим до кокосової пальми. Але з того часу, як імігрував Гейр, на островах Кілінга не було на що

Назад

й поскаржитися, бо Росс завжди ставився до острів'ян, як до членів власної родини.

Якщо є рай на цій землі, то це острови Кілінга. Тут не було роботи для юриста, але потрібно ж було щось утнути, якщо вже в гавані зібралося два кораблі — величезний військовик і «Спрей». Тож замість судового процесу влаштували танці, і всі офіцери, що могли полишити судно, зійшли на берег. Прийшли усі острів'яни, і старе й мале, і губернаторська вітальня була переповнена людьми. Усі, хто міг триматися на ногах, танцювали, а купки малюків лежали по-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

котом по кутках приміщення та із задоволенням витріщалися на танці. Моя маленька подружка Офелія танцювала із суддею. Дві скрипки знову і знову зачинали давній добрий мотив «Ми не підемо додому до ранку». От ми й не йшли.

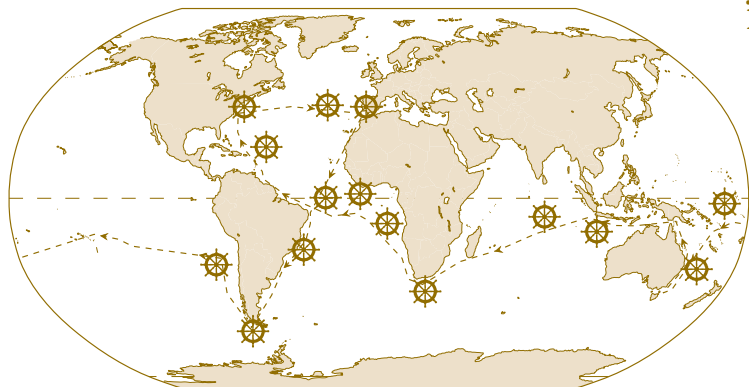
Жінки на островах Кілінга не виконували усю тяжку роботу, як у багатьох інших відвіданих мною під час подорожі місцях. Вогнеземельська жіночка однозначно схвально вигукнула б, аби лише побачила як мужчина з островів Кілінга підкорює кокосову пальму. Окрім вправного пальмолазання, острівні чоловіки вміють видобувати з пальм виняткові зразки каное. Принаймні, на своєму шляху найбільшу майстерність в будівництві човнів я побачив саме тут. Під пальмами Кілінга отаборилося багато оброблювальних механізмів. І дзижчання стрічкової пилки та дзвін ковадла лунали з ранку до ночі. Перші шотландські поселенці лишили тут у спадок силу північної крові та усталеність звичаїв. Жодне благочинне товариство ніколи не

зробило для будь-яких острів'ян стільки, скільки шляхетний капітан Росс та його сини, що брали приклад з батька у працьовитості та ощадливості.

Адмірал Фітцрой з «Бігля», який відвідував ці місця, де багато речей перевернуто догори дригом, казав, що «це все ж таки дуже своєрідні маленькі островці, де краби їдять кокоси, риба їсть корали, собаки полюють на рибу, люди

Назад

їздять верхи на черепахах, а мушлі — то небезпечні капкани для людей», і додавав при цьому, що більшість морських птахів вмощується тут на гілках, як на сідалах, а багато пацюків зробили собі кубла на верхівках пальм.

Моє судно було відремонтоване, і я вирішив завантажити його знаменитими велетенськими мушлями тридакни з Кілінга, знайденими у калюжах зони відпливу неподалік. І прямо там, перед очима у всього поселення,

я ледь не втратив увесь екіпаж «Спрея» — проте не тому, що

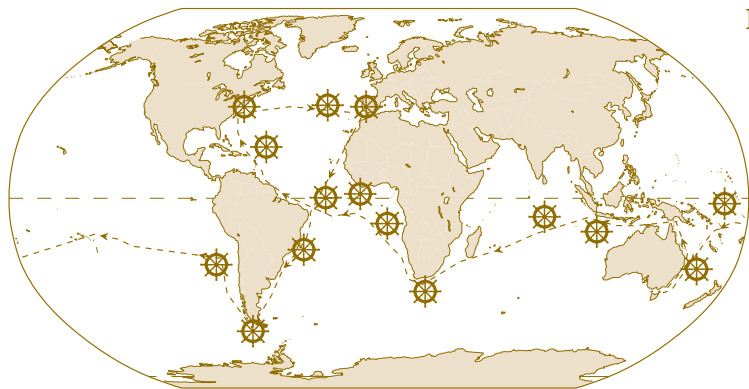
встромив ногу до мушлі-капкана, а через легковажне нехтуван-

ня тим, щоб попіклуватися деталями своєї мандрівки через гавань у човні. Я перетнув два океани, а після цієї пригоди я замкнув курс і через ті, що залишалися, я обійшов довкола цілого світу, але не зустрічався з жабиною цицькою так зблизька, як у цій невеличкій мандрівці через лагуну. Просто я довірив усі приготування когось там ще, а той, слабкий смертний, мабуть, довірив усе мені. Хоч там як, отямився я поруч з безтурботним африканським негром в хиткому човнику, оснащеному зіпрілим вітрилом, та й те щойно зірвало шквалом посеред протоки, що вже напевне відправляло нас у безпомічний дрейф відкритим морем без жодних надій на порятунок. З цілим океаном з підвітру, у який нас невідворотно відносило, я з жахом виявив, що у човні нема ані гребка, ані весла! В нас, звичайно, був якір, але довжини якірного канату не вистачило б і на те, щоб припнути кота, а ми вже були на великих глибинах. Проте, на превелике щастя, в човні була жердина. Гребучи цим знаряддям,

як на байдарці, з максимально можливою енергійністю, і завдяки просто випадковому поривові вітру, човен-пастку доправили до мілководдя, де ми вже могли дістати жердиною дна і доштовхати його до берега. З Африкою як найближчим берегом за три тисячі миль з підвітру, без жодної краплини питної води в човні, у компанії з худим і голодним негром — гарний привід для того,

назад

щоб екіпаж «Спрея» за мить вже так ніколи і не знайшли б. Годі було й казати, що я волів би більше так не випробовувати долю. Тож тридакни я доставив пізніше у безпечному човні, тридцять з них зайняли місце трьох тонн цементного баласту, який я викинув за борт, щоб звільнити трюм та відновити пловучість.

22 серпня той краб, чи хоч що б там було, що тримало шлюп на островах, відпустив свою здобич, і «Спрей» вийшов у море під усіма вітрилами, знову стернуючи в напрямку дому. Переваливши одну чи дві величезні хвилі прибою, що роз-

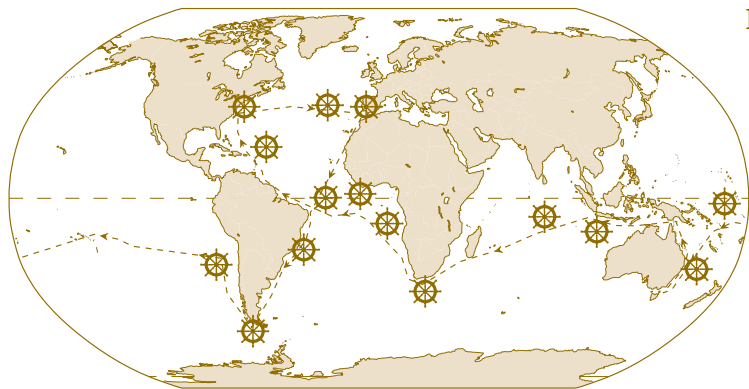
бивався довкола атола, «Спрей» проминув строкатий риф. Задовго до темноти Кокові острови Кілінга з їхньою тисячею душ, настільки чистих, наскільки, мабуть, це можливо для простого смертного, зникли з очей за кормою. Втім геть з очей, але не з серця.

Море збурилося і «Спрей» сильно заливало, коли я приводив його на вітер. Саме таким курсом я вирішив йти на острів Родрігес, хоча доводилося приймати хвилю бортом. Істинний курс на острів був вест-тень-зюйд, одна чверть до зюйду, а відстань складала дев'ятнадцять сотень миль, але я стернував значно крутіше до вітру, щоб врахувати хвилювання моря та інші чинники зносу під вітер. Мій шлюп біг цим курсом під зарифленими вітрилами день за днем. Я справді втомився від цього нескінченного руху й купання, якого було не уникнути, варто було лиш висунути носа на палубу. В цих тяжких погодних умовах «Спрей», здавалося, втратив курс.

Принаймні я вважав причиною цього відхилення розбіжність в показниках лага, яка через п'ятнадцять днів після відходу з Кілінга склала сто п'ятдесят миль між показниками вертушки та усними підрахунками, якими я намагався визначити, скільки шлюп мав пройти насправді, тож я вже примружував око в пошуках землі. Цього дня поблизу призахідного сонця, я побачив гро-

Назад

но хмар, що скупчилися в одній точці, прямо по курсу, тоді як інші хмари пливли собі далі, і все це на щось вказувало. Шлюп продовжував плисти і до півночі там, де я бачив нерухомі хмари, вже з'явився якийсь чорний об'єкт. Він усе ще був далеченько звідси, але помилки бути вже не могло: це був високий острів Родрігеса. Я витягнув на борт патентований лаг, який я буксирував вже більше за звичкою, ніж через потребу, бо вже вивчив «Спрей» та його швидкість на різних курсах задовго до цього. Якщо я щось і затамив у цьому рейсі, то це те, що «Спресві» можна було дові-

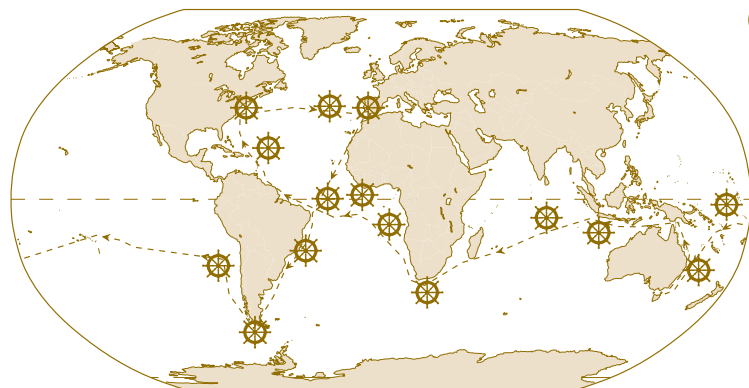
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

ряти безпечно вийти прямо до цілі, водночас я завжди залишався готовим підстрахувати його навіть за щонайменшого сумніву. Самовпевнені судноводії, які «плавали-знають», наскільки я помітив, якраз і розстрошили більшість кораблів і загубили найбільше життів. Причина ж розбіжності в показниках лага виявилася досить прозаїчною, а саме — зіткнення з якоюсь великою рибиною. Дві з чотирьох лопастей вертушки були розстрошені або погнуті. Ймовірніше за все, це робота акули. Переконавшись у правильній позиції шлюпа, я приліг відпочити й поміркувати, бо відчував, що все йде на краще. До світанку острів вже був на траверзі, приблизно за три милі. Він мав похмурий, битий штормами вигляд там, в повній самотності посеред Індійського океану, неначе земля, що відправилася у дрейф. Його навітряна сторона була негостинною, але з підвітру там розташувався гарний порт, і я підтягнувся вище на вітер, щоб підійти поближче. Назустріч вийшов лоцман, щоб завести мене у внутрішню гавань, куди ми врешті й потрапили вузьким каналом проміж коралових рифів.

Це досить кумедно, але усі острів'яни часом наполягають на неможливості якихось очевидних речей, і водночас вірять неймовірному, наче dokonаним фактам. Так сталося і тут, коли добрий абат кількома днями раніше прочитав

Назад

своїй пастві проповідь про прихід антихриста, аж тут вони бачать «Спрей», що під вітрилом входить до гавані весь у штормовій піні, та ще й з усього одною людиною на борту проноситься повз натовп на пляжі.

— Рятуй нас, Боже! Він прийшов на човні! — кричать у натовпі, хоча особисто мені здається, що це був би найнеймовірніший спосіб його появи. Хоч би там як, новина облітає весь острів. Губернатор, містер Робертс, власною персоною негайно спускається на причал, щоб розібратися, про що йдеться, бо маленьке містечко вже перебуває у велико-

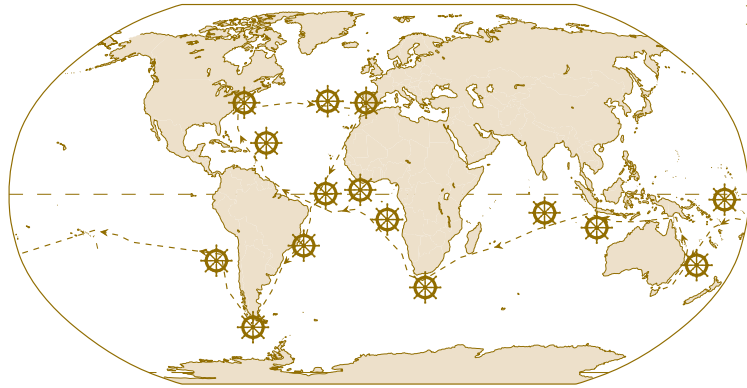
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

му сум'ятті. Одна літня жінка, почувши про моє пришествя, заскочила до власного будинку і замкнулася в ньому. Коли ж вона почула, що я саме піднімаюся вулицею, вона забарикадувала свої двері і не виходила назовні, поки я перебував на острові, тобто протягом восьми діб. Губернатор Робертс та його сімейство не поділяли страхи своїх підданих, а зійшли на борт з молу, коли шлюп пришвартувався, і їхній приклад примусив інших вчинити так само. Молоді сини губернатора одразу ж взяли під командування «Спреїв» ялик, і мій візит коштував Його Світлості, окрім надзвичайної гостинності до мене, ще й побудови для них шлюпки, саме такої як на «Спреї».

Мій перший день перебування на цій землі обітованій, був для мене наче казка. Безліч днів я студіював мапи і вираховував час свого прибуття у цю точку, як хтось міг би вираховувати вхід до гавані на островах Блаженних, розглядаючи їх як кінцеву станцію останнього тривалого переходу океаном, нудячись відсутністю багатьох необхідних речей, які, з цієї хвилини, я міг легко дістати. І ось, шлюп нарешті був тут. Він щойно прибув і був безпечно ошвартований до пірсу на Родрігесі. В перший вечір на цій землі серветок і скляного посуду я все ще бачив перед собою привиди грубих тканих рушників і кухлів з відбитими ручками. Однак замість бовтанки в морі, в якій я міг би все ще потерпати, я був тут, в яскра-

Назад

вій залі, оточений блискучою дотепністю за обідом з губернатором острова!

— Аладдіне, — хотілося вигукнути — де твоя лампа? Мій рибальський ліхтар з Глостера, показав мені кращі речі, ніж ті, на які спромігся б твій кіптявий старий пале-ник.

Другий день стоянки в порту був зайнятий прийомом відвідувачів. Місіс Робертс з дітьми прийшла першою, щоб, як вони висловилися, «поручкатися зі «Спреєм». Більше ніхто не боявся прийти на борт, окрім тієї старої жінки, яка

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

все ще вважала, що «Спрей» ховає антихриста в трюмі, якщо, звичайно, той вже не втік на берег. Губернатор приймав гостей цього вечора, і люб'язно запросив «руйнівника світу» розповісти про свою подорож. Так я і вчинив, детально зупинившись на небезпеках моря (яке, за звичаєм багатьох слабких смертних, мені доводилось приборкувати, з чим я успішно впорався), також за допомогою світла та тіні він показував на стіні світлини з місць та країн, відвіданих під час подорожі (нічого спільного, проте, з країнами, які він міг би створити), і люди, дикуни та інші, дивилися, часто вигукуючи:

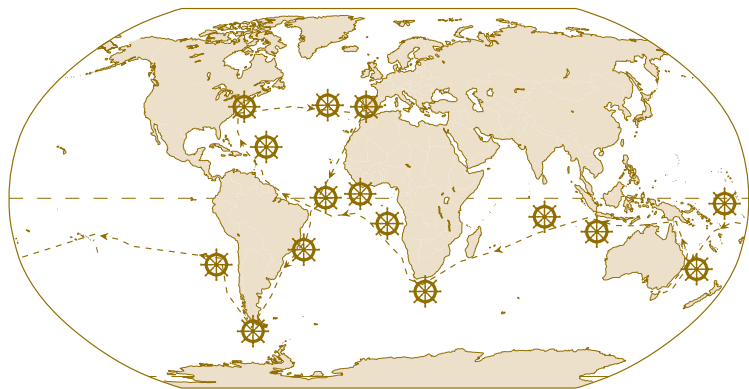
— Нечестивий світ! Нечестивий світ!

Коли усе скінчилося, Його світлість губернатор виголосив слова подяки і роздав декілька шматочків золота.

Наступного дня я супроводжував Його Світлість з сімейством під час візиту до Сан-Габріеля, що вище по схилу, посеред гір. Добрий абат з Сан-Габріеля прийняв нас по-королівськи в жіночому монастирі, і ми залишалися гостювати там до наступного дня. Оскільки я полишав цю місцину, абат промовив:

Назад

— Капітане, я обіймаю Вас, і яку б Ви не сповідували релігію, бажаю, щоб Ваша мандрівка завершилась успішно. Нехай завжди буде з Вами наш Спаситель!

На такі слова доброї людини я міг лише відповісти:

— Шановний абате, якби усі служителі церкви були такі ліберальні, світ був би значно менш кровопролитний.

Тепер на Родрігесі можна з усією зручністю запасти-ся чистою водою в будь-якій кількості. Губернатор Робертс побудував резервуар в горах, над селом, і проклав труби до молу, глибини під яким на час моїх відвідин сягали п'яти з по-

ловиною футів у високий приплив. В попередні роки використовували колодязну воду, і вона часом спричиняла хвороби. На острові також можна було придбати яловичину за помірними цінами і в будь-якій кількості.

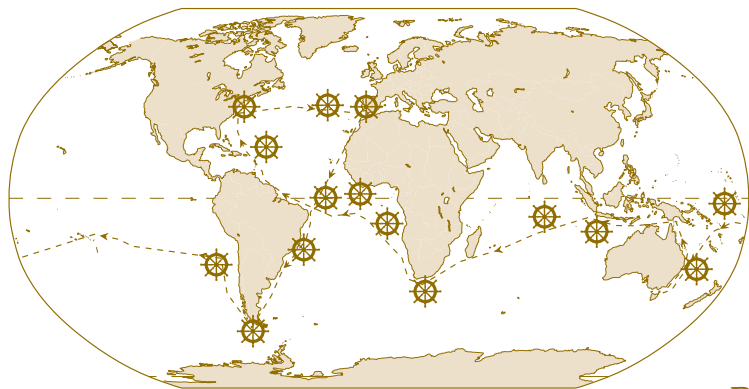
була рясна й

дешева. Великий мішок картоплі, який я придбав там приблизно за чотири шилінги, зберігався надзвичайно довго. Я лише поклав його в суху комору на шлюпі. З фруктів найбільше було гранатів, який я отримав величезний лантух усього за два шилінги. Це рівно стільки, скільки можна нав'ючити на віслиюка в садку, який, між іншим, виплекала сама природа.

Назад

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Розділ XVII

Чисте карантинне свідоцтво на Маврікій — Повторне плавання у стінах оперного театру — Нововідкрита рослина, названа на честь шкіпера «Спрея» — Гурт молодих леді на прогулянці під вітрилами — Бівуак на палубі — Теплий прийом у Дурбані — Дружня розмова з Генрі М. Стенлі — Троє розумних бурів шукають докази того, що земля пласка — Від'їзд із Південної Африки

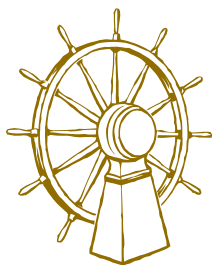
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

16 вересня, після восьми днів відпочинку, проведених на острові Родрігес, такий собі землі достатку посеред океану, я продовжив плавання і вже десть опівдні 19 вересня прибув на острів Маврікій, ставши на якор у карантинній зоні. Того ж дня лікарський баркас узяв на буксир «Спрей», після того як лікар переконався, що для огляду представили увесь екіпаж. Він мав сумнів щодо цього, аж доки не перевірів суднові папери, у яких занотовано, що в кожному порту, протягом усієї подорожі, екіпаж складався з однієї людини. Тоді, з'ясувавши, що стан мого здоров'я був задовільним для самостійного плавання на таку далеку відстань, він без подальших церемоній видав мені дозвіл на сполучення з берегом. На подальшому шляху до порту був ще один офіційний візит на «Спрей». Губернатор острова Родрігес, який люб'язно надав мені, окрім регулярної пошти, рекомендаційні листи до своїх друзів, сказав, що перш за все я повинен зустрітись з містером Дженкінсом, хорошою людиною з поштового відомства.

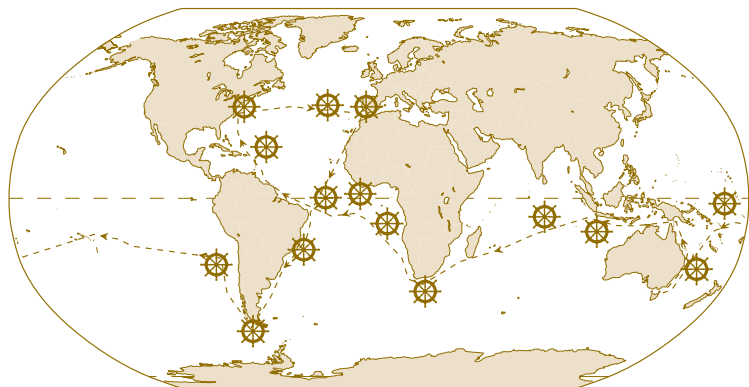
— Як поживаєте, містере Дженкінс? — крикнув я, коли його шлюпка порівнялась зі «Спреєм».

— Ви мене не знаєте, — сказав він.

— Чому ж ні? — відповів я.

назад

— Звідкіля пливе судно?
 — Навколо світу, — знову відповів я дуже серйозно.
 — Сам?
 — Так. Чому ж ні?
 — І Ви мене знаєте?
 — Я знав Вас ще три тисячі років тому, — крикнув я. —
 Коли Ви та я мали теплішу роботу, за ту що маємо тепер
 (хоча і тут було гаряче). — Тоді Ви були Дженкінсоном, про-
 те я не звинувачую Вас у тому, що ви змінили ім'я.

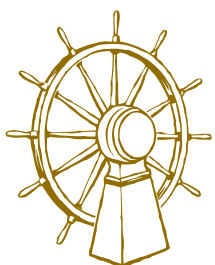
Містер Дженкінс, поблажлива душа, підхопив мій жарт, що

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

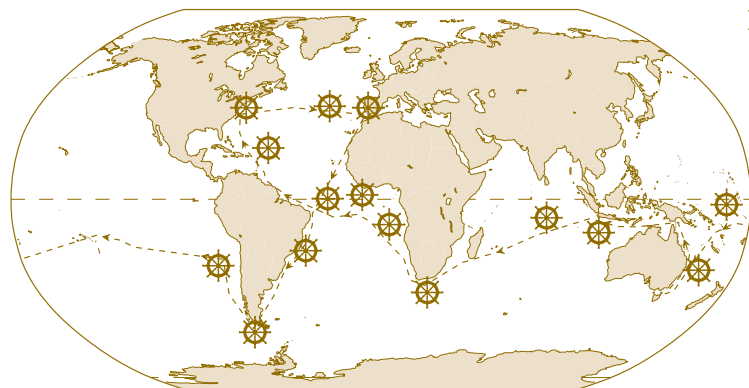
було для «Спрея» доброю послугою. Завдяки цій байці усі дізналися що, коли хто-небудь підніметься на борт після заходу сонця, його одразу схопить диявол. Тому я міг залишати «Спрей» без боязні, що його пограбують вночі. До каюти таки вломились, але крадії зробили це вдень, і знайшли лише ящик копченого оселедця, до того як Том Ледсон, один з портових службовців, спіймав їх, так би мовити, на місці злочину і упік до в'язниці. Це відбило бажання красти в інших дрібних шахраїв, оскільки Ледсона вони боялися більше, ніж самого Сатану. Навіть Мамода Хаджи Аюба, який був денним вахтовим на судні, — допоки пуста коробка, що впала у каюті не налякала його до півсмерті — не можливо було найняти на нічні вахти. «Пане, — голосив він. — У цьому немає потреби». І це таки була цілковита правда.

На Маврікії, де ми зі «Спреєм» деякий час сушили весла, розпочався сезон ясної погоди. Якщо якісь труднощі морської подорожі і залишились, то досвідчені офіцери визнали, що дев'ять десятих з них уже закінчились. Але чомусь я не міг забути, що шлях до США ще довгий.

Добрі мешканці острова Маврікій, щоб зробити мене багатшим та щасливішим, збудували цілий оперний театр, який вони назвали «Корабель Пантаї» («Цесарка»). І хоч цей корабель мав усі палуби і дна його не було видно,

Назад

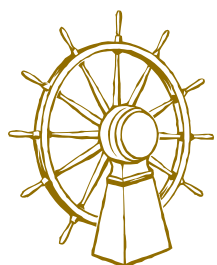
все ж він був непохитний, як церква. Вони дозволили мені безкоштовно використовувати його для читання лекцій про мою подорож на «Спреї». Його Честь мер представив мене Його Світлості директору з пів'ютової палуби «Пантаї». У такий самий спосіб мене представили нашому доброзичливому консулу, генералові Джону П. Кемпбеллу, який своєю чергою, представив мене Його Світлості. Я познайомився тут з усіма і тому був спроможний проплисти подорож повторно. Погано пам'ятаю, як саме я читав лекцію. Ніч була спекотна, і я готовий був придушити кравця,

який виготовив мені піджак для цієї події. Добрий губернатор бачив, що я зробив зі свого боку все, намагаючись одягтись як людина з суші, і запросив мене до офіційної резиденції губернатора на Редуїті, де я почувався, наче серед друзів.

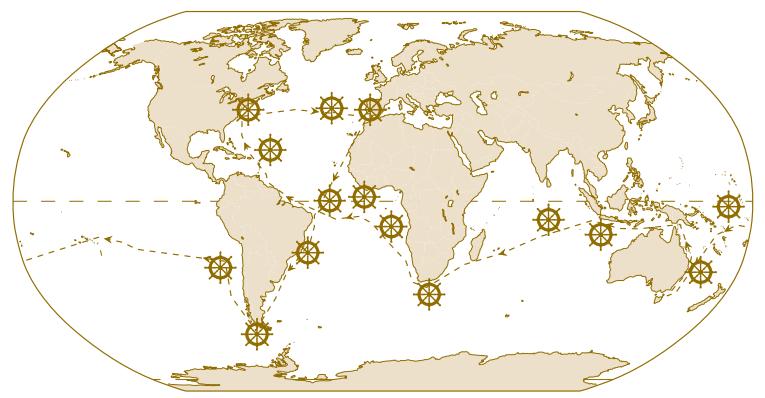
Зима уже відходила з мису Доброї Надії, але шторми ще часом проносились тут зі свистом. Я був сповнений рішучості пересидіти цей період у м'якому кліматі острова Маврікій, відвідуючи Роуз-Гілл, Куріпепе, та інші місця на острові. Я провів день зі старшим містером Робертсом, батьком губернатора Родрігеса та його друзями, Їх Превелебностями отцями Олафліном та Мак-Карті. Ми повертались на «Спрей» повз оранжерею біля Моки, власник якої, того-таки ранку, відкрив нову витривалу рослину, яку на мою честь назвав «Слокам», що, як він повідомив, звучить ніби латиною, і тому рятує від проблем з перекрученням слова. Здавалося, добрий ботанік був задоволений, що я завітав до нього. Які ж різні дива трапляються на світі! У Бостоні

в ті часи один джентльмен, як мені розповіли, віддав тридцять тисяч доларів, щоб на честь його дружини назвали невеличку квітку, тоді як назва «Слокам» з'явилася без будь-яких прохань, а сама рослина була більшою за кормовий буряк.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

У Моці, Редуїті та в інших місцях, мене приймали по-королівськи. Особливо сім молодих леді, яким я сказав, що не можу віддячити їм за гостинність в інший спосіб, окрім як узяти їх на невеличку прогулянку на судні.

— Та це ж саме те, що треба! — закричали вони.

— Тоді будьте такі ласкаві та оберіть час, — мовив я, смиренний наче Мойсей.

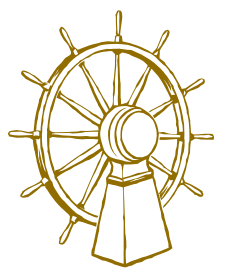
— Завтра! — викрикнули вони. — Тітонько можна нам, чи не так? Ми будемо хорошими увесь наступний тиждень, тітонько. Ну скажіть так, дорога тітонько.

Юні леді були такими ж як і леді з Америки. Їхня дорога тітонька сказала мені те, що й інша добра тітонька могла сказати у моїй країні:

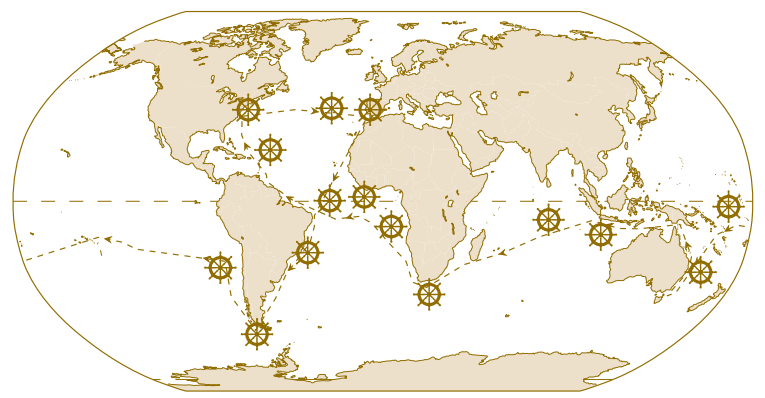
— Я теж їду, — сказала вона.

Пізніше я не знав, як вчинити, бо згадав, що завтра мене запрошено на обід з начальником порту, капітаном Вілсоном. Однак я сказав собі: «“Спрей» швидко вийде у бурхливе море. Ці молоді леді дістануть свою *mal de mer* та добре проведуть час, і врешті-решт я повернусь досить рано, щоб бути присутнім на обіді». Але усе пішло шкереберть. Ми вже майже втратили острів сперед очей, а вони просто стояли собі та сміялись, коли морська вода потрапляла на борт, тоді як я стояв біля штурвалу, намагаючись викликати найгіршу хитавицю, яку тільки міг, та розповідав тітці байки про морських змій і китів. Але ця мила дама, коли я закінчив розповідати історії про монстрів, тільки натякнула, що не розраховуючи на стюарта, вони прихопили з собою корзину з провізією, якої вистачило б нам на тиждень.

Чим більше я намагався довести цих юних леді до морської хвороби, тим більше вони плескали у долоні і кричали: «Як це чудово! Як легко судно іде по воді!», або «Яким красивим виглядає наш острів з відстані!» — та усе ще викрикували: «Вперед!»

назад

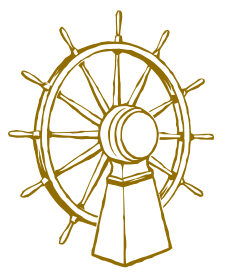

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

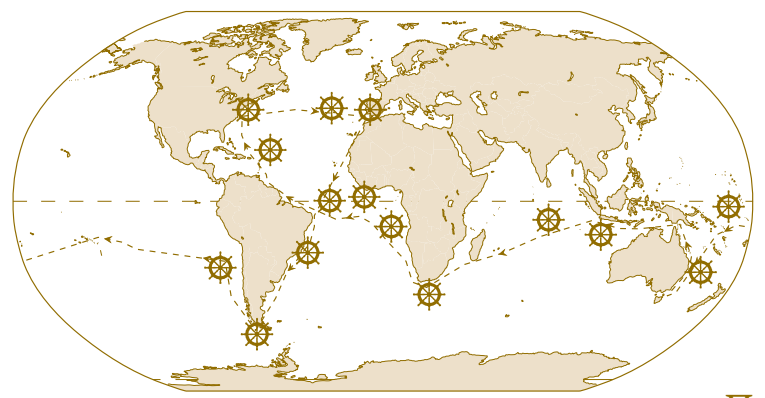
Ми вийшли в море аж на п'ятнадцять, а то і більше, миль, коли вони врешті припинили свої енергійні вигуки «Вперед!». Тоді я розвернув судно, усе ще сподіваючись вчасно повернутись до Порт-Луї та встигнути на зустріч. «Спрей» швидко дістався острова і плів доволі швидко уздовж берега, але на зворотному шляху я припустився помилки, коли скерував судно вздовж берега. Варто нам було проплисти бухту Томбо, як вона буквально причарувала мій екіпаж. «Ой, зупинімося тут!» — кричали вони. Жоден моряк у цілому світі не зміг би відмовити їм. Через десять хвилин, як вони того і хотіли, судно стало на якоря, а молодий чоловік на крутій скелі кричав, розмахуючи своєю шляпою: «Vive la Spray!».

Мої пасажери мовили: «Тітонько, можна поплавати у прибійних хвилях біля берегу?» Тільки тоді перед нам з'явився баркас голови порту, який ішов нам на зустріч. Проте вже було надто пізно, щоб повертатись до Порт-Луї того вечора. Однак баркас прийшов вчасно, щоб висадити мій прекрасний екіпаж на берег, хоч вони й були сповнені рішучості не полишати «Спрей». Тим часом я готував накриття з вітрил для ночівлі на кормі, а бенгалець-служка приготував нам вечірню трапезу. Того вечора «Спрей» зі своїм дорогоцінним екіпажем поплив до бухти Томбо. Наступного раннього ясного ранку, ще до того, як з неба зникли зорі, я прокинувся і почув, як на кормі моляться.

Того ранку знову з'явився баркас портових офіцерів, цього разу із самим капітаном Вілсоном на борту. Вони хотіли випробувати долю та доставити «Спрей» до порту, почувши про наше «скрутне становище». Це було варте того, щоб пізніше почути друга, який розповідав, як переконливо голова порту острова Маврікій казав: «Я віднайду «Спрей» та поверну його до порту».

назад

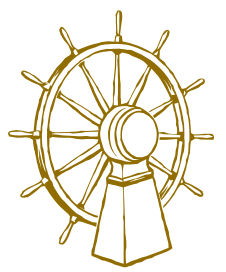
Ох і веселий же екіпаж взяв капітан на судно! Вони могли підняти та закріпити вітрила наче моряки. Могли розповісти усе про корабельні «деталі», а одна з дівчат прибила шляпку до клівера. Неначе досвідчені морські вовки, вони могли підняти лот та, оскільки я сподівався побачити острів Маврікій знову, будь-хто з них міг повернути судно на 180 градусів. Жоден корабель не мав такого достойного екіпажу. Ця подорож стала головною подією Порт-Луї. Де це чувано, щоб молоді леді плавали навколо затоки!

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

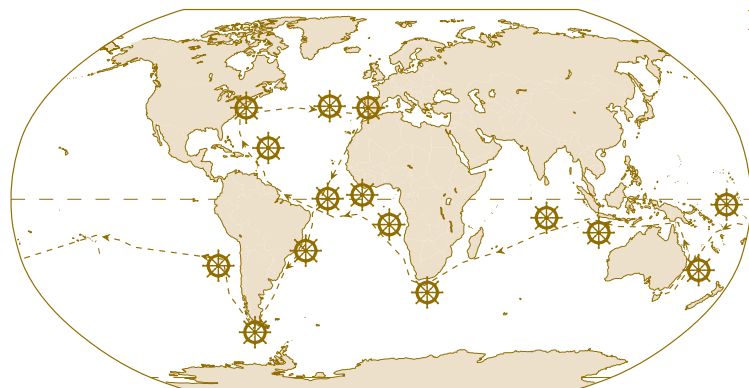
На період мого перебування на острові, мені запропонували тримати «Спрей» у військових доках, які вже давно не використовували за призначенням, тому їх повністю переустаткувало портове керівництво. Моя щира подяка також іншим друзям за багато потрібних у подорожі речей, як, наприклад, мішки з цукром з деяких давно відомих плантацій.

Тепер розпочався сприятливий сезон, і «Спрей», будучи добре обладнаним, 26 жовтня вирушив у море. Я плив доти, доки легкий вітер з острова поступово не відступив, тому наступного дня я усе ще міг бачити гору Пюс біля Моки. Того ж дня «Спрей» прибув до порту Галец, Реюньйон, де на зустріч вплив лоцман та зупинив судно. Я передав йому папери з острова Маврікій та продовжив свою подорож, оскільки було неможливо причалити тут через високі хвилі. Після Реюньйона я змінив курс на мис Сент-Мері, що на Мадагаскарі.

Судно наближалось до зони, де припиняє дути пасат. Сильний бриз, який ніс корабель з вільними вітрилами протягом багатьох тисяч миль від австралійського мису Сенді-Поїнт, дедалі слабшав, аж поки 30 жовтня він майже зовсім припинився, і нерухоме море утримувало судно на плаву. Увечері я під-

Назад

няв вітрила, вмостився на палубі і насолоджувався безмежною нічною тишею.

31 жовтня появився легкий східний-північно-східний бриз і близько полудня судно проминуло мис Сент-Мері. З 6 по 9 грудня у Мозамбіцькому каналі судно зазнало сильних поривів вітру, які ішли з південного заходу. Тут «Спрей» зазнав таких же труднощів як і усюди, окрім хіба що мису Горн. Сильний грім та блискавка передували штормові. Від цього часу і до моменту, коли судно покинуло узбережжя Африки, воно стикнулось з безперервною се-

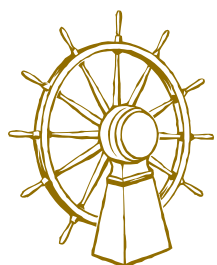
рією штормів, які гнали його у різні напрямки, але 17 листопада «Спрей» прибув до Порт-Натала.

Це дивовижне місце — комерційний центр «садової колонії». Власне, місто Дурбан є продовженням саду. Сигнальник зі свого поста на стрімкому березі повідомив, що «Спрей» ще за п'ятнадцять миль від берега. Вітер ставав свіжішим і коли судно наблизилось на відстань восьми миль він сказав: «Спрей» наближається до берега. Грот був зарифлений і складений за десять хвилин. Усю роботу виконує один чоловік».

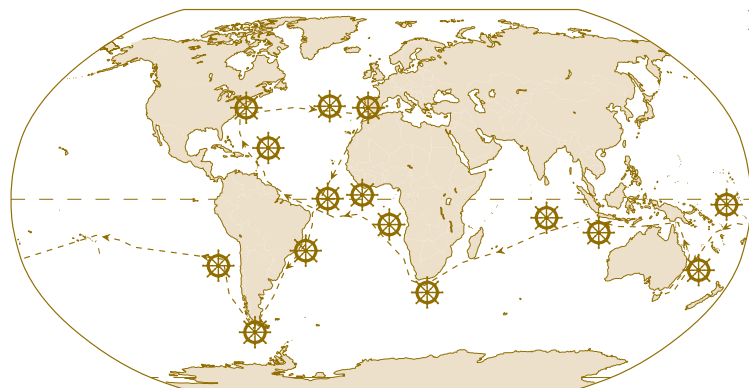
Це повідомлення було надруковане через три хвилини у вранішньому журналі Дурбана, який передали мені, коли я зайшов до порту. Я не міг перевірити час, який пішов на згортання вітрила, оскільки, як я уже раніше сказав, хвилинна стрілка мого годинника не працювала. Я знаю тільки, що зарифлював так швидко, як тільки міг.

Та сама газета, коментуючи мою подорож, писала: «Судячи з штормової погоди, яка панувала на узбережжі протягом останніх тижнів, «Спрей» мав дуже бурхливе плавання від острова Маврікій до Порт-Натала. Без сумніву, погоду назвали б штормовою моряки на будь-якому кораблі, але найбіль-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

шу незручність, яку вона завдала «Спресві» була затримка, спричинена здебільшого зустрічним вітром».

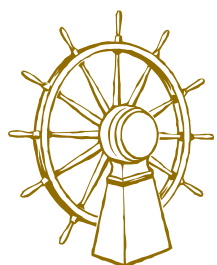
У газеті Дурбана надали найкращу відповідь на часто ставлене мені запитання — як я плаваю на судні сам. Мені аж хотілось зморщитись від відповіді редактора. Він неправдиво оцінив навички та енергію, які потрібні для плавання на судні навіть такого малого тоннажу як «Спрей».

Я чув, як чоловік, який називав себе моряком, говорив, що робота, яку я виконував та вважав зовсім легкою, щоб виконува-

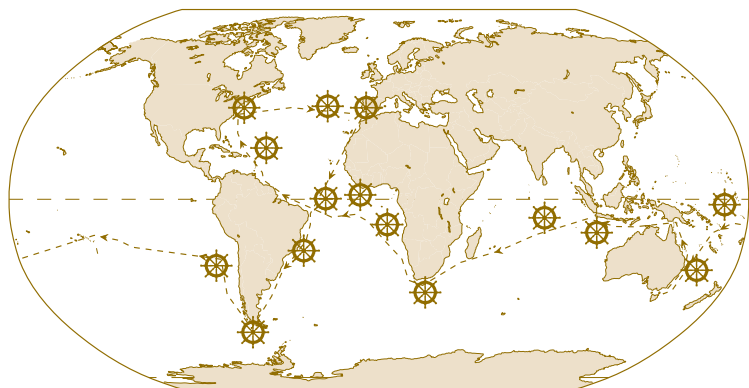
ти знову та знову, «вимагала праці трьох чоловік». Я також чув, як інші робили, такі ж безглузді заяви, додаючи, що я запрацююсь до смерті. Але ось, що написали у газеті Дурбана: «Під час свого плавання довкола світу, судно «Спрей», про яке вчора коротко згадувалося, з екіпажем з однієї людини, прибуло до нашого порту вчора ополудні. «Спрей» досить сприятливо увійшов до Порт-Натала. Його командир провів своє судно прямо вгору по каналу попри головний причал, і кинув якоря в бухті біля старого «Фораннера», до того, як хтось мав хоча б шанс піднятися на борт. Природно, «Спрей» став об'єктом зацікавленості місцевих мешканців і натовп був очевидцем прибуття шхуни. Було справжньою насолодою спостерігати, з якою майстерністю капітан Сломан керував своїм судном поміж суден, які займали фарватер».

«Спрей» не був новачком, коли прибув до Порт-Натала. Коли судно увійшло до порту назустріч йому вийшов лоцманський катер — чудовий, міцний паровий буксир. Він плів каналом через перешкоди, оскільки був сильний шторм і море було надто бурхливе для того, щоб безпечно прибуксувати судно. Про те, як увійти до порту я дізнався, спостерігаючи за пароплавом. Потрібно було тільки триматись з навітряного боку каналу і приймати прямо бортом сильні хвилі.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

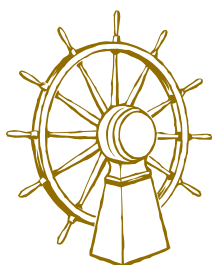
Виявилось, що у Дурбані успішно діють два активні яхт-клуби. Я зустрівся з членами обох клубів і плавав на місцевій першокласній яхті «Флоренс» з капітаном Спредброу, а також зі справедливим та поважним Гаррі Ескомбе, прем'єр-міністром колонії. Шверт яхти заледве проборознив покриті мулом береги на міліні, які, за словами містера Ескомбе, Спредброу засадить опісля картоплею. Не зважаючи на це, «Флоренс» перемогла в перегонах і заодно обробила шкіперові землю. Після нашого плавання містер Ескомбе запропонував мені обійти під вітрилами довкола мису Доброї Надії, і натякнув на те, що він прекрасний партнер для того, щоб згаяти години за грою у кріббідж. Спредброу у відповідь застеріг мене: «Ви програєте своє судно ще до того, як обійдете навколо мису».

Інші не вірили, щоб прем'єр Порт-Натала грав у кріббідж до самого мису Доброї Надії, навіть щоб виграти «Спрей».

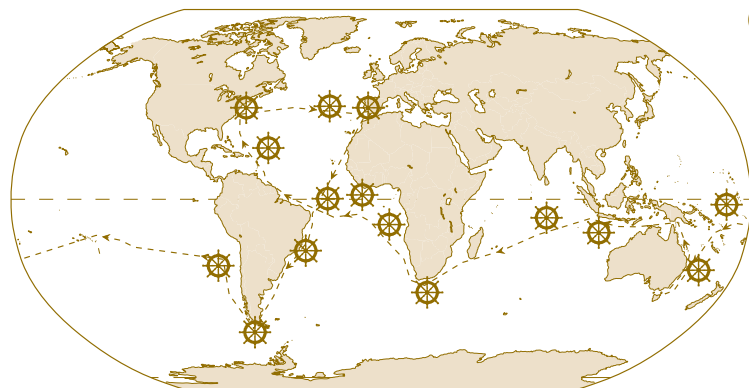
Причиною моєї немалої гордості був той факт, що у Південній Африці був популярним американський гумор і одну з найкращих американських історій, яку я коли-небудь чув, розповів прем'єр.

Одного дня, обідаючи у готелі «Роял» з членом парламенту, полковником Саундерсоном, його сином та лейтенантом Тіппінгом, я зустрів містера Стенлі. Великий дослідник щойно повернувся з Преторії, де він практично нещадно розкритикував своїм гострим пером президента Крюгера. Але це не грало ніякої ролі, оскільки всі

накидались на дядька Пола, і здавалось ніхто у світі не був охочішим до жартів, навіть сам турецький султан. Полковник представив мене дослідникові, і я, так би мовити, поплив проти вітру, щоб іти повільніше. Оскільки містер Стенлі і сам колись був моряком, здається на озері Ньянца, звичайно, моїм бажанням було показати себе у найкращому світлі перед людиною з його до-

Назад

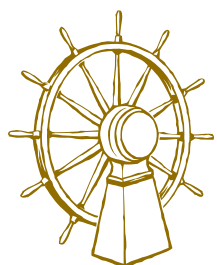
свідом. Він пильно роздивився мене і сказав: «Який взірець терпіння!» «Терпіння — усе що необхідно», — ризикнув відповісти я. Тоді він запитав чи моє судно має водонепроникний відсік. Я пояснив, що воно усе водонепроникне. «А якщо воно попаде на скелю?» — запитав він. «Відсіки не порятують його, якщо судно попаде на скелі, які трапляться на його шляху», — відповів я, додавши, — його треба тримати подалі від скель». Після чималої паузи містер Стенлі запитав: «А якщо риба-меч проткне корпус судна своїм мечем?» Звісно, я думав про це як про одну з небез-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

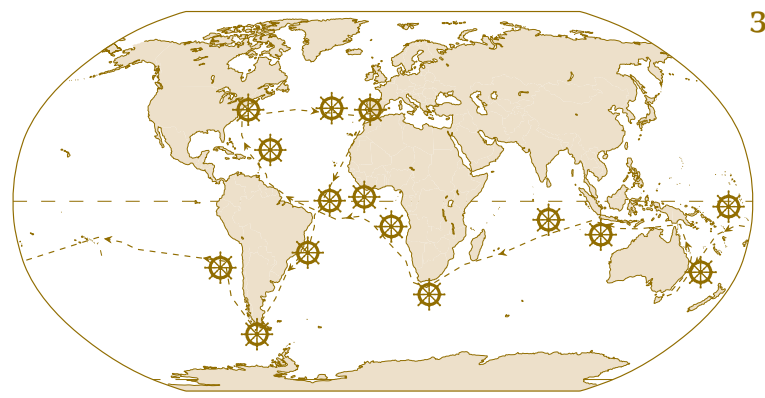
пек моря, як і про можливість того, що у мене влучить блискавка. У випадку з рибою-мечем, я ризикнув сказати: «Спершу потрібно було застрахувати меч». Полковник запросив мене пообідати з товариством і наступного дня, щоб би могли глибше розглянути цю тему. Отже, я мав приємність побачитись з містером Стенлі вдруге, проте уже не було ніяких натяків щодо мореплавства від відомого дослідника.

Було чудернацько почути, як науковці та державні діячі говорять, що земля пласка, але фактом було те, що троє бурів підтримали переконання президента Крюгера і підготували роботу на підтвердження цього погляду. Доки я перебував у Дурбані вони приїхали з Преторії, щоб отримати від мене інформацію. Бури здавались недоволеними, коли я розповів їм, що вони не можуть підтвердити цього, скориставшись моїм досвідом. Порадивши їм викликати якогось привида з темних віків для дослідження, я пішов на берег і полишив цих трьох мудрих чоловіків зосереджено

вивчати морську карту світу та шлях, який пройшов «Спрей». Однак вона нічого не довела їм, оскільки була меркаторською проекцією, і було помітно, що земля пласка. Наступного дня я зустрів одного з них у вбранні священика. Він ніс велику Біблію, яка нічим не відрізнялась від тієї, яку читав я. Він схопив мене, кажучи: «Якщо ви поважаєте слово Господнє, то повинні ви-

Назад

знати, що світ плаский». «Якщо Господь наполягає на пласкому світі...» — почав я. «Що?!» — закричав він, поступаючись гніву і роблячи рух, ніби він пронизував мене. «Що?!» — кричав він із подивом та люттю, доки я не відскочив убік, щоб уникнути уявної зброї. Якби цей добрий, але введений в оману фанатик був озброєний справжньою зброєю, екіпаж «Спрея» відразу би помер смертю мученика.

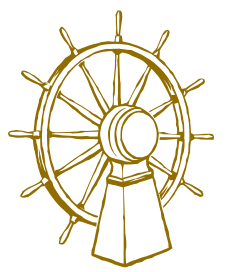
Наступного дня, побачивши його посеред вулиці, я уклонився та показав руками заокруглення. Він відповів прямим, плавним рухом руками, маючи на увазі: «Світ плаский».

Ще до того, як я відплив з Африки, щоб проплисти останню частину мого плавання довкола земної кулі, до мене прийшла поштою пояснювальна брошура цих трансваальських географів, складена на основі аргументів людей різного звання, що підтверджували їхню теорію.

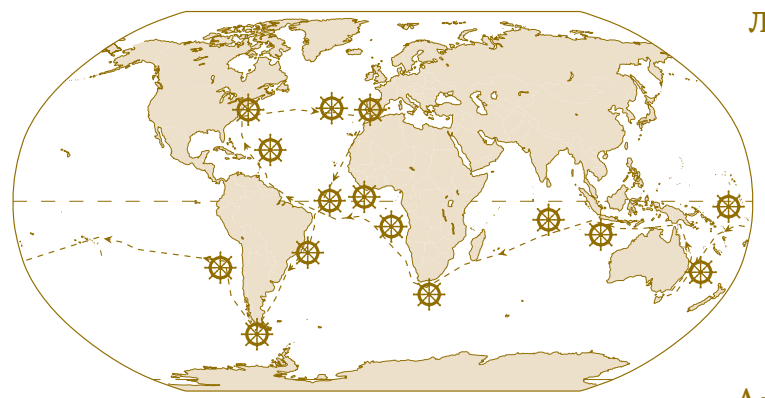
У той же час, як я легко описав нецтво цих учених мужів, я щиро захоплювався їхньою фізичною зрілістю. Більшість побачених мною вперше і востаннє трансваальців та бурів були прекрасні. Загальновідомо, що вони найсильніші серед борців, і такі ж великодушні до полеглих у бою, як і сміливі перед ворогами. Справжню, вперту нетерпимість можна віднайти тільки серед старих, відсталих людей. Проте вона прийде до свого природного кінця, можливо, задовго до того, як ми самі повністю звільнимось від сліпої нетерпимості. Освітою у Трансваалі аж ніяк не нехтували.

Англійську та голландську мови викладали, як тільки могли. Проте мито на шкільні підручники з англійської мови було високе, тому за необхідності бідніші люди приставали до голландського Трансвааля та його плаского світу. Як і на Самоа та інших островах, за помилкової політики, місцевих жите-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

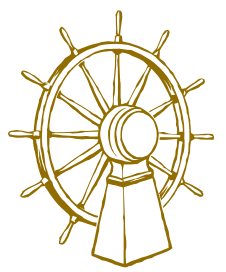

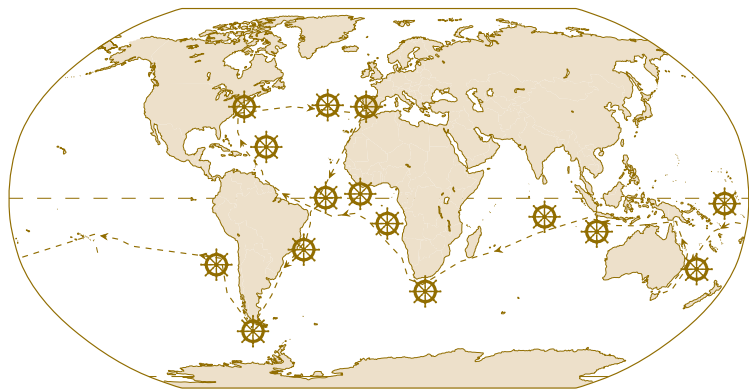
лів прирівнювали до . Я відвідав багато громадських шкіл на Дурбані і мав радість зустріти там багато розумних дітей.

Але все добре колись закінчується, тому 14 грудня 1897 року, після приємного часу проведеного у Порт-Наталі, «екіпаж» «Спрея» підняв невеличку індійську шлюпку на корму, і відплив з ранішнім береговим вітром, який відніс його з мілини і знов, як говорять у них в Австралії, корабель був самотнім.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

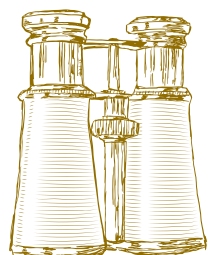

Розділ XVIII

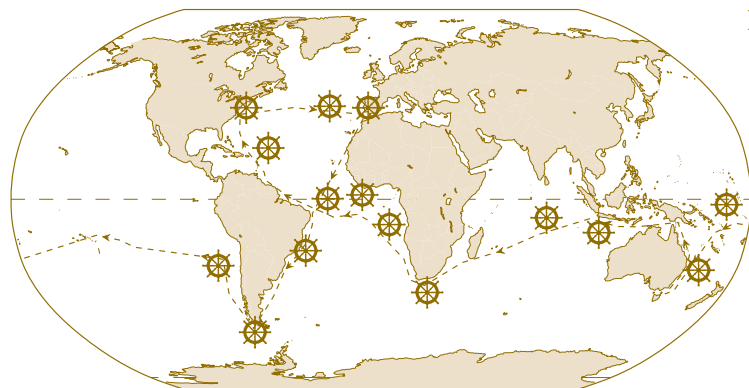
Спроби обігнути «Мис Бур» в давнину — Суворе Різдво — «Спрей» швартується на тримісячний перепочинок у Кейптауні — Залізницею до Трансвааля — Президент Крюгер дає ексцентричне визначення подорожі «Спрея» — Влучні висловлювання президента — «Спрей» приймає високоповажних гостей — Кокосова койра замість навісного замка — Люб'язність із боку адмірала флоту Її Величності — Ми відпливаємо до острова Св. Єлени — Земля!

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Тепер на мене чекав мис Доброї Надії — найважливіша точка, яку мені залишилося проминути на своєму шляху. Починаючи від бухти Столової, я міг розраховувати на свіжі пасати — вони б допомогли «Спрееві» скоро дістатися додому. Перший день після виходу з Дурбана видався тихий, і я сидів собі, розмірковуючи про це та про завершення своєї подорожі. До бухти Столової, куди я мав намір зайти, було десь миль вісімсот, і море на цьому відрізку шляху могло виявитися буремним. Давні португальські мореплавці, яким було не позичати терпіння, витратили шістдесят дев'ять із чимсь років, намагаючись обігнути цей мис, перше ніж дісталися затоки Алгоа, де команда врешті збунтувалась. Вони висадилися на крихітний острів, що зветься тепер Санта-Круз, побожно встановили на ньому хреста, а тоді поклялися перерізати горлянку капітанові, якщо він спробує плисти далі. Вони думали, що дісталися кінця світу, який у їхній уяві був плаский, мов тареля. Тож, боячись, щоб їхній корабель не переплив через вінця, вони змусили капітана Діаса, що очолював експедицію, повернути назад, бажаючи тільки одного — повернутися додому. Як відомо, рік потому Васко да Гама успішно обійшов навколо мису Бур — так тоді називався мис Доброї Надії — і відкрив землю із символічною

назад

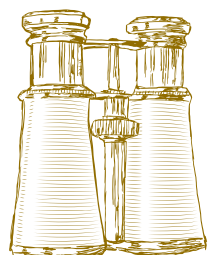
назвою Натал у день Різдва Христового. Звідси на шляху до Індії вже не було перешкод.

Штормові вітри, що проносяться мисом — регулярне явище навіть о цій порі року, і зазвичай налітають вони десь раз на півтори доби. Однак шторми ці були достоту однаковими, і проминали вони без серйозних наслідків. Хіба що пориви попутного вітру прискішували «Спрей», або трохи відганяли його назад, коли шторм вирував попереду. На Різдво 1897 року я підійшов до самого вістря мису.

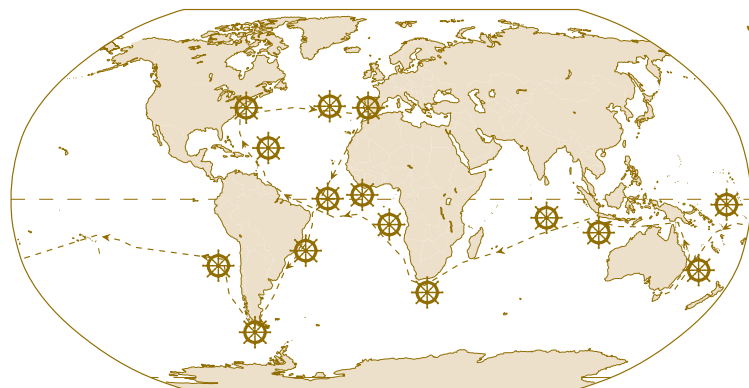
Цього дня «Спрей» намагався стати сторчголов, і в мене були всі

підстави очікувати, що перш ніж поночіє, він опанує цю штуку. Ще зарання мій корабель почав занурюватися носом у хвилі та перевалюватися з боку на бік вельми незвичним чином, і я навіть записав до судового журналу, що він, замість різдвяного дарунка, примудрився три рази облити мене водою з голови до п'ят, доки я брав рифи на клівері. Я змок як хлющ, і це мені аж ніяк не сподобалось. У жодному іншому морі мене ще не обдавало хвилею більше ніж один раз за такий малий час — протягом, скажімо, трьох хвилин. Неподалік саме проходив великий британський пароплав, і просигналив нам: «Веселого Різдва!» Я подумав, що капітан — неабиякий жартівник, адже гвинт його власного пароплава хвилями вижбурювало аж до неба.

Два дні потому «Спрей», надолуживши відстань, втрачену під час штормів, проминув мис Голковий, або Агульяс, йдучи поруч із пароплавом «Шотландець», під свіжим вітром. Наглядач маяка на мисі обмінявся зі «Спреєм» сигналами, коли ми проходили повз нього, а пізніше надіслав мені листа до Нью-Йорка з вітаннями з приводу завершення подорожі. На його думку, видовище, коли два кораблі, так різюче несхожі один на одного, йшли поряд повз його маяк, було варте пензля художника, і, здається, він був би не проти таку картину намалювати. Так я зрозумів із його листа. У таких самітних місцях, як оце його маяк,

Назад

люди стають щирими й співчутливими, ба навіть схильними до поетизації погляду на життя. Я був свідком багатьох схожих виявів почуттів до «Спрея», пливучи уздовж багатьох безлюдних берегів і читаючи безліч сигналів, що зичили йому добра. У такі миті я сповнювався вдячністю до усього світу.

Ще один шторм налетів на «Спрей» із заходу, коли він уже пройшов мис Агульяс, але його вдалося уникнути, заховавшись у бухті Саймонс. Коли шторм ущух, ми нарешті обігнули мис Доброї Надії, біля якого, кажуть, ще інколи можна

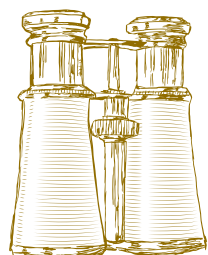
побачити вітрила Летючого Голландця. Відтепер мою подорож можна було вважати закінченою, я знав, що із цієї миті на мене очікує просто плавання під вітрилами, без пригод. Чи майже без пригод.

Тут я перетнув межу зміни погоди. На північ від неї перевало ясне небо, а на південь були дощові шквали, та ще подекуди налітали шторми, про які я вже казав. Виринувши з нещодавньої негоди, «Спрей» потрапив у штиль під Столовою горою, і тихо стояв там, доки благодатне сонце не піднялося над обрієм, розбудивши бриз, і той задув із моря.

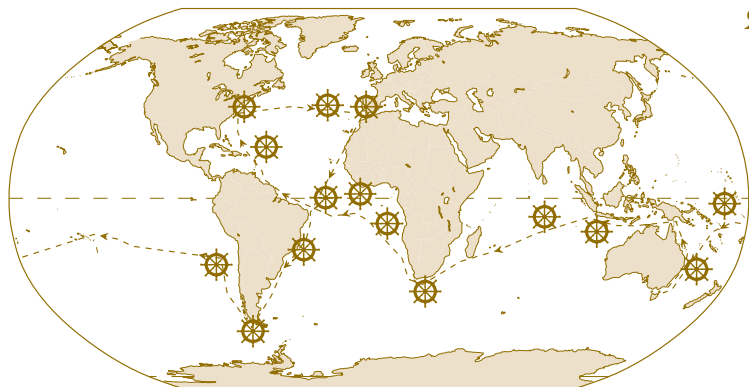
Біля Лайонс-Рамп нас зустрів буксир «Алерт». Він саме вийшов у море в пошуках кораблів, і, не знайшовши когось вагомішого, відбуксирував до порту «Спрей». Хвиль не було, і «Спрей» став на якір у бухті навпроти Кейптауна, де й простояв увесь день, аби бути подалі від портової метушні. Начальник порту прислав свій паровий

катер, щоб одразу ж відвезти «Спрей» до місця стоянки в доку, але я вирішив перебути днину на самоті, у безгомінні, серед спокійного моря, з насолодою пригадуючи усе, що довелося побачити й відчувати, ідучи навколо двох великих мисів. Наступного ранку «Спрей» зайшов до сухих доків Альфреда й залишався там близько трьох місяців під наглядом портових службовців, тоді

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

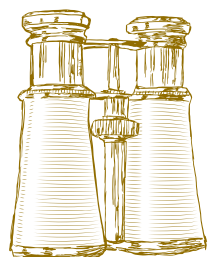
як я мандрував країною, від Саймонстауна до Преторії, діставши від колоніального уряду дозвіл на безкоштовний проїзд залізницею в межах усієї країни.

Подорож до Кімберлі, Йоганнесбурга та Преторії була дуже приємна. У Преторії я зустрівся з паном Паулем Крюгером, Президентом Трансваалю. Його Світлість прийняв мене дуже ласкаво, але мій приятель, суддя Бекерс, який представив мене президентові, сказавши, що я саме подорожую навколо світу, мимохіть образив його, і це нас обох дуже засмутило. Пан Крюгер негайно зробив судді суво-

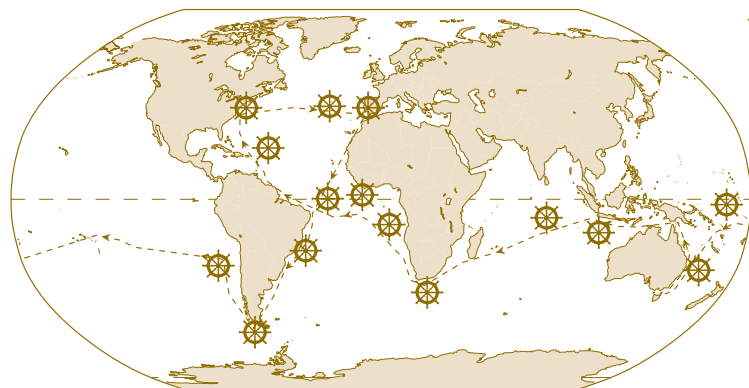
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

ре зауваження, нагадавши тому, що світ — плаский. «Ви не можете казати «навколо світу»! — заперечив президент. — Це неможливо. Ви маєте казати: «Подорожує світом»! Навколо світу подорожувати неможливо!» Окрім категоричного «Неможливо!», президент більше не сказав нам із суддею жодного слова. Суддя подивився на мене, а я, своєю чергою, подивився на суддю — йому слід би було краще знати, так би мовити, на якому світі він перебуває. Пан Крюгер сердито позирав на нас обох. Мій приятель здавався збентеженим, але я був просто в захваті. Цей інцидент втішив мене понад усе, що лишень могло б трапитися. Отримати таку інформацію від дядечка Пауля, певні вислови якого стали крилатими, — це ж просто як натрапити на самородок. Наприклад, про англійців він якось сказав: «Вони зняли з мене останню сорочку, а тоді й штани». Йому належить також фраза: «Динаміт — це наріжний камінь Південноафриканської Республіки». Лише люди, геть позбавлені фантазії, називають президента Крюгера недоумкуватим.

Незабаром після мого прибуття на мис один із друзів пана Крюгера, який нещодавно прибув із Дурбана, запросив мене відвідати виноградники в Ньюлендсі, де я зустрів багато приємних людей. Його світлість, губернатор Альфред Мілнер, знайшов час завітати на борт

назад

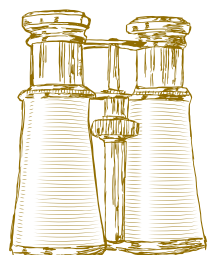

«Спрея» у компанії приятелів. Губернатор, роздивившись усе на палубі, влаштувався на скрині в моїй каюті, леді Мюріель вмостилася на барилі, леді Саундерсон сіла поруч зі шкіпером біля штурвалу, тоді як полковник, трохи відпливши на ялику в море, робив своїм «Кодаком» моментальні знімки шлюпа та його поважних відвідувачів. Серед присутніх був і доктор Девід Гілл, королівський астроном, який запросив мене наступного дня відвідати славетну обсерваторію мису Доброї Надії. Година в товаристві доктора Гілла — це була година в товаристві зір. Досягнення

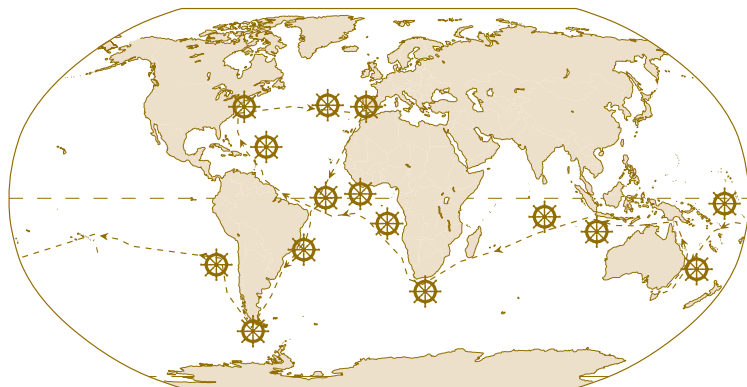
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

цього вченого в царині фотографування зір загальновідомі. Він показав мені великий астрономічний годинник своєї обсерваторії, а я показав йому копійчаний годинник зі «Спрея», і ми узялися обговорювати, як можна визначити місцевий час, коли ти в морі, на палубі невеличкого шлюпа й не маєш годинника. Пізніше оголосили, що доктор Гілл головуватиме на моїй доповіді про подорож «Спрея», що вже саме гарантувало повний аншлаг. Зала була повна настільки, що багатьом навіть не вистачило місць. Цей успіх приніс мені стільки грошей, що мені стало на всі мої витрати в порту й на подорож додому.

Відвідавши Кімберлі та Преторію, я повернувся до «Спрея» і пересвідчився, що він стоїть собі в доку. Тоді я вирушив до Ворчестера та Веллінгтона, міст, відомих своїми коледжами та семінаріями, і відвідав їх, подорожуючи все в тому ж статусі гостя колонії. І в кожному із них дами бажали дізнатися, як таке можливо — обійти під вітрилами навколо світу самотужки. Це свідчить про те, що в майбутньому місце капітанів вітрильників можуть посісти жінки. І до цього й справді може дійти, якщо ми, чоловіки, не облишимо назавжди це гальмівне слово «неможливо».

назад

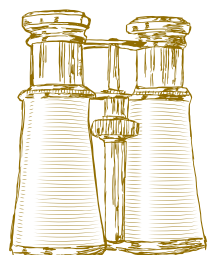
На африканських рівнинах я проїхав сотні миль родючими землями, якщо не враховувати буш — зарості низькорослих чагарників, що слугують пасовиськами для отар овець. Рослини в чагарниках ростуть на такій відстані одна від одної, що між ними саме може протиснутися вівця, і хоча вівці тут досить великі, але місця вистачає всім. Тут, серед неозорого вільного простору, я з новою силою відчув своє давнє бажання осісти на землі, але, замість залишитися тут і вирощувати ліси та збирати землю в зелені шати, я знову попрямував у доки Альфреда, де на мене че-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

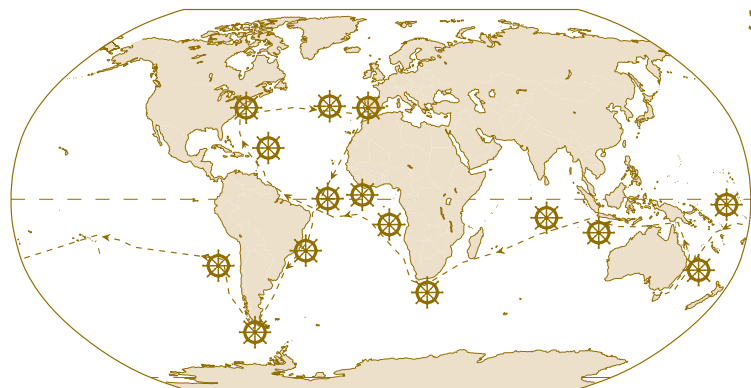
кав мій «Спрей». Він був у повному порядку — такий, яким я його залишив.

Мене часто запитували, як це може бути, що ані мій корабель, ані корабельне приладдя не поцупили в якомусь із тих численних портів, де я залишав «Спрей» стояти без охорони, інколи на декілька днів поспіль. Але так уже склалося, що «Спрей» рідко потрапляв до компанії грабіжників. На Кокосових островах, на острові Родрігес і в багатьох подібних місцях достатньо прикрити двері, просунувши в клямку жмут кокосової койри, аби показати, що хазяїн пішов, і це надійно захищає твоє майно навіть від найпожадливішого погляду. Але коли я завітав на один великий острів, недалеко від рідних місць, мені знадобилися міцні засови. Першої ж ночі мого перебування в порту речі, які я зазвичай залишав незамкненими, зникли, немов змиті хвилею з палуби.

Візит адмірала королівського флоту сера Гаррі Роусона із родиною на «Спрей» став приємним заключним акордом у моїх відносинах із громадськістю мису Доброї Надії. Адмірал, який на той час командував Південноафриканською ескадрою, а наразі очолює флот у Ла-Манші, виявив велику зацікавленість до невеличкого «Спрея» і до того, як мій шлюп виявив себе поблизу мису Горн, адже адміралові доводилося плавати в тих місцях. Мушу сказати, що я був у

назад

захваті від логічності запитань адмірала, а його поради багато в чому стали мені у пригоді — і це попри суттєву різницю в чисельності наших із ним підлеглих.

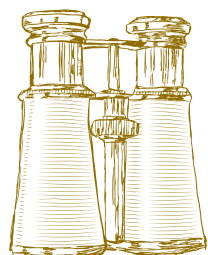
26 березня 1898 року «Спрей» залишив Південну Африку — країну неозорих просторів та чистого повітря, перебування в якій пішло нам на користь і подарувало чималу втіху. Паровик «Тигр» відбуксирував «Спрей» зі стоянки в доках Альфреда, що стала йому вже майже рідною домівкою, досить далеко у відкрите море. Легенький ранковий бриз, що хоч трохи напинав вітрила «Спрея», ущух що-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

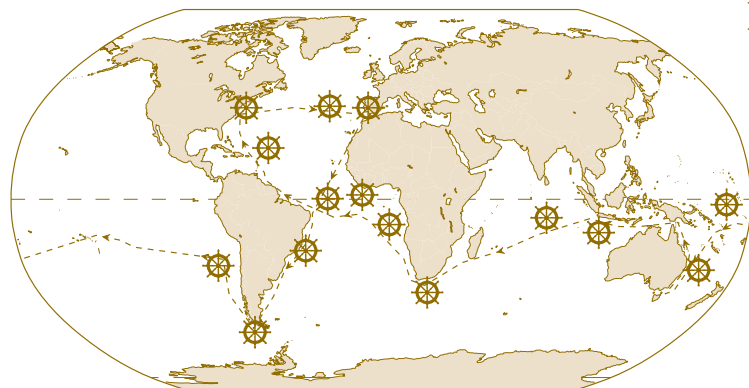
йно буксирний трос був відданий, і «Спрей» залишився тихо гойдатися на великих брижах, у точці, звідки гора Столова й шпильсті верхівки мису Доброї Надії виднілися, мов на долоні. Споглядання цієї чудової панорами деякий час розвіювало нашу нудьгу. Один із славетних навколосвітніх мореплавців минулого, здається, сер Френсіс Дрейк, побачивши вперше це величне громаддя, вигукнув: «Я не бачив картини прекраснішої і мису грандіознішого, пропливши навколо усієї Землі!»

Вид був дійсно незрівнянний, але нехіть бере довго дивитися на будь-що, коли сидиш, мов припнутий. Тому я зрадів, помітивши нарешті, що хвилі коротшають, провіщаючи вітер, який не забарився наступного дня. Тюлені, що грайливо плюскалися навколо «Спрея» цілісінький день, доки не знявся бриз, здивовано витріщили очі, коли надвечір він умить змінився, і вже більше не скидався на птаха, що куняє зі складеними крилами. Тепер він полишив їхнє товариство, і полетів під вітрилами —

так стрімко, що найвищі верхівки гір невдовзі вже загубилися вдалині. Світ навколо змінився й вже не був просто мальовничою панорамою, відтепер повз нього пролягав шлях додому, і все навкруги було наче осяяне світлом. Протягом кількох днів «Спрей» прямував у супроводі дельфінів — бурих і білобоких, а також тих риб, що могли проплисти за добу десь миль півтора.

Назад

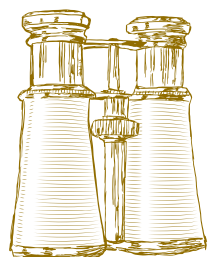
Вітер був південно-східний, що влаштовувало «Спрей» якнайкраще, і він ішов постійним курсом, показуючи найбільшу швидкість, на яку лишень був здатний. Я ж поринув у нові книжки, якими розжився на останній стоянці, і читав ціліснінькими днями й ночами. 30 березня, наприклад, я постився з ранку до вечора, усе через ті ж книжки. Я читав і читав, забувши про голод, чи вітер, чи море, упевнений, що все йде, як треба, коли зненацька високий гребінь хвилі перекотився через корму й нахабно розхлюпався в каюті, обливши все навколо й навіть книгу в моїх руках.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

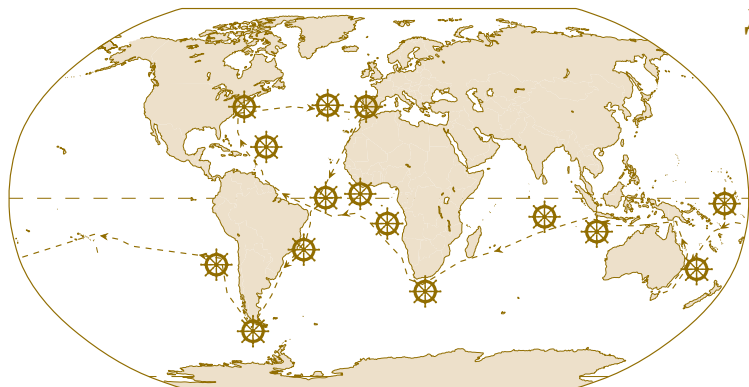
Вочевидь настав час взяти риф, аби «Спрей» не дуже розхитувало хвилями.

31 березня знявся свіжий південно-східний вітер і вже не вщухав. «Спрей» мчав під зарифленим гротом, розгорнутим клівером та бом-клівером, закріпленим збоку на бамбуковій жердині з Ваїліми, а я читав собі чудову «Подорож углиб країни» Стівенсона. Шлюп знову йшов плавно, майже не хитаючись з боку на бік, а лише перестрибуючи з хвилі на хвилю, і хвилі були, мов табун білих коней. Численні бурі дельфіни оточили «Спрей» і супроводжували його, бешкетливо вистрибуючи з води. Тепер він знову йшов серед старих приятелів — риб-літунів, цікавущих мешканців моря. Вони вилітали з води наче стріли, і з розгорнутими крилами линули за вітром, граціозно описуючи кола в повітрі. Тоді знижувалися, так, аби змочити свої тендітні крильця, ледь торкнувшись гребенів хвиль, і продовжували свій політ. Коли яскраво сяє сонце, невпинний політ цих створінь — чи не наймальовничіше видовище в океані, окраса довгих днів плавання.

У такому морі самотності не відчуваєш, а ще ж до того, коли читаєш про незвичайні пригоди, і це додає шарму всьому, що тебе оточує. Наприклад, у ту мить я був на «Спреї» і водночас на «Артеузі», що плила Уазою. Отже, «Спрей» швидко рухався вперед, миля за милю, долаючи значну відстань щодня, аж

Назад

до 11 квітня — а цей день настав так швидко, що я не встиг і оком змигнути. Рано-вранці того дня мене розбудило голосне кахкання рідкісної в цих місцях олуші, тож я одразу зрозумів його як запрошення вийти на палубу. Олуша наче промовляла до мене:

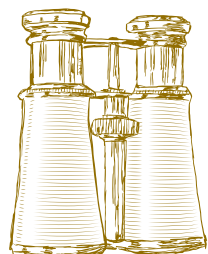
— Шкіпере, диви-но, — земля!

Миттю вискочив я на палубу. І насправді, попереду, на відстані десь миль двадцяти, крізь досвітні сутінки темнів острів Святої Єлени.

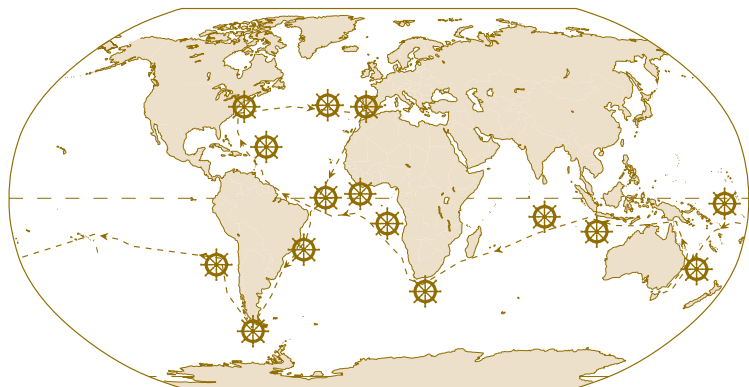
— А це що за цяточка в океані? — ледве не вирвалося в мене.

Дійсно, острів був крихітний — дев'ять миль завдовжки, і дві тисячі вісімсот двадцять три фути заввишки. Я дістав із шафки пляшку портвейну, і добряче хильнув за здоров'я мого незримого стернового — штурмана «Пінти».

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

Розділ XIX

На острові вигнання Наполеона — Дві лекції — Гість у кімнаті із привидами в «Плантейшн-Гаузі» — Екскурсія до історичного Лонгвуда — Необчищена кава й козел для обчищення — «Спресві» не щастить із тваринами — Упереджене ставлення до миршавих цуциків — Щур, бостонський павук та цвіркун-канібал — Острів Вознесіння

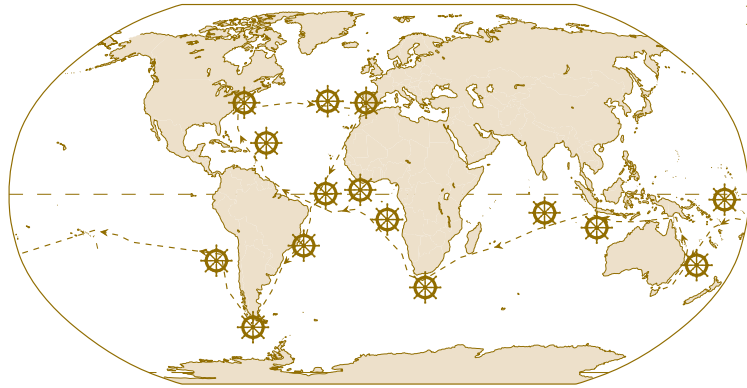
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Був уже майже полудень, коли «Спрей» став на якоря неподалік від Джеймстауна, і екіпаж, весь до одного, негайно зійшов на берег засвідчити свою пошану Його Світлості губернаторові острова, серові Р. Е. Стерндейлу. Що ж до мого прибуття, то Його світлість зауважив, що у наш час не надто часто випадає нагода зустрітися із навколосвітнім мореплавцем, і, люб'язно привітавши мене, розпорядився дозволити мені прочитати лекції про своє плавання — спочатку в «Гарден-Голлі» для мешканців Джеймстауна, а тоді в «Плантейшн-Гаузі», резиденції губернатора, що розкинулася десь зі одну-дві милі від узбережжя, високо в горах, для самого губернатора, офіцерів гарнізону та іншого вибраного товариства. Містер Пул, наш високоповажний консул, відрекомендував мене у фортеці, й у своєму виступі натякнув, що легендарний Морський Змій був ніким іншим, як янкі.

Губернатор вшановував команду «Спрея» наче осіб королівської крові. Кілька днів я гостював у «Плантейшн-Гаузі», у так званій Західній кімнаті, яку, за легендами, відвідують привиди. За розпорядженням губернатора дворецький розмістив мене там наче принца. До того ж, трохи згодом, Його світлість особисто завітав пересвідчитися, чи не трапилося помилки й чи мені відвели саме цю кімнату. Принагідно він розповів мені про всіх фантомів, яких він бачив на власні очі, і про яких чув. Йому досі не довелося зустрітися лише з одним

Назад

із тутешніх привидів, і, побажавши мені приємних сновидінь, він висловив ще й надію, що мені випаде честь бути звізитованим саме цією невідомою примарою Західної кімнати. І я не задував свічку в цю холодну ніч, і раз у раз визирав з-під ковдри, сподіваючись зустрітися, віч на віч, із самим Наполеоном. Та, на жаль, я бачив тільки меблі та підкову, прицвяховану над луткою навпроти мого ліжка.

Острів Святої Єлени завжди був островом трагедій, але все там неначе поринуло в оплакування Корсиканця. На другий день

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

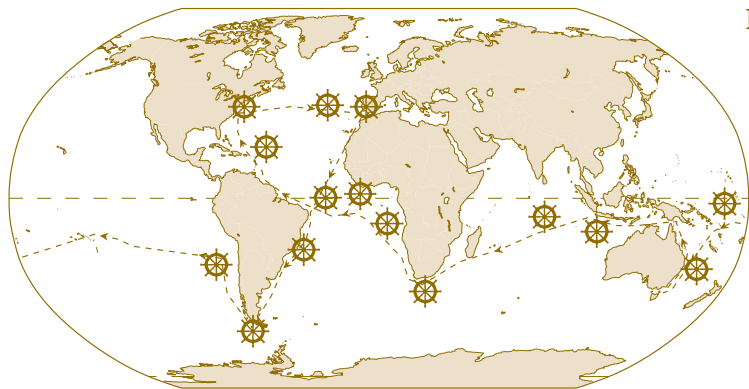
моїх гостей губернатор запросив мене проїхатися разом із ним у візку дорогою, що кружляє через увесь острів. В одному місці дорога, звиваючись гірськими уступами та ущелинами, накрутила чотири витки просто один над одним, і вони вписалися в якихось двадцять-тридцять ярдів. Дороги на острові досить непогані, хоч і звивисті та круті, і я був вражений тим, яких титанічних зусиль треба було докласти, щоб їх збудувати. Свіже гірське повітря надає бадьорості. Кажуть, що після того, як пройшла мода посилати людей на шибеницю ні за понюх табаку, тут ніхто не помирає — хіба що якийсь стариган не втримається на кручі, або хтось попаде під обвал каміння, що зірвалося й котиться з гори! Колись на Св. Єлені аж кишіло відьмами — ну от як у нас в Америці за часів

. Сьогодні злочини на острові трапляються лише зрідка. Під час мого там перебування суддівські урядники урочисто піднесли губернаторові Стерндейлу білі рукавички на знак того, що до суду протягом року не надійшло жодної кримінальної справи.

Повернувшись із резиденції губернатора до Джеймстауна, я вирушив із містером Кларком, моїм країнином, до вілли «Лонгвуд», де колись знемагав Наполеон. Представник французького консульства, мсьє Морійо, що опікується віллою, утримує будівлі й усе навколо в належному стані. Його роди-

Назад

на — дружина й дорослі доньки — місцеві уродженки. Вони відзначаються вишуканими манерами, і живуть тут безжурно день за днем, місяць за місяцем, і рік за роком, не зважаючи на те, що світ для них обмежений видноколом.

20 квітня «Спрей» був готовий знову вийти в море. До того, як піднятися на борт, я пообідав із губернатором та його родиною у фортеці. А вранці того ж дня з резиденції губернатора доправили дарунок леді Стерндейл — велетенський фруктовий пиріг, який вона спекла мені на дорогу. Пиріг був чудовий, високий, і я їв його потроху, принаймні

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

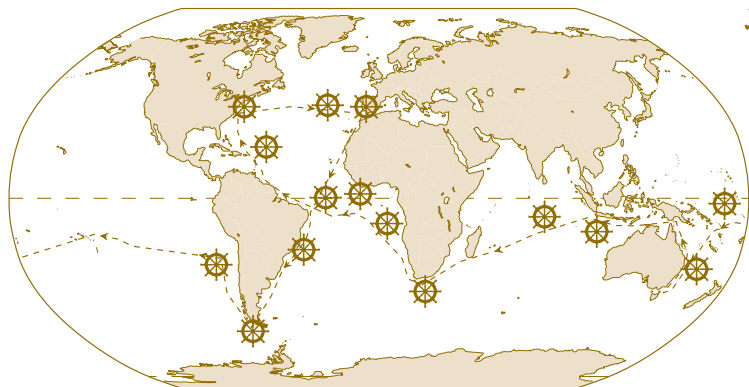
намагався їсти потроху. Але однаково його не вистачило так надовго, як мені хотілося б. Останній його шматочок я проковтнув із першою філіжанкою кави в Антігуа, у Вест-Індії. Але й це, зрештою, був справжній рекорд. Пиріг, який зробила для мене моя сестра на невеличкому острові в бухті Фанді на самому початку моїх мандрів, протримався стільки ж часу, а саме — сорок два дні.

Після обіду мені вручили королівську пошту для острова Вознесіння, де я мав зробити наступну зупинку. Тоді містер Пул із донькою піднялися на борт «Спрея» із прощальними відвідинами й принесли із собою повний кошик фруктів. Тільки пізнього вечора якір нарешті був піднятий, і я взяв курс на захід, сумуючи, що доведеться прощатися з новими друзями. Але свіжий вітер знову напнув вітрила мого шлюпа, і я дивився на сигнальний вогонь, який засвітили в «Плантейшн-Гаузі» на знак прощання зі «Спреем», доки острів не розтанув у темряві за кормою й став просто частиною ночі, що панувала навколо. А близько півночі й сигнальний вогонь сховався за обрієм.

Коли розвиднілося, земля вже зникла з очей, і день пішов би собі своїм звичаєм, як і безліч попередніх днів, якби не один невеличкий інцидент. Губернатор Стерндейл подарував мені мішок кавовий бобів у лушпинні. І надала ж

Назад

лиха година Кларкові, американцю, притягти на борт цапа, аби той «буцав рогами лантух і вилущував кавові зерна з м'якуша»! Він наполягав, що ця звірюка буде не тільки корисною, але й складе мені чудову компанію, не гірше за собаку. Я дуже швидко переконався, що цього мого супутника-мореплавця, такого собі собаку з рогами, треба міцно-преміцно тримати на припоні. Я дав маху, коли, замість посадити його біля щогли на ціпку, усього-навсього прив'язав його канатом. За винятком першого дня в морі, коли ця тварюка ще не призвичаїлася до хитавиці, я не мав ані

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

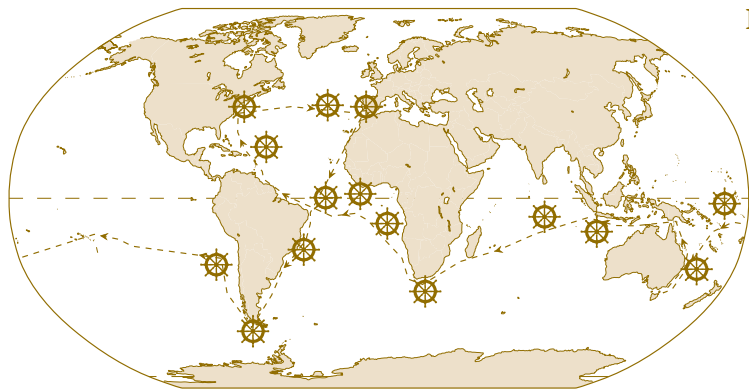
хвилини спокою. З тієї миті, як це втілення диявола зіп'ялося на свої морські ноги, воно, мабуть, завдяки природженому потягу до пасовиська, намагалося зжерти все на борту, від стакселя і до кормової шлюпбалки. Цап виявився найстрашнішим із піратів, які зустрілися мені протягом усього плавання. Свої розбійні дії він розпочав тим, що зжував мою мапу Вест-Індії, вдершись до каюти саме тоді, коли я порався на носі, гадаючи, що капосне створіння надійно прив'язане на палубі біля помп. Що поробиш! На шлюпі не знайшлося каната, що був би не на жахливі зуби триклятого цап'юги!

Від самого початку було зрозуміло, що мені на «Спреї» не щастить із тваринами. Я мав із Кокосових островів. Щойно він спромігся вистромити свою клешню зі скриньки, у якій він був ув'язнений, як мій бушлат, що висів неподалік, умить перетворився на стрічки. Цей успіх надав крабові наснаги, і він, розтрощивши свою в'язницю, утік до моєї каюти, де нищив усе, що потрапляло йому під клешні, і навіть спробував учинити замах на моє життя в темряві ночі. Мені хотілося привезти цю істоту собі додому, але ж — не судилося...

Цап же знайшов мого солом'яного капелюха та вм'яв його, тож, коли я дістався порту, мусив зійти на берег із непокритою головою. Останнє недруж-

Назад

не діяння остаточно визначило долю цаповиська. 27 квітня «Спрей» кинув якір біля острова Вознесіння, де гарнізонну службу несе екіпаж військового корабля, і на борт «Спрея» піднявся острівний боцман. Тільки-но він зробив крок зі своєї шлюпки, як до неї вистрибнув бунтівний цап, і учинив опір і боцманові, й команді. Я підрядив матросів висадити негідника на берег, що вони охоче й зробили. Там він потрапив до рук справжнього шотландця, від якого, сподіваюсь, уже не зміг відкараскатися.

Я був приречений знову мандрувати безоднею самотності.

Втім, це навряд чи погано впливало на мене, навпаки, завдяки роздумам, що їм були присвячені золоті години мого плавання, посилилися такі риси моєї натури, як доброзичливість і навіть милосердя.

Під час самотніх мандрів похмурою місциною поблизу мису Горн я зрозумів, що у мене не лежить серце позбавляти життя жодну живу істоту на світі, хіба що заради власного захисту, протягом мого плавання це відчуття, притаманне самотникам, посилювалося й посилювалося, доки навіть сама думка про вбивство тварини заради їжі стала мені осоружною. І хоча пізніше, на Самоа, я залюбки ласував тушкованими курчатами, моє нове «я» збунтувалося на саму думку взяти на борт живих курчат та вживати їх як їжу під час плавання, як мені радили зробити. Місіс Стівенсон, почувши мої заперечення, погодилася зі мною, що різати своїх супутників та харчуватися ними — вчинок, що межує з убивством та канібалізмом.

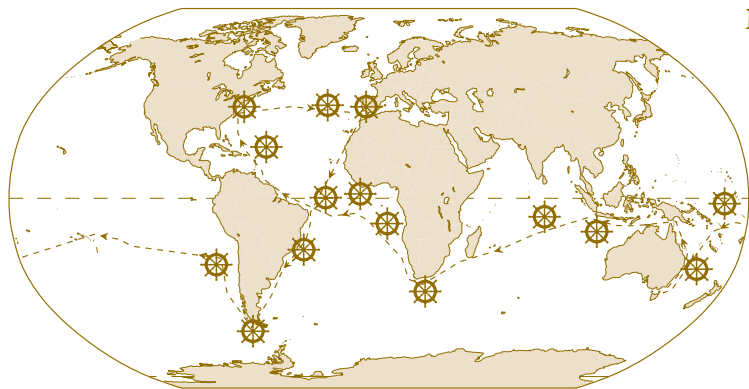
Що ж до домашніх улюбленців, то на «Спреї» було замало місця, щоб взяти із собою в таке довге плавання великого собаку. Малі ж цуцики ще здавна асоціювалися у мене зі сказом. Колись мені довелося бути свідком, як від цієї жахливої хвороби сконав німецький хлопчина в розквіті сил, а до того ж я майже водночас отримав звістку, що

вкоротила віку молодого

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

му джентльменові, з яким я колись зустрічався у справах страхування. Я бачив, як уся команда судна шукала порятунку на реях, тоді як палубами гасав пес у нападі сказу. Не годиться наражати на таку небезпеку всю команду «Спрея», міркував я собі, і це переконання, хай і упереджене, засіло в моїй голові, мов цвях. Саме воно змушувало мене на запитання: «А чому у вас немає собаки?», що лунало аж надто часто, відповідати, боюся, дещо роздратовано: «Ми з собакою не змогли б довго перебувати в одному човні, в будь-якому сенсі».

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

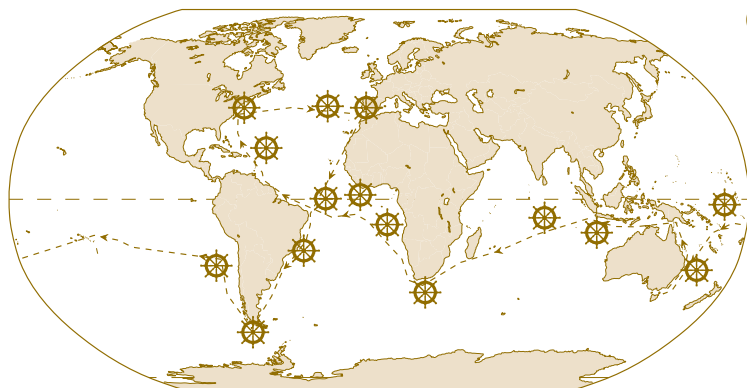
Від кішки може й не було б шкоди, бо це сумирна, хоч і нетовариська істота. Але кицьці на борту довелося б тільки лежні справляти. Щоправда, на Кокосових островах на «Спрей» прошмигнув пацюк, а ще одного завантажили до трюму разом зі стоногою на острові Родрігес, але одного з них я вигнав із судна, а іншого спіймав. Ось як це було: для першого я насилу змайстрував капкан, розраховуючи пацюка зловити та стратити, але підступний гризун не захотів ускочити в пастку, а, зрозумівши натяк, забрався геть на берег того самого дня, коли я доробив капкан.

За традицією, прихід пацюків на корабель вважається найкращою прикметою, тому я мав намір жити в добрій злагоді із пролазою з острова Родрігес, і тільки порушення дисципліни вирішило справу не на його користь. Якось уночі, коли я спокійно спав, а «Спрей» йшов собі під вітрилами, пацюк вирішив обрати мене місцем своєї прогулянки. Він розпочав просто з моєї маківки, а це мені завжди дошкуляє найдужче. Сплю я сторожко. Його нахабство ще не довело його до мого носа, а я, заволавши: «Пацюк!», вже вхопив його за хвоста та й викинув крізь східний люк у море.

Що ж до стоноги, то я не знав про її присутність, доки мерзенна комаха, самі тільки ніжки та отрута, не вилізла на мене однієї ночі, розпочавши

Назад

свою прогулянку, як і пацюк, з голови та навіть не розбудила мене, боляче вкусивши в потилицю. Тут мені також терпець урвався. Що ж до отруйного укусу, то спочатку дуже пекло, але я потім кілька разів змастив уражене місце гасом, і все минулося.

Відтоді й протягом ще довгого часу жодна жива істота не порушувала мого усамітнення. На моєму судні не було ані комахи, за винятком хіба що павука із дружиною, уродженців Бостона, та їхніх діточок, що побачили світ уже в океані. Хоча, мушу сказати, що на останньому відрізку мого пла-

вання, в Індійському океані, хмари вихлюпувалися на палубу не тільки дощем, а й сотнями москітів. Варто було залишити барило з дощовою водою на осонні десть так днів на п'ять, як починалася знайома музика. Я відразу впізнавав ці звуки, достоту такі, що чуєш скрізь, від Аляски до Нового Орлеана.

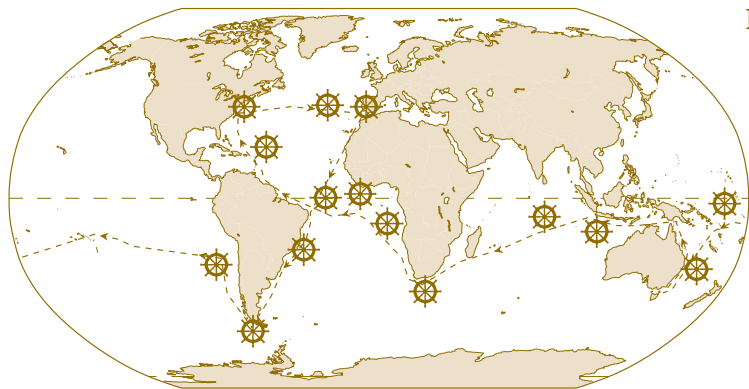
Був ще випадок у Кейптауні, коли одного дня, обідаючи на свіжому повітрі, я почув співи цвіркуна, і вони мене полонили. Містер Бренскомб, мій гостинний хазяїн, визвався спіймати для мене двійко цих співунів. Наступного дня вони прибули на борт у картонці з написом «Плутон і Лінюх». Я поклав картонку з цвіркунами до шухляди з компасом, і залишив їх там, у затишному куточку, але без їжі, на кілька днів, до виходу в море. Я в житті ніколи не чув, щоб цвіркуни чимось харчувалися. Мабуть, Плутон був канібалом, бо коли я зняв кришку з коробки, то побачив, що від бідного Лінюха залишилися тільки крильця — купкою уламків вони валялися на підлозі його в'язниці. Плутоніві теж не пощастило — він спочивав на спині, непорушний, заляклий, навіки облишивши сюркотати.

Острів Вознесіння, на який я витурих свого цапа, зветься Кам'яним фрегатом Її Величності, і править за базу для Південноафриканської ескадри. Він лежить на $7^{\circ} 55'$ зюйд і $14^{\circ} 25'$ вест, у самісінькому серці півден-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

но-східних пасатів, на відстані вісімсот сорока миль від узбережжя Ліберії. Це гірський масив вулканічного походження, що неначе викинутий нагору із дна океану й піднятий над рівнем моря на дві тисячі вісімсот вісімнадцять футів у своїй найвищій точці. Острів є стратегічним пунктом, а Великій Британії він належав, мабуть, ще за свого буття масивом розпеченої лави. Самісінька верхівка острова, оповита хмарами, зеленіє рослинністю. Ґрунт тут родючий, і хоч його й небагато, але

й на цій латочці притулилося невеличке фермерське хазяй-

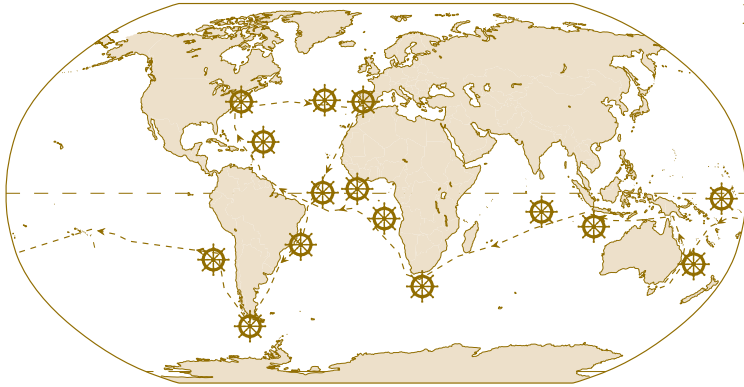
ство, яким, на наукових засадах, опікується джентльмен із Канади. Ця ж земля слугує пасовиськом для невеличких череди та отари, призначених для гарнізонного камбуза. Зберігання води влаштовано належним чином. Одним словом, ця купа попелу та скам'янілої лави забезпечена всім необхідним, укріплена як годиться, і може витримати будь-яку облогу.

Невдовзі після мого прибуття на острів, я отримав листа від його командувача, капітана Блексленда, у якому він дякував мені за королівську пошту, яку я привіз зі Святої Єлени та запрошував мене пообідати з ним, його дружиною й сестрою у приміщенні штаб-квартири, неподалік від порту. Навряд чи треба казати, що я радо скористався з гостинності капітана. Коли я зійшов із корабля, біля пристані на мене чекав візок, і матрос, усміхаючись від вуха до вуха, повів коня за вуздечку вгору до будинку капітана так обережно, наче я був лорд Адміралтейства сукупно з губернатором. Відвозячи мене на корабель, він так само обережно вів коня згори. Наступного дня я вирушив до верхівки гори, де клубочились хмари, у супроводі тієї ж упряжки, і старий матрос знову вів коня за вуздечку. Цілком можливо, що в ту мить на всьому острові не знайшлося б людини, спроможнішої за

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

мене ходити пішки, і старий матрос це розумів. Зрештою я запропонував йому помінятися місцями.

— Нехай поведдять будуть у мене, — сказав я, — а Ви пильнуйте, щоб кінь не поніс.

— Великий кам'яний фрегат! — вигукнув він, вибухаючи реготом. — Оцей драбиняк ніколи не понесе швидше за черепаху. Якби я не тягнув його на буксирі що духу, ми б ніколи не дісталися порту!

Більшу частину шляху, що йшов стрімко вгору, я подолав пішки, після чого мій провідник, моряк до самих кісток, запри-

ятелював зі мною.

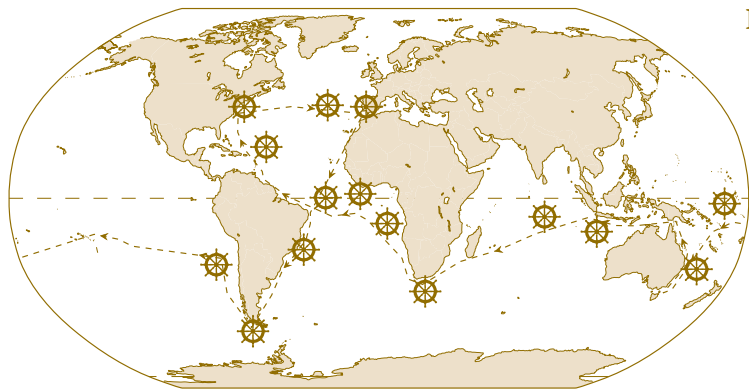
Видершись на маківку острова, я познайомився з містером Шенком, канадським фермером, та його сестрою. У своєму будиночку, захованому між скелями, вони влаштувалися затишно і безпечно, мов родина пухнастих кролів у своїй нірці. Канадець показав мені свою ферму, провівши мене від однієї ниви до іншої тунелем, бо їх розділяє неприступна скеля. Містер Шенк розповів, що втратив чимало корів, телят і овець через те, що ті вбивалися на смерть, зірвавшись із прямовисних скель у безодню. За його словами, одна корова бувало навмисне зіштовхувала іншу до провалля, щоб та не заважала їй пастися. Мені спало на думку, що ця острівна ферма здавалася худобі затісною, так само як людству здається замалим увесь наш широкий світ.

26 квітня, коли я саме зійшов на берег, здійнялася така хвиля, що спустити човен на воду було неможливо. Однак, оскільки мій шлюп був надійно пришвартований на рейдовій бочці, на глибині, далеко від шалених бурунів, то він був у безпеці, і я спокійно сидів собі в казармах, насолоджуючись оповідками, на які офіцери Кам'яного фрегата виявилися великими майстрами. Увечері 29 квітня хвилі стихли, і я дістався «Спрея», готуючись вийти в море за-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

втра рано-вранці. Коли я сідав у човен на пристані, уся ост-рівна команда на чолі з боцманом прийшла потиснути мені руку.

З міркувань чистоти експерименту саме тут, посеред океану, я запросив на борт «Спрея» осіб для найретьнішої перевірки складу його команди. До цього часу мало хто брав цей склад під сумнів, і, можливо, мало хто збирався робити це й надалі, але заради небагатьох недовірливих я хотів би мати переконливі аргументи, достатні, щоб спростувати поширену думку, нібито для кругосвітньої по-

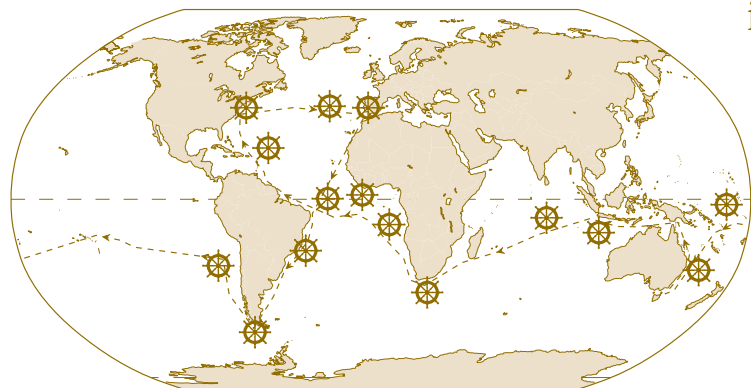
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

дорожі екіпаж шлюпа має налічувати більше однієї особи. Я хотів засвідчити, що «Спрей» спромігся на таку подорож лише з однією людиною на борту. Отже, вранці, коли я був уже готовий виходити в море, лейтенант Іглз із керівництва штабу, як і було домовлено, задимив увесь шлюп, щоб, зробивши таким чином неможливим перебування будь-якої живої істоти деінде в схованці, довести, що на борту «Спрея» в цей час був тільки один член екіпажу. Можливо, комусь здасться зайвим сертифікат, який я отримав із цього приводу, бо я вже мав усі необхідні офіційні папери із численних консульств, санітарних інспекцій та митниць. Але ж звіт про моє плавання може потрапити до рук людей, необізнаних із тим як ведуться справи в цих установах, як ретельно перевіряються суднові документи, а надто карантинні свідоцтва на кожного члена екіпажу.

Отримавши сертифікат за підписом лейтенанта, «Спрей» із легким серцем, напнувши вітрила, полинув геть від цих сточених морем скель, а пасати, навіваючи прохолоду та свіжість, підганяли корабель у потрібному напрямку. 8 травня 1898 року на шляху додому «Спрей» перетнув той курс, яким ішов 2 жовтня 1895 року на початку своєї подорожі. Він проминув Фернандуді-Норонья вночі, залишивши його в декількох милях північніше, отже, я так

Назад

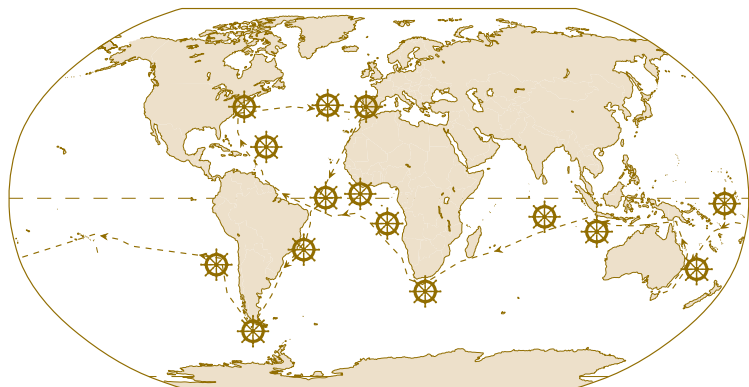
і не бачив цього острова. Я відчував неабияку втіху, усвідомлюючи, що «Спрей» обійшов навколо земної кулі. І, хай це навіть буде тільки пригода, і не більше, мене не обходили думки про доцільність моєї подорожі. Я сказав собі: «Хоч би що там було, ця подорож відбулася». Справу було зроблено.

Розділ XIX

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

Розділ XX

*У сприятливій течії поблизу мису Сан-Рóке у Бразилії —
Усі на морі переймаються іспано-американською війною —
Обмін сигналами з лінкором «Орегон» — Поблизу тюрми
Дрейфуса на острові Диявола — «Спрей» знову бачить
Полярну зірку — Маяк Тринідаду — Чарівне знайомство з
Гренадою — Лекції перед дружньо налаштованими слухачами*

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

10 травня стан моря сильно змінився. Якщо у моїх думках до цього й були якісь сумніви щодо моєї теперішньої географічної довготи, то нині вони остаточно розвіялися. Незвичайні та давно забуті брижі на поверхні моря, утворені течією, що йшла проти вітру, тепер вистукували об борти шлюпа та бурмотіли якийсь приємний наспів. Ця мелодія уповільнила мою колісницю, і мені нічого не залишалося, як присісти мовчки та слухати цей концерт, поки «Спрей» утримував свій курс. Саме через ці брижі я був упевнений, що мій човник наразі перебуває не подалік від мису Сан-Роке і щойно потрапив у течію, котра омиває цей мис.

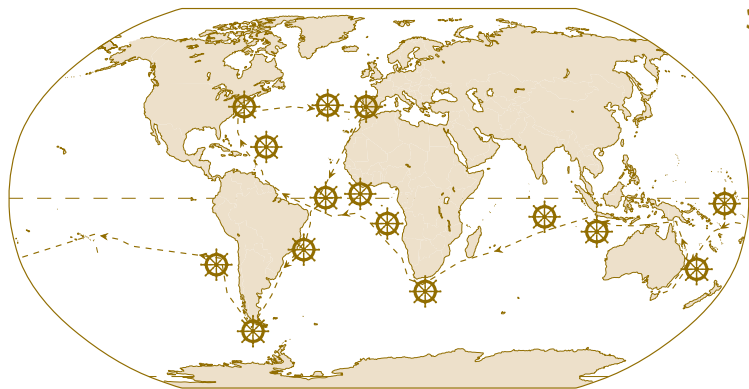
А течію цю, як стверджуємо ми, старі моряки, породжують пасати, і вона, своєю чергою, звідси скеровується далі береговою лінією Бразилії, Гвіани, Венесуели та, як дехто сказав би, доктриною Монро.

Певний час дули свіжі пасатні вітри, і течія досягла своєї найвищої стрімкості у сорок миль на добу. Швидкість течії, додана до швидкості самого шлюпа, виміряної лагом, вказала на стрімкий хід судна аж у сто вісімдесят миль на добу протягом кількох днів. Бразильського узбережжя я не бачив навіть краєм ока, хоча був лише за кілька ліг від нього, та й не покидав ні на мить Бразильської течії.

Тоді я ще не знав, що проголошено війну з Іспанією, і тепер би мене могли прямо тут зустріти й захопити у полон вороги. Багато хто ще у Кейптауні ка-

назад

зав мені, що війни, на їхню думку, не уникнути. Вони прямо так і казали: «Тебе спіймають іспанці! Тебе спіймають іспанці!» На це я лише відповідав, що, навіть якщо і так, то сильно вони на мені не розбагатіють. Навіть під час найвищого напруження у взаєминах між США та Іспанією через загибель «Мейна» я не думав, що буде війна. Втім я не політик. І, правду кажучи, навряд чи я міг серйозно думати на цю тему, аж поки 14 травня, просто на північ від екватора й майже на одному меридіані з Амазонкою я не побачив спершу щоглу, на якій майоріли зірки та смуги американського прапора, ніби виштовхувані з морських глибин нагору, а потім раптом у всій своїй красі на обрії постав, мов цитадель, лінкор «Орегон»! Коли він підійшов ближче, я розібрав сигнальні прапори корабля-велета «Сі-Бі-Ті», що означало запитання: «Чи немає поблизу якихось військових кораблів?» Просто під цими прапорцями був уже знайомий мені жовтавий іспанський прапор, що здавався більшим за головне вітрило «Спрея», принаймні, так мені здалося. Після цього деякий час мені снилися про це кошмари.

бачив спершу щоглу, на якій майоріли зірки та смуги американського прапора, ніби виштовхувані з морських глибин нагору, а потім раптом у всій своїй красі на обрії постав, мов цитадель, лінкор «Орегон»! Коли він підійшов ближче, я розібрав сигнальні прапори корабля-велета «Сі-Бі-Ті», що означало запитання: «Чи немає поблизу якихось військових кораблів?» Просто під цими прапорцями був уже знайомий мені жовтавий іспанський прапор, що здавався більшим за головне вітрило «Спрея», принаймні, так мені здалося. Після цього деякий час мені снилися про це кошмари.

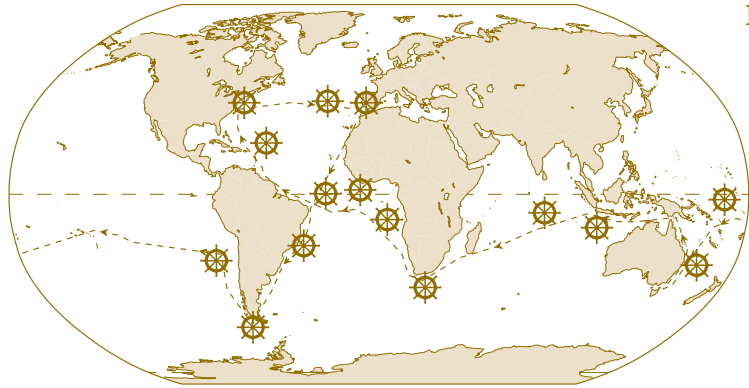
Я не розбирав сигналів «Орегона», поки він не пройшов трохи вперед, звідки я зміг їх добре розгледіти, бо він спершу був аж за дві милі від мене, а я не мав бінокля. Коли я розрізнив прапори, одразу підняв у відповідь сигнал «Ні», оскільки дійсно не бачив жодного іспанського військового корабля. І навіть не шукав. Моє останнє послання: «Тримаймося разом для взаємного захисту» — капітан Кларк не вважав за потрібне задовольнити. Може, мої маленькі прапорці були не надто помітні, але так чи інак, а «Орегон» повним ходом рушив на пошуки іспанських військових кораблів, як я згодом дізнався. Великий прапор «Орегона» тричі був красиво приспущений на знак поваги до спущеного прапора «Спрея», коли мій шлюп проходив повз. А минуло лише кілька годин, як наші кільватери

зав мені, що війни, на їхню думку, не уникнути. Вони прямо так і казали: «Тебе спіймають іспанці! Тебе спіймають іспанці!» На це я лише відповідав, що, навіть якщо і так, то сильно вони на мені не розбагатіють. Навіть під час найвищого напруження у взаєминах між США та Іспанією через загибель «Мейна» я не думав, що буде війна. Втім я не політик. І, правду кажучи, навряд чи я міг серйозно думати на цю тему, аж поки 14 травня, просто на північ від екватора й майже на одному меридіані з Амазонкою я не побачив спершу щоглу, на якій майоріли зірки та смуги американського прапора, ніби виштовхувані з морських глибин нагору, а потім раптом у всій своїй красі на обрії постав, мов цитадель, лінкор «Орегон»! Коли він підійшов ближче, я розібрав сигнальні прапори корабля-велета «Сі-Бі-Ті», що означало запитання: «Чи немає поблизу якихось військових кораблів?» Просто під цими прапорцями був уже знайомий мені жовтавий іспанський прапор, що здавався більшим за головне вітрило «Спрея», принаймні, так мені здалося. Після цього деякий час мені снилися про це кошмари.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

перетнулися у відкритому морі. Того вечора я довго розмірковував над воєнними небезпеками, які тепер чигають на «Спрей», після того як він оминув усі чи майже всі небезпеки на морі, та зрештою тверда надія перемогла мої страхи.

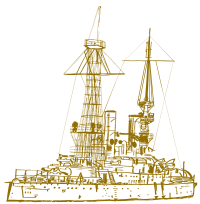
17 травня на світанку «Спрей», виходячи зі шторму, пройшов зовсім поруч із островом Диявола, що з'явився попереду, з підвітряного боку, лише за два румби вбік від напрямку руху. У бік берега дув надміру потужний вітер. Коли шлюп опинився на траверзі острова, я зміг чітко розгледіти тем-

но-сірі будівлі на ньому. Жодного прапора чи інших ознак життя не було помітно у цьому похмурому місці.

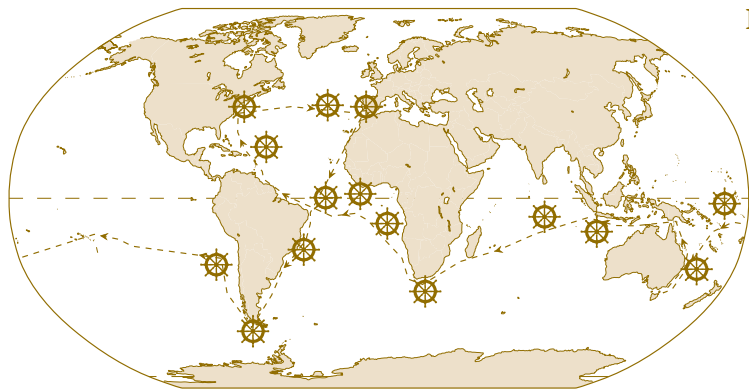
Наприкінці дня у полі зору лівим галсом пройшов французький барк. Він тримав курс на Каенну і йшов у крутий бейдевінд, тобто майже проти вітру, але його швидко зносило за вітром. «Спрей» також ішов у бейдевінд, правим галсом, виставляючи вітрила так, аби триматися на достатній відстані від берега, бо вночі важкі хвилі повсякчас намагалися перенести шлюп так близько до берега, що я вже навіть задумав молитися, аби змінився вітер. Та я вже повною мірою та із превеликим задоволенням використав свою частку попутних вітрів над морями-океанами, тож тепер запитував себе, чи чесно це буде стосовно французького барка, якщо зараз вітер поверне у мої вітрила, а барку треба зовсім в інший бік?! Зустрічна течія, з якою той тепер боровся, сукупно з недостатньо сильним вітром згубила б його. Отже, я лише зміг промовити подумки: «Господи, нехай усе лишається, як є, але не допомагай більше французам від цієї миті, бо що їм буде тепер на благо, призведе до моєї загибелі!»

І тоді мені пригадалося, як у юнацькому віці я частенько чув від одного капітана, що у відповідь на його молитви, на превелике його задоволен-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

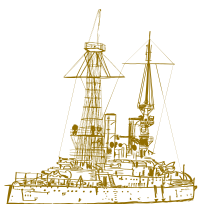
ня, вітер мінявся з зюйд-оста на норд-вест. Він був хороша людина, та чи його слова не принижували славу Творця — володаря вітрів і хвиль? Тим більше, що мова йшла не про пасати, наскільки я пам'ятаю, а про змінні вітри, котрі міняють свій напрямок на найперше прохання. Особливо, якщо просити достатньо довго. Знову ж таки, сподіваюсь, що під час молитви брат того капітана не плив у протилежному напрямку з вітрилами, повними погожого вітру, бо це спричинило б повний кавардак у світовому порядку (Єпископ Мельбурнський (похваліть мене

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

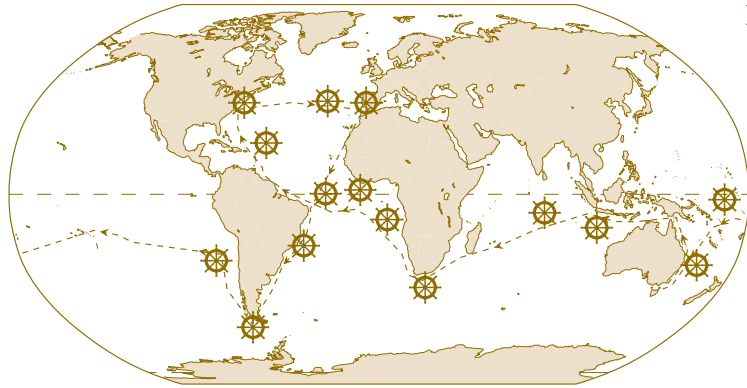
за цей приклад) відмовився перенести день молитви про дощ на інший, сухіший сезон, рекомендуючи своїй пастві економніше використовувати воду, запасену під час дощового сезону. Відповідно до цього додаю, що мореплавець має економніше використовувати погоду, тримаючись по змозі за вітром. *Прим. автора.*)

18 травня 1898 року у судновому журналі «Спрея» з'явився запис великими літерами: «Цієї ночі, у точці 7° 13' норд вперше за майже три роки я бачу Полярну зірку». «Спрей», згідно з показниками лага, пройшов того дня 147 миль. До цього я ще додав 35 миль, що їх дала попутна течія. 20 травня, десь уже на вечірній зорі, на певній відстані від гирла Оріноко у полі зору з'явився острів Тобаго, що витягнувся на 22 милі переді мною із заходу на північ. «Спрей» стрімко наближався до кінцевого пункту призначення.

Пізньої ночі, коли «Спрей» зі свіжим вітром вільно біг хвилями вздовж узбережжя Тобаго, мене змусив здригнутися несподіваний відблиск бурунів ліворуч від носа, досить близько. Я миттєво привівся до вітру, від берега, а потім змінив галс, прямуючи до острова. Невдовзі по тому, будучи дуже близько від суші, я знову змінив галс у протилежний від берега бік, але картина сильно не змінилася — небезпечних бурунів майже не поменшало. І мені стало зрозуміло,

Назад

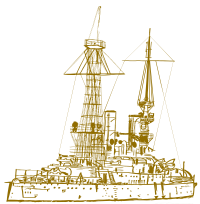
що хоч який би шлях я обрав, а оминати скелі з навітряного боку без крайнього ризику не вдасться, і я з великою тривогою ніс вахту, маневруючи проти течії та повсякчас відступаючи. Так минала година за годиною, поки я спостерігав ритмічні відблиски світла, що йшли від довгих океанських хвиль у мить, як ті натрапляли на якісь перешкоди. І щоразу мені здавалося, що ці спалахи все ближче й ближче. Очевидно, у тому, що це був кораловий риф, я вже не мав жодного сумніву. До того ж, риф досить небезпечний. Ще гіршим було те, що попереду могли бути інші рифи, які

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

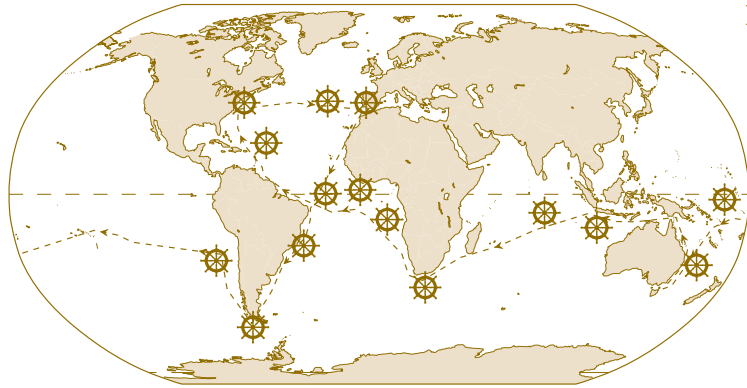
утворювали собою бухту, до якої мене тягло течією і де я був би оточений рифами, і зрештою моє судно пішло б на дно. Я не плавав цими водами з юнацького віку, і тепер гірко нарікав на той день, коли пустив на борт цапа, який з'їв мою морську карту. Я напружено перебирав у пам'яті все, що стосувалося судноплавства, корабельних аварій на підводних рифах та піратів, що причаїлись серед коралових островів, де інші кораблі не могли пройти. Та все, що спадало мені на думку, ніяк не стосувалося острова Тобаго. У пам'яті зринула лише загибель судна Робінзона Крузо, описана в художній літературі, однак, це не надто додало мені знань про рифи. Згадалося лише, що Крузо тримав свій порох сухим.

— Шлюп знову швидко піднімається, — вигукнув я, — і як близько тепер он той відблиск! Цей останній бурун майже перескочив борт! Але ти пройдеш, «Спрею», старий моряче! Він зараз на траверзі! Ще один вал! — Господи, ще одна така хвиля переламає всі шпангоути разом із кілем!

А потім я поляскав шлюпа по транцю, пишаючись, як він останнім шляхетним зусиллям узяв цю небезпечну перешкоду, коли хвиля, більша за усі попередні, підкинула його вище, ніж будь-коли до цього, і аж ген з висоти її гребеня я побачив, що рифи нам більше не загрожують. На спаді хвилі я сид-

Назад

ницями провалився у канатну бухту, онімільний та вражений, на неушкодженому судні, крім того, ще й радісний. Лампо Аладдіна! Мій власний рибальський ліхтарю! Це був велетенський поворотний маяк на Тринідаді, за тридцять миль звідси! Саме він кидав на хвилі відблиски, що ввели мене в оману. Його світлова куля тепер занурювалася в обрій, і яким же прекрасним було її сяйво! Але, любий батечку Нептуне, оскільки я досі живий, попри довгий час, проведений у відкритому морі, до того ж, серед коралових рифів, я виголосив би офіційну ноту протесту цьому рифові! Весь

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

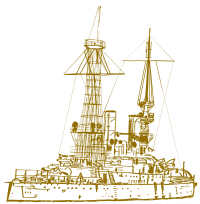
залишок ночі мені ввижалися рифи, і, не знаючи, якої миті «Спрей» може вдаритись об справжню підводну скелю, я безупину міняв галс туди-сюди аж до світанку і, наскільки можливо, кружляючи на одному місці, і все через брак карти. Я у ті хвилини ладен був прибити до палуби шкуру того козла з острова Святої Єлени!

Тепер мій курс був на Гренаду, куди я віз листи з Маврікія. Майже опівночі 22 травня я прибув на цей острів, і кинув на рейді поблизу міста Сент-Джорджес, зайшовши до внутрішньої гавані вранці наступного дня, коли розвиднілось. На шлях від мису Доброї Надії до Гренади я витратив сорок два дні. Це був хороший перехід, і я ще раз подумки зняв картуза перед лоцманом з «Пінти».

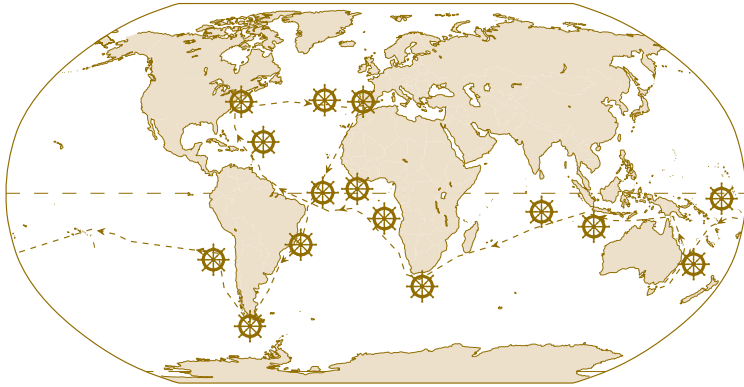
Коли у Порт-Луї «Спрей» відвідувала леді Брус, вона зробила запис, де зазначила, що Гренада — чарівний острів, і висловила побажання, аби шлюп зайшов туди по дорозі додому. Коли ж «Спрей» прибув сюди, я зауважив, що на нього вже чекають.

— Як це так? — спитав я.

— О, ми чули, що Ви були на Маврікії, — відповіли мені, — а після зустрічі з нашим колишнім губернатором, сером Чарлзом Брусом ми дізналися, що Ви обов'язково побуваєте на Гренаді. Після такого милого вступу у мене одразу налагодився контакт із людьми, вартими знайомства.

Назад

«Спрей» покинув Гренаду 28 травня й рушив уздовж Ан-
 тильських островів із підвітряного боку, а 30 травня при-
 був на острів Домініка. Там, через незнання акваторії,
 позаяк я й досі був без карти цих островів, і навіть на
 Гренаді її не знайшлося, я кинув кітву в межах карантин-
 ної служби порту. Тут на мене чекав не тільки ще більше
 зіпсований настрій, а й можливий штраф за неправиль-
 но обране місце для стоянки. Що у карантинній зоні, що
 на торговому рейді не було жодного судна, і я не бачив вели-
 кої різниці в тому, де кинути якір. Зате, здається, побачив її один

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

чорношкірий хлопець, щось на зразок заступника капітана порту. Він прийшов і на-
 казав мені перейти на іншу якірну стоянку, котру я саме встиг дослідити, і вона мені
 не сподобалась через сильнішу бортову хитавицю. Тож, замість кинутися негайно до
 вітрил, аби перейти на інше місце, я відповів, що відпливу одразу, щойно зможу діс-
 тати карту, і попросив його роздобути та прислати її мені.

— А я, нато́міст, кажу Ві іті, перед Ві узагалі шос отріма́в! — наполягав він. І підви-
 щуючи свій голос так, щоб чули всі на бе́резі, він додав:

— І прйямо́ зараз!

А коли ті, що були на бе́резі, зареготали, спостерігаючи, як команда «Спрея» си-
 дить собі спокійнісінько за фальшбортом, замість піднімати вітрило, він розродився
 шаленим нападом люті:

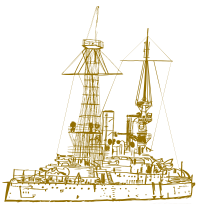
— Я кажу Ві, тут є карантін! — кричав він набагато голосніше, ніж досі.

— Гаразд, генерале, — відповів я, — я хочу побути у карантині.

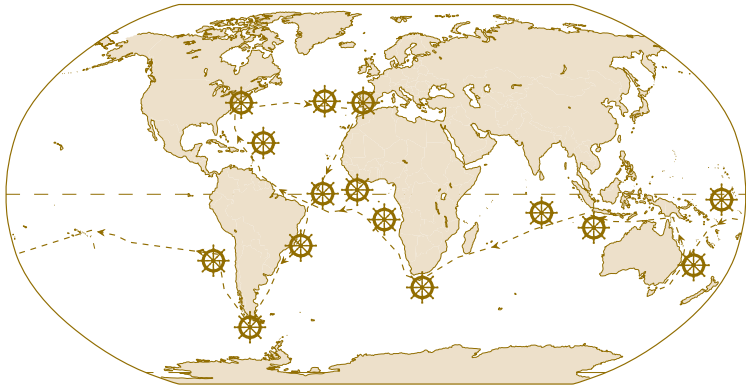
— Добре́, капіте́н! — гукну́в хтось із берега. — Добре́! Ві у карантін!

Тим часом інші гукáли до заступника:

— Пріму́с тсей біла́ пога́н іті подалі звідсі!

Назад

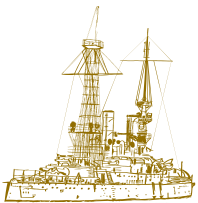
Вони там на березі розділилися приблизно порівну за та проти мене. Тим часом чоловік, котрий підняв усю цю метушню, відступив, як дізнався, що мені хочеться до карантину, й послав за одним дуже поважним напівбілим. Той скоро з'явився, борт до борту, весь накрохмалений від голови до ніг. Він гойдався на хвилях переді мною у човні, гордо випростаний на весь свій зріст у цілий морський сажень — непересічний взірець величі та пихатості. — Карти! — вигукнув я, щойно його накрохмалений комірець виник понад поруччям. — У Вас є якісь карти???

— Нема, сір, — відповів він із вельми непохитною гідністю. — Нема, сір. Карті не рості на тсей острові.

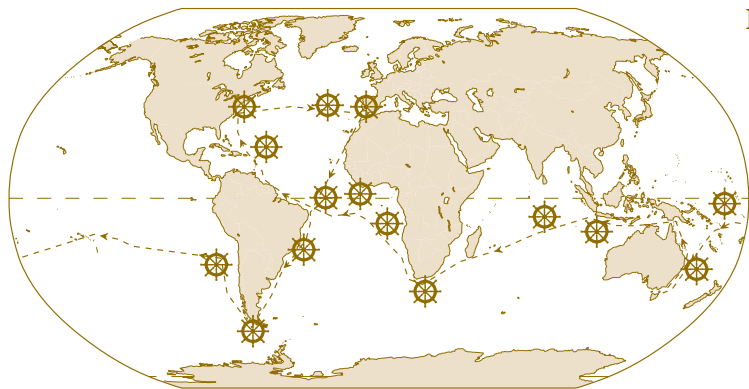
Аніскільки в цьому не сумніваючись, я негайно вибрав кітву, як і збирався від початку, і під усіма вітрилами попрямував до Сейнт-Джона, що на Антігуа, куди й прибув 1 червня, з великою обачністю постійно тримаючись середини протоки.

«Спрей», як завжди, при повному параді на вході до гавані випадково стикнувся з паровим катером портової служби, на якому саме був губернатор Навітряних островів, сер Френсис Флемінг, котрий, на загальне захоплення «усієї команди» «Спрея», дав відповідальному офіцерові вказівку відбуксирувати моє судно до порту. Наступного дня Його Ясновельможність та леді Флемінг у супроводі капітана королівського британського флоту Берра завітали до мене. І мені офіційно та без сплати за оренду запропонували тут, на Антігуа, будинок суду, як це було і на Гренаді, щоб я міг прочитати перед залом, вщерть заповненою вишуканим та освіченим товариством, лекцію про моря-океани та дивовижні країни, що їх відвідав «Спрей».

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

гадку. Однак тепер я переконався і в її існуванні, і в тяжкості її подолання. Все було саме так, як мало бути, бо після всіх небезпек моря, пилової бурі на узбережжі Африки, «кривавого дощу» в Австралії та воєнної загрози біля воріт дому природно бракувало б знайомства зі штилем «кінських широт». Хай там як, а тепер доречнішою була розважливість, а надто, коли чиєсь терпіння вичерпується майже на порозі рідної гавані. Час випробувань для судна тривав вісім діб. І вечір за вечором протягом цього часу я читав на палубі при світлі свічки. Не було ні найменшого вітерця, а море стало гладеньким та одноманітним. Упродовж трьох діб я спостерігав на горизонті тримачтове судно, теж заштильоване.

Саргасові водорості, купками розкидані морем, або дивно витягнуті вперед за вітром у вузькі стежинки, тепер утворили величезні водоростеві поля, й дивні морські створіння, маленькі й великі, плавали між ними туди-сюди. Найцікавішим із посеред них виявився крихітний морський коник, якого я зловив та привіз додому в пляшці.

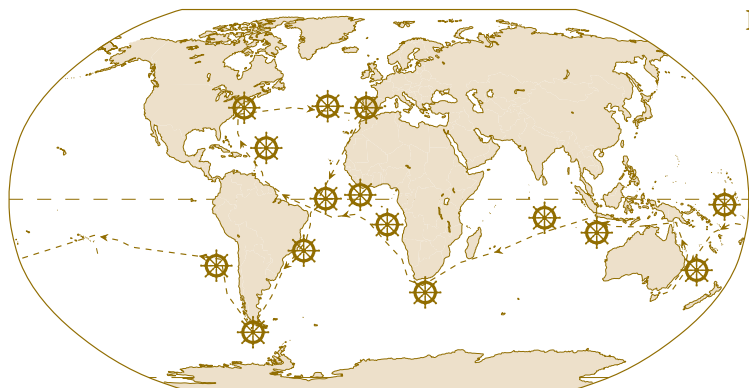
Та ось 18 червня з південного заходу задув сильний вітер, і саргаси знову розійшлися на смуги та стежки. Цього дня вітру було більше, ніж треба. Море хвилювалося. «Спрей» був у самісінькому центрі неспокоїного Гольфстріму. Він вистрибував на небезпечних хвилях, наче бурий дельфін. Ніби прагнучи надолужити згаяний час, він, здавалося, лише торкався верхівок хвиль. І тут, внаслідок несподіваного струсу та надмірного напруження його такелаж здав. Спершу зірвало строп гроташкота, потім блок дірік-фала відірвало від гафеля. Треба було взяти рифи й усе полагодити, що я й зробив, щойно «весь екіпаж» вибіг на палубу.

19 червня була гарна погода, але зранку наступного дня задув інший, штормовий вітер, супроводжуваний зустрічними хвилями, що падали зверху

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

вниз тут і там та спричиняли навколо непередаваний безлад. Поки я розмірковував, чи прибирати вітрила, клівер-леєр порвався біля верхівки щогли і разом із клівером та з усім такелажем упав прямо в море. Я ж був украй вражений, спостерігаючи, як падає наповнене вітром вітрило, а там, де має бути вітрило, зієє порожнеча. Та хоч би там що, а я миттю побіг на ніс, щоб устигнути підібрати вітрило на гребені хвилі, що вже накочувалась, перш ніж воно порветься чи його затягне під днище шлюпа. Зроблена мною за три хвилини (чи навіть менше) робота показала, що я

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

жодним чином не виснажився, не зачах у цьому плаванні — у всякому разі, цинга не настала, і що, будучи усього лише за кілька градусів від домівки, я міг закінчити плавання, напевне, не вдаючись до послуг лікаря.

Так, моє здоров'я досі було добрим, і я досить-таки жваво міг ще стрибати по палубі. А от чи міг я видиратися нагору? Великий цар Нептун піддавав мене тепер серйозним випробуванням: оскільки леєра не було, щогла гнулася, мов очеретинка, і лізти по ній було досить важко. Та на цей випадок у мене на борту були запасні блоки й канати. Отже, я застосував двоблокові талі, й туго натягнутий леєр знов постав між верхівкою мачти та бушпритом, а клівер із взятим на ньому рифом невдовзі знову нестримно поривався вперед, мов солдат додому. Якби щогла «Спрея» не мала доброякісного степса — гнізда мачти, то в момент обриву леєра вона б «пішла за борт», як

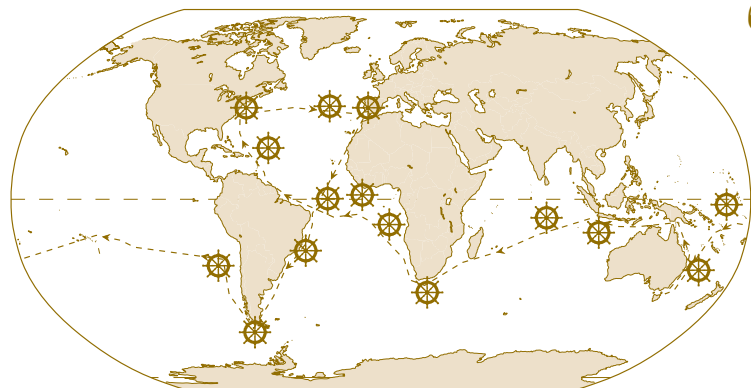
. Але належна побудова судна повсякчас ставала мені у

пригоді.

23 червня я був нарешті зморений-презморений безперервними та несприятливими шквалами й вередливими кам'яними хвилями. Упродовж багатьох днів я не побачив жодного судна там, де очікував принаймні на супровід хоча б якоїсь шхуни. Щодо завивання вітру в снастях та ударів хвиль об

Назад

борт, то цього було предостатньо, і ми не могли того уникнути, «Спрей» та я. Але тепер усього було аж надміру, та й тривало це надто довго.

Опівдні з північного заходу на нас налетів зимовий шторм. Посеред Гольфстріму, та ще й наприкінці червня, градини барабанили по «Спрееві» та блискавиці вивергалися з хмар, і не окремими спалахами, а майже безперервною вервечкою.

Тим не менш, постійно міняючи галс, день і ніч я вів свій шлюп у напрямку узбережжя, де 25 червня поблизу острова Фаєр

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

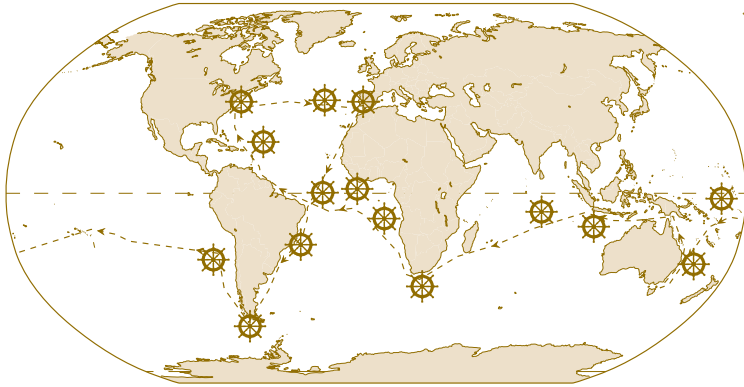
«Спрей» потрапив у торнадо, який за годину до цього з громом та блискавкою промайнув над Нью-Йорком, де зруйнував будівлі та розметав на друзки дерева. Навіть судна, що стояли коло причалів, були зірвані зі своїх місць, і при зіткненні одне з одним вони дістали серйозні пошкодження. Це була найсильніша буря за час усього плавання, та я вчасно помітив її неприхований норів, щоб мати змогу приготуватися, і зустрів гостю з голою щоглою. Але навіть за такого розкладу «Спрей» при зустрічі з нею затремтів і тепер сильно кренився з борту на борт, мов іграшковий. Та обертаючись навколо плаваючого якоря, він щоразу вирівнювався і знову сміливо ставав обличчям до небезпеки.

У розпал шторму мені не залишалося нічого іншого, крім роздумів про безсилля людини в таку бурю. Недалеко від Мадагаскару мені вже довелося бачити надсильний шторм, але він був зовсім не схожий на цей. Тепер блискавиці спалахували безперестанку, і здавалося, що вони завдають ударів усюди...

До цієї миті я направлявся до Нью-Йорка, але коли гроза ущухла, я піднявся на палубу, напнув вітрила та розвернув шлюп із правого борту на лівий галс, курсом до якоїсь тихої пристані, щоб обміркувати спокійно все, що відбулося. І так, плывучи із зарифленими, напівпідтягнутими вітрилами,

Назад

«Спрей» досяг узбережжя Лонг-Айленда, а я тим часом сидів собі в роздумах і споглядав вогні прибережних суден, котрі саме стали виникати в полі зору. Роздуми про майже завершене плавання тихцем підкралися та заволоділи тепер мною, багато наспівів, які я колись частенько намугикував собі, зринали знов у пам'яті. І невдовзі я зауважив, що повторюю уривки з церковного гімну, який нерідко наспівувала одна мила християнка з Фергейвена, коли я перебудовував «Спрей». Мені необхідно було почути ще хоча б раз, з усією урочистістю, цей метафоричний гімн:

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

«Я хвилями й вітрами битий...»

І далі:

«Але з моїм суденцем ми
переживем усі шторми...»

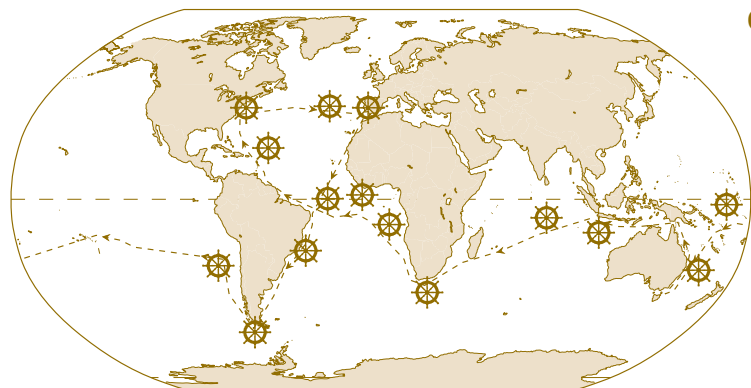
Після цього шторму я більше не бачив керманича з «Пінти». Події, що відбувалися під час понад трирічного плавання «Спрея», нагадували мені сторінки книги, і найцікавішим для мене тут було гортати ці сторінки, поки тепер нарешті я не дійшов до останньої, найцікавішої з-поміж інших.

З настанням світанку я побачив, що море змінило колір із темно-зеленого на світлий. Я кинув лот і отримав глибину близько тринадцяти морських сажнів. Невдовзі я наблизився до берега і вже був за кілька миль на схід від острова Фаєр, і йдучи звідти уздовж берега з ходовим приємним бризом у вітрилах, попрямував до Ньюпорта.

Погода після шаленої бурі була навдивовижу чудова. Невдовзі після полудня «Спрей» обігнув мис Монток, мис Джудіт був на траверзі з настанням темряви, а потім шлюп досягнув мису Бівертейл. Та «Спрей» мав подолати ще одну небезпеку — гавань Ньюпорта було заміновано. «Спрей» тримався поблизу скель, де ні друг, ні супостат не могли пройти, якщо мали значну

назад

осадку. Тут «Спрей» не наткнувся б на сторожовий корабель, що стояв у протоці.

Це була копітка робота, але безпечніше було триматися ближче до скель, аніж до мін. Безшумно оминаючи низький виступ скелі та порівнявшись зі сторожовиком, добре мені відомим старим милим «Декстером», я почув, як хтось на його борту проспівав: «Судно йде!» Я відразу закинув угору ліхтар і почув привітання: «Агов, на «Спреї»!» Це був голос друга, і я знав, що друг не відкрив би вогонь по «Спрею». Тоді я додав вітрил, і «Спрей» успішно про-

минув сигнальні вогні внутрішньої гавані. Нарешті він досяг порту, і там о першій годині ночі 27 червня 1898 року кинув якоря, завершивши навколосвітнє плавання у понад 46 тисяч миль, яке тривало три роки, два місяці та два дні.

Чи добре почувався екіпаж? Тобто, чи добре почувався я? Я мав багато користі від цієї мандрівки. Навіть набрав ваги і тепер важив на цілий фунт більше, ніж коли відпливав із Бостона. А щодо старіння — ну, що вам сказати? — годинник мого життя повернув назад, аж усі мої друзі зауважили: «Слокам знову юний». І дійсно, я принаймні на десяток років став молодший порівняно з тим днем, коли звалив перше дерево для побудови «Спрея».

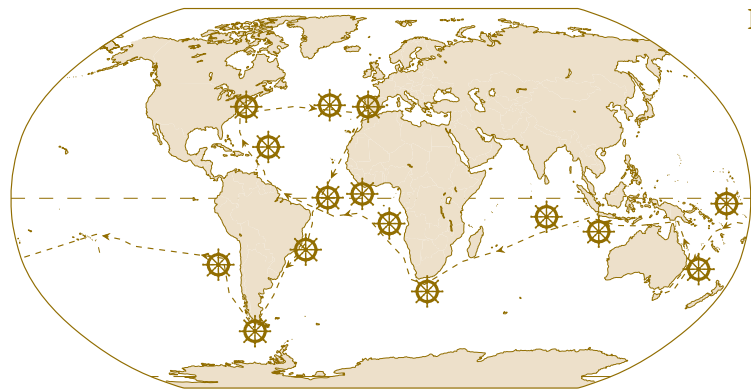
Моє судно також було в ліпшому стані, ніж у мить його відплиття з Бостона у свій тривалий вояж. Воно було досі міцне, мов горішок, і туго збите, як найкращий корабель на флоті. Воно ніде не пропускало й краплинки, жодної краплинки! Помпа ж, котрою до прибуття до Австралії майже не користувались, відтоді взагалі була не на своєму місці.

Найпершим своє ім'я у книзі відвідувачів «Спрея» у порті приписки залишив той, хто завжди казав: «Спрей» повернеться». Та все ж «Спрей» не заспокоївся доти, поки я не відвів його до місця його народження, до Фергейвена,

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

що у Массачусетсі. Та й мені самому хотілося повернутися на те саме місце, звідки я почав, як уже сказано, молодшати.

Отже, 3 липня при погожому вітрі «Спрей» провальсував уздовж берега вгору рікою Ек'юшнет до Фергейвена, де я прив'язав його до тієї ж кедрової сваї, вбитої на березі ріки, де вже прив'язував його після спуску на воду. Ближче до дому вже не було куди.

Якщо «Спрей» не відкрив нових континентів під час подорожі, то це, ймовірно, через те, що немає вже невідкритих кон-

тинентів. Він не шукав нових світів і плавав не для того, щоб потім збирати консиліуми з асамблеями та оповідати на них нісенітниці про морські небезпеки. Про море часто брешуть. Віднайти свій власний шлях до вже відкритих земель — гарна штука, а «Спрей» зробив те відкриття, що навіть найгірше море не таке вже й страшне для добре спорядженого суденця. Жоден король, жодна країна й жодна скарбниця не витратились на плавання «Спрея», а він здійснив усе, що збирався зробити.

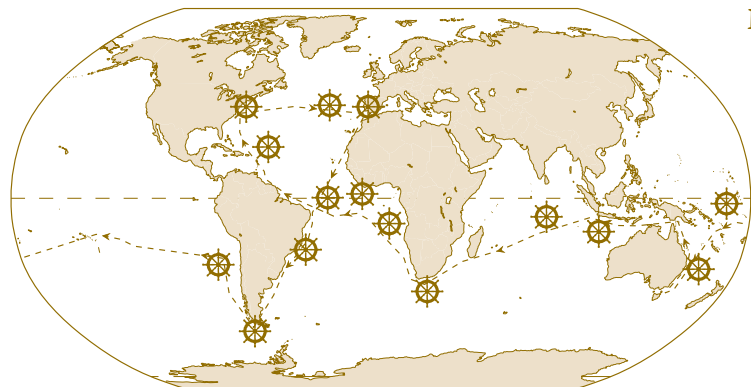
Аби бодай у чомусь досягти успіху, треба добре розумітися на своїй справі та бути готовим до будь-якого непередбачуваного випадку. І я тепер, коли озираюся на свої скромні досягнення, бачу перед собою набір не надто вишуканого теслярського інструмента, жерстяний годинник і купку шпалерних цвяхів, зовсім трохи — ось і все, що допомогло здійсненню мого сміливого задуму, як уже зазначалося в цій історії. Але передовсім, що слід узяти до уваги, так це кілька років навчання, коли я старанно студіював закони Нептуна. І я намагався коритися цим законам, коли ходив під вітрилом морями-океанами. І витрачений на навчання час був того вартий.

А тепер, сподіваючись, що я ще не набрид моїм друзям докладними науковими звітами, теоріями й висновками, хочу тільки додати, що просто на-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

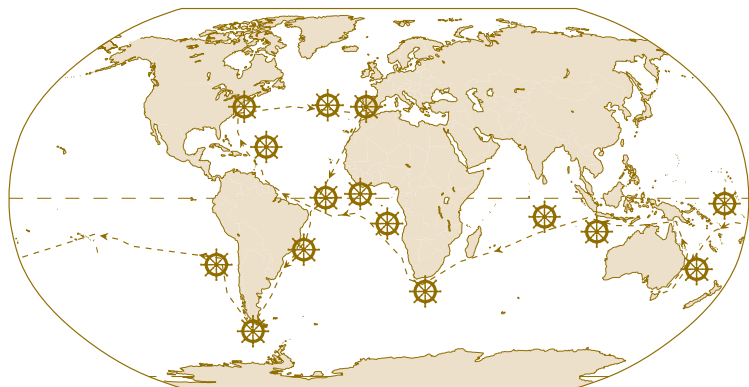

магався розповісти пригодницьку історію. І я зробив це, наскільки мені стало здібностей. Тож тепер я швартую судно, всі троси та ланцюги закріплюю додатковими петлями, і залишаю мій шлюп «Спрей» цілим та неушкодженим у гавані.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

ДОДАТОК

Обриси й схема вітрил «Спрея» — Його родовід, наскільки він відомий — Теоретичне креслення «Спрея» — Його здатність самотійно триматися на курсі — Схема вітрил та стерновий механізм — Безпрецедентний подвиг — Заключне схвальне слово до майбутніх навігаторів

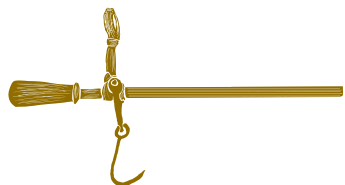
Відчуваючи ніяковість перед досвідченими моряками, в попередніх розділах, підготовлених для публікації з продовжен-

ням на сторінках часопису «Сенчурі Меґезін», я утримувався від занурення в деталі будови «Спрея» і примітивних методів, застосованих для його плавання. Не мавши досвіду яхтсмена взагалі, я навіть не уявляв, що чепурненькі суденця, які можна бачити в наших гаванях або поблизу берега, далеко не всі можуть поводитися так, як поводився «Спрей», наприклад, йдучи під вітрилами з принайтовленим стерном.

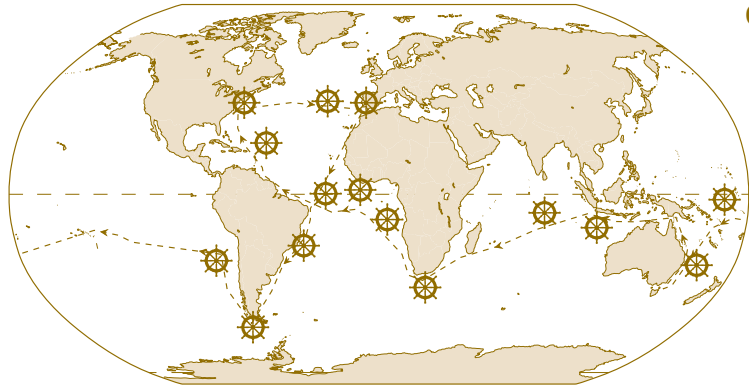
Я усвідомлював, що жодне інше судно ще не обійшло в такий спосіб довкола земної кулі, але не став би стверджувати, що інші не здатні цього вчинити, або що багато людей не плавали на суднах з певним оснащенням подібним чином так далеко, як їм того хотілося. Отже, мене дуже потішило категоричне твердження одного експерта, що це неможливо.

«Спрей», на якому я вийшов у плавання, був цілком новий човен, перебудований зі шлюпа, що носив те ж ім'я, і який, за легендою, спершу до цього служив ловцеві устриць близько ста років тому на узбережжі Делаверу. В портових архівах не знайшлося записів про те, де він був збудований. Колись він був приписаний до порту Ноанк, Коннектикут, потім — до Нью-Бедфорда, і коли капітан Ебен Пірс подарував його мені, наприкінці його першого життя, він стояв, як я вже описував, на кільблоках посеред галявини в Фергейвені. За обрисами корпу-

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

Назад

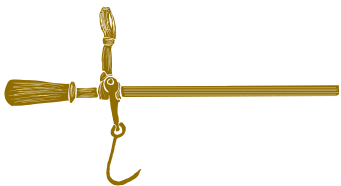

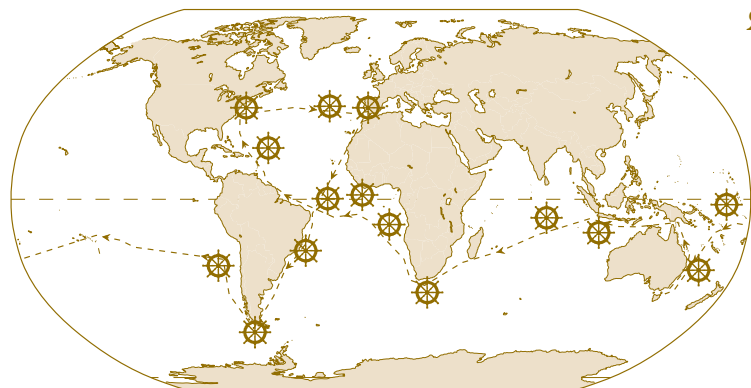
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

су він скидався на «рибалку» з Північного моря. Під час перебудови шпангоут за шпангоутом і дошка за дошкою, я додав до його надводного борту дванадцять дюймів на мідель-шпангоуті, вісімнадцять дюймів — на носі, і чотирнадцять дюймів — на кормі, збільшивши так вигин його палуби і краще пристосувавши, на мою думку, до плавання у відкритому морі. Я не повторюватиму історію перебудови «Спрея», яку вже детально виклав у першому розділі, втім зазначу, що по закінченні його розміри були тридцять шість футів вісім дюймів між найдальшими точками, ширина — чотирнадцять футів два дюйми, глибина трюму — чотири фути два дюйми, його водотоннажність складала дев'ять тонн нетто, і дванадцять і сімдесят одна сота тонни повного тоннажу.

Я радо представляю теоретичні креслення «Спрея» з порадами, які мій насправді обмежений досвід плавання під латинськими вітрилами дозволяє зробити, бо більшу частину свого мореплавного життя я провів на барках та кораблях з прямими вітрилами. Точність обмірів далася мені безболісно. «Спрей» був доставлений з Нью-Йорка до Бріджпорта, і під наглядом яхтклубу «Парк-Сіті» був витягнутий на берег і дуже ретельно обміряний усіма можливими способами, що гарантували задовільний результат. Капітан Робінс виготовив модель. Наші юні яхтсмени, що насолоджуються тендітними яхтами — «лілеями моря», безумовно не будуть в захваті від мого судна. Вони мають право на свою думку, а я залишаюся при своїй. Вони заперечуватимуть проти замалої довжини судна, але переваги цього найпомітніші в бурхливому морі.

Деякі речі на палубі «Спрея» могли б бути зроблені інакше без значної шкоди для судна. Я не бачу причин, чому б на прогулянковому судні не побудувати надбудову каюти ближче до середини палуби, а не далеко на кормі,

як в моєму випадку, бо це залишало дуже мало вільного місця між стерновим колесом і тамбуром над трапом каюти. Дехто навіть зауважував, що я мав би покращити форму шлюпового стерна. Не знаю. Вода не сповільнювала руху судна навіть після відхилення стерна до останнього дюйма, і не відбувалося жодного «засмоктування» через невдалий розріз.

«Де його ?» — питали мене моряки, що

звикли до спокійної води. Але вони ніколи не перетинали

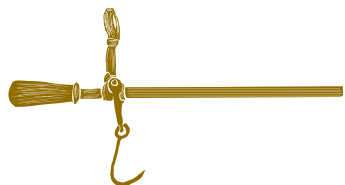
Гольфстрім у його північно-східній частині, то ж навряд чи мо-

жуть судити, що для судна найкраще за будь-якої погоди. Не раджу робити крейсерську корму з підзором на судні, що йде у відкрите море. Як моряк оцінює своє можливе судно пристасним оком, коли він збирається на нього найматися, так і я оцінював «Спрей», і не помилився.

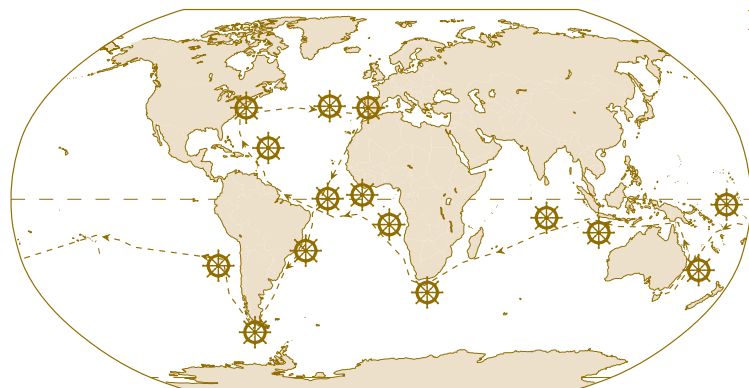
З оснасткою шлюпа «Спрей» здійснив ту частину мандрівки від Бостона через Магелланову протоку, під час якої він випробував на собі всю палітру погодних умов. Оснастка йола, застосована після цього, була лише вдосконаленням, яке дозволило зменшити розмір досить важкого головного вітрила і трохи покращити керованість судна на крутих курсах до вітру. Коли вітер дув з корми, кормова щогла не була задіяна, і я завжди згортав її. «Спрей» найкраще тримався на курсі з отравленим гікашкотом і вітром у два румби від чверті. В мене ніколи не займало багато часу знайти положення румпеля, отже, й кут відхилення стерна, необхідний, щоб тримати

шлюп на курсі, і коли я його знаходив, то закріплював найтовшими стернове колесо в цьому положенні. Тоді головне вітрило (грот) тягнуло судно, а клівер, розтягнутий талями буквально в діаметральній площині, або трохи до котрого з бортів, якнайліпше допомагав триматися на курсі. Потім, якщо вітер був сильний, рівний або шквалистий, я іноді ставив також летючий клівер

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

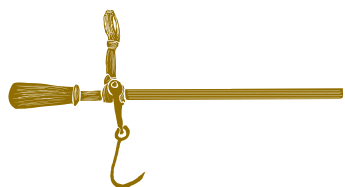
на жердині, приладнаній до бушприта, з вибраними натуго шкотами, що убезпечувало вітрило у штормовий вітер. Також нагальною потребою був міцний фал на гафелі, бо без нього неможливо було приспустити головне вітрило, коли я хотів зменшити його на бризі. Залежно від сили вітру та його напрямку, треба було по-різному тримати стерно. Але, завдяки постійній практиці, положення ці швидко визначились.

Також я коротко маю сказати про те, що на крутих курсах та при легкому вітрі шлюп майже, або й взагалі не потребував

поправки стерна на знос вітром. Якщо вітер посилювався, я мусив підніматися на палубу, якщо був у низах — перекладати штурвал на одну спицю стернового колеса на вітер або під вітер, знову закріпляти, або, як кажуть моряки, стопорити його, і знову залишати стерно напризволяще.

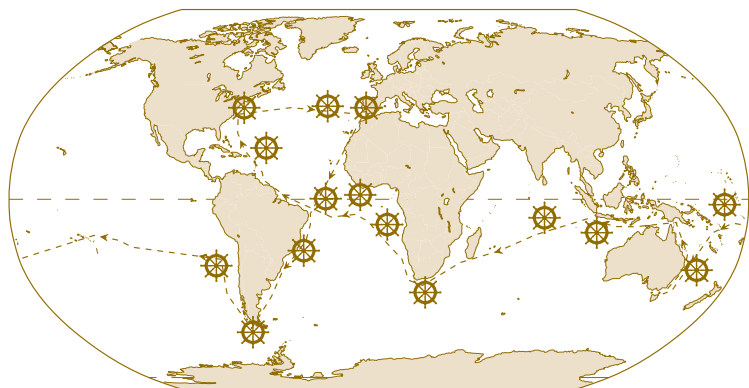
Відповідати на інші питання, які можна поставити, щоб передбачити усі випадковості, може й приємно, але це лише переобтяжить мою книжку. Тут я можу лише сказати, що на практиці багато речей зводиться до одного, і що любов до вітрил та здоровий глузд — найкращі вчителі після власного досвіду. Якісь хитрі пристосування? Я не мав жодного. Вітрила піднімав вручну, фали були пропущені через звичайні судові блоки зі звичайними патентованими роликами. Звичайно ж, усі шкоти закріплював на кормі.

Використовуваний брашпиль був у вигляді корби або лебідки, здається, це так називається. В мене було три якорі вагою сорок, сто та сто вісімдесят фунтів, відповідно. Брашпиль і сорокафунтовий якір, як і різьблена прикраса у формі сувою на кінчику форштевня, належали ще оригінальному «Спресві». Баласт, бетонні блоки, був надійно розкріплений внизу. Заліза, свинцю чи іншої ваги на кілі не було.

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

назад

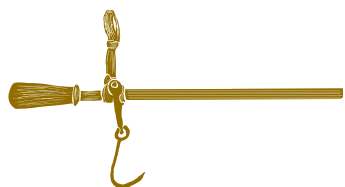
Якщо я і проходив обміри за встановленими правилами, то я ніколи їх не записував, тож навіть після найдовшого плавання на шлюпі, я не зможу без підказки назвати довжину його щогли, гіка чи гафеля. Я не знаю, де розташований центр напруження його вітрил, крім того, який знайшов практичним шляхом в морі, і тим паче не позначав його прядкою каната. Математичні розрахунки, проте, річ необхідна на гарному човні, і «Спрей» витримав їх. Він був легко балансований і легко врівноважуваний.

Дехто з найстаріших та найдосвідченіших капітанів запиту-

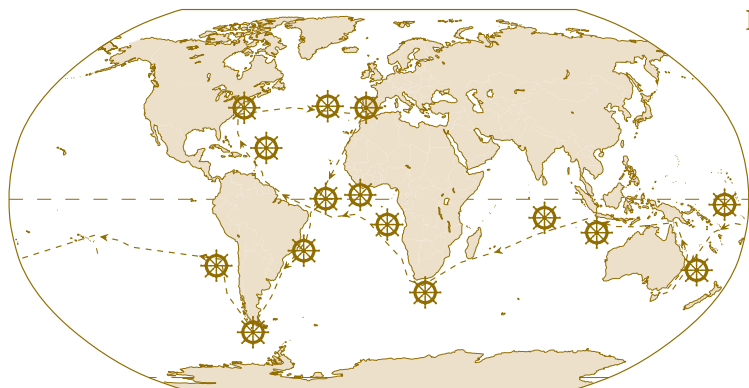
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

вав, як можна було шлюпові витримувати істинний курс, коли він йшов за вітром, тобто саме про те, що «Спрей» демонстрував тижнями підряд. Один з цих добродіїв, вельми шановний шкіпер та друг, свідчив як урядовий експерт у відомій справі про вбивство, що корабель не триматиметься на курсі, якщо стерничий покине стерно, щоб перерізати горлянку капітанові. Зазвичай так воно і є. Можна сказати, що на кораблі з прямими вітрилами так воно і є завжди. Але «Спрей» на момент згаданої трагедії саме плив довкола світу без стернового взагалі, окрім більш чи менш коротких відрізків часу. Однак це зовсім не стосується справи вбивці з Бостона. Цілком вірогідно, що правосуддя виявило справжнього негідника. Інакше кажучи, у випадку того типу судна, на якому сталася трагедія, я свідчив би так само, як експерти з навігації під час слідчого експерименту.

Але уявіть собі перехід, який «Спрей» зробив від острова Четверга до Кокосових островів Кілінга, віддалених на двадцять сім сотень миль, без будь-кого на стерні увесь цей час, за винятком однієї години по відплитті та на підході до землі. Жодне судно в історії ніколи не здійснювало такого довгого та безперервного переходу. Проте це було чарівне літнє плавання. Ніхто, крім того, хто сам має подібний досвід, не може уявити задоволення від вільного пла-

назад

вання безмежними океанами. Щоб отримати якнайбільшу втіху від плавання навколо земної кулі, не обов'язково плити одному, та все ж таки один раз, і до того ж — перший раз, це було доволі гарно. Мій друг, урядовий експерт, найпросоленіший з просолених морських вовків, лише вчора піднявся на палубу «Спрея», і не тільки переконався в його уславлених ходових якостях, але й захоплено почав уголос складати плани продажу своєї ферми на Кейп-Код та повернення до моря.

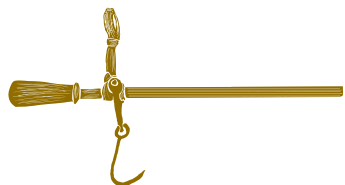
Тож, юнакам, що планують здійснити плавання, можу сказати

1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

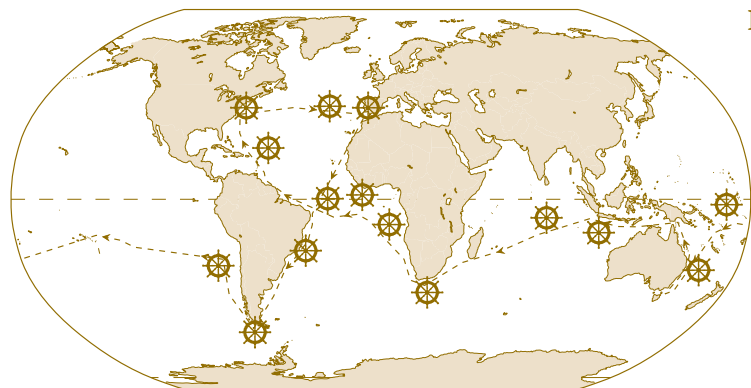
лише — вперед! Плітки про грубе ставлення до моряків на флоті часто перебільшені, як і історії про морські небезпеки. Я здобув гарний вишкіл на так званих «муштрованих кораблях» в Західному океані, і за ті роки не пригадую, щоб мене хоч би раз викликали перед строем до щогли. Ці спогади змушують любити море. Навпаки, я в боргу перед офіцерами усіх тих кораблів, на яких колись плавав юнгою та матросом, і мушу сказати, що ніщо не підносить більше, ніж піднятий офіцером великий палець на твою честь. Я жив не серед ангелів, а серед мужчин, які могли роздратуватися. Проте, мені хотілося мати добру славу серед офіцерів мого корабля, хоч би де я був, тож я просунувся в службі. Небезпеки — так. Ні крихти не сумнівайтеся, що вони є. Та їх достатньо не лише в морі, але й на суходолі, і розум та вправність, даровані людині Богом, зводять їх до мінімуму.

Дивитися в обличчя стихії — справа, безсумнівно, нелегка навіть тоді, коли море в чудовому настрої. І тоді ви, окрім того, що маєте знати море, маєте також бути певним, що добре його знаєте, і не забувати — воно для того і створене, щоб його переплисти.

На кресленнях «Спрея» я подав розміри такого судна, яке я назвав би придатним для плавання в усіх погодних умовах і в усіх морях. Однак було б пра-

Назад

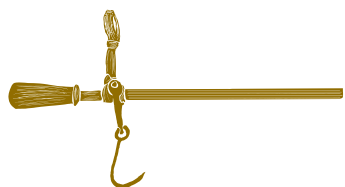

вильно додати, що для гарантії достатнього успіху, разом із кораблем повинен вийти в море ще й досвід. Втім для того щоб бути хвацьким штурманом чи матросом, зовсім необов'язково бути просмоленим ще й особисто. З іншого боку, надлишок уваги до мідних гудзиків на мундирі нічого не додає до безпеки судна.

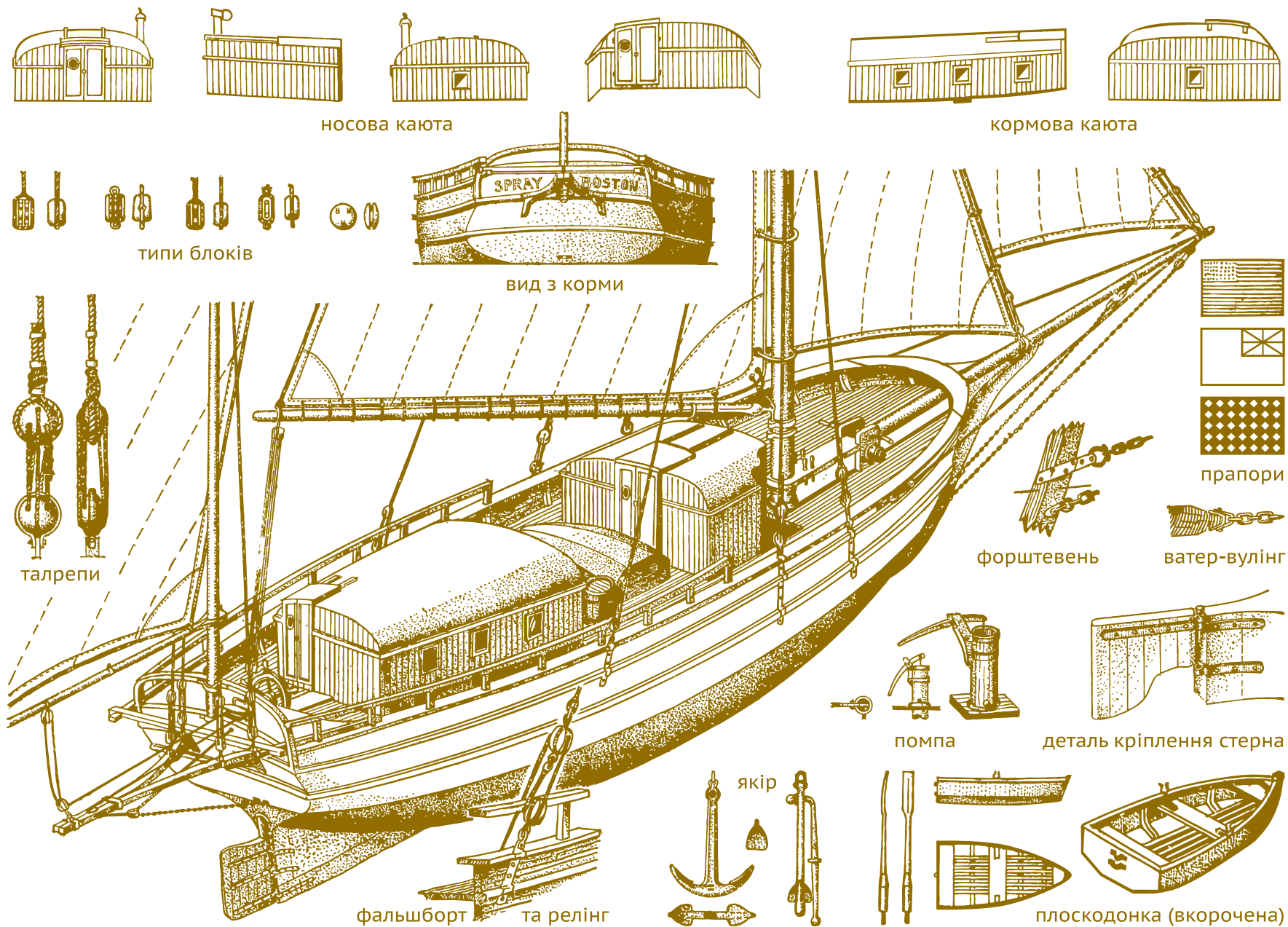
Іноді я й сам бачу, як можна було б вдосконалити модель старого доброго «Спрея», але, виходячи зі свого обмеженого досвіду та з міркувань безпеки, я настійно рекомендую віддавати перевагу його безпечним обрисам над обрисами

прогулянкових яхт. Практика на такому судні, як «Спрей», навчить молодих моряків і підготує їх для важливіших суден. Мені здається, що я сам здобув на «Спреї» більше морської практики, ніж на будь-якому іншому судні, на якому виходив в море. Те ж стосується і наполегливості — найважливішої з усіх чеснот, особливо коли плывеш через коліна Магелланової протоки, повз кручі материка і похмуру Вогняну Землю, де протягом складного плавання я був вимушений стернувати. Я навчився цілодобово сидіти біля штурвалу, задовольнятися десятьма пройденими милями за день, вигрібаючи проти припливу. І коли, не зважаючи на це, через місяць усі мої зусилля сходили нанівець, я зміг пригадати декілька старих мелодій, щоб мугикати їх, поки проходив маршрут з самого початку, вигрібаючи як і до цього. Ні тридцять годин невідлучно на стерні в шторм, які перенапружили мою людську витривалість, ані навалювання на весло на виході чи вході до порту в штиль не були незнайомим досвідом для екіпажу «Спрея». Дні для мене завжди проходили весело, хоч би де плів мій корабель.

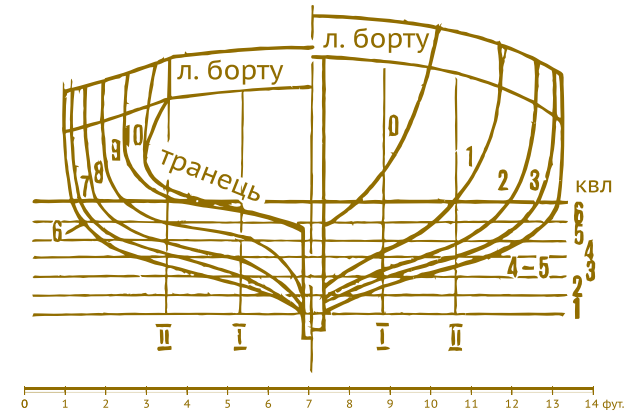
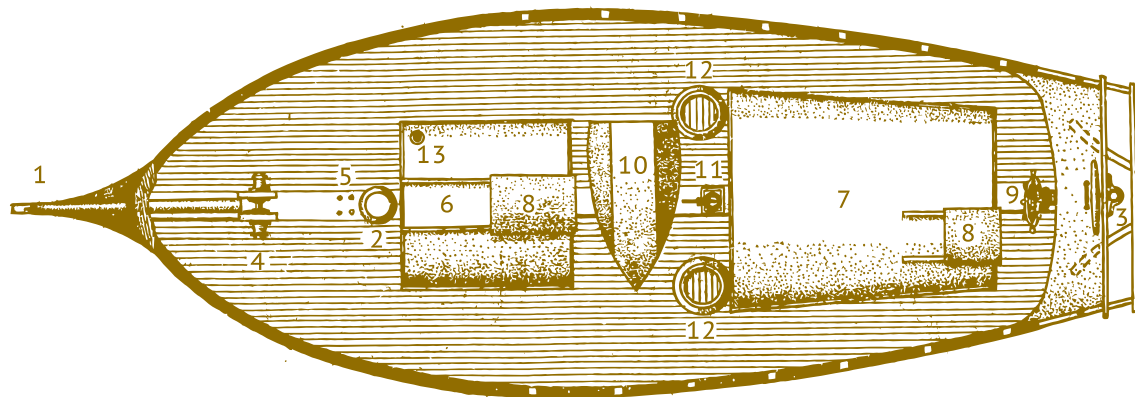
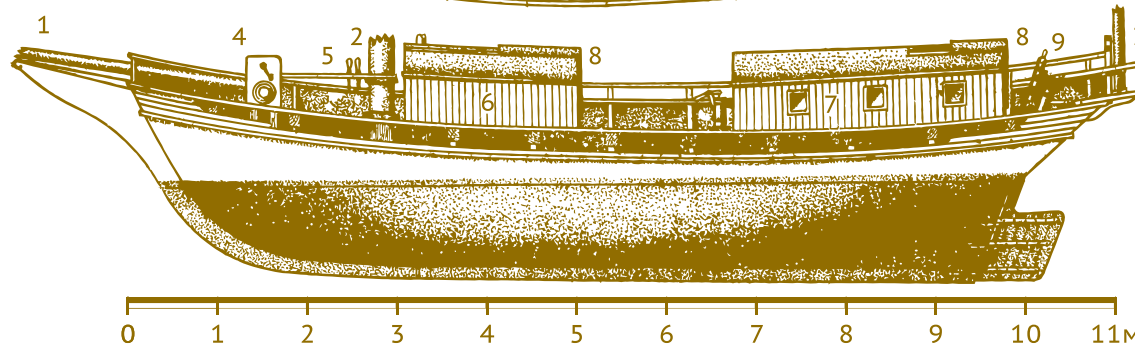
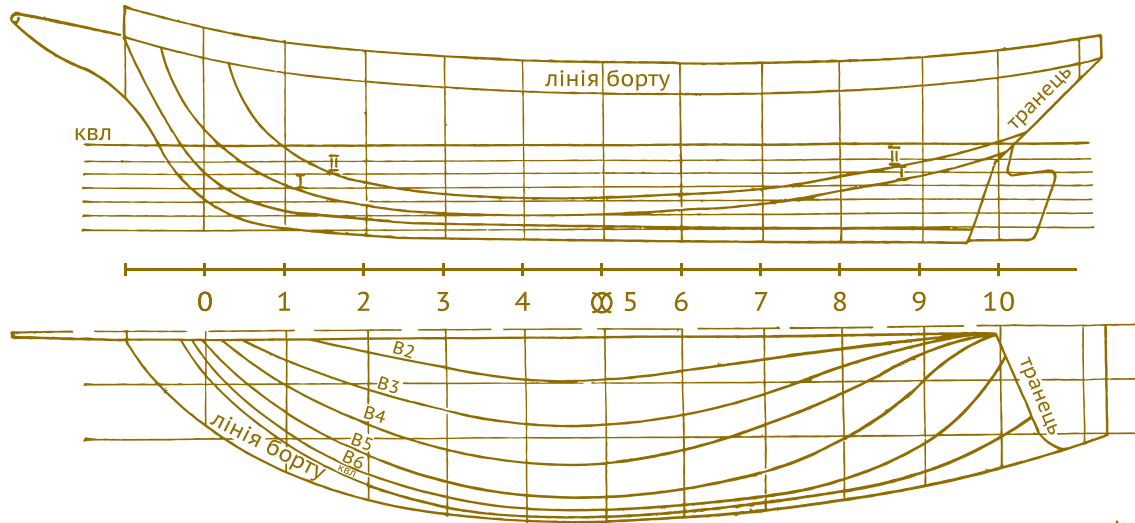
1895	весна літо осінь
1896	зима весна літо осінь
1897	зима весна літо осінь
1898	зима весна літо

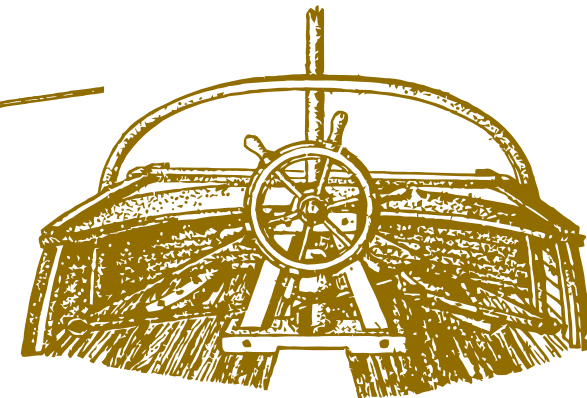
назад

Назад

Яхта «Спрей»

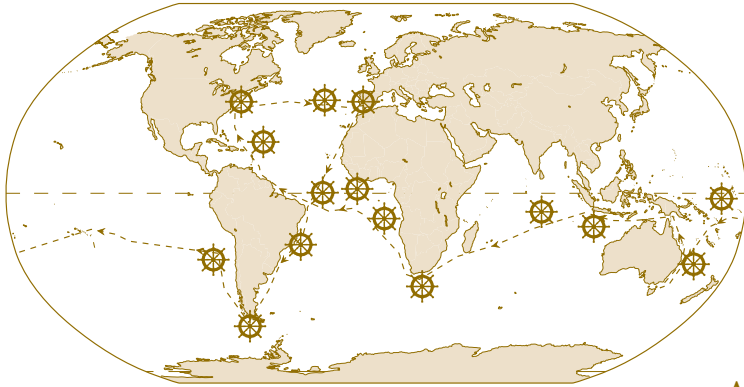
розріз по кормі

1 – бушприт	8 – тамбур каюти
2 – грот щогла	9 – штурвал
3 – бізань щогла	10 – шлюпка дорі
4 – брашпиль	11 – помпа
5 – нагелі	12 – барильця з водою
6 – носова каюта	13 – димар
7 – кормова каюта	камбузної печі

Малюнки В. Барішева за матеріалами Л. Скрягіна

Назад

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Австралія *Australia*

Агулас, мис див. Голковий, мис *Cape Agulhas*

Азори *Azores*

Айронбаунд, острів *Ironbound Island*

Алана Еріка, острів *The island of Alan Erric*

Алгоа, затока *Algoa Bay*

Аляска *Alaska*

Альфред *Alfred*

1895 весна Амазонка, річка *Amazon river*

літо Амен, скелі *Amen Rocks*

осінь Америка *America* див. Сполучені Штати Америки

1896 зима Америка, Південна *South America*

весна Антарктика *Antarctic*

літо Антигуа *Antigua*

осінь Антильські острови *Antilles*

1897 зима Апіа *Apia*

весна Арафурське море *Arafura Sea*

літо Аргентина *Argentine*

1898 зима Атлантика *Atlantic*

весна Атлантичний океан *Atlantic Ocean*

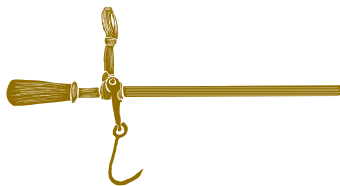
літо Африка *Africa*

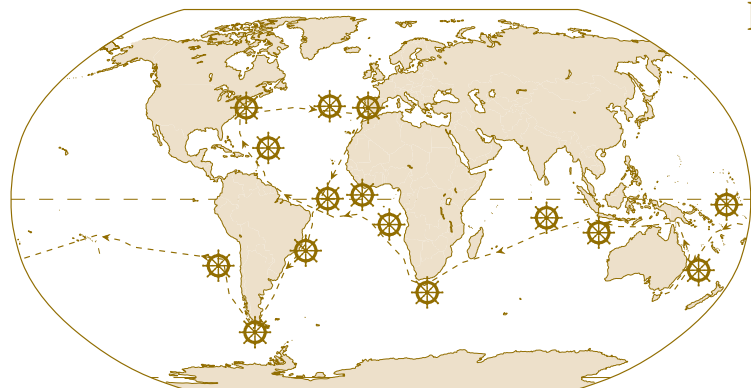
Баззарда, затока *Buzzard Bay*

Байя *Bahia*

Бандооро, мис *Cape Bundooro*

Назад

Баса, протока Bass Strait

Батавія Batavia

Бая-Бланка Bahia Blanca

Бевзя, острів Booby Island

Бер-Рівер Bear River

Бівертейл, мис Beavertail

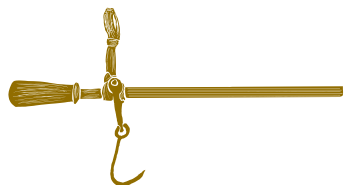
Бовен Bowen

Бонет, острів Bonet Island

Борджія, бухта Borgia Bay

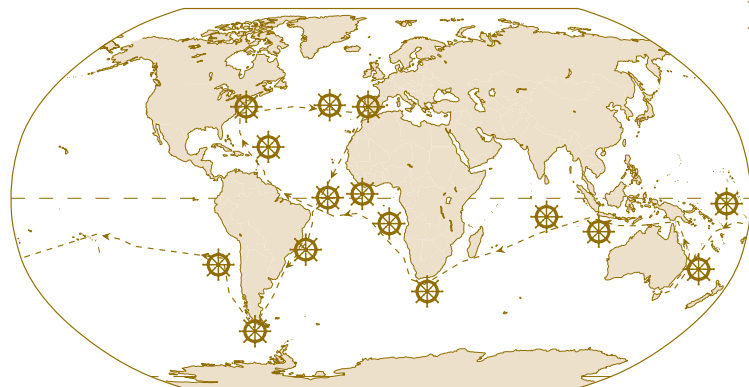
Борнео Borneo

1895	весна літо осінь	Бостон <u>Boston</u> Бразилія <u>Brazil</u>
1896	зима весна літо осінь	Браярс, острів <u>Briar's Island</u> Бріджпорт <u>Bridgeport</u> Буенос-Айрес <u>Buenos Aires</u> Б'юті-Поїнт <u>Beauty Point</u>
1897	зима весна літо осінь	Ваїліма <u>Vailima</u> Вальпараїсо <u>Valparaiso</u>
1898	зима весна літо	Ватерлоо, бухта <u>Waterloo Bay</u> Вашингтон, округ Коламбія <u>Washington, D. C</u> Великий Бар'єрний риф <u>Great Barrier Reef</u> Великий Піщаний мис <u>Great Sandy Cape</u> Великобританія <u>Great Britain</u> Веллінгтон <u>Wellington</u> Венесуела <u>Venezuela</u> Вест-Айленд <u>West Island</u>

Географічний
показчик

Назад

Вест-Індія West Indies

Вестпорт Westport

Віро Vigo

Віллаганон Villegaignon

Вілсонс-Промонторі, півострів Wilson's Promontory

Вірґінія Virginia

Вогняна Земля див. Тьєра-дель-Фуєґо Tierra del Fuego

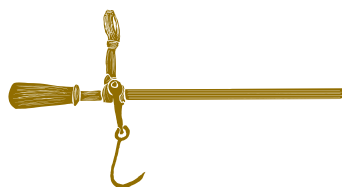
Вознесіння, острів Ascension Island

Географічний
показчик

Галец Galets

1895	весна літо осінь	Галіфакс <u>Halifax</u> Гаттерас, мис <u>Cape Hatteras</u> Гобсона, бухта <u>Hobson's Bay</u>
1896	зима весна літо осінь	Голковий, мис див. Агулас, мис <u>Cape Agulhas</u> Голодна межа <u>Famine Reach</u> Гольфстрім <u>Gulf Stream</u>
1897	зима весна літо осінь	Гонконґ <u>Hong-Kong</u> Горн, мис <u>Cape Horn</u> Горн, острів <u>Horn Island</u>
1898	зима весна літо	Горта <u>Horta</u> Грінвіль, мис <u>Cape Greenville</u> Гренландія <u>Greenland</u>

Назад

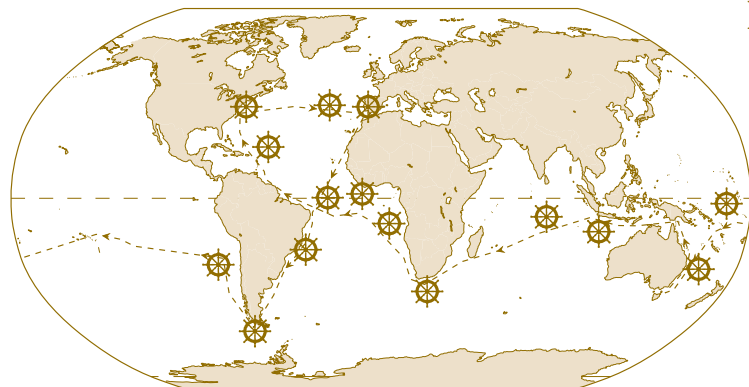

Ганнет, острів див. Ганнет, скеля, Пташиний острів Gannet Island

Ганнет, скеля Gannet Rock

Гвіана Guiana

Гібралтар Gibraltar

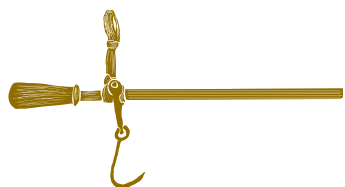
Глазго Glasgow
Глостер Gloucester
Гренада Grenada

Дана, острів Dana Island
Девонпорт Devonport
Дейнджер-Поїнт Danger Point
Делавар Delaware

Джеймстаун Jamestown
Джорджа, острів George's Island

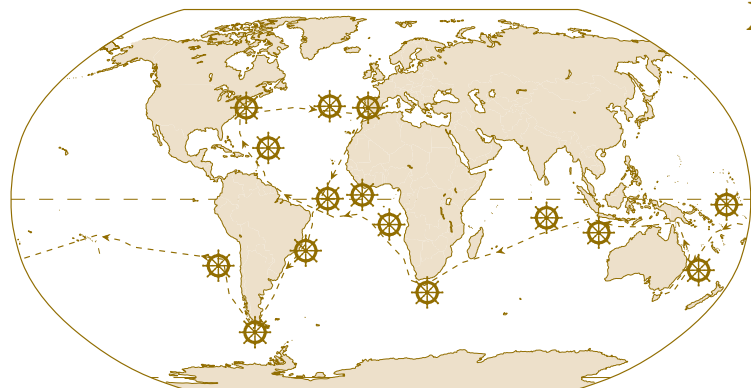
1895	весна літо осінь	Джорджтаун <u>Georgetown</u> Джудіт, мис <u>Point Judith</u>
1896	зима весна літо осінь	Дів, мис див. Кабо-Вірхенес <u>Cape Virgins</u> Дір, острів <u>Deer Island</u> Доброї Надії, мис <u>Cape of Good Hope</u> Домашній, острів <u>Home Island</u>
1897	зима весна літо осінь	Домініка, острів <u>Dominica</u> Дурбан <u>Durban</u>
1898	зима весна літо	Ек'юшнет, річка <u>Acushnet River</u> Ендівор, річка <u>Endeavor River</u>

Євангелістас Evangelistas
Єлисейські береги Elysian shore
Єрихон Jericho
Єрусалим Jerusalem

Географічний
показчик

Назад

Жаб, острів Island of Frogs

Зеленого Мису, острови Cape Verde Islands

Інглес, банка Ingles

Індійський океан Indian Ocean

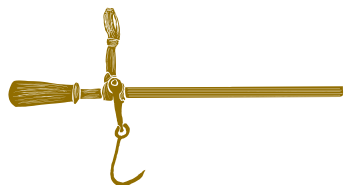
Індію, мис Point Indio

Індія India

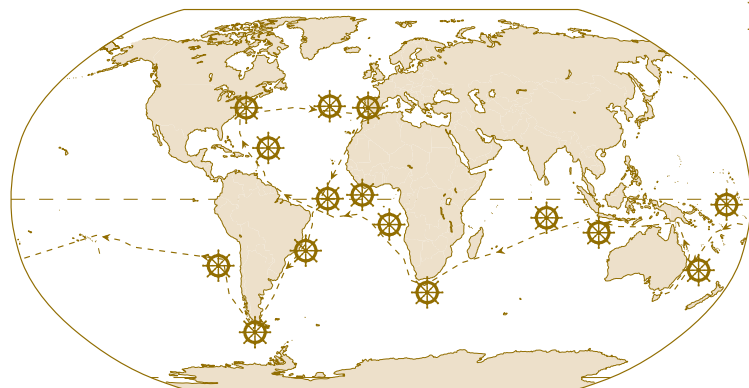
Іспанія Spain

Географічний
показчик

1895	весна літо осінь	Йоганнесбург <u>Johannesburg</u>
1896	зима весна літо осінь	Кабо-Вірхенес див. Дів, мис <u>Cape Virgins</u> Кавовий острів <u>Coffee Island</u> Каїні <u>Caini</u> Каліфорнія <u>California</u> Канада <u>Canada</u> Канака <u>Kanaka</u>
1897	зима весна літо осінь	Канарські острови <u>Canary Islands</u> Капре де <u>de Capre</u> Кастильйо Чикос <u>Castillo Chicos</u> Квінсленд <u>Queensland</u> Квінстаун <u>Queenstown</u>
1898	зима весна літо	Квод, мис <u>Cape Quod</u> Китай <u>China</u> Кейп-Енн <u>Cape Ann</u> Кейп-Код <u>Cape Cod</u>

Назад

Кейптаун Cape Town

Кейп-Сейбл Cape Sable

Кеш, риф Cashes Ledge

Кілінга, острови див. Кокосові острови Кілінга Keeling Islands; Keeling Cocos; Keeling Cocos Islands

Кімберлі Kimberley

Кліфф-Айленд Cliff Island

Кокбурнський канал Cockburn Channel

Коннектикут Connecticut

Коралове море Coral Sea

1895
весна
літо
осінь

Крісчен-Гед Crescent Head

Куктаун Cooktown

1896
зима
весна
літо
осінь

Ла-Ваґуїса La Vaguisa

Лайонс-Рамп Lions Rump

Ларґо Largo

1897
зима
весна
літо
осінь

Ла-Манш La Manche

Ламентаций, скеля Rock of Lamentations

Ланґара, бухта Langara Cove

1898
зима
весна
літо

Ла-Плата, річка La Plata

Ліберія Liberia

Ліверпуль Liverpool

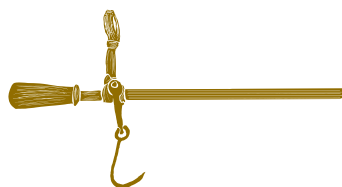
Лісабон Lisbon

Ліувін, мис Cape Leeuwin

Лонг-Айленд Long Island

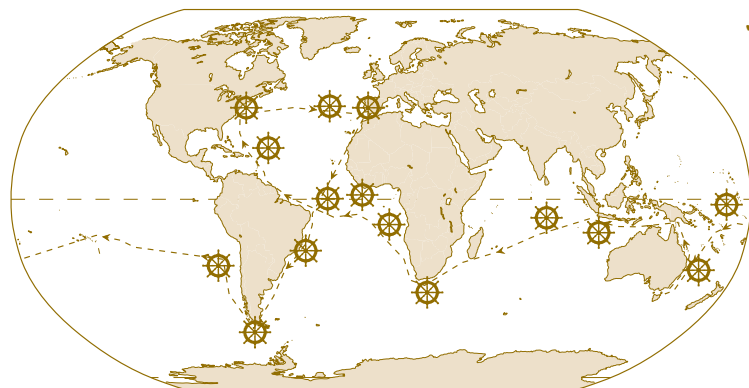
Лонгвуд Longwood

Лондон London

Географічний
показчик

Назад

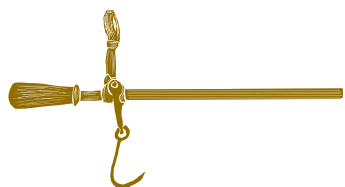

Лонсестон Launceston
Лунка гора Echo Mountain

М-риф M Reef
Маврикій Mauritius
Магелланова протока Strait of Magellan
Мадагаскар Madagascar
Мальдонадо Maldonado
Маніла Manila
Мануа Manua

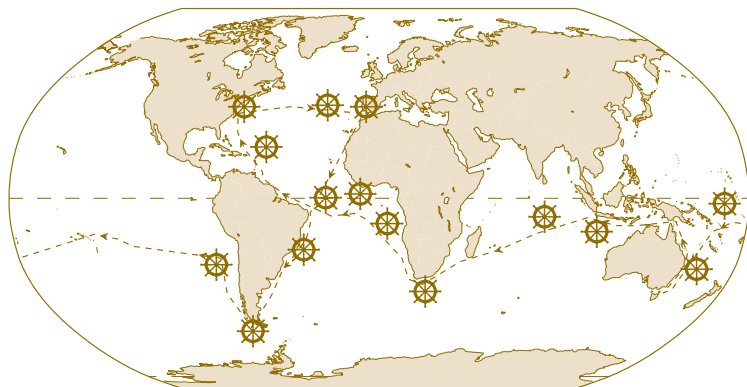
1895	весна	Марблгед <u>Marblehead</u>
	літо	Маркізькі острови <u>Marquesas</u>
	осінь	Марокко <u>Morocco</u>
1896	зима	Массачусетс <u>Massachusetts</u>
	весна	Массачусетська затока <u>Massachusetts Bay</u>
	літо	Мейн <u>Maine</u>
1897	осінь	Мельбурн <u>Melbourne</u>
	зима	Мельбурн-Гедс <u>Melbourne Heads</u>
	весна	Меріон <u>Marion</u>
1898	літо	Мерсі, річка
	зима	Мілкі-Вей <u>Milky Way</u>
	весна	Мока <u>Moka</u>

Молуккські острови Spice Islands
Монако Monaco
Монгеґан, маяк Monhegan
Монтевідео Montevideo
Монток, мис Montauk Point

Географічний
показчик

Назад

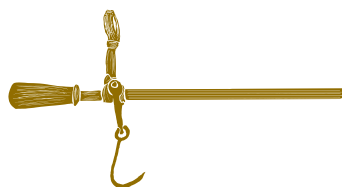

Нагант Nahant
 Навітряні острови Leeward Islands
 Наталь, земля Natal
 Недільний острів Sunday Island
 Ноанк Noank
 Нова Гвінея New Guinea
 Нова Каледонія New Caledonia
 Нова Скотія Nova Scotia

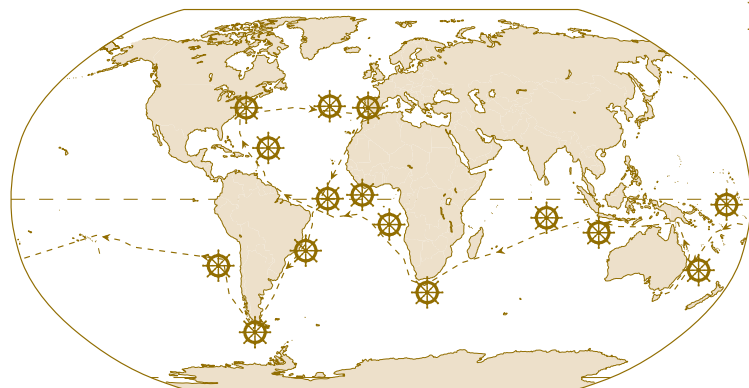
1895	весна літо осінь	Новий Орлеан <u>New Orleans</u> Новий Південний Велс <u>New South Wales</u>
1896	зима весна літо осінь	Норманз-Во <u>Norman's Woe</u> Норфолк <u>Norfolk</u> Нукагіва <u>Nukahiva</u> Нью-Бедфорд <u>New Bedford</u>
1897	зима весна літо осінь	Нью-Йорк <u>New York</u> Ньюкасл <u>Newcastle</u> Ньюлендс <u>Newlands</u>
1898	зима весна літо	Ньюпорт <u>Newport</u> Ньянца, озеро <u>Nyanza</u>

Назад

Олбані, прохід Albany Pass
 Олінда Olinda Point
 Оріноко Orinoco

Пардо Pardo

Географічний
показчик

Панама Panama

Парраматта Parramatta

Патагонія Patagonia

Пемаквід Pemaquid

Пернамбуко Pernambuco

Перу Peru

Південний Кілінг South Keeling

Південний океан South Ocean

Південноафриканська Республіка South African Republic

Північна Гора North Mountain

1895 весна
літо
осінь

Північне море North Sea

Північний Кілінг North Keeling

Північний полюс North pole

1896 зима
весна
літо
осінь

Піко Pico

Пілар, мис Cape Pillar

Плата, річка див. Ла-Плата, річка River Plate

1897 зима
весна
літо
осінь

Порт-Ангосто Port Angosto

Порт-Денісон Port Denison

Порт-Джексона Port Jackson

1898 зима
весна
літо

Порт-Луїс Port Louis

Порт-Макварі Port Macquarie

Порт-Натал Port Natal

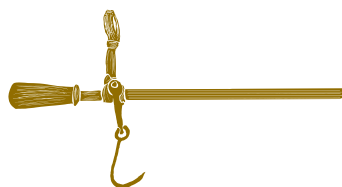
Порт-Стенлі Port Stanley

Порт-Стівенс Port Stevens

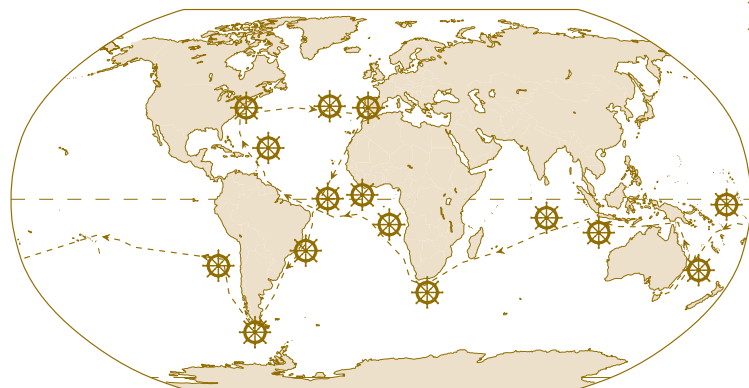
Порт-Тамар Port Tamar

Преторія Pretoria

Пташиний острів див. острів Ганнет, скеля Ганнет ; Island of Birds

Назад

Пюс, гора Puce Mountain

Пунта-Аренас див. Сенді-Поїнт Punta Arenas

П'ятниці, острів Friday Island

Раунд-Понд, гавань Round Pond

Редуїт Reduit

Реюньйон Réunion

Різдва, острів Christmas Island

Ріо-де-Жанейро Rio de Janeiro

Родрігес, острів Rodrigues Island

1895 весна
літо
осінь

Саймонстаун Simons Town

1896 зима
весна
літо
осінь

Сан-Антоніо, острів San Antonio

Сан-Габріель San Gabriel

Санта-Круз, острів Santa Cruz

Сан-Матіас San Matias

1897 зима
весна
літо
осінь

Сан-Роке, мис Cape St. Roque

Сан-Франциско San Francisco

1898 зима
весна
літо

Самбро, бухта Sambro

Самоа Samoa

Саут-Солітарі-Айленд South Solitary Island

Святої Єлени, острів Saint Helena Island

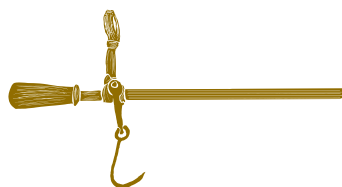
Святого Фелікса, острів Saint Felix Island

Сейнт-Джон, острів Saint John Island

Сент-Джорджес, острів Saint Georges Island

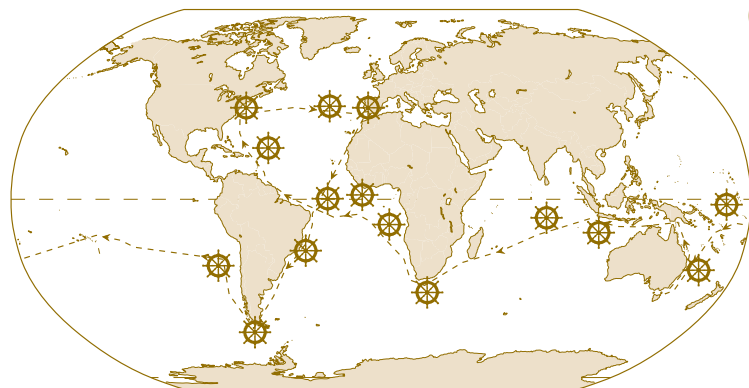
Сент-Кілда, острови Saint Kilda Islands

Сент-Мері, мис Cape St. Mary

Географічний
показчик

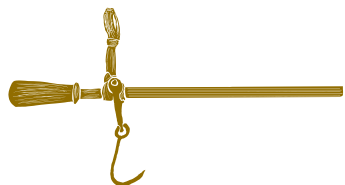
Назад

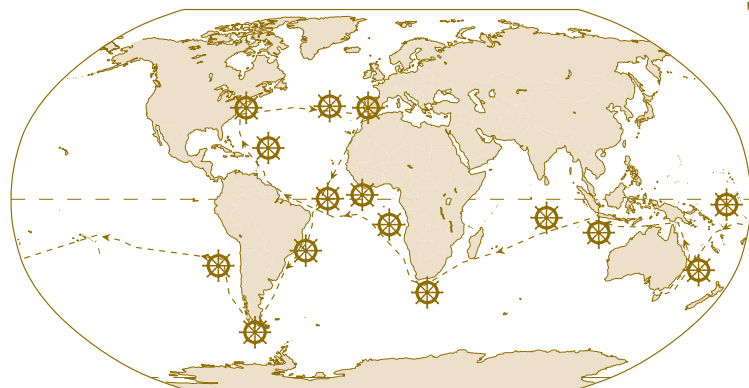
Сент-Мішель, острів Saint Michel Island
Сент-Ніколас, бухта Saint Nicolas Bay
Сенді-Поїнт див. Пунта-Аренас Sandy Point
Середземне море Mediterranean Sea
Сидней Sydney
Сил-Рокс Seal Rocks
Снаг-Бей, протока Snug Bay
Сполучені Штати Америки United States of America
Столова, бухта Table Bay
Суботи, острів Saturday Island

Географічний
показчик

1895	весна літо осінь	Суецький канал <u>Suez Canal</u> Східний, мис <u>Cape Eastern</u>
1896	зима весна літо осінь	Тамар, річка <u>Tamar River</u> Таріфа <u>Tarifa</u> Тасманія <u>Tasmania</u> Терези, форт (Санта-Тереза) <u>Fort Teresa</u> Тобаго <u>Tobago</u>
1897	зима весна літо осінь	Томбо, бухта <u>Tombo Bay</u> Тетчер, острів <u>Thatcher Island</u> Тихий океан <u>Pacific Ocean</u> Тімор, острів <u>Timor Island</u> Торреса, протока <u>Torres Strait</u> Трансвааль <u>Transvaal</u> Трафальгар <u>Trafalgar</u> Трьох Островів, бухта <u>Three Islands Bay</u>
1898	зима весна літо	

Назад

Туфольд, затока Twofold Bay
 Тюремний, острів Prison Island
 Тьєра-дель-Фуєго див. Вогняна Земля Tierra del Fuego

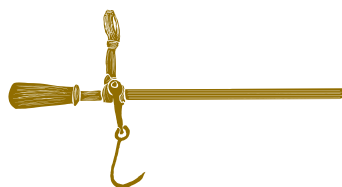
Географічний
показчик

Уїтсанді, прохід Whitsunday Pass
 Ворчестер Worchester
 Вотсона, затока Watson Bay
 Уругвай Uruguay

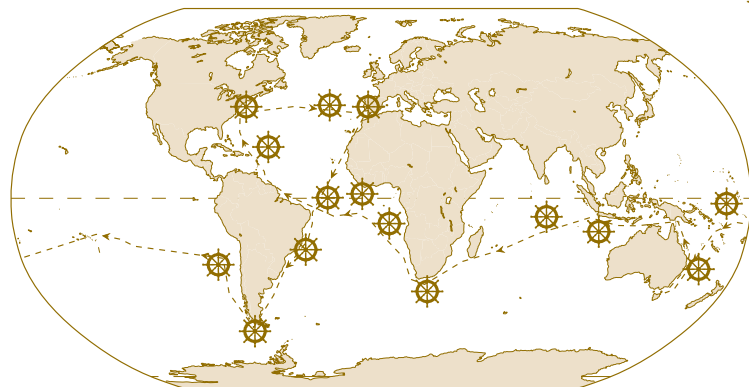
Фаєр, острів Fire Island

1895	весна літо осінь	Файф, графство <u>Fife</u> Файял <u>Fayal</u>
1896	зима весна літо осінь	Фанді, бухта <u>Fundy Bay</u> Фарос, острів <u>Faros Island</u> Фейрхевен <u>Fairhaven</u>
1897	зима весна літо осінь	Фернандо де Норонья <u>Fernando de Noronha</u> Філадельфія <u>Philadelphia</u> Філіп-Гедс <u>Phillip Heads</u>
1898	зима весна літо	Флорес, острів <u>Flores Island</u> Фолклендські острови <u>Falkland Islands</u> Фортеск'ю, бухта <u>Fortescue Bay</u> Фровард, мис <u>Cape Froward</u> Фуертевентура, острів <u>Fuerteventura Island</u>

Назад

Чарльза, острів Charles Island
 Чебукто, півострів Chebucto Headlight
 Червоне море Red Sea

Четверга, острів Thursday Island
Чилі Chile

Хоук, мис Cape Hawk
Хорсбург, острів Horsburg Island
Хуан-Фернандес, архіпелаг Huan Fernandez

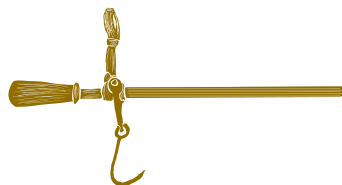
Шелкот Shelcote

Японія Japan

1895	весна літо осінь	Ява <u>Java</u> Ярмут <u>Yarmouth</u> Ярроу, річка <u>Yarrow</u>
1896	зима весна літо осінь	
1897	зима весна літо осінь	
1898	зима весна літо	

Географічний
показчик

Назад

«ПРОЕКТ ДЖОШУА»

Напевне, вам теж знайоме це відчуття – прочитавши якусь гарну книжку англійською, ви шкодуєте, що її ніколи не буде перекладено українською. А безумовно знакова книжка капітана Джошуа Слокама майже не мала шансів на український переклад, раз вже її не переклали одразу по виході друком у 1910 році. Видавництва надають перевагу перекладам сучасних закордонних авторів.

Але книжка капітана Слокама тим і цікава, що містить у собі поради і на такий випадок. Усі обставини були проти її автора, він не був товстосумом з королівських яхт-клубів, не мав жодних засобів до здійснення своєї мети, крім бажання, впевненості й сорокарічного досвіду моряка, проте втер носа усім титулованим яхтсменам світу, маючи лише сорок доларів, виручених за проданий на початку подорожі хронометр.

Ще однією «підказкою Слокама» виявилось те, що варто почати, і якщо справа гарна, люди з радістю допоможуть. Він обійшов довкола світу наодинці, але не один. Важко навіть перелічити усіх тих, хто безкорисно допомагав «Спрееві» у найскрутніших ситуаціях, чи й просто зичив добра на його шляху довкола світу.

Отож, маючи ці «принципи Слокама» на увазі, ми також вирішили не чекати на милість видавців та перекладачів і започаткували «проект Джошуа» - колективний переклад книги Слокама на одному з інтернет-сайтів. Думалось, буде гарно, якщо проект зацікавить хоча б двох-трох перекладачів, неочікувано відгукнулося аж дев'ятеро. Вкажемо їх імена й псевдо так, як вони того побажали, і за їх внеском у переклад:

Антон Санченко
Володимир Чернишенко
Галина Михайловська
Ірина Семигаленко
Василь Чумак

Дмитро Струнін
Захар ван дер Бюйтен
Сергій Мисько
Олесь Бережний

Великий натураліст Дарвін, побачивши одного разу цей морський пейзаж з палуби корвета «Бігль», записав у своєму щоденнику так: «Будь-кого із мешканців суходолу, хто бачив Мілкі Вей, впродовж тижня мучитимуть нічні кошмари». Насправді, він сміливо міг би додати: «...або моряка».

Джошуа Слокам

Великий моряк Джошуа Слокам завершив свою книгу про навколосвітню подорож на вітрильнику словами: «Жоден король, жодна країна й жодна скарбниця не витратились на плавання «Спрея», а він здійснив усе, що збирався зробити». Насправді, якби справа стосувалася українського перекладу його книжки, він сміливо міг би додати: «... і жодна амбасада».

Перекладач

Звичайно, велика кількість перекладачів позначилася на розмаїтті цього тексту і додала роботи редакторів Євгенії Гринь, якій довелося зводити все до купи, і чия працю варто було б порівняти зі Слокамовим проходженням Магелланової протоки двічі поспіль. В процесі перекладу стало помітно, що на текст впливали навіть вік перекладача, не кажучи вже про різні перекладацькі підходи. Втім, саме таким є і головний герой Слокамової книжки – море. Плинне, і кожної миті вже інакше. Тож ми вирішили не приховувати, а підкреслювати цю особливість перекладу, і лише читачеві судити, наскільки це рішення вдале.

Варто назвати ще одного учасника проекту – ілюстратора Іллю Стронговського, щоб суднова роль цього рейсу сторінками Слокама була заповнена повністю, підписана капітаном і проштемпельована в портовому нагляді. Портовим наглядачем зовсім несподівано для нас, вже на завершальному етапі підготовки, визвалися бути видавець Юрій Марченко (видавництво «К.І.С.»), який вирішив видати цю книжку, підготовану до електронної публікації, ще й на папері, і подивитися, що з того вийде.

Переклад повністю було завершено майже через 100 років після її першої публікації в американському часописі «Сенчурі Мегезін», і це ще один містичний збіг, пов'язаний з цією книгою, яких насправді було чимало. Наприклад, паперову книжку забрали з друкарні саме щасливого для Слокама тринадцятого числа, а порахувавши свої витрати на підготовку до «плавання», ми переконалися, що близькі до класичної суми «553 долари 62 центи за матеріали і тринадцять місяців своєї праці» за курсом валют на відповідну дату. І тепер нам лише залишилося відповісти на таке ж слокамівське питання: «Чи воно того варте?»

Тож, як казав у подібних випадках капітан Слокам: «Вперед! Море для того і створене, щоб його переплисти.»

З повагою,
Антон Санченко

Авторські права та умови використання

Піксельна книга в форматі PDF розповсюджується умовно-безкоштовно, з оплатою пост-фактум. Це означає, що після її прочитання ви можете посприяти проекту наступним чином:

1. Розіслати її примірник 3 (трьом) друзям, які вас за це не викреслять зі списку контактів;
2. Сплатити її номінальну вартість 22 грн. на гаманець веб-мані, номер якого вказано на сайті «Автура» на сторінці книжки (там же можна залишити свій читацький відгук). Веб-мані можна сплачувати також через термінали поповнення рахунків мобільних операторів в розділі «Інтернет»; прибутток від поширення електронної версії буде розділено між перекладачами пропорційно і частково інвестовано у переклад ще двох книжок Слокама, досі не виданих ні українською, ні російською.
3. Усі інші формати, крім PDF, розповсюджуються за гроші, сповістіть нам, якщо до вас потрапила нелегальна версія.
4. Купити паперову версію книжки: на сайті видавництва «К.І.С.», телефон замовлень 044 462-5269, е-пошта nataly@kis.kiev.ua, в магазинах, зокрема у мережі книгарень «Є».

Забороняється змінювати формат книжки, порушувати цілісність тексту та ілюстрацій, приміток, післямови і копійців.

Джошуа Слокам

Навколосвітня подорож вітрильником наодинці. Пер. з англ. — К.: «К.І.С.», 2011. — 254 с.

Капітан Джошуа Слокам — знакова постать в історії мореплавства. Він першим самотужки обійшов навколо світу на яхті під вітрилом (1895–1898). Але цим він не обмежився, і написав подорожні нотатки, які стали класикою жанру, перевидавалися безліч раз упродовж століття, що минуло, і досі продаються в американських книгарнях.

Українською книжка виходить вперше завдяки ініціативі групи перекладачів, яку організував на сайті «Гоголівська академія» Антон Санченко — сучасний український письменник-мариніст («Баркароли», «Нариси бурси» та ін.).

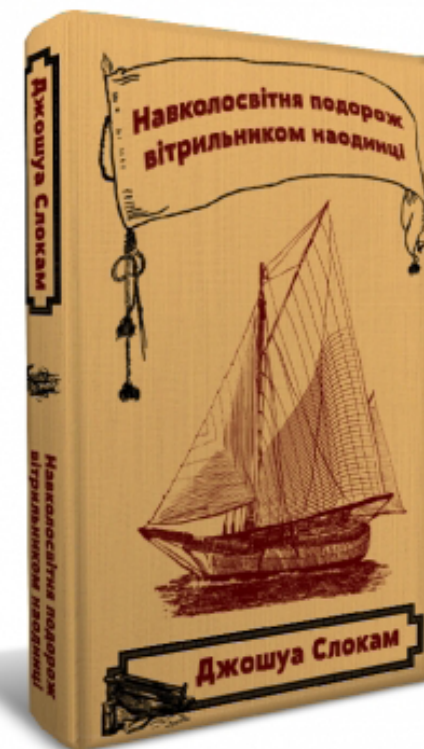
Крім захопливих морських вражень книжка пропонує маловідому колоніальну історію та географію кінця 19 століття.

Літературне редагування:
Євгенія Гринь

© Переклад - проект «Джошуа», 2011
© стронговський, оформлення, 2011
© Видавництво «К.І.С.», макет, 2011

ISBN 978-966-2141-73-3

Видавництво «К.І.С.»
04080 Київ–80, а/с 1, тел. (044) 462 52 69, <http://kis.kiev.ua>
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК №677 від 19.11.2001 р.

**КУПИТИ КНИЖКУ
В ІНТЕРНЕТІ**

**240 стор., ілюстрації,
тверда обкладинка,
30 грн.**

Піксельна книга в форматі PDF розповсюджується умовно-безкоштовно, з **оплатою пост-фактум**. Це означає, що після її прочитання ви можете посприяти проекту наступним чином:

1. Розіслати лінк на її примірник <http://www.avtura.com.ua/book/189/getfile/> 3 (трьом) друзям, які вас за це не викреслять зі списку контактів;

2. Сплатити принаймні її **номінальну вартість 22 грн.** на гаманець веб-мані, номер якого вказано на сайті «Автура» на сторінці книжки (там же можна залишити свій читацький відгук). Бувалі люди-маркетологи нам порадили не обмежувати щедрості прихильників проекту, якщо вони захочуть переказати за книжку більше. Ми спробуємо до них прислухатися, і верхньої межі щедрості не встановлюватимемо.

Веб-мані можна сплачувати також через термінали поповнення рахунків або підібрати інший зручний для вас спосіб розрахунку на їхньому сайті ;

Вже зараз очевидно, що проект не обмежився електронною книгою Слокама, бо на сьогодні існують вже:

- Паперове видання книжки Слокама
- Книжка на глобусі

Чи варто записувати також аудіо-книгу нам стане зрозумілим за мірою вашого ентузіазму, вираженого гривнею, бо це найвитратніша частина нашого проекту.

Те ж стосується і можливого перекладу ще двох книжок Джошуа Слокама, досі не перекладених. Усі надприбутки, що залишаться після реалізації цих наполеонівських планів, перекладачі поділять між собою на пропорційній основі, за внеском у проект.

3. Сповістити нам е-поштою joshua_slocum@meta.ua, якщо до вас потрапила книжка в іншому, ніж PDF форматі. Усі інші розповсюджуються за гроші з передплатою.

4. Купити паперову версію книжки: на сайті видавництва «К.І.С.», телефон замовлень 044 462-5269, е-пошта nataly@kis.kiev.ua, в магазинах, зокрема у мережі книгарень «Є» та в «Науковій думці».

Книжка на глобусі

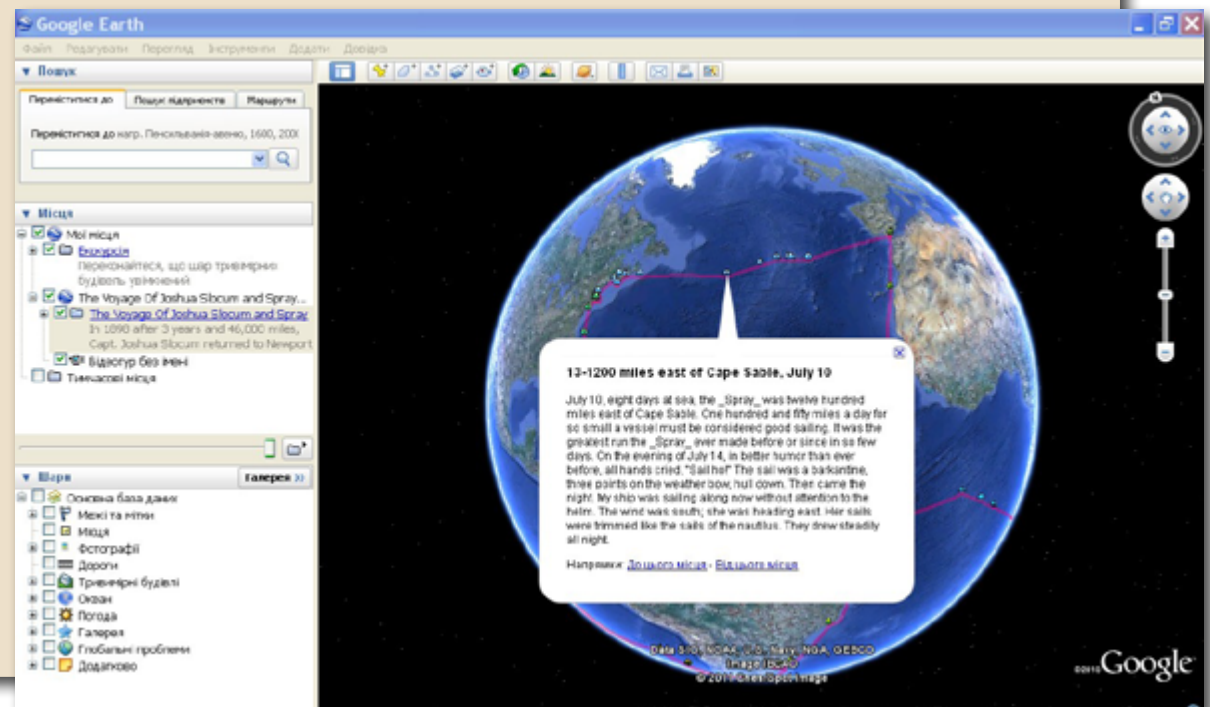
З люб'язної згоди **Джонатана** , який переніс відповідні уривки з книжки капітана Слокама на глобус у програмі Гугл Планета, ми здійснили українську адаптацію цього застосування.

Для перегляду “книжки на глобусі” мати на борту програму Google Earth, або встановити її за цим лінком. Навчальний ролик” на Ютубі <http://youtu.be/yVw8axe10QI>

Українську версію мандрівки капітана Слокама планетою Земля можна скачати з [сайту “Автура”](#), файл з розширенням .kmz. Або безпосередньо [за цим посиланням](#).

Після скачування файлу досить клікнути по ньому, щоб він відкрився в програмі Гугл Планета, якщо вона встановлена на комп'ютері.

Тим, кому все це видається складним, пропонуємо англійську версію для Гугл Мап, для якої досить мати звичайний браузер.

Інформаційні партнери

